

Lagrådsremiss

Utökade möjligheter att förverka utbyte av och hjälpmedel vid brott m.m.

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 3 februari 2005

Thomas Bodström

Agneta Bäcklund
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att brottsbalkens bestämmelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel skall vara tillämpliga på alla brott enligt andra lagar eller författningar för vilka det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Undantag görs dock för utbyte av brott enligt skattebrottslagen. Vidare föreslås att förverkandebestämmelser i vissa författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser utvidgas. Vad gäller de immaterialrättsliga författningarna föreslås att det införs särskilda förverkandebestämmelser. Även brottsbalkens bestämmelser om förverkande av ersättning för kostnader i samband med brott föreslås bli tillämpliga på alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan.

I lagrådsremissen föreslås också att egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott skall kunna förverkas, om brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.

I lagrådsremissen föreslås vidare att egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte och avkastning av det som trätt i stället för utbyte skall kunna förverkas.

Förslagen syftar bland annat till att uppfylla åtaganden inom Europeiska unionen att utvidga möjligheterna att förverka hjälpmedel och vinning vid brott.

Slutligen föreslås att polisman i vissa fall skall få besluta om att förstöra beslagtagna alkohol.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	7
2	Lagtext.....	9
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	9
2.2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	11
2.3	Förslag till lag om ändring i miljöbalken.....	14
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott	15
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	16
2.6	Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644).....	18
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	20
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.....	23
2.9	Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837).....	25
2.10	Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64).....	28
2.11	Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).....	30
2.12	Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).	33
2.13	Förslag till lag om ändring i firmalagen (1974:156).....	34
2.14	Förslag till lag om ändring i abortlagen (1974:595)	36
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegoods m.m. ...	37
2.16	Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262).....	38
2.17	Förslag till lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268).....	39
2.18	Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)	40
2.19	Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220).....	41
2.20	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor	42
2.21	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	43
2.22	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529).	45
2.23	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	47
2.24	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter.....	48
2.25	Förslag till lag om ändring i fiskelagen (1993:787)	50
2.26	Förslag till lag om ändring i lotterilagen (1994:1000).....	52
2.27	Förslag till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738) ...	53
2.28	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	55

2.29	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia	56
2.30	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:831) om transplantation m.m.....	57
2.31	Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67).....	58
2.32	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner	59
2.33	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1152) om handel med läkemedel.....	60
2.34	Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306).....	61
2.35	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor.....	63
2.36	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning.....	64
2.37	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.....	65
2.38	Förslag till lag om ändring i insiderstrafflagen (2000:1086).....	67
2.39	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	68
2.40	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott	69
3	Ärendet och dess beredning.....	70
4	Utgångspunkter för reformen	71
5	Gällande rätt	72
5.1	Allmänt om förverkande	72
5.2	Brottsbalkens förverkanderegler	73
5.3	Förfarandet vid förverkande	75
6	Internationella överenskommelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel.....	76
7	Förverkandeutredningens förslag	79
8	Begreppen utbyte och vinning.....	80
8.1	Nuvarande reglering.....	80
8.2	Utbyte av brott	85
9	Utökade möjligheter att förverka utbyte av brott	91
9.1	Utvidgning av brottsbalkens tillämpningsområde	91
9.2	Förverkande av kostnadsersättning.....	101
9.3	Förverkande vid brott enligt miljöbalken och insiderstrafflagen.....	103
9.4	Komplettering av vissa partiella förverkanderegler.....	104
9.5	Förverkande vid brott mot vapenlagen och brott mot abortlagen.....	106
9.6	Förverkande inom immaterialrätten.....	108
9.7	Ersättningsanspråk med stöd av 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken	118

10	Utökade möjligheter att förverka hjälpmedel vid brott	121
10.1	Utvidgning av brottsbalkens tillämpningsområde	121
10.2	Egendom som varit avsedd att användas vid brott.....	126
10.3	Förverkande vid brott enligt miljöbalken, jaktlagen och utlänningslagen	134
10.4	Komplettering av vissa partiella förverkanderegler.....	135
10.5	Förverkande inom immaterialrätten.....	138
11	Rätt för polisman att förstöra beslagtagna alkoholhaltiga drycker	143
12	Förfarandet med förverkad egendom	146
13	Övriga frågor	148
13.1	Ersättningsanspråk på grund av att förverkad egendom sålts utan förbehåll för en bestående särskild rättighet m.m.....	148
13.2	OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser	151
13.3	Förverkande av s.k. narkotikatillbehör m.m.	153
14	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	156
15	Kostnader.....	156
16	Författningskommentarer	157
16.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	157
16.2	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	158
16.3	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken.....	163
16.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott	164
16.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	164
16.6	Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644).....	165
16.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	169
16.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.....	171
16.9	Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)...	171
16.10	Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64).....	173
16.11	Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).....	173
16.12	Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).....	174
16.13	Förslaget till lag om ändring i firmalagen (1974:156)....	174
16.14	Förslaget till lag om ändring i abortlagen (1974:595)	175
16.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.	175
16.16	Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262).....	176

16.17	Förslaget till lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268).....	176
16.18	Förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)	176
16.19	Förslaget till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220).....	177
16.20	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor	178
16.21	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.....	178
16.22	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529).....	179
16.23	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	181
16.24	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter.....	181
16.25	Förslaget till lag om ändring i fiskelagen (1993:787).....	182
16.26	Förslaget till lag om ändring i lotterilagen (1994:1000).	183
16.27	Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738).....	184
16.28	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	185
16.29	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia	186
16.30	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:831) om transplantation m.m.....	186
16.31	Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:67).....	187
16.32	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner.....	187
16.33	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1152) om handel med läkemedel.....	187
16.34	Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306).....	188
16.35	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor.....	189
16.36	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning.....	189
16.37	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.....	189
16.38	Förslaget till lag om ändring i insiderstrafflagen (2000:1086).....	190
16.39	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	190
16.40	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott	190
Bilaga 1	Rådets rambeslut om penningtvätt, identifiering spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott.....	191
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	195

Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna – SOU 1999:147	235
Bilaga 4	Utkast till rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott	236
Bilaga 5	Promemorians lagförslag.....	242
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna – Promemorian Utökade möjligheter att förverka utbyte och hjälpmedel vid brott m.m.	294

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i miljöbalken,
4. lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
5. lag om ändringar i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.,
6. lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644),
7. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
8. lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.,
9. lag om ändring i patentlagen (1967:837),
10. lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64),
11. lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485),
12. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
13. lag om ändring i firmalagen (1974:156),
14. lag om ändring i abortlagen (1974:595),
15. lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.,
16. lag om ändring i förfogandelagen (1978:262),
17. lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268),
18. lag om ändring i jaktlagen (1987:259),
19. lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220),
20. lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor,
21. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
22. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529),
23. lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
24. lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter,
25. lag om ändring i fiskelagen (1993:787),
26. lag om ändring i lotterilagen (1994:1000),
27. lag om ändring i alkohollagen (1994:1738),
28. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
29. lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia,
30. lag om ändring i lagen (1995:831) om transplantation m.m.,
31. lag om ändring i vapenlagen (1996:67),
32. lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner,
33. lag om ändring i lagen (1996:1152) om handel med läkemedel,
34. lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306),
35. lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor,
36. lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning,

37. lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd,
38. lag om ändring i insiderstrafflagen (2000:1086),
39. lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
40. lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 8 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

8 §¹

Om det inte inom den tid som avses i 7 § har väckts åtal eller kommit in någon begäran till rätten om förlängning av tiden eller om det annars inte längre finns skäl för beslag, skall beslaget omedelbart hävas.

Har beslut fattats enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål skall lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om beslutet enligt 4 a § andra stycket har sänts till den hos vilken beslaget har gjorts. Om denne medger det, får dock beslaget hävas omedelbart. Detsamma gäller, om rätten fastställer ett beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut.

Beslag av föremål som någon har framställt anspråk på utan att det har fattats beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut får hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om att beslaget kan komma att hävas har sänts till den som framställt anspråket. Om denne medger det, skall dock beslaget hävas omedelbart. Av underrättelsen skall det framgå hos vem beslaget har gjorts. Den som beslaget har gjorts hos behöver inte underrättas i detta fall.

Om någon har framställt ett anspråk på ett beslagtaget föremål eller yrkat att en viss åtgärd skall vidtas med detta föremål, utan att det har fattats beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om att beslaget kan komma att hävas har sänts till den som framställt anspråket. Om denne medger det, skall dock beslaget hävas omedelbart. Av underrättelsen skall det framgå hos vem beslaget har gjorts. Den som beslaget har gjorts hos behöver inte underrättas i detta fall.

Ett beslag hävs av rätten eller, om beslaget inte har meddelats eller fastställts av rätten, av undersökningsledaren eller åklagaren. Har den som drabbats av beslaget begärt rättens prövning av ett beslut enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål skall lämnas ut, hävs beslaget av rätten.

När målet avgörs, skall rätten pröva om ett beslag fortfarande skall bestå. Om målet avgörs genom dom, skall tredje stycket inte tillämpas. Rätten får i samband med dom besluta om beslag.

¹ Senaste lydelse 2003:163.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 36 kap. 1, 2, 5 och 17 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 36 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

1 §¹

Utbyte av brott enligt denna balk skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt denna balk; i stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att förklara utbyte förverkat enligt första stycket skall bland andra omständigheter beaktas om det finns anledning att anta att skadeståndsskyldighet i anledning av brottet kommer att åläggas eller annars bli fullgjord.

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och andra styckena också tillämpas i fråga om utbyte av brott och ersättning för kostnader i samband med brott enligt annan lag eller författning, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

1 a §

Som utbyte av brott anses vid förverkande även egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte samt avkastning av det som trätt i stället för utbyte.

2 §²

Egendom som använts *såsom* hjälpmedel vid brott enligt denna balk *eller som frambragts genom sådant brott må* förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott eller *eljest* särskilda skäl *föreligga*. Detsamma gäller egendom *vars användande utgör brott enligt denna balk eller med vilken eljest tagits befattning*

Egendom som *har* använts *som* hjälpmedel vid brott enligt denna balk *får* förklaras förverkad, om det *behövs för att förebygga brott eller om det annars finns* särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit *avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna balk, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett*

¹ Senaste lydelse 1986:1007.

² Senaste lydelse 1968:165.

som utgör sådant brott.

straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.

Vad som har sagts i första stycket gäller även egendom som frambragts genom brott enligt denna balk, egendom vars användande utgör sådant brott samt egendom som någon annars tagit befattning med på ett sätt som utgör sådant brott.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och tredje styckena också tillämpas i fråga om egendom som använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt annan lag eller författning, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

5 §³

Förverkande till följd av brott av egendom eller dess värde får, om ej annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,
- d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Tillhörde egendomen vid brottet *ej* någon av dem som anges i första stycket a)–c), får den *ej* förklaras förverkad.

Tillhörde egendomen vid brottet *inte* någon av dem som anges i första stycket a–c), får den *inte* förklaras förverkad. *Egendom som enligt 1 a § skall anses som utbyte får dock förklaras förverkad om den egendom, som den förverkade egendomen trätt i stället för, vid brottet tillhörde någon av dem som anges i första stycket a–c.*

Särskild rätt till egendom som förklarats förverkad består, om ej även den särskilda rätten förklaras förverkad.

Sådan rätt som har vunnits genom utmätning eller betalningssäkring upphör, om egendomen förklaras förverkad, såvida ej av särskild anledning förordnas att rätten skall bestå.

³ Senaste lydelse 1987:791.

Förverkad egendom och företagsbot tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet.

Har *enligt 1 §* utbyte som svarar mot skada för enskild förklarats förverkat hos någon, svarar staten i dennes ställe för ersättning åt den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av detta beslut har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

Har utbyte *av brott* som svarar mot

1. skada för enskild *eller*
2. *medel som en enskild är berättigad att få tillbaka*

förklarats förverkat hos någon, svarar staten i dennes ställe för ersättning åt den skadelidande *eller ersättningsberättigade* intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av detta beslut har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han *eller hon* visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande *eller ersättningsberättigade*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁴ Senaste lydelse 1986:1007.

2.3 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 29 kap. 12 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 kap.

12 §¹

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, utbrutet material vid täktverksamhet, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av gentekniskt modifierade organismer vilka har varit föremål för brott enligt 1–4, 6, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av sådant brott.

Fortskaffningsmedel och *andra hjälpmedel* som har använts *eller medförts* vid brott enligt 1–4, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade om det behövs för att förebygga brott eller annars finns särskilda skäl. I stället för *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, utbrutet material vid täktverksamhet, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av gentekniskt modifierade organismer vilka har varit föremål för brott enligt 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av sådant brott.

Fortskaffningsmedel och *annan egendom* som har använts *som hjälpmedel* vid brott enligt 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller *om det* annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök.* I stället för *egendomen* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2002:175.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

Föreslagen lydelse

7 §¹

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt. *Detsamma gäller annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag.*

Första stycket gäller även i fråga om egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.

Bestämmelser om tillfälligt omhändertagande av egendom i syfte att förhindra rattfylleribrott finns i 24 a – 24 d §§ polislagen (1984:387).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2004:1031.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är *stadgat* om beslag i brottmål *äga motsvarande tillämpning* med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom *må* bevisligen förstöras om *dess värde* är ringa eller *egendomens förstörande* eljest måste anses försvarligt. I annat fall *må* egendomen *försäljas*, spritdrycker, vin, starköl och öl till den som *är berättigad* att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (1994:1738) *och annan* egendom på sätt som med hänsyn till egendomens *beskaffenhet finnes* lämpligt. *Belopp, som erhållits* vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller *kronan*.

Beslut om *förstörande* eller *försäljning* *meddelas* av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket *första punkten* rättegångsbalken får sådant beslut *meddelas* även av polismyndigheten.

Går beslag *åter* och är egendomen *jämlikt* denna paragraf *förstörd* eller *såld*, skall ersättning av allmänna medel *utgå med belopp, som motsvarar* egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller *eljest finnes* skäligt. Beslut om ersättning *meddelas* av åklagaren. *Är den* som drabbats av beslaget *missnöjd med beslut* om ersättning, *äge han* inom en månad från det han *erhöll* del av beslutet *påkalla* rättens prövning *därav. An-*

Vid beslag av egendom som avses i 1 § skall vad som i allmänhet är *föreskrivet* om beslag i brottmål *tillämpas, dock* med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom *får* bevisligen förstöras om *värdet* är ringa eller *om det annars* måste anses försvarligt *att förstöra egendomen*. I annat fall *får* egendomen *säljas*. *Spritdrycker, vin, starköl och öl får säljas* till den som *har rätt* att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (1994:1738). *Annan* egendom *får säljas* på det sätt som med hänsyn till egendomen är lämpligt. *Intäkter* vid försäljning av beslagtagen egendom tillfaller *staten*.

Beslut om *att förstöra* eller *sälja* egendom *får fattas* av undersökningsledaren eller åklagaren. I *de* fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken får sådant beslut *fattas* även av polismyndigheten.

Om ett beslag *hävs* och egendomen *är förstörd* eller *såld enligt* denna paragraf, skall ersättning *betalas* av allmänna medel. *Ersättningens storlek* skall *motsvara* egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller *vad som annars är* skäligt. Beslut om ersättning *fattas* av åklagaren. *Den* som drabbats av beslaget *får begära* rättens prövning *av beslutet* om ersättning. *Det skall ske* inom en månad från det han *eller hon fick*

¹ Senaste lydelse 2004:521.

sökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

del av beslutet. Ansökan görs vid den domstol som får pröva beslaget. Ersättning betalas ut av länsstyrelsen på begäran av åklagaren.

1 a. Om värdet på en beslagtagn alkoholhaltig dryck är ringa, får en polisman besluta att drycken bevisligen skall förstöras. Även i dessa fall tillämpas 1 tredje stycket.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. I fråga om sådana drycker som avses i 1 § tredje stycket och som förtärs eller förvaras i strid med villkor enligt 2 kap. 16 § andra stycket första meningen eller med 2 kap. 18 § eller med 4 kap. 4 § ordningslagen (1993:1617) eller med 9 kap. 2 § järnvägslagen (2004:519) har den som tjänstgör som ordningsvakt vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller inom ett trafikföretags område eller dess färdmedel eller som befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg samma rätt att ta egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer en polisman.

Ordningsvakt eller befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg som har verkställt beslag skall skyndsamt anmäla detta till polismyndigheten och överlämna den beslagtagna egendomen.

3 §²

Egendom, som förklarats förverkad enligt denna lag, skall, *i den mån så ej förut skett*, bevisligen förstöras eller försäljas *efter vad i 2 § är stadgat om beslagtagn egendom.*

Belopp, som erhållits vid försäljning av förverkad vara, tillfaller kronan.

Egendom som förklarats förverkad enligt denna lag skall bevisligen förstöras eller *säljas enligt 2 §, om detta inte har skett tidigare.*

Intäkter vid försäljning av förverkad egendom tillfaller staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

² Senaste lydelse 1963:227.

2.6 Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644)

Härigenom föreskrivs i fråga om varumärkeslagen (1960:644)
dels att nuvarande 37 a § skall betecknas 37 b §,
dels att 37, 39 och 41 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 37 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 §¹

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken enligt 4–10 §§ (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 37 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken enligt 4–10 §§ (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 37 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

37 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 37 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 37 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 37 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit

¹ Senaste lydelse 1994:232.

avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 37 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

39 §

Grundas talan om varumärkesintrång på registrering enligt denna lag, skall såvitt angår tid före registreringsdagen 37 § *icke äga tillämpning*. För tid innan ansökan om registrering kungjorts enligt 20 § skall *icke* heller 38 § *äga tillämpning*, där *ej* intrånget skett uppsåtligen.

Grundas *en* talan om varumärkesintrång på registrering enligt denna lag, skall 37 *och* 37 a §§ *inte tillämpas* såvitt angår tid före registreringsdagen. För tid innan ansökan om registrering kungjorts enligt 20 § skall *inte* heller 38 § *tillämpas*, om *inte* intrånget skett uppsåtligen.

41 §²

På yrkande av den som har lidit varumärkesintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att varukännetecknen som olovligen förekommer på varor, förpackningar, reklamtryck, affärshandlingar eller liknande skall utplånas eller ändras. Kan en sådan åtgärd inte ske utan att egendomen på vilken kännetecknet förekommer förstörs eller på visst sätt ändras får domstolen besluta om detta. I ett sådant fall får domstolen också, på yrkande, besluta att egendomen skall mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget.

På yrkande av den som lidit intrånget får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att föremål, vars användande skulle innebära varumärkesintrång, skall förstöras eller ändras på visst sätt.

Sådan egendom som avses i första och andra styckena får tas i beslag om det skäligen kan antas att ett brott enligt 37 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Bestämmelserna i första–tredje styckena tillämpas också i fråga om försök och förberedelse enligt 37 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 37 a § eller enligt brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

² Senaste lydelse 1994:232.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att nuvarande 53 a § skall betecknas 53 b §,

dels att 53 och 55 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 53 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §¹

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder, som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, om det sker uppsåtligt eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst två år.

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtit med upphovsmannens samtycke, skall inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form skall under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtit med upphovsmannens samtycke, skall inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han *eller hon* inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form skall under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Vad som sägs i första stycket gäller också, om någon till Sverige för spridning till allmänheten för in exemplar av verk, där exemplaret framställts utomlands under sådana omständigheter att en sådan framställning här skulle ha varit straffbar enligt vad som sägs i det stycket.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott som avses i första och tredje styckena döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

53 a §

Egendom med avseende på vil-

¹ Senaste lydelse 1997:790.

ken brott föreligger enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett sådant brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

55 §²

Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs är skyldig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende på vilken intrång eller överträdelse föreligger till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare. Detsamma gäller i fråga om trycksats, kliché, form och liknande hjälpmedel, som kan användas endast för framställning av egendom som nu har sagts.

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får rätten, på yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare, efter vad som *finnes* skäligt *föreskriva*, att egendom som där avses skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skall *vidtagas* med den till förebyggande av missbruk. *Sådan talan får väckas även av åklagare, om det är påkallat ur allmän synpunkt. Föreskrift som här avses skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall*

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får rätten, på yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare, efter vad som *är* skäligt *besluta*, att egendom som där avses skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skall *vidtas* med den till förebyggande av missbruk.

² Senaste lydelse 1982:284.

beslutas enligt brottsbalken.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och ej heller om det olagliga förfarandet bestått i utförande av byggnadsverk.

Har annat föremål än som avses i första stycket använts som hjälpmedel vid sådan framställning av exemplar av verk som utgör brott enligt denna lag, får föremålet eller dess värde förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Vad som nu har sagts skall tillämpas också i fråga om föremål, som har använts vid försök till brott som avses här, eller som omfattas av åtgärd som utgör förberedelse till sådant brott.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 53 a § eller enligt brottsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
 2. För brott begångna innan denna lag trätt i kraft gäller 55 § i sin äldre lydelse.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

dels att 13 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 13 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Begår någon brott som avses i 9–11 §§ skall, om det inte är uppenbart oskäligt, hos honom befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat liksom kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Detsamma skall gälla redskap som använts i fall som avses i 10 §. Förverkande av teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat kan även ske hos den som enligt 14 § andra stycket andra meningen är fri från ansvar.

Förverkad egendom tillfaller staten.

Den som har begått ett brott som avses i första stycket skall, om det inte är uppenbart oskäligt, dömas att betala skatt med 75 kronor per liter för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat som varit föremål för brottet.

Begår någon brott som avses i 9–11 §§ skall, om det inte är uppenbart oskäligt, hos honom *eller henne* befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat liksom kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Detsamma skall gälla redskap som använts i fall som avses i 10 §. Förverkande av teknisk sprit och alkoholhaltigt preparat kan även ske hos den som enligt 14 § andra stycket andra meningen är fri från ansvar.

13 a §

Utöver vad som sägs i 13 § får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök. I stället för

¹ Senaste lydelse 1996:1158.

egendomen får dess värde förklaras förverkat.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
 2. För brott begångna innan denna lag trätt i kraft gäller 13 § i sin äldre lydelse.

2.9 Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om patentlagen (1967:837)

dels att nuvarande 57 a § skall betecknas 57 b §,

dels att 57 och 59–61 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 57 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

57 §¹

Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

57 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 57 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 57 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 57 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpme-

¹ Senaste lydelse 1994:234.

del vid brott enligt 57 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

59 §²

På yrkande av den som har lidit patentintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att ett patentskyddat alster, som har tillverkats utan patenthavarens lov eller ett föremål, vars användande skulle innebära patentintrång, skall ändras på visst sätt eller sättas i förvar för återstoden av patenttiden eller förstöras eller, i fråga om ett patentskyddat alster, mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. Vad nu har sagts gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och själv inte har begått patentintrång.

Egendom som avses i första stycket får tas i beslag, om det skäligen kan antas att ett brott enligt 57 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Trots vad som sägs i första stycket får domstolen, om det finns synnerliga skäl, på yrkande besluta att en innehavare av egendom som avses i första stycket skall få förfoga över egendomen under återstoden av patenttiden eller del av den, mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt.

Bestämmelserna i första-tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse enligt 57 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 57 a § eller enligt brottsbalken.

60 §³

Om någon yrkesmässigt utnyttjar en patentsökt uppfinning efter det att handlingarna i ansökningsärendet har blivit tillgängliga enligt 22 §, skall vad som sägs om patentintrång tillämpas i den mån ansökningen leder till patent. För tiden innan patentet har meddelats enligt 20 § omfattar patentskyddet dock endast vad som framgår såväl av patentkraven i deras lydelse när ansökningen blev allmänt tillgänglig som av patentkraven enligt

Om någon yrkesmässigt utnyttjar en patentsökt uppfinning efter det att handlingarna i ansökningsärendet har blivit tillgängliga enligt 22 §, skall vad som sägs om patentintrång tillämpas i den mån ansökningen leder till patent. För tiden innan patentet har meddelats enligt 20 § omfattar patentskyddet dock endast vad som framgår såväl av patentkraven i deras lydelse när ansökningen blev allmänt tillgänglig som av patentkraven enligt

² Senaste lydelse 1994:234.

³ Senaste lydelse 1993:1406.

patentet. Straff får inte dömas ut och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan patentet har meddelats får bestämmas endast enligt 58 § andra stycket.

Vad som sägs i 58 § tredje stycket skall inte tillämpas, om ersättnings-talan väcks senast ett år efter det att tiden för invändning har gått ut eller, om invändning har gjorts, senast ett år efter det att patentmyndigheten har beslutat att patentet skall upprätthållas.

patentet. Straff får inte dömas ut, *förverkande får inte ske* och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan patentet har meddelats får bestämmas endast enligt 58 § andra stycket.

61 §⁴

Om ett patent har upphävts eller förklarats ogiltigt genom ett beslut eller en dom som har vunnit laga kraft, får domstolen inte enligt 57–60 §§ döma till straff, meddela vitesförbud, döma ut vite eller ersättning eller *förordna* om säkerhetsåtgärd eller skyddsåtgärd.

Om ett patent har upphävts eller förklarats ogiltigt genom ett beslut eller en dom som har vunnit laga kraft, får domstolen inte enligt 57–60 §§ döma till straff, *besluta om förverkande*, meddela vitesförbud, döma ut vite eller ersättning eller *besluta* om säkerhetsåtgärd eller skyddsåtgärd.

Förs talan rörande patentintrång och gör den mot vilken talan förs gällande att patentet är ogiltigt, får frågan om ogiltighet prövas endast sedan talan om detta har väckts. Domstolen skall förelägga den som gör gällande att patentet är ogiltigt att inom viss tid väcka sådan talan.

Förs i samma rättegång talan om patentintrång och talan om patentets ogiltighet och är det med hänsyn till utredningen lämpligt att frågan huruvida patentintrång föreligger avgörs särskilt för sig, får på begäran av någon av parterna särskild dom ges i den frågan. Om särskild dom ges, får domstolen förordna att målet om ogiltighet skall vila till dess domen har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁴ Senaste lydelse 1998:1456.

2.10 Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Härigenom föreskrivs att 6 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Narkotika som varit föremål för brott enligt denna lag *eller värdet därav samt vinning* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller *förlag* för sådant brott eller *dess värde*, om *förlaget mottagits och* mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag *eller egendomens värde* får förklaras förverkat, om det är *påkallat till förebyggande av* brott eller annars särskilda skäl föreligger. Detsamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.

Påträffas injektionssprutor eller kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen, eller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika, hos någon som har begått brott enligt denna lag eller i ett

Föreslagen lydelse

6 §¹

Narkotika som varit föremål för brott enligt denna lag skall förklaras *förverkad*, om det inte är uppenbart oskäligt. *I stället för narkotikan får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.* Detsamma gäller *vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott eller värdet av det mottagna*, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som *har* använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras *förverkad*, om det *behövs för att förebygga* brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller

1. *egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling, samt*

2. *egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.*

Påträffas injektionssprutor eller kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen, eller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika, hos någon som har begått brott enligt denna lag eller i ett

¹ Senaste lydelse 1983:363.

utrymme som disponeras av honom eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för brott enligt denna lag, skall föremålen, oavsett vem de tillhör, förklaras förverkade, om det *ej* är uppenbart *obilligt*.

utrymme som disponeras av honom eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för brott enligt denna lag, skall föremålen, oavsett vem de tillhör, förklaras förverkade, om det *inte* är uppenbart *oskäligt*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.11 Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

Härigenom föreskrivs i fråga om mönsterskyddslagen (1970:485)
dels att nuvarande 35 a § skall betecknas 35 b §,
dels att 35 och 37-38 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 35 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Gör någon intrång i en mönster rätt (mönsterintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 35 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

Föreslagen lydelse

35 §¹

Gör någon intrång i en mönster rätt (mönsterintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 35 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

35 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 35 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 35 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 35 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpme-

¹ Senaste lydelse 1994:235.

del vid brott enligt 35 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

37 §²

På yrkande av den som har lidit mönsterintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att en produkt som tillverkats eller förts in till Sverige i strid mot annans mönsterrätt eller ett föremål vars användande skulle innebära mönsterintrång, skall ändras på visst sätt eller sättas i förvar för återstoden av skyddstiden eller förstöras eller, i fråga om olovligen tillverkad eller till Sverige införd produkt, mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. Detta gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och själv inte har gjort mönsterintrång.

Egendom som avses i första stycket får tas i beslag, om det skäligen kan antas att ett brott enligt 35 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Trots vad som sägs i första stycket får domstolen, om det finns synnerliga skäl, på yrkande besluta att en innehavare av egendom som avses i första stycket skall få förfoga över egendomen under återstoden av skyddstiden eller del av den, mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt.

Bestämmelserna i första–tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse enligt 35 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 35 a § eller enligt brottsbalken.

38 §³

Utnyttjar någon i strid med 5 § mönster, som avses med ansökan om registrering, efter det att handling som visar mönstret blivit allmänt tillgänglig, äger vad som sägs om mönsterintrång motsvarande tillämpning i den mån ansökningen leder till registrering. *Till straff får dock icke dömas och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan mönstret kungjorts enligt 18 § får bestämmas enligt 36 § andra stycket.*

Utnyttjar någon i strid med 5 § mönster, som avses med ansökan om registrering, efter det att handling som visar mönstret blivit allmänt tillgänglig, äger vad som sägs om mönsterintrång motsvarande tillämpning i den mån ansökningen leder till registrering. *Straff får inte dömas ut, förverkande får inte ske och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan mönstret kungjorts enligt 18 § får bestämmas enligt*

² Senaste lydelse 2002:570.

³ Senaste lydelse 2002:570.

36 § andra stycket.

Bestämmelsen i 36 § tredje stycket äger icke tillämpning, om ersättningstalan väckes senast ett år efter det mönstret registrerades.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.12 Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrivs att det i skattebrottslagen (1971:69) skall införas en ny paragraf, 13 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 a §

Bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken skall inte tillämpas i fråga om brott enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.13 Förslag till lag om ändring i firmalagen (1974:156)

Härigenom föreskrivs i fråga om firmalagen (1974:156)

dels att 20 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 18 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 18 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 18 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 18 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Avser intrånget en firma som är skyddad enbart på grund av registrering, får förverkande inte avse det intrång som gjorts före registreringsdagen.

20 §¹

Vid överträdelse av ett vitesförbud som meddelats enligt 15 § första stycket kan domstol efter vad som är skäligt besluta att näringskännetecken, som i strid mot förbudet förekommer på skyltar, varor, förpackningar, reklamtryck, affärshandlingar eller liknande skall utplånas eller ändras så att det inte längre strider mot goda seder eller allmän ordning

¹ Senaste lydelse 1994:237.

eller är vilseledande. Kan en sådan åtgärd inte ske utan att egendomen på vilket kännetecknet förekommer förstörs eller ändras på visst sätt, får domstolen besluta om detta.

Vid överträdelse av ett vitesförbud som meddelats enligt 15 § andra stycket eller annars vid firmaintrång kan domstol på yrkande av den som har lidit intrånget efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta om en åtgärd som anges i första stycket eller besluta att egendomen skall lämnas ut mot lösen till den som har lidit intrånget, samt att ett föremål vars användande skulle innebära firmaintrång, skall förstöras eller ändras på visst sätt.

Om ett vitesförbud överträtts eller om det skäligen kan antas att ett brott enligt 18 § har begåtts, får egendom som avses i första eller andra stycket tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till brott.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 18 a § eller enligt brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.14 Förslag till lag om ändring i abortlagen (1974:595)

Härigenom föreskrivs att det i abortlagen (1974:595) skall införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

*Utbyte av brott enligt denna lag
skall förklaras förverkat, om det
inte är uppenbart oskäligt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1066) om
förfarande med förverkad egendom och hittegods
m.m.

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1974:1066) om förfarande med
förverkad egendom och hittegods m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Egendom som *ej* sålts enligt 4 §
eller oskadliggjorts enligt 5 § skall
säljas *av myndighet eller bolag*
som regeringen bestämmer, om ej
egendomen på grund av sin be-
skaffenhet eller omständigheterna
i övrigt bör säljas i annan ordning
genom den förvarande myndighe-
tens försorg. Kan egendomen ej
säljas, får den förstöras.

Egendom som *inte har* sålts en-
ligt 4 § eller oskadliggjorts enligt
5 § skall säljas *genom den förva-*
rande myndighetens försorg. Kan
egendomen *inte* säljas får den för-
störas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1979:535.

2.16 Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

Härigenom föreskrivs att 54 § förfogandelagen (1978:262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har någon begått brott som avses i 52 §, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har undanhållit, förklaras förverkad, *om det ej är uppenbart obilligt*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Äger den brottslige ytterligare sådan egendom som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Annan egendom som han äger och som omfattas av beslut om förfogande eller dispositionsförbud kan också förklaras förverkad, om särskilda skäl *föreligger*.

Föreslagen lydelse

54 §

Har någon begått brott som avses i 52 §, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har undanhållit, förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. *Förverkande får inte ske om det är uppenbart oskäligt*.

Äger den brottslige ytterligare sådan egendom som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Annan egendom som han äger och som omfattas av beslut om förfogande eller dispositionsförbud kan också förklaras förverkad, om *det finns* särskilda skäl.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.17 Förslag till lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268)

Härigenom föreskrivs att 49 § ransoneringslagen (1978:268) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har någon begått brott som avses i denna lag, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett, förklaras förverkad, *om det ej är uppenbart obilligt*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Äger den brottslige ytterligare sådan förnödenhet som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Förråd av annan förnödenhet som han äger och som är föremål för reglering enligt 6 eller 7 § kan, om särskilda skäl *föreligger*, också förklaras förverkat.

Vad i första stycket sägs om egendom gäller i tillämpliga delar även ransoneringsbevis.

Föreslagen lydelse

49 §

Har någon begått brott som avses i denna lag, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett, förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. *Förverkande får inte ske om det är uppenbart oskäligt*.

Äger den brottslige ytterligare sådan förnödenhet som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Förråd av annan förnödenhet som han äger och som är föremål för reglering enligt 6 eller 7 § kan, om *det finns* särskilda skäl, också förklaras förverkat.

Vad i första stycket sägs om egendom gäller i tillämpliga delar även ransoneringsbevis.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.18 Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Härigenom föreskrivs att 48 och 49 §§ jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Det som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

Jaktredskap, fortskaffningsmedel och *andra* hjälpmedel som har använts *eller medförts* vid jaktbrott får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl.

I stället för *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

48 §¹

Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han *eller hon* kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. *Även annat utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.*

Vilt som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

49 §

Jaktredskap, fortskaffningsmedel och *annan egendom* som har använts *som* hjälpmedel vid jaktbrott *eller jakthäleri* får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats.*

I stället för *egendomen* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1994:1424.

2.19 Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)

Härigenom föreskrivs att 40 § strålskyddslagen (1988:220) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar som varit föremål för brott enligt denna lag eller *vär-det därav* samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

Första stycket gäller även behållare eller andra strålskyddsanordningar som hör till radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar.

Föreslagen lydelse

40 §

Radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar som varit föremål för brott enligt denna lag eller *dess värde* samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

Första stycket gäller även behållare eller andra strålskyddsanordningar som hör till radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar.

Utöver vad som sägs i första och andra styckena får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Det samma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av anordningarna *skall* förklaras förverkade, *om den brottsliga gärningen har medfört uppenbar risk för en betydande skada genom brand eller explosion och förverkande inte är uppenbart oskäligt.*

Om en anordning förklaras förverkad, får även anordningens innehåll och förpackning förklaras förverkade.

Föreslagen lydelse

25 §

Anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av anordningarna *får* förklaras förverkade, *om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller annan egendom som har använts eller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.*

Om en anordning förklaras förverkad, får även anordningens innehåll och förpackning förklaras förverkade.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.21 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 22 a § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Fornfynd som varit föremål för brott enligt detta kapitel, och som inte enligt 4 § första stycket ändå skall tillfalla staten, skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för fornfyndet *kan* dess värde förklaras förverkat. Även annat utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Metallsökare som har använts vid brott enligt detta kapitel skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Annan *utrustning* som använts som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel *eller dess värde får* förklaras förverkat, om det *är nödvändigt* för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det.

Föreslagen lydelse

2 kap. 22 a §¹

Fornfynd som varit föremål för brott enligt detta kapitel, och som inte enligt 4 § första stycket ändå skall tillfalla staten, skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för fornfyndet *får* dess värde förklaras förverkat. Även annat utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. *Det samma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt detta kapitel.*

Metallsökare som har använts vid brott enligt detta kapitel skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt.

Utöver vad som sägs i andra stycket får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förbere-

¹ Senaste lydelse 1991:474.

*delse. I stället för egendomen får
dess värde förklaras förverkat.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.22 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 6 § utlänningslagen (1989:529)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

6 §²

Ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a §, 3 a § eller 5 § skall förklaras förverkad, *om det inte är uppenbart oskäligt.*

Transportmedel som använts vid brott som avses i 2 a eller 5 § får *förverkas* om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl *till detta*. Förverkande får *dock* inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a, 3 a eller 5 § skall förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott. Även vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott eller värdet av det mottagna skall, om mottagandet utgör brott enligt denna lag och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år, förklaras förverkat.*

Transportmedel som *har* använts eller varit avsett att användas vid brott som avses i 2 a, 3 a eller 5 § får, *om brottet har fullbordats eller om förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse, förklaras förverkat* om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl.

Utöver vad som sägs i andra stycket får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott som avses i 2 a, 3 a eller 5 § förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller om egendomen har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådant brott och brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straff-

¹ Lagen omtryckt 1994:515.

² Senaste lydelse 2004:206.

bart försök eller en straffbar förberedelse.

Förverkande *enligt första, andra eller tredje styckena* får inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.23 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Medel som varit föremål för brott enligt denna lag eller *värdet därav* samt *vinning* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller *förlag för* sådant brott eller *dess värde, om förlaget mottagits och* mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *är påkallat till förebyggande av* brott eller annars särskilda skäl *föreligger*. Detsamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.

Medel som varit föremål för brott enligt denna lag eller *dess värde* samt *utbyte* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller *vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett* sådant brott, eller *värdet av det mottagna, om* mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *behövs för att förebygga* brott eller om det annars *finns* särskilda skäl. Detsamma gäller

1. *egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse, samt*

2. *egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.24 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

dels att 14 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 9 a § skall betecknas 9 b §,

dels att 9 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § döms till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagare får väcka åtal för brott enligt första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § döms till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

9 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 9 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 9 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 9 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit

¹ Senaste lydelse 1994:238.

avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 9 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

12 §

Den som vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § är skyldig att, om det är skäligt, mot lösen avstå den egendom som överträdelsen avser till den som innehar rätten till kretsmönstret.

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får domstolen, om det är skäligt, besluta att egendomen skall förstöras, ändras eller utsättas för andra åtgärder som är ägnade att förebygga missbruk. *Detta gäller dock inte om förverkande eller åtgärder som är ägnade att förebygga missbruk skall beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.* Talan enligt detta stycke förs av den som innehar rätten till kretsmönstret. *Sådan talan får föras även av åklagare, om det är påkallat från allmän synpunkt.*

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller en särskild rätt till den.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 9 a § eller enligt brottsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. För brott begångna innan denna lag har trätt i kraft gäller 12 § i sin äldre lydelse.

2.25 Förslag till lag om ändring i fiskelagen (1993:787)

Härigenom föreskrivs att 45 § fiskelagen (1993:787) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall fisk som varit föremål för brott enligt denna lag förklaras förverkad.

Om bara en del i ett parti fisk varit föremål för brott enligt denna lag, får hela partiet förklaras förverkat om det inte kan utredas hur stor del av partiet som omfattas av brottet.

Fiskeredskap som använts eller medförts vid brott enligt denna lag skall förklaras förverkade, om det inte är oskäligt. Detsamma gäller fiskefartyg och andra hjälpmedel om det behövs för att förebygga brott.

I stället för *fisken, redskapet eller hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. Kan bevisning om värdet inte alls eller endast med svårighet föras, får värdet uppskattas till ett belopp som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Förverkande får inte ske enbart på grund av överträdelse av 25 § andra–tredje styckena. Vid överträdelse av 25 § fjärde stycket eller 26 § får förverkande inte avse annat än fiskeredskap.

Föreslagen lydelse

45 §

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall fisk som varit föremål för brott enligt denna lag förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott. Även vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott eller värdet av det mottagna skall förklaras förverkat, om mottagandet utgör brott enligt denna lag och förverkandet inte är uppenbart oskäligt.*

Utöver vad som sägs i tredje stycket får egendom förklaras förverkad om egendomen har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag och brottet har fullbordats eller förfarande har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse och förverkandet behövs för att förebygga brott.

I stället för *fisken, redskapet eller den egendom som annars använts, medförts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel*, kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. Kan bevisning om värdet inte alls eller endast med svårighet föras, får värdet uppskattas till ett belopp som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.26 Förslag till lag om ändring i lotterilagen (1994:1000)

Härigenom föreskrivs att 58 § lotterilagen (1994:1000) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

58 §
Insatser som tagits emot vid brott enligt denna lag *samt* utrustning, handlingar och annan egendom som har *använts vid eller* varit föremål för ett sådant brott skall förklaras *förverkade*, om det *inte är uppenbart oskäligt*. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat, om det *inte* är uppenbart oskäligt.

Föreslagen lydelse

Insatser som tagits emot vid brott enligt denna lag *skall förklaras förverkade*. Även annat utbyte av sådant brott *skall förklaras förverkat*. Detsamma gäller utrustning, handlingar och annan egendom som har varit föremål för ett sådant brott. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat. *Förverkande får inte ske om det är uppenbart oskäligt*.

Utrustning, handlingar och annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats.

Förverkande kan, utöver vad som framgår av 36 kap. 5 § brottsbalken, ske hos den som yrkesmässigt tillhandahållit egendomen. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.27 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738)

Härigenom föreskrivs i fråga om alkohollagen (1994:1738)

dels att 11 kap. 1 och 3 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 §

Sprit, alkoholdrycker och mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller *värdet därav* samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade. Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 10 kap. 9 § andra stycket.

Sprit, alkoholdrycker och mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller *dess värde* samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade. *Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.* Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 10 kap. 9 § andra stycket.

2 a §

Utöver vad som sägs i 2 § får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

3 §

Förordnande om förverkande skall inte meddelas, om det skulle vara uppenbart oskäligt.

Förordnande om förverkande *enligt 1 och 2 §§* skall inte meddelas, om det skulle vara uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.28 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 §

Ett föremål som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Angående beslag av egendom som kan antas bli förverkad gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.29 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott mot denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

4 §

Föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott *eller annat utbyte av brottet*.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott mot denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök.* I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.30 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:831) om transplantation m.m.

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1995:831) om transplantation m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Biologiskt material som varit föremål för brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Dessamma gäller *vinningen* av sådant brott.

Föreslagen lydelse

16 §

Biologiskt material som varit föremål för brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Dessamma gäller *utbytet* av sådant brott.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.31 Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

5 §

Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 § eller 2 § a skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § d eller 2 § e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

*Utbyte av brott enligt denna lag
skall förklaras förverkat, om det
inte är uppenbart oskäligt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.32 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom med vilken någon har tagit *sådan* befattning som utgör brott *enligt 8 §*.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

12 §

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller *om* det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom *som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 8 §, om brottet har fullbordats, samt egendom* med vilken någon har tagit befattning som utgör *sådan* brott.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.33 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1152) om handel med läkemedel

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1996:1152) om handel med läkemedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Läkemedel som varit föremål för brott enligt denna lag eller *vär- det därav* samt *vinning* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Läkemedel som varit föremål för brott enligt denna lag eller *dess värde* samt *utbyte* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.34 Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

Härigenom föreskrivs i fråga om växtförädlarrättslagen (1997:306) dels att 9 kap. 7 och 9 §§ samt 12 kap. 2 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 1 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 1 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 1 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 1 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

7 §

På yrkande av den som har lidit intrång i en växtförädlarrätt får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att sådant växtmaterial som intrånget gäller skall lämnas ut mot lösen till den som har lidit intrånget eller förstöras samt att ett föremål vars användande skulle innebära intrång skall på visst sätt ändras eller förstöras. Vad som nu har sagts gäller inte mot den som i god tro har förvärvat materialet eller särskild rätt till det och som inte själv har gjort intrång i växtförädlarrätten.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om

förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 1 a § eller enligt brottsbalken.

9 §

Utnyttjar någon en växtsort som avses med en ansökan om registrering, skall vad som sägs om intrång i växtförädlarrätt tillämpas, om ansökan leder till registrering. För ett sådant utnyttjande får dock inte dömas till ansvar. Ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan ansökan har kungjorts enligt 5 kap. 9 § får bestämmas endast enligt 6 § andra stycket.

Trots 6 § tredje stycket är rätten till ersättning inte förlorad, om talan väcks senast ett år efter det att växtförädlarrätten registrerades.

Utnyttjar någon en växtsort som avses med en ansökan om registrering, skall vad som sägs om intrång i växtförädlarrätt tillämpas, om ansökan leder till registrering. För ett sådant utnyttjande får dock inte dömas till ansvar *eller beslutas om förverkande*. Ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan ansökan har kungjorts enligt 5 kap. 9 § får bestämmas endast enligt 6 § andra stycket.

12 kap.

2 §¹

Vid intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt tillämpas bestämmelserna i 9 kap. 1 § om ansvar för intrång i en växtförädlarrätt och 7 a–h §§ om intrångsundersökning.

Vid intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt tillämpas bestämmelserna i 9 kap. 1 och 1 a §§ om ansvar och förverkande samt 7 a–7 h §§ om intrångsundersökning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1998:1460.

2.35 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Datorer och *andra hjälpmedel* som har använts vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om *åtgärden* behövs för att förebygga *fortsatt brottslighet* eller det annars finns särskilda skäl. Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Föreslagen lydelse

8 §

Datorer och *annan egendom* som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om *det* behövs för att förebygga *brott* eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådant brott, om brottet har fullbordats.* Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.36 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Egendom som har varit föremål för brott enligt denna lag skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Även utbytet av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Ett föremål som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl för det.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl. Det samma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.37 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall följande egendom förklaras förverkad:

1. produkt som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet på en sådan produkt,
2. utbyte av brott enligt denna lag,
3. vad någon tagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott enligt denna lag, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

En produkt som avses i första stycket 1 eller en särskild rätt till produkten får inte förklaras förverkad, om produkten eller rättigheten efter brottet förvärvats av någon som inte haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet. Vid förverkande enligt första stycket 1 av en produkt gäller inte bestämmelserna i 36 kap. 5 § första och andra styckena brottsbalken om hos vem förverkande får ske.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl *till det*. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller *om* det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.* I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

I stället för förverkande enligt tredje stycket av egendomen eller dess värde får rätten föreskriva att någon åtgärd vidtas med egendomen som förebygger fortsatt missbruk av den. I sådana fall får även en del av egendomens värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.38 Förslag till lag om ändring i insiderstrafflagen (2000:1086)

Härigenom föreskrivs att 11 § insiderstrafflagen (2000:1086) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	11 §	
<i>Vinning</i> av brott enligt 2–6 §§		<i>Utbyte</i> av brott enligt 2–6 <i>eller</i>
skall förklaras <i>förverkad</i> , om det	9 §§	skall förklaras <i>förverkat</i> , om
inte är oskäligt.		det inte är oskäligt

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.39 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl *till det*. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

I stället för förverkande av egendomen eller dess värde får rätten föreskriva att någon åtgärd vidtas med egendomen som förebygger fortsatt missbruk av den. I sådana fall får dock även en del av egendomens värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

17 §

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.* I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.40 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller som frambringats genom sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det finns *andra* särskilda skäl. Detsamma gäller egendom vars användande utgör brott enligt denna lag eller som annars någon tagit befattning med på ett sätt som utgör sådant brott. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

7 §

Egendom som *har* använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller som frambringats genom sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det *annars* finns andra särskilda skäl. Detsamma gäller

1. *egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling,*

2. egendom vars användande utgör brott enligt denna lag, eller

3. *egendom* som annars någon tagit befattning med på ett sätt som utgör sådant brott.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslöt den 20 mars 1997 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor om att förverka vinning av brott. I utredningsuppdraget ingick att, mot bakgrund av utvecklingen i fråga om ekonomisk och annan grov och organiserad brottslighet, särskilt narkotikabrottsligheten, undersöka om dagens regler om att förverka vinning av brott är tillräckliga för att kunna angripa denna brottslighet på ett effektivt sätt.

Genom tilläggsdirektiv beslöt regeringen den 17 juni 1999 att utöver vad som angavs i de ursprungliga direktiven utreda ytterligare några frågor, bl.a. vilka åtgärder som behöver vidtas för att Sverige skall kunna återkalla eller i största möjliga mån begränsa sin förklaring till artikel 2 punkt 1 i Europarådets förverkandekonvention från år 1990. Av Europeiska unionens rads rambeslut av den 26 juni 2001 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott följer numera ett åtagande att begränsa förklaringen (2001/500/RIF), bilaga 1.

Utredningen, som antog namnet Förverkandeutredningen, avlämnade i december 1999 sitt betänkande Effektivare förverkandelagstiftning (SOU 1999:147). Utredningens lagförslag framgår av bilaga 2. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 3. En sammanställning över remissvaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2000/330/L5).

Den 2 augusti 2002 föreslog det danska ordförandeskapet i Europeiska unionen i ett meddelande till rådet och Europaparlamentet ett rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (EUT C 184, 2.8.2002, s. 3). Vid rådet för rättsliga och inrikesfrågor den 19 december 2002 nåddes en principöverenskommelse om innehållet i rambeslutet (bilaga 4). Riksdagen godkände rambeslutet den 27 oktober 2004 (prop. 2003/04:166, bet. 2003/04:JuU5, rskr. 2003/04:22). Rambeslutet beräknas kunna antas inom kort av EU:s ministerråd. Åtagandena i detta rambeslut sammanfaller delvis med de åtaganden som gjordes i rambeslutet från 2001.

Inom Justitiedepartementet har det utarbetats en promemoria som syftar till att ge ett bredare beredningsunderlag när det gäller vilka lagstiftningsåtgärder som behövs för att Sverige skall kunna begränsa sin förklaring till förverkandekonventionen; promemorian Utökade möjligheter att förverka utbyte och hjälpmedel vid brott m.m. (Ju2000/330/L5). Promemorian innehåller förslag till alla de lagändringar som behövs för att Sverige skall kunna begränsa förklaringen till förverkandekonventionen. Det innebär att promemorian innehåller dels förslag till författningsändringar som sammanfaller med vad Förverkandeutredningen redan föreslagit, dels förslag som är delvis omarbetade i förhållande till utredningen dels slutligen förslag som inte återfinns i Förverkandeutredningens betänkande. Promemorians lagförslag framgår av bilaga 5. Promemorian innehåller också vissa lagförslag utöver vad som påkallas av Sveriges internationella åtaganden. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 6. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2000/330/L5).

Den föreslagna ändringen i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. (se avsnitt 9.1 och 10.2) omfattas inte av promemorian. Ändringen har beretts under hand med Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Läkemedelsverket och Skatteverket.

Beträffande 53 a § upphovsrättslagen (1960:729) föreslås i förhållande till promemorian en viss utvidgning av möjligheterna till hjälpmedelsförverkande. Detta förslag har beretts under hand med Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen och Patent- och registeringsverket.

När det gäller frågan om att begränsa räckvidden av förklaringen till förverkandekonventionen grundar sig denna lagrådsremiss på de ställningstaganden och förslag som lämnats i promemorian. Detsamma gäller frågan om polismans rätt att förstöra beslagtagna alkohol. Förverkandeutredningens mer begränsade förslag i dessa delar samt remissynpunkterna på dessa förslag återges i avsnitt 7. De förslag som lämnas i avsnitt 9.1, 9.3, 9.4, 9.5, 9.6, avsnitt 10 samt avsnitt 11 grundar sig alltså på promemorians förslag. Även förslaget gällande förverkande av kostnadsersättning i avsnitt 9.2 grundar sig på förslag i promemorian.

I detta lagstiftningsärende behandlar regeringen därutöver vissa andra av Förverkandeutredningens förslag och bedömningar. Det gäller förslagen och bedömningarna i avsnitt 8, 12 och 13. Avsnitt 9.7 behandlar både förslag som lämnats av Förverkandeutredningen och i promemorian. Förverkandeutredningens förslag att införa den nya förverkandeformen utvidgat förverkande behandlas inte i detta lagstiftningsärende utan är föremål för fortsatt beredning inom Regeringskansliet.

4 Utgångspunkter för reformen

Möjligheterna till ekonomisk vinning utgör en av de främsta drivkrafterna bakom en stor del av den brottslighet som förekommer. Incitamenten att begå brott minskar om rättsväsendet har möjlighet att beröva gärningsmannen dennes vinning då ett brott beivras. Att kunna förverka utbytet av brott utgör därför en central del av den brottsbekämpande verksamheten. Från allmänna utgångspunkter kan det också uppfattas som stötande om någon berikar sig på en brottslig verksamhet.

Att kunna förverka sådan egendom som kommit till användning som hjälpmedel vid brott utgör också en viktig del av den brottsbekämpande verksamheten. Rent praktiskt kan det förebygga brott om egendomen inte på nytt kan komma till användning i brottslig verksamhet. Det kan därtill verka avhållande för den som planerar att begå ett brott att hjälpmedlen kan komma att förverkas.

Enligt regeringens mening utgör således förverkandeinstitutet ett viktigt instrument i den brottsbekämpande verksamheten. Dess betydelse framgår inte minst av det intensifierade internationella samarbetet på området. Brottsligheten är ofta internationell till sin karaktär och måste därför bemötas med ett fördjupat samarbete mellan stater och rättsvårdande myndigheter. Såväl inom Förenta nationerna som inom Europarådet och Europeiska unionen (EU) har flera instrument antagits med regler som dels

föreskriver vilka åtgärder som skall vidtas på nationell nivå dels syftar till att underlätta det internationella samarbetet.

Ett närmande av de nationella reglerna underlättar ett mer fördjupat internationellt samarbete även vad gäller utredning och verkställighet. Under senare år har det inom EU tagits flera initiativ för att såväl närma medlemsstaternas nationella förverkanderegler till varandra som att uppnå ett mer effektivt samarbete när det gäller ömsesidigt erkännande och verkställande av medlemsstaternas förverkandebeslut. Utöver det rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott som riksdagen godkände den 27 oktober 2004, har regeringen nyligen föreslagit riksdagen att godkänna ett rambeslut om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande (prop. 2004/05:55). Detta arbete är enligt regeringens mening nödvändigt för att möta en alltmer organiserad och internationaliserad brottslighet.

De förslag som lämnas i denna lagrådsremiss innebär att Sverige fullt ut uppfyller vissa åtaganden inom Europarådet och EU att utöka möjligheterna att förverka utbyte av och hjälpmedel vid brott. Genom dessa förslag uppnås samtidigt nationella strävanden att i större omfattning kunna använda förverkandebeslutet. Till största del bedömer regeringen att det för närvarande är tillräckligt att utöka möjligheterna till förverkande i den omfattning Sverige tillsammans med övriga medlemsstater inom EU har enats om. I några fall bedömer regeringen att det är motiverat att införa mer långtgående regler.

Utöver de åtaganden som har gjorts inom Europarådet och EU anser regeringen att vissa andra reformer är motiverade. För att motverka penningtvätt är det bland annat av vikt att möjligheterna att förverka avkastning från brottsutbyte kan öka. Det finns också anledning att införa vissa förenklingar av förfarandet med beslagtagna och förverkad egendom.

5 Gällande rätt

5.1 Allmänt om förverkande

Förverkande kan ske antingen genom sakförverkande eller värdet förverkande. Sakförverkande innebär att viss egendom förklaras förverkad, dvs. att ägaren eller rättighetsinnehavaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen, vilken i stället normalt tillfaller staten. Värdeförverkande innebär att förverkandeförklaringen avser värdet av viss egendom eller vissa förtjänster. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den berörde att betala ett visst belopp. I vissa fall är värdeförverkande subsidiärt i förhållande till sakförverkande, exempelvis då egendomen i fråga inte längre är åtkomlig för förverkande. I de fall domstolen kan välja mellan sak- och värdeförverkande, sägs värdeförverkandet vara en alternativ åtgärd.

Vidare brukar man skilja mellan obligatoriska och fakultativa förverkanderegler. Om förverkanderegeln är utformad på så sätt att förverkande alltid skall ske när förutsättningarna i bestämmelsen är uppfyllda sägs förverkanderegeln vara obligatorisk. Om bestämmelsen i stället ger utrymme för hänsyn till andra, mera ospecificerade omständigheter än de

som uttryckligen anges i bestämmelsen som förutsättningar för förverkande sägs förverkanderegeln vara fakultativ.

Bestämmelser om förverkande finns i brottsbalken men också i en rad andra författningar, exempelvis narkotikastrafflagen (1968:64), alkohollagen (1994:1738) och lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

5.2 Brottsbalkens förverkanderegler

Allmänna regler om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken. Enligt 36 kap. 1 § brottsbalken skall utbyte av brott enligt balken förklaras förverkat om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt balken. I stället för det mottagna får dess värde förverkas. Utbyte av brott avser således såväl den konkreta egendom som mottagits som värdet av det mottagna. Förverkande kan alltså ske antingen som sak- eller som värdeförverkande. Såväl sak- som värdeförverkande kan ske partiellt.

I 36 kap. 2 § brottsbalken föreskrivs att egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt brottsbalken eller som frambragts genom sådant brott får förklaras förverkad, om det är påkallat för att förebygga brott eller om det annars föreligger särskilda skäl. Förverkande kan också komma i fråga beträffande egendom vars användande utgör brott eller egendom med vilken någon i annat fall har tagit brottslig befattnings. Detta gör förverkande möjligt bl.a. i fall då det föreligger sådan befattnings med t.ex. dyrkar, vapen och förfalskningsverktyg som enligt 23 kap. 2 § brottsbalken utgör en straffbelagd förberedelse. På samma sätt som i fråga om utbyte av brott kan i stället för egendomen dess värde förklaras förverkat.

För förverkande enligt 36 kap. 3 § brottsbalken fordras inte att något brott har blivit begånget. Sådant förverkande är alltså inte någon rättsverkan av brott. Enligt paragrafen får förverkande ske beträffande föremål som p.g.a. sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning. Bestämmelsen tar alltså sikte på typiska brottsverktyg. Under vissa förutsättningar kan även föremål som är ägnade att användas som vapen mot liv eller hälsa eller som hjälpmedel vid skadegörelse förverkas. Eftersom 3 § tar sikte på förverkande av särskilt farliga föremål, gäller att förverkande kan ske endast av föremålet i fråga och inte av dess värde.

I 36 kap. 4 § brottsbalken finns regler om förverkande av ekonomiska fördelar som uppkommit för en näringsidkare till följd av ett brott som är begånget i utövning av näringsverksamhet. Värdet av sådana fördelar kan enligt paragrafen förklaras förverkat även i andra fall än när förverkande kan ske enligt 1 eller 2 § eller enligt andra bestämmelser. Med ekonomisk fördel avses i 4 § en uppskattad skillnad i förmögenhetsställning mellan den situation som uppkommit genom brottet och den som skulle ha rått om brottet inte hade ägt rum. Regeln i 4 § är subsidiär i förhållande till andra förverkandebestämmelser på så sätt att den är tillämplig endast om och i den mån andra regler inte medför en fullständig indragning av alla fördelar som uppkommit genom brottet. Bestämmelsen i 4 § gäller utöver brottsbalksbrotten även för brott inom specialstraffrätten.

I 36 kap. 5 § brottsbalken finns regler om hos vem förverkande får ske. Förverkande får enligt denna bestämmelse ske hos

- gärningsmannen eller annan som medverkat vid brottet,
- den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,

- den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller p.g.a. arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Enligt 36 kap. 6 § brottsbalken kan rätten, när ett sakförverkande framstår som oskäligt eller onödigt ingripande eller när en annan åtgärd bedöms som mer ändamålsenlig, i stället föreskriva åtgärd till förebyggande av missbruk av egendomen. Exempel på sådana åtgärder är att ett förfalskat konstverk skall förses med en påskrift som visar att det inte är något originalverk.

I författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser finns föreskrifter som innebär att utdömande av straff är en förutsättning för beslut om förverkande eller annan särskild rättsverkan. I 36 kap. 11 § brottsbalken föreskrivs därför att bestämmelser om särskild rättsverkan av brott skall vara tillämpliga inte bara när någon döms till straff utan även när någon döms till annan brottspåföljd.

Inom specialstraffrätten förekommer också bestämmelser om förverkande eller annan särskild rättsverkan som förutsätter att någon fälls till ansvar. Detta är något som inte gäller enligt brottsbalken. För att regleringen skall vara densamma inom specialstraffrätten föreskrivs i 36 kap. 12 § brottsbalken att sådant förverkande eller annan särskild rättsverkan som förutsätter att någon döms till påföljd får beslutas av rätten även om påföljd för det aktuella brottet efterges.

I 36 kap. 13 § brottsbalken behandlas den situationen att ett brott har begåtts av någon som inte fyllt femton år eller av någon som handlat under påverkan av en allvarlig psykisk störning. I ett sådant fall får rätten besluta om förverkande eller annan särskild rättsverkan endast om och i den mån det kan anses skäligt med hänsyn till den dömdes psykiska tillstånd, gärningens beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt.

I 36 kap. 14 § brottsbalken finns begränsningar i fråga om förverkandeförklaring i fall då påföljd inte längre kan utdömas på grund av gärningsmannens död eller om han eller hon av annan orsak inte längre kan dömas. I ett sådant fall får egendom förklaras förverkad p.g.a. brottet endast om stämning i målet har delgivits inom fem år från det brottet begicks. En sådan talan får väckas endast om det är påkallat ur allmän synpunkt.

Enligt 36 kap. 15 § brottsbalken förfaller beslut om förverkande i den mån verkställighet inte har skett inom tio år från det beslutet vann laga kraft.

Förverkande enligt brottsbalkens regler är inte i något fall obligatoriskt. I specialstraffrätten finns däremot bestämmelser enligt vilka förverkande alltid skall ske. I 36 kap. 16 § brottsbalken ges domstolarna en generell möjlighet att underlåta förverkande i fall där förverkandet skulle vara uppenbart oskäligt. Denna bestämmelse kan sägas ge en fakultativ prägel åt hela förverkanderegleringen.

Av 36 kap. 17 § brottsbalken framgår att förverkad egendom tillfaller staten om inte annat är föreskrivet. I paragrafens andra stycke finns bestämmelser till skydd för bl.a. målsäganden i de fall utbyte av brott förklaras förverkat enligt 36 kap. 1 § brottsbalken och skadeståndsanspråk därefter framställs. Bestämmelserna innebär att staten i en sådan situation svarar för ersättningen till den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande.

5.3 Förfarandet vid förverkande

För att säkerställa verkställigheten av ett meddelat eller kommande förverkandebeslut finns det möjligheter att använda vissa tvångsmedel. Vad gäller sakförverkande kan beslag tillgripas (27 kap. 1 och 14 a §§ rättegångsbalken). För att säkerställa ett värdeförverkande kan i stället kvarstad komma i fråga (26 kap. 1 § rättegångsbalken).

Förverkande på grund av brott sker genom en förverkandeförklaring som meddelas av domstolen. Förverkande kan också ske genom ett strafföreläggande eller genom ett föreläggande av ordningsbot (48 kap. 2 § rättegångsbalken).

När en förverkandefråga tas upp i samband med åtalet för det brott som förverkandet grundar sig på, blir sedvanliga brottmålsregler tillämpliga på hela förfarandet.

I de fall frågan rör någon som inte är tilltalad för brott, regleras förfarandet i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. Huvudregeln är att förverkandefrågan i dessa fall skall prövas vid allmän domstol efter särskild talan och att rättegångsbalkens regler om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter skall tillämpas. Vad gäller förverkande av beslagtagna egendom får emellertid frågan om förverkande prövas av åklagaren, om inte det som skall förverkas uppgår till betydande belopp eller det finns andra skäl emot ett sådant förfarande. Uppgår värdet av det som skall förverkas till mindre än en tiondel av ett basbelopp eller saknar egendomen saluvärde får också polismän besluta om förverkande. I nämnda fall kan missnöje anmälas mot besluten, varvid saken slutligen kan komma att prövas av domstol.

Förfarandet med egendom som har tillfallit staten genom förverkande regleras i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. Myndigheten som omhändertar egendomen får omedelbart låta försälja den om egendomen under vissa särskilt angivna förutsättningar inte går att förvara. Egendom som kan befaras komma till brottslig användning eller annars är olämplig för försäljning skall oskadliggöras. Egendom som inte omedelbart har sålts eller förstörts skall säljas av myndighet eller bolag som regeringen bestämmer, om inte egendomen på grund av sin beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt bör säljas i annan ordning. Kan inte egendomen säljas får den förstöras.

För vissa fall finns det särskilda bestämmelser som möjliggör förstörande eller försäljning innan ett beslut om förverkande har meddelats. I lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. föreskrivs bl.a. att alkoholhaltiga drycker eller andra medel som har trafikfarlig påverkan och som påträffats hos den som gjort sig skyldig till rattfylleri enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott eller trafiknyk-

terhetsbrott enligt specialstraffrättsliga bestämmelser i andra författningar skall förklaras förverkade. I dessa fall får egendomen förstöras redan när den tagits i beslag, förutsatt att dess värde är ringa eller egendomens förstörande annars måste anses försvarligt. I annat fall får egendomen säljas innan beslutet om förverkande fattas.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller i vissa särskilda fall av polismyndigheten. Går beslag åter – dvs. att egendomen inte slutligt blir föremål för förverkande – skall ersättning av allmänna medel utgå om egendomen redan är förstörd eller såld.

Motsvarande gäller för bl.a. beslag av narkotika enligt 7 § narkotikastrafflagen (1968:64), dopningsmedel enligt 6 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel och för bl.a. alkoholdrycker enligt 11 kap. 4 § alkohollagen (1994:1738).

I såväl jaktlagen (1987:259) som fiskelagen (1993:787) finns det särskilda bestämmelser om förfarande med vilt respektive fisk som tagits i beslag i de fall egendomen kan bli föremål för förverkande (47 § tredje stycket jaktlagen och 47 § femte stycket fiskelagen).

6 Internationella överenskommelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel

Konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott

I september 1990 antog Europarådets ministerråd en konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (förverkandekonventionen). Syftet med konventionen är att stärka det internationella samarbetet för att bekämpa allvarliga brott.

I konventionen finns i artikel 2 en bestämmelse om åtgärder för förverkande. Varje part skall enligt artikeln vidta sådana lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som kan vara nödvändiga för att kunna förverka hjälpmedel och vinning eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning.

Artikel 2 innehåller inte någon begränsning till viss eller vissa brottsliga handlingar. Utgångspunkten är därför att möjligheterna att förverka vinning och hjälpmedel skall avse alla brott i de nationella rättsordningarna.

Parterna till konventionen kan emellertid förklara att artikeln är tillämplig endast på de brott eller kategorier av brott som anges i förklaringen. Sverige utnyttjade den möjligheten i samband med ratificeringen av konventionen och förklarade att bestämmelsen för Sveriges del skulle vara tillämplig på sådant utbyte av brott och sådana hjälpmedel vid brott som kan förverkas enligt bestämmelserna i brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64) eller lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel. Beträffande annan brottslighet förbehöll sig Sverige rätten att, i den utsträckning som är motiverat med hänsyn till brottstypen, föreskriva förverkande i mer begränsad omfattning (prop. 1995/96:49).

Konventionen trädde för Sveriges del i kraft den 1 november 1996. I den proposition där riksdagen föreslogs godkänna konventionen utvecklade regeringen skälen till förbehållet. Regeringen konstaterade att den svenska lagstiftningen inte sträckte sig lika långt som förverkandekonventionen i fråga om när förverkande av utbyte av brott kunde komma i fråga. Även bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i konventionen gick, enligt vad regeringen anförde, längre än vad som är generellt möjligt att förverka enligt svensk lag. Något behov av en generell utvidgning av möjligheterna till förverkande ansågs inte föreligga. Regeringen anförde vidare att frågan om hur långt dessa möjligheter skulle sträcka sig i stället fick övervägas särskilt för varje brott och att det skulle föra för långt att i det sammanhanget göra sådana överväganden. Den möjlighet att begränsa bestämmelsernas tillämpning som stod till buds, borde därför utnyttjas av Sverige. Regeringen anförde emellertid att målsättningen vid framtida överväganden borde vara att förverkandekonventionen skulle få en så vidsträckt tillämpning som möjligt (a. prop. s. 10 f). Riksdagen gjorde inte någon annan bedömning än regeringen i ovan redovisade delar (bet. 1995/96:JuU10, rskr. 1995/96:59 samt SÖ 1996:19).

Den gemensamma åtgärden om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott

Den 3 december 1998 antogs inom EU den gemensamma åtgärden om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott (98/699/RIF). Den gemensamma åtgärden var avsedd att komplettera förverkandekonventionen. Enligt artikel 1 i den gemensamma åtgärden skall medlemsstaterna se till att inga reservationer görs eller vidhålls mot bl.a. artikel 2 i förverkandekonventionen, då brottet bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd där det högsta straffet är mer än ett år. Undantag från åtagandet gjordes för vinningen av skattebrott.

Mot bakgrund av detta beslut inom EU fick Förverkandeutredningen genom tilläggsdirektiv (dir. 1999:48) i uppdrag att undersöka vilka åtgärder som behövdes för att Sverige skulle kunna återkalla eller i största möjliga mån begränsa förklaringen till artikel 2 i förverkandekonventionen.

Rambeslut om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott

Åtagandet i den gemensamma åtgärden att begränsa reservationen mot förverkandekonventionen upprepades i artikel 1 i rådets rambeslut av den 26 juni 2001 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott, 2001/500/RIF (rambeslutet om penningtvätt), se bilaga 1. Genom rambeslutet upphävdes det likalydande åliggandet enligt den gemensamma åtgärden.

Sveriges reservation mot artikel 2 i förverkandekonventionen sträcker sig längre än vad som godtas enligt rambeslutet om penningtvätt. Fråga uppkom då om en anpassning i detta avseende, dvs. en begränsning av reservationen, skulle påkalla några lagändringar från svensk sida. Denna

fråga behandlades i prop. 2000/01:58, då regeringen föreslog att riksdagen skulle godkänna rambeslutet om penningtvätt.

Regeringen konstaterade att en möjlighet vore att omedelbart genomföra Förverkandeutredningens förslag till utvidgning av tillämpningsområdet för brottsbalkens bestämmelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel. Regeringen ansåg emellertid att det kunde ifrågasättas om det förelåg behov av en så generell reglering av möjligheten till förverkande som Förverkandeutredningen hade föreslagit. Regeringen ansåg att förslaget borde underkastas ytterligare analys, bl.a. avseende vilka konsekvenser detta kan tänkas få i förhållande till vissa specialstraffrättsliga bestämmelser. Regeringen ansåg att såväl frågan om det över huvud taget behövdes någon lagstiftning för att kunna begränsa förklaringen till artikel 2 i förverkandekonventionen som frågan om hur en sådan lagstiftning i så fall borde utformas, behövde övervägas ytterligare samt att dessa överväganden lämpligen borde ske i samband med den fortsatta beredningen av Förverkandeutredningens betänkande (a. prop. s. 15). Riksdagen gjorde ingen annan bedömning än regeringen (bet. 2000/01:JuU17, rskr. 2000/01:156).

Medlemsstaterna skulle senast den 31 december 2002 ha antagit åtgärder som är nödvändiga för efterlevnaden av rambeslutet.

Utkastet till rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott

Vid rådet för rättsliga och inrikes frågor den 19 december 2002 nåddes en politisk överenskommelse om innehållet i ytterligare ett rambeslut; Europeiska unionens utkast till rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (rambeslutet om förverkande), se bilaga 4. Detta rambeslut syftar till att skapa nya gemensamma minimiregler i medlemsstaterna när det gäller förverkande av egendom som har anknytning till brott.

Riksdagen godkände rambeslutet den 27 oktober 2004 (prop. 2003/04:166, bet. 2003/04:JuU5, rskr. 2003/04:22). Rambeslutet beräknas kunna antas inom kort av EU:s ministerråd. Rambeslutet skall vara genomfört två år efter dess antagande.

Enligt artikel 2 i utkastet till rambeslut skall medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att det blir möjligt att helt eller delvis förverka hjälpmedel och vinning, eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning, som härrör från brottsliga gärningar som kan föranleda fängelse i mer än ett år. Av samma artikel framgår att medlemsstaterna i samband med skattebrott får använda andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta lagövertredaren vinningen av brottet.

Innehållet i artikel 2 i rambeslutet om förverkande motsvaras alltså i sak av åtagandet i den gemensamma åtgärden och i rambeslutet om penningtvätt när det gäller att begränsa reservationen mot förverkandekonventionen.

7 Förverkandeutredningens förslag

Förverkandeutredningen har i sitt betänkande Effektivare förverkandelagstiftning (SOU 1999:147) mot bakgrund av den gemensamma åtgärden om penningtvätt övervägt vilka åtgärder som behövs för att Sverige skall kunna återkalla eller i största möjliga mån begränsa förklaringen till artikel 2 i förverkandekonventionen. Utredningens författningsförslag bifogas som bilaga 2.

Utredningen föreslår att 36 kap. 2 § brottsbalken skall kompletteras på så sätt att förverkande under de i paragrafen i övrigt angivna förutsättningarna kan ske även av egendom som varit avsedd att komma till brottslig användning, förutsatt att brottet i fråga fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling. Utredningen föreslår vidare att motsvarande tillägg skall göras i vissa specialstraffrättsliga författningar med förverkandebestämmelser.

Därutöver föreslår utredningen att bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken om förverkande av utbyte av brott skall gälla även i fråga om utbyte av utanför balken straffbelagda gärningar för vilka stadgas fängelse i mer än ett år. Bestämmelsen skall inte gälla i de fall annat är särskilt föreskrivet.

Motsvarande utvidgning föreslås också i fråga om tillämpningsområdet för bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken om förverkande av hjälpmedel vid brott. Vidare föreslås att vissa författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser, vilka redan i dag innehåller regler om förverkande av utbyte och hjälpmedel kompletteras i den mån detta är påkallat med hänsyn till den nämnda gemensamma åtgärden.

Utredningen konstaterade i sitt betänkande att det i fråga om författningar vid sidan av brottsbalken i vilka det stadgas fängelse i mer än ett år inte hade varit möjligt att under utredningstiden göra någon heltäckande genomgång för att därefter utarbeta förslag till förverkandebestämmelser för varje enskild författning där sådana kunde anses påkallade. Utredningen föreslog i stället att förverkandebestämmelserna beträffande utbyte och hjälpmedel i 36 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken skulle göras generellt tillämpliga inom specialstraffrätten, i de fall då inget särskilt redan var föreskrivet, för brott med mer än ett års fängelse i straffskalan.

Utredningens förslag i dessa delar kommenterades endast av ett fåtal remissinstanser. *Svea hovrätt* instämde i utredningens bedömning att behovet av vidgade möjligheter till hjälpmedelsförverkande inte kan anses särskilt uttalat, men hade i övrigt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna. *Stockholms tingsrätt* hade heller inget att erinra mot den föreslagna utvidgningen. *Malmö tingsrätt* anförde att det vore önskvärt om man i lagstiftningsärendet gjorde en sådan genomgång av de specialstraffrättsliga författningarna som utredningen inte ansett sig ha haft möjlighet att göra. Enligt tingsrätten får man en mer konsekvent och tydlig reglering om förverkandebestämmelserna finns i varje enskild författning där sådana bestämmelser anses påkallade. Därutöver lämnade några remissinstanser synpunkter av mer författningsteknisk natur.

Utredningen föreslog att polisman, i de fall han eller hon med stöd av lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. har beslutat om förverkande av alkoholhatliga drycker eller andra berus-

ningsmedel, även skall få besluta om att egendomen skall förstöras. Ingen remissinstans yttrade sig över detta förslag.

8 Begreppen utbyte och vinning

8.1 Nuvarande reglering

Begreppet utbyte

Genom 1948 års strafflagsrevision infördes förverkanderegler med tillämpning inom strafflagens hela område. En bestämmelse om förverkande av muta, förlag och vederlag som var avsett för främjande av brott liksom förverkande av annan vinning av i strafflagen straffbelagd handling fick då sin placering i 2 kap. 16 § strafflagen. En förutsättning för förverkande var att vinningen inte motsvarades av skada för någon enskild. Bestämmelsen överfördes vid brottsbalkens tillkomst till 36 kap. 1 § brottsbalken. 1968 ändrades bestämmelsen på så sätt att uppräkningsen av muta, vederlag och vinning utgick. I stället föreskrevs att utbyte av brott som inte motsvarades av skada för enskild skulle förverkas, om det inte var uppenbart obilligt. Vidare angavs att detsamma gällde förlag för brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgjorde brott enligt brottsbalken (prop. 1968:79, 1 LU 33, rskr. 229).

Bestämmelsen i 36 kap. 1 § brottsbalken ändrades 1986, då det dittills gällande hindret mot förverkande när utbytet motsvaras av skada för enskild avskaffades (prop. 1986/87:6, JuU7, rskr. 43). Ändringen genomfördes i syfte att möjliggöra förverkande främst i fall där tjuvgods representerar ett större värde än som motsvaras av skadan för målsäganden och i fall där den dömden har avyttrat stöldgodset och det samtidigt inte kan påräknas något skadeståndsanspråk från målsägandens sida, t.ex. därför att denne är okänd.

I det lagförslag som remitterades till Lagrådet i 1968 års lagstiftningsärendet talades inte om ”utbyte” av brott utan om ”vinning” av brott. Departementschefen angav i lagrådsremissen att med ordet vinning skulle förstås dels den ursprungliga vinningen, dvs. själva föremålet, dels egendomens värde (prop. 1968:79 s. 47). Enligt Lagrådets mening kunde man emellertid inte lägga in denna innebörd i den föreslagna formuleringen. Lagrådet påpekade att vinning är ett rättsligt begrepp som förekommer på flera ställen i brottsbalken och anförde att detta begrepp inte avser ett konkret föremål utan en ändring av ett förmögenhetsläge, alltså en abstrakt ekonomisk differens. Den remitterade lagtexten medgav därför enligt Lagrådet inte att, som avsikten var, ett konkret föremål förklarades förverkat. Lagrådet förordade därför att man i stället skulle använda ordet utbyte, vilket skulle kunna förstås som såväl föremål som abstrakt vinning (a. prop. s. 76). Departementschefen biträdde Lagrådets förslag (a. prop. s. 79).

Termen utbyte i 36 kap. 1 § brottsbalken avser alltså såväl den konkreta egendom som mottagits som värdet av det mottagna. Förverkande av utbyte enligt denna bestämmelse kan således alternativt ske genom sak-

eller värdeförverkande. Om egendomen finns i behåll bör dock i allmänhet denna förverkas och inte värdet (a. prop. s. 47).

Nettometoden

Med termen utbyte avses som huvudregel endast nettoutbytet (jfr prop. 1968:79, s. 60). Utgifter för förvärvet skall alltså i princip dras av vid beräkningen av utbytet. Enligt Straffrättskommittén skulle dock den begränsningen gälla, att avdrag skulle ske endast i den mån utgifterna inte var sådana att de stred mot lag eller goda seder. Som exempel på utgifter för vilka avdrag alltså inte kunde komma i fråga nämnde kommittén muta eller dylik ersättning till medbrottsling (NJA II 1948 s. 179). Lagrådet ifrågasatte emellertid riktigheten av den ståndpunkten:

”Redan den omständigheten, att en sådan ersättning efter åtal mot medbrottslingen kan förklaras i dennes hand förverkad, torde, då förverkande två gånger av samma penningbelopp ej läser böra ifrågakomma, utvisa, att ersättningen åtminstone under vissa förhållanden bör få avdragas. Som den föreslagna lagtexten emellertid ger utrymme för ett fritt bedömande av vinningens storlek – och uppkommande frågor härom torde man kunna lämna åt rättspraxis att avgöra – saknas anledning framställa erinran mot förslaget i denna del.”

Vid 1986 års reform uttalade sig departementschefen om avdrag för kostnader i samband med bedrägeri och stöld (prop. 1986/87:6 s. 37):

”Har viss egendom förvärvats vid bedrägeri, kan enligt min mening någon tvekan knappast råda om att det eventuella vederlag som varit förenat med bedrägeriet bör dras av från egendomens värde vid ett förverkande. Beträffande värdeförverkande vid stöld torde det å andra sidan stå klart att kostnader för brottets genomförande i princip inte kan vara avdragsgilla (jfr NJA 1977 s. 735). En annan sak är att det vid bestämmande av förverkandets omfattning kan finnas anledning att beakta exempelvis om ett till en medbrottsling utgett vederlag förklaras förverkat.”

Departementschefen konstaterade vidare att även den som köper eller på annat sätt förvärvar stöldgods eller någon annan egendom som har fränhäfts annan genom brott normalt har utbyte av sitt brott:

”Utbytet torde få antas uppgå till egendomens värde med avdrag för eventuella anskaffningskostnader. Med stöd av 36 kap. 5 § första stycket d) brottsbalken kan emellertid, om egendomen inte finns i behåll, hela värdet av egendomen förklaras förverkat hos hälar. Har hälar senare avyttrat egendomen, torde hans utbyte därav få anses uppgå till den ersättning han erhållit minskad med anskaffningskostnaden. Även om egendomen skulle finnas tillgänglig för att återlämnas till ägaren, kan ett sådant utbyte förklaras förverkat.

Har hälar haft vinning genom att exempelvis hyra ut egendomen, kan också denna vinning förklaras förverkad, förutsatt att förfarandet i sig uppfyller rekvisiten för sakhäleri.”

Frågan om vilka kostnader och utgifter för brottet som skall dras av vid beräkningen av det brottsutbyte som kan göras till föremål för förverkande har alltså berörts i några lagstiftningsärenden. I huvudsak har dock frågan överlämnats till rättspraxis.

De rättsfall som är av intresse i sammanhanget gäller dels förverkande av värde och vinning vid narkotikaförsäljning (NJA 1977 s. 735 och NJA

1991 s. 387) dels värde och utbyte vid olovlig försäljning av alkoholdrycker (NJA 2001 s. 129 och NJA 2004 s. 204).

I NJA 1977 s. 735 konstaterade Högsta domstolen att innebörden av såväl begreppet värde som vinning i 6 § narkotikastrafflagen är oklar och att man, när fråga är om förverkande av vederlag vid överlåtelse av narkotika, inte kan acceptera en tolkning som för alla situationer skulle begränsa vad som kan förverkas till det legala marknadsvärdet och överlåtarens nettovinst. Som skäl för denna ståndpunkt framhölls att pengar som beslagtagits hos säljaren borde kunna förklaras förverkade hos honom utan hinder av att han haft att redovisa dem till annan. Vidare framhölls att det inte skulle vara rimligt om förverkande av vederlag hos den som i stor skala handlat med narkotika skulle, utöver utredning om vederlagets storlek, förutsätta en kanske omfattande utredning angående kostnaderna för verksamheten. Högsta domstolen anförde att vid överlåtelse av narkotika bör därför hela det vederlag som uppburits anses i och för sig underkastat förverkande och att det därvid inte finns anledning att söka skilja mellan värdet av den försålda narkotikan och vinningen av försäljningen.

I NJA 2001 s. 129 gjordes motsvarande ställningstagande beträffande belopp som mottagits vid olovlig försäljning av alkoholdrycker.

Utgifter för förvärvet av den olovligt försålda egendomen kan i stället beaktas vid bedömande om det skulle vara uppenbart oskäligt att bruttobeloppet förverkas. En riktpunkt vid denna jämkning – såsom den fastslogs i NJA 1977 s. 735 – skall vara att den tilltalade inte skall få någon ekonomisk fördel av sin brottslighet. Kostnader – utöver vad som erlagts för inköp av narkotikan – bör inte beaktas i vidare mån än att de motiverar en viss avrundning nedåt av det belopp som skall förverkas (NJA 1991 s. 387). Samma ställningstagande gjordes i NJA 2004 s. 204 beträffande tillverkningskostnader för otillåtet tillverkad och försåld sprit.

Värdeförändring

Egendom som erhållits som utbyte av brott kan ha förändrats under tiden mellan brottet och avgörandet av förverkandefrågan. Värdet på egendomen kan ha ökat eller sjunkit. Det är också tänkbart att det ursprungliga utbytet har ersatts av något annat genom byte eller försäljning.

I samband med 1968 års ändring av 36 kap. 1 § brottsbalken uttalade Lagrådet att det förhållandet att ett föremål som utgör utbyte minskat och därigenom sjunkit i värde sällan torde vara förtjänt av beaktande (prop. 1968:79 s. 76).

Frågeställningen berördes även i förarbetena till 1986 års ändringar. Departementschefen anförde då följande (prop. 1986/87:6 s. 37).

”När det gäller värdet av egendom som frånhänts annan genom brott bör detta anses motsvara minst det värde egendomen hade när brottet begicks. Att det därefter – genom förslitning eller på annat sätt – eventuellt har sjunkit i värde bör inte anses påverka värdet av själva utbytet. Det kan däremot beaktas vid avgörande om endast partiellt förverkande bör komma i fråga. Klart är också att i de fall då värdeförverkande tillämpas gentemot en tjuv som har avyttrat stöldgodset det som regel är befogat att låta förverkandeförklaringen stanna vid värdet av det vederlag som han erhållit, i den mån detta kan utrönas.”

I 1968 års lagstiftningsärende uppmärksammade Lagrådet frågan om förverkande kunde ske av avkastning som upplupit under tiden mellan mottagandet av egendomen och avgörandet av förverkandefrågan. Lagrådet menade att det var tänkbart att göra gällande att domstolens förverkandeförklaring i dessa fall kan avse dels saken, dels den överstigande vinning som erhållits genom uppbärande av avkastningen. En annan konstruktion skulle, enligt vad Lagrådet vidare anförde, kunna vara att betrakta ett föremål som förverkat redan i och med brottet och av detta skäl anse den därefter uppkommande avkastningen ingå i brottet. Enligt Lagrådet förlorade betänkligheter mot så långt gående förverkandemöjligheter i styrka genom att det enligt förslaget alltid stod domstolen öppet att underlåta förverkandeförklaring eller låta förverkande bli endast partiellt. Lagrådets slutsats blev att frågan kunde överlämnas åt rättstillämpningen utan att några uttryckliga regler angavs i lagtexten (prop. 1968:79, s. 76).

I samband med 1986 års reform förklarade departementschefen att det enligt hans mening inte fanns någon anledning att inta någon annan standpunkt i denna fråga med hänsyn till de i det lagstiftningsärendet aktuella förslagen. Han tillade att detsamma gällde den situationen att egendomen har ökat i värde efter brottet till följd av andra faktorer än avkastning. Dessa frågor kunde alltså även fortsättningsvis överlämnas åt rättstillämpningen. I sammanhanget underströk emellertid departementschefen att förverkande förutsätter att det är fråga om utbyte som uppstått i och med brottet. Om en tjuv har använt stulna pengar till en vinstgivande affär, kan denna vinst alltså inte anses som utbyte av stöldbrottet (prop. 1986/87:6, s. 37).

Några rättsfall i vilka frågan om förverkande av avkastning tas upp föreligger inte från tiden efter 1968 års reform. I rättsfallet NJA 1965 s. 97 II ansåg Högsta domstolen att förverkande av belopp enligt 17 § valuta-förordningen även omfattade ränta som efter beslag upplupit på de insatta betalningsmedlen.

Begreppen utbyte och vinning har varit föremål för diskussion även i samband med Sveriges tillträde till ett par internationella konventioner, nämligen Förenta Nationernas konvention den 19 december 1988 mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (FN:s narkotikabrottskonvention), Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (förverkandekonventionen) samt Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (Palermokonventionen).

I FN:s narkotikabrottskonvention föreskrivs i artikel 5 bl.a. att parterna skall se till att förverkande kan ske dels av vinning som härrör från narkotikabrott eller av egendom som motsvarar värdet av vinningen, dels av narkotika, material, utrustning och andra hjälpmedel som använts eller varit avsedda att användas vid sådant brott. Vidare skall vinning av narkotikabrott som har omvandlats eller omsatts till annan egendom kunna förverkas i samma utsträckning som det ursprungliga brottsutbytet. Om vinning har blandats med egendom som har förvärvats legitimt skall sådan egendom kunna förverkas till den del som motsvarar vinningen. Dessutom skall intäkter och annat utbyte som härrör från vinning, från egendom som vinningen har omvandlats till eller egendom med vilken vinningen har blandats kunna förverkas på samma sätt och i samma omfattning som vinning.

Frågan om Sveriges tillträde till FN:s narkotikabrottskonvention behandlades i prop. 1990/91:127. När det gäller de krav som konventionen ställer på de nationella förverkandereglerna konstaterade departementschefen att såväl narkotikastrafflagen som brottsbalken ger möjligheter att i stället för viss egendom förverka egendomens värde och att det därigenom är möjligt att förverkande kan ske trots att egendomen t.ex. efter en försäljning inte längre går att komma åt. Genom dessa bestämmelser var, enligt vad departementschefen anförde, narkotikakonventionens krav på förverkande i det fall egendomen omsatts till annan egendom tillgodosedda. Departementschefen anförde vidare (a. prop. s. 26):

”När det gäller möjligheterna att förverka intäkter från egendom som härrör från brott har under remissbehandlingen satts i fråga om svensk rätt ger möjlighet till förverkande i den utsträckning som konventionen kräver. Därvid har påpekats att konventionen föreskriver att förverkande skall ske av intäkter eller annat utbyte som härrör från egendom med vilken vinningen har blandats och att det då också skulle kunna gälla egendom som inte kan hänföras till brottslig verksamhet.

För egen del menar jag att hänvisningen i konventionen till att förverkande i dessa fall skall kunna ske på samma sätt och i samma omfattning som vinning måste tolkas så att förverkande skall kunna ske till den del som motsvarar vinningen. Det ger de svenska förverkandereglerna utrymme för.

Några remissinstanser har anført att det är tveksamt om svensk rätt alls ger möjlighet att förverka avkastning från brottsligt förvärvat egendom.

Frågan berördes vid tillkomsten av förverkandebestämmelserna i 36 kap. brottsbalken. I det lagstiftningsärendet anförde lagrådet att betänkligheterna mot att förverka även avkastning av brottsligt åtkommen egendom förlorade i styrka genom att det alltid stod öppet för domstolen att underlåta förverkande eller låta förverkande bli endast partiellt. Enligt lagrådet borde frågan kunna överlämnas åt rättstillämpningen utan några uttryckliga regler i lagtexten (prop. 1968:79 s. 76 f.).

Förverkandebestämmelserna utesluter således inte att även avkastning kan förverkas. Avgörandet torde få bero på omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt min mening finns det i nuvarande läge inte behov av någon lagändring. I det fall det i framtiden visar sig att nuvarande regler är otillräckliga, får frågan tas upp för nytt övervägande.”

Motsvarande bestämmelser som i FN:s narkotikabrottskonvention återfinns i Palermokonventionen (artikel 12). Frågan om Sveriges tillträde till Palermokonventionen behandlades i prop. 2002/03:146. Regeringen drog den slutsatsen att förverkandebestämmelserna i och för sig medger att förverkande av avkastning sker, låt vara att praxis på området är mycket knapphändig. Med den utgångspunkten torde nuvarande lagstiftning enligt regeringens mening vara tillräcklig för att tillgodose även de krav Palermokonventionen ställer i detta avseende (a. prop. s. 47).

Även i samband med Sveriges tillträde till förverkandekonventionen berördes begreppsbildningen på området helt kort. Förverkandekonventionens inledande artikel innehåller definitioner av vissa termer som skall gälla vid konventionens tillämpning. I artikeln föreskrivs bl.a. att i konventionen med vinning avses varje ekonomisk fördel av brottsliga gärningar.

I prop. 1995/96:49, där frågan om Sveriges tillträde till förverkandekonventionen behandlades, uttalades att begreppet utbyte av brott i allt väsentligt torde motsvara vinning med den innebörd som detta uttryck har enligt förverkandekonventionen (a. prop. s. 10).

8.2 Utbyte av brott

Regeringens förslag: Begreppet utbyte av brott preciseras genom en ny regel i 36 kap. 1 a § brottsbalken. Det görs på så sätt klart att även egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte och avkastning av det som trätt i stället för utbyte är att anse som utbyte av brott och därför kan bli föremål för förverkande.

Den preciserade betydelsen av begreppet utbyte skall gälla såväl för förverkande som sker med stöd av brottsbalkens bestämmelser som för förverkande av utbyte enligt bestämmelser i någon annan författning.

Då även egendom som trätt i stället för utbytet skall kunna förverkas, undantas dessa fall från regeln i 36 kap. 5 § brottsbalken om att egendomen inte får förverkas om den inte tillhörde någon av dem som anges i 5 § första stycket a – c då brottet begicks. Detta skall gälla under förutsättning att den egendom som den förverkade egendomen trätt i stället för vid brottet tillhörde någon av dem som anges i första stycket a–c.

Begreppet vinning utmönstras ur de specialstraffrättsliga förverkandebestämmelserna och ersätts med begreppet utbyte.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon uttrycklig regel om att avdrag för kostnader som har samband med brottet inte skall göras vid fastställande av utbytets omfattning.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har inte föreslagit någon uttrycklig regel om att även avkastning av det som trätt i stället för utbytet skall kunna förverkas. Utredningen har dock föreslagit en uttrycklig regel om att avdrag för kostnader som har samband med brottet inte skall göras vid fastställande av utbytets omfattning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker att begreppet utbyte preciseras och att begreppet vinning i förekommande fall ersätts med begreppet utbyte.

Flertalet remissinstanser godtar även förslaget att avdrag för kostnader som har samband med brottet inte skall göras vid fastställande av utbytets omfattning. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Brottsförebyggande rådet* är emellertid tveksamma till förslaget i denna del. Fakultetsnämnden anser att en sådan ordning i vart fall bör innebära att uppenbarhetskravet vid skälighetsbedömningen bör tas bort. *Malmö tingsrätt* anser att en övergång till bruttometoden förutsätter en generös tillämpning av skälighetsregeln. Enligt *Stockholms tingsrätt* bör utbytesbegreppet ges en fullständig legaldefinition.

Riksåklagaren och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* anser att det tydligare bör framgå att avkastning av egendom som trätt i stället för utbyte skall kunna förverkas.

Malmö tingsrätt och *Rikspolisstyrelsen* menar att det tydligare bör framgå av definitionen av utbyte att den även avser förverkande på specialstraffrättens område. *Rikspolisstyrelsen* föreslår att den delen av paragrafen som avser förverkande på specialstraffrättens område bryts ut och placeras för sig för att uppnå ett sådant förtydligande.

Skälen för regeringens förslag

Egendom som trätt i stället för utbytet, avkastning av utbytet och avkastning av det som trätt i stället för utbytet bör kunna förverkas

Med termen utbyte av brott avses i 36 kap. 1 § brottsbalken såväl konkret egendom som någon kommit över genom brott, som det till ett penningbelopp uppskattade värdet av vad som åtkommits. Begreppet omfattar sålunda både konkreta föremål och abstrakt vinst (se prop. 1968:79, s. 76 och 79).

En viktig fråga vid avgränsningen av begreppet utbyte är enligt regeringens mening i vilken utsträckning förverkande bör kunna ske av avkastning som tillkommit under tiden mellan mottagandet av det ursprungliga utbytet och förverkandefrågans avgörande. Den osäkerhet som finns hänger samman bl.a. med att förverkande i princip anses förutsetta att det är fråga om ett utbyte som uppstått i och med brottet. Eftersom avkastningen definitionsmässigt är något som lagöverträdaren uppbär först i ett senare skede, faller det sig inte helt naturligt att tala om ett utbyte som uppstått i och med brottet.

Det finns dock som regeringen ser det inte några tyngre skäl för att gärningsmannen skall få behålla avkastningen från det ursprungliga brottsutbytet. Tvärtom skulle det framstå som närmast stötande om gärningsmannen tilläts behålla avkastningen eftersom det är fråga om en helt obehörig vinst. Det skulle därför stå i strid med en utgångspunkt för förverkandeinstituten – att ingen skall gå vinnande från sin brottsliga verksamhet – om gärningsmannen kunde tillgodogöra sig en sådan vinst.

Enligt regeringens mening bör det mot bakgrund av detta, som utredningen föreslagit, införas en ny bestämmelse som föreskriver att som utbyte av brott vid förverkande skall anses även avkastning av utbytet. Härigenom omfattas exempelvis efterföljande värdestegring, t.ex. då ett stulet belopp insätts på ett räntebärande konto. Detta förslag får anses utgöra en kodifiering av gällande rätt (jfr NJA 1965 s. 97 II). Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan antingen den mottagna avkastningen eller dess värde förverkas (dvs. antingen sak- eller värdeförverkande).

För de fall då det ursprungliga brottsutbytet sjunkit i värde bör detta inte beaktas vid vare sig beräkning av utbytet av brottet eller avkastningen av utbytet av brottet. Gärningsmannen bör som huvudregel få bära risken av att utbytet sjunker i värde efter gärningstillfället. Det är inte heller rimligt att den tilltalade i praktiken skulle kunna spekulera sig fri från förverkande. Frågeställningen har tidigare berörts i såväl prop. 1968:79 som prop. 1986/87:6.

Visst samband med förverkande av avkastning, har frågan om det finns skäl att medge sakförverkande av egendom som trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet. För närvarande är sådant förverkande inte möjligt. Om en lagöverträdare exempelvis säljer det ursprungliga brottsutbytet och använder den erhållna köpeskillingen för att förvärva viss egendom, kan denna egendom alltså inte förverkas. I ett sådant fall är rättväsendet hänvisat till att i stället förverka värdet av det ursprungliga utbytet. Om den egendom som trätt i stället för det ursprungliga utbytet skulle kunna förverkas genom sakförverkande, möjliggörs säkerställande av förverkandet genom beslag.

Den egendom som trätt i stället för brottsutbytet bör kunna förverkas, även om dess värde – genom värdestegring – överstiger det ursprungliga utbytet. Motsvarande gäller i dag värdeökningar gällande det ursprungliga utbytet. Genom att förverkande skall kunna ske av det som trätt i stället för brottsutbytet, kommer inte gärningsmannen framdeles att kunna tillgodoräkna sig en värdestegring som skett efter förvärvet. Värdestegring som är att hänföras till arbetsinsatser kan emellertid inte – i linje med den nettometod som redan tillämpas (se avsnitt 8.1) bli föremål för förverkande.

Det bör framhållas att den nu föreslagna möjligheten inte minskar möjligheten till värdeförverkande. I många fall kan det vara den lämpligaste formen av förverkande, exempelvis om det ursprungliga utbytet inte lämpligen bör bli föremål för sakförverkande.

Den praktiskt sett största konsekvensen av en ordning som föreskriver att egendom som trätt i stället för utbytet skall anses som utbyte torde, som utredningen konstaterar, vara kopplad till möjligheterna att förverka avkastning av utbyte. Möjligheterna till att förverka avkastning skulle i förhållande till i dag öka betydligt om man inför en ordning som innebär att även avkastning från det som trätt i stället för utbytet skulle kunna förverkas.

Det finns enligt regeringens mening goda skäl till att införa en ordning som möjliggör förverkande av avkastning även i dessa situationer. I likhet med avkastning från det ursprungliga utbytet är det fråga om en vinst för gärningsmannen som kan sägas vara obehörig. Att rättsordningen tillåter gärningsmannen att behålla avkastningen av den egendom som han använt brottsutbytet till att införskaffa, kan i många situationer framstå som orimligt. Även denna avkastning är i förlängningen en vinst som härrör från brottet.

Om avkastningen från det som trätt i stället för utbytet kan förverkas blir det exempelvis möjligt att förverka avkastning från aktier som inköpts med det ursprungliga brottsutbytet. Vidare skulle värdestegringen av exempelvis en tavla som införskaffats av medel som åtkommit genom brott kunna förverkas också i de fall värdestegringen har realiserats. Avkastning från investeringar i såväl laglig som illegal verksamhet skulle med ett sådant system kunna bli föremål för förverkande om investeringen gjorts med medel som utgör brottsutbyte. Även i detta fall kan det beroende på omständigheterna bli aktuellt med antingen sak- eller värdeförverkande. I de flesta fall torde det bli aktuellt att förverka värdet av det mottagna, exempelvis om brottsutbyte vilket investerats i ett aktiebolag har genererat avkastning i form av vinstutdelning eller värdestegring av de aktier som införskaffats för brottsutbytet.

Att kunna förverka vinster av sådana slag utgör ett ytterligare verktyg i kampen mot penningtvätt. Utbyte av brott investeras inte sällan i en legal verksamhet för att dölja utbytets ursprung. Om avkastningen från sådan investering förverkas minskas incitamenten till penningtvättsåtgärder.

Den svenska förverkanderegleringen skulle därutöver på ett tydligare sätt svara mot de krav som ställs i FN:s narkotikabrottskonvention och i Palermokonventionen, enligt vilken parterna bl.a. skall se till att förverkande kan ske även av intäkter eller annat utbyte som härrör från vinning eller egendom som vinning har omvandlats eller omsatts till.

En sådan reglering bör enligt regeringens mening inte begränsas till den egendom som trätt i stället för det ursprungliga utbytet utan även gälla egendom som i sin tur trätt i stället i ytterligare led, också detta i enlighet med vad utredningen har förespråkat.

Regeringen delar sålunda utredningens uppfattning att egendom som trätt i stället för utbyte bör kunna förverkas, liksom avkastning från sådan egendom. En bestämmelse om detta bör, såsom *Rikspolisstyrelsen* också föreslår, föras in i 36 kap. brottsbalken genom en ny särskild bestämmelse, 1 a §.

I vissa fall är det naturligtvis förenat med stora bevisproblem att styrka att viss egendom trätt i annan egendoms ställe – kanske i flera led – och att just den egendomen sedan har genererat avkastning. Avgörande för om exempelvis avkastningen kan förverkas, blir om åklagaren kan visa dels ett tydligt samband mellan det ursprungliga utbytet och den egendom som trätt i dess ställe och dels att denna egendom har genererat avkastning. Något avsteg från gängse beviskrav skall givetvis inte göras vid bedömningen huruvida dessa förhållanden är visade.

I linje med den nettometod som redan gäller (se avsnitt 8.1) bör endast avkastning som är att härleda från själva brottsutbytet eller det som trätt i stället för brottsutbytet omfattas av förverkandeförklaringen. Den avkastning som beror på arbetsinsatser – vilka inte är hänförliga till brottet skall alltså inte omfattas av förverkandet. Detsamma gäller den avkastning av exempelvis kapital som inte utgörs av brottsutbyte. Förverkandeförklaringen skall alltså bara avse den andel av den totala avkastningen som svarar mot det brottsutbyte som exempelvis investerats i en näringsverksamhet.

En närliggande fråga är domstolens möjlighet att fastställa det belopp som skall förverkas. Att fastställa detta kan vara förenat med särskilda svårigheter när det är fråga om att förverka avkastningen av exempelvis insatt kapital i en verksamhet.

Vid 1968 års reform anfördes att vinningen bör bestämmas till ett skäligt belopp om inte värdet kan fastställas exakt (prop. 1968:79 s. 60). Vad som uttalades i 1968 års reform om skälighetsuppskattningar bör vara tillämplbart även i de nu aktuella situationerna. Utredningen har inte föreslagit någon uttrycklig regel om att det belopp som skall förverkas får bestämmas till ett skäligt belopp om det inte är möjligt att styrka det exakta beloppet (dvs. utbytet). Inte heller under remissbehandlingen har framkommit att det finns något behov av en sådan uttrycklig regel på motsvarande sätt som finns i 36 kap. 4 § brottsbalken (jfr dock Patent- och registreringsverkets synpunkter i anslutning till de förslag som behandlas i avsnitt 9.6).

Vidare kan diskuteras om det bör införas någon formell slutpunkt när avkastningen av ett utbyte inte längre kan förverkas. En absolut tidsgräns uppsätts genom preskriptionen av brottet eller – i förekommande fall – bestämmelsen i 36 kap. 14 § brottsbalken. Vidare sätter de bevisproblem som uppstår en naturlig gräns för vilka förverkanden som kan komma i fråga. Regeringen ser därför inte att det finns skäl att införa någon sådan särskild begränsning i tiden för när förverkande kan ske.

Vid förverkande av avkastning uppkommer även frågan om jämkning på grund av oskälighet. Det belopp som förverkas får inte – sammantaget med den övriga reaktionen på brottet – vara uppenbart oskäligt med hän-

syn till brottets straffvärde och övriga omständigheter. Genom den skälighetsbedömning som skall göras i enlighet med 36 kap. 1 § kan uppenbart oskäligen resultat undvikas. Sammanfattningsvis talar således enligt regeringens mening övervägande skäl för att bestämmelsen om utbyte bör kompletteras såvitt avser egendom som trätt i stället för utbytet och avkastning av utbyte på det sätt som utredningen har föreslagit. Såsom *Riksåklagaren* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* framfört bör av bestämmelsen på ett tydligt sätt framgå att även avkastning av det som trätt i stället för det ursprungliga utbytet skall kunna förverkas. Bestämmelsen bör gälla såväl för brottsbalksbrotten, för de brott i specialstraffrätten som träffas av den generella reglering som regeringen föreslår i avsnitt 9.1 som för de brott inom specialstraffrätten där specialförfattningarna innehåller självständiga förverkandebestämmelser. Någon uttrycklig regel om hur beloppet skall fastställas bör inte införas. Inte heller bör någon särskild begränsning i tid införas för när förverkande kan ske.

Den personkrets som ett förverkandeyrkande kan riktas mot följer av 36 kap. 5 § brottsbalken. Förverkande får enligt denna bestämmelse ske hos a) gärningsmannen eller annan som medverkat vid brottet, b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var, c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 § eller d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller p.g.a. arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

I andra stycket föreskrivs att egendomen inte får förklaras förverkad om den inte vid brottet tillhörde någon av dem som anges i a) – c). Denna regel bör inte gälla vid förverkande av egendom som trätt i stället för utbytet, eftersom den egendom som då kan bli föremål för förverkande normalt sett inte tillhörde någon av de angivna personerna under a) – c) vid tidpunkten för brottet. På sätt som utredningen föreslagit bör därför i 36 kap. 5 § andra stycket brottsbalken föreskrivas att vad som sägs om äganderätt inte hindrar att egendom som enligt 1 a § skall anses som utbyte får förklaras förverkad. Detta bör dock gälla endast under förutsättning att den egendom vilken den förverkade egendomen trätt i stället för tillhörde någon av de personer som anges under a – c vid tidpunkten för brottet.

Enhetlig begreppsbildning

Som regeringen anført ovan bör det införas särskilda regler om egendom som trätt i stället för det ursprungliga utbytet och avkastning. Detta bör gälla såväl brott enligt brottsbalken som enligt de specialstraffrättsliga författningarna. Regeringen förslår därför att den definition av utbyte som föreslås skall gälla såväl för brottsbalken, som för brotten enligt de specialstraffrättsliga författningarna.

I dag används olika begrepp i brottsbalken och enligt vissa specialstraffrättsliga förverkanderegler. I brottsbalken och i flertalet specialstraffrättsliga författningar används begreppet ”utbyte”. I narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud för vissa dopningsmedel, lagen (1995:831) om transplantation m.m., lagen (1996:1152) om

handel med läkemedel samt insiderstrafflagen (2000:1086) används i stället begreppet ”vinning”.

Terminologin bör vara enhetlig i brottsbalken och på det specialstraffrättsliga området. Mot bakgrund av de synpunkter Lagrådet lämnade i 1968 års lagstiftningsärende bör begreppet utbyte användas. Därmed tydliggörs också att den precisering av utbyte som föreslås i 36 kap. 1 a § även gäller för dessa specialstraffrättsliga författningar. Regeringen föreslår därför att uttrycket utbyte kommer till användning även i narkotikastrafflagen och övriga specialstraffrättsliga författningar där begreppet vinning i dag används.

Som framgått i det föregående avsnittet definieras inte begreppet utbyte i brottsbalken. *Stockholms tingsrätt* har anförts att begreppet utbyte bör ges en fullständig legaldefinition i stället för den partiella definition som utredningen föreslagit, eftersom en utvidgning av utbytesbegreppet innebär en förändring av rättsläget.

Genom de av regeringen föreslagna förändringarna tydliggörs vissa centrala gränsdragningsfrågor. Regeringen ser emellertid inte att det finns något behov av en allmän definition av vad utbyte utgör. Begreppet måste uttolkas i ljuset av varje särskild brottstyp. En legaldefinition skulle med hänsyn därtill kunna begränsa tillämpningsområdet på ett icke avsett sätt. Regeringen anser därför att de ändringar som gjorts på ett tillräckligt tydligt sätt anger utbytesbegreppets omfattning.

Det bör inte införas någon uttrycklig regel om att avdrag för kostnader som har samband med brottet inte skall göras vid fastställande av utbytets omfattning

Med termen utbyte av brott avses i 36 kap. 1 § brottsbalken såväl konkret egendom som någon kommit över genom brott, som det till ett penningbelopp uppskattade värdet av vad som åtkommit. När det är aktuellt att förverka den konkreta egendomen uppkommer i allmänhet inga tolkningssvårigheter; i dessa fall skall förverkandet avse just den åtkomna egendomen. Vid värdeförverkande måste däremot värdet av det ekonomiska utbytet av brottet beräknas. Som framgått av redogörelsen under 8.1 avses med utbyte i detta sammanhang som huvudregel endast nettoutbytet. I princip skall alltså utgifter och omkostnader dras av vid beräkningen av utbytet. Denna princip gäller emellertid inte utan undantag.

När det gäller förverkande av värdet eller vinning av försåld narkotika har Högsta domstolen i NJA 1977 s. 735 och NJA 1991 s. 387 slagit fast att hela det vederlag som uppburits i och för sig bör anses vara underkastat förverkande. Samma princip har i NJA 2001 s. 129 och NJA 2004 s. 204 tillämpats vid olovlig försäljning av alkoholdrycker. Utgifter för förvärvet av den olovligt sålda egendomen kan dock beaktas vid prövningen av om det skulle vara uppenbart oskäligt att förklara bruttobeloppet förverkat.

Utgångspunkten i övrigt är att en nettometod skall tillämpas (jfr även Berg m.fl. Brottsbalken, en kommentar, 36:18). Det är emellertid enligt regeringens mening uppenbart – vilket också kommit i uttryckt i tidigare förarbetsuttalanden – att en nettometod inte kan tillämpas utan undantag. Vid en stöld eller ett rån skall utbytet – eller dess värde – förklaras förverkat. Det skulle framstå som orimligt om gärningsmannen fick göra

gällande exempelvis inköp av vapen eller andra hjälpmedel som avdragsgilla kostnader. Såsom det uttalades i de ursprungliga förarbetena bör heller inte mutor, ersättningar till medbrottslingar eller andra utgifter som strider mot lag eller god sed som huvudregel kunna tillgodoräknas gärningsmannen som avdragsgilla kostnader.

Frågan är om det finns tillräckliga skäl att, som utredningen föreslagit, i lagstiftningen föreskriva en uttrycklig ”bruttometod”, dvs. att avdrag inte skall göras för kostnader som har samband med brottet när utbytets omfattning fastställs.

Målsättningen för förverkandelagstiftningen är att ingen skall få någon ekonomisk fördel av sin brottslighet. Den naturliga utgångspunkten blir då att det är nettot – den vinst som gärningsmannen erhållit – som skall bli föremål för förverkande. Nettometoden har emellertid inte tillämpats utan undantag. Detta har heller inte varit tanken enligt förarbetena.

Vad som utgör utbyte av brott beror givetvis på vilket brott det är fråga om. Att det i vissa fall framstår som orimligt att göra avdrag för kostnader som har samband med ett brott behöver inte innebära att detta synsätt kan tillämpas i samtliga fall. Det är därför enligt regeringens mening en fråga som lämpar sig mindre väl för en generell reglering. Det är vidare svårt att överblicka vilka konsekvenser det skulle få att genomföra en ”bruttometod” som huvudregel över hela linjen.

En sådan ändring skulle – såsom utredningen också påpekat – innebära att kostnader som har samband med brottet i stället måste beaktas inom ramen för en skälighetsbedömning. De överväganden som i dag görs när domstolen fastställer vad som kan bli föremål för förverkande måste i stället göras inom ramen för skälighetsbedömningen – en förändring som sannolikt inte gynnar likabehandling och förutsägbarhet.

Det går heller inte att bortse från de argument som *Brottsförebyggande rådet* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* har anfört; att förverkande i realiteten skulle kunna få karaktären av ett straff om inte avdrag får göras för utgifter.

Sammantaget finner regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att göra en sådan uttrycklig reglering som utredningen föreslagit i denna del. Det bör även fortsättningsvis överlämnas till rättstillämpningen att avgöra hur kostnader som har samband med brottet bör behandlas – med utgångspunkt i de skilda brottstyperna, förverkandeinstitutets syften och allmänna rimlighetsöverväganden.

9 Utökade möjligheter att förverka utbyte av brott

9.1 Utvidgning av brottsbalkens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken om förverkande av utbyte av brott skall, om inte annat är särskilt föreskrivet, gälla även i fråga om utbyte av brott enligt annan lag eller författning om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Den generella regeln skall inte gälla brott enligt skattebrottslagen (1971:69).

Bestämmelsen om uttagande av skatt enligt 13 § tredje stycket lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. upphävs.

Sverige begränsar sin förklaring till artikel 2 punkt 1 i Förverkandekonventionen, avseende utbyte av brott, till sådana brott där det högsta straffet är fängelse i ett år eller lägre. Vad gäller förverkande av vinning av skattebrott vidhåller Sverige sin reservation.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian lämnas dock inte något förslag om att bestämmelsen om den särskilda skatten i lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. skall upphävas.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Bland annat finner *Svea hovrätt* att förslagen om utökade möjligheter till förverkande är ändamålsenliga och väl uppfyller Sveriges åtaganden enligt förverkandekonventionen och EU:s rambeslut. Även *Hovrätten för Västra Sverige* gör bedömningen att Sverige kommer att uppfylla sina åtaganden inom EU i fråga om förverkande av vinning om förslagen i promemorian genomförs. *Eko-brottsmyndigheten* anser att det inte i huvudsak finns något att erinra mot promemorians förslag utan att de är väl motiverade och ett steg i rätt riktning.

Malmö tingsrätt ifrågasätter det lämpliga i att dels ha generella regler om förverkande och dels särskilda förverkandebestämmelser i vissa specialstraffrättsliga författningar. *Föreningen STOP* har framfört motsvarande invändningar. Även *Svea hovrätt* anför att systemet blir något svåröverskådligt. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* å sin sida tillstyrker den arbetsmetod och de förslag som lämnats. *Åklagarmyndigheten i Göteborg* konstaterar att den lösning som valts i promemorian inte är helt konsekvent men att det är svårt att finna bättre lösningar än den i promemorian föreslagna.

Enligt *Justitiekanslern* framstår det som ovisst vad de utvidgade möjligheterna till förverkande kommer att få för konsekvenser i praktiken. *Riksåklagaren* anser det också svårt att fullt ut bedöma konsekvenserna av förslagen. *Sveriges advokatsamfund* framför att det föreligger ett behov av en reglering som kopplar samman frågan om förverkande på grund av brott med vanliga regler om straffmätning, dvs. med de principer om proportionalitet och ekvivalens som ligger till grund för det straffrättsliga sanktionssystemet i övrigt.

Svea hovrätt efterfrågar en analys av vilka eventuella konsekvenser de internationella åtagandena kan tänkas medföra i fråga om de brott som regleras i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. *Justitiekanslern* å sin sida gör den bedömningen att rambeslutet om förverkande inte innebär någon skyldighet för medlemsstaterna att göra några förändringar i den svenska tryckfrihets- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen. *Sveriges advokatsamfund* efterfrågar klarlägganden av hur förslaget till generella regler om förverkande i brottsbalken förhåller sig till de brott som regleras i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Varken *Skatteverket* eller *Länsrätten i Stockholms län* invänder mot förslaget att undanta brott enligt skattebrottslagen från den generella bestämmelsen om utbytesförverkande i brottsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrund

Sverige har i rambeslutet om penningtvätt åtagit sig att begränsa förklaringen gällande artikel 2 i förverkandekonventionen till sådana brott där det högsta straffet är fängelse i ett år eller lägre. Motsvarande åtagande återfinns även i sak enligt rambeslutet om förverkande.

Med *vinning* avses enligt artikel 1 a i förverkandekonventionen varje ekonomisk fördel av brottsliga gärningar. Den kan bestå av all slags egendom såväl materiell som immateriell samt lös eller fast egendom. Motsvarande definition återfinns i artikel 1 i rambeslutet om förverkande.

Med *utbyte*, som är det uttryck som används i 36 kap. 1 § brottsbalken, kan avses såväl ett föremål som en abstrakt vinning av brott. Begreppet omfattar såväl den konkreta egendom som mottagits, en sak eller en rättighet, som det till ett penningbelopp uppskattade värdet av det mottagna.

Begreppet utbyte torde, i enlighet med den bedömning som regeringen gjorde i samband med ratificeringen av förverkandekonventionen, i allt väsentligt motsvara vinning med den innebörd detta uttryck har enligt konventionen (se prop. 1995/96:49, s. 10).

Sverige har inte gjort någon reservation mot artikel 2 i förverkandekonventionen såvitt avser brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64) och lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel. För brott enligt dessa lagar gäller alltså åtagandet i konventionen utan inskränkning. Vid ratificeringen av förverkandekonventionen gjordes bedömningen att förverkandebestämmelserna i dessa lagar är utformade på ett sådant sätt att konventionens bestämmelser om utbytesförverkande uppfylls. Det saknas enligt regeringens mening skäl att nu göra någon annan bedömning.

Det konstaterades vid tillträdet till förverkandekonventionen att de svenska reglerna om förverkande av utbyte av brott i stor utsträckning medger förverkande beträffande allvarlig brottslighet, men att lagstiftningen i vissa fall inte sträckte sig tillräckligt långt (prop. 1995/96:49, s. 10). Som huvudsakligt exempel nämndes förverkandebestämmelserna i 9 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. Varusmuggningslagen ersattes den 1 januari 2001 av lagen (2000:1225) om straff för smuggling (prop. 1999/2000:124, bet. 2000/02:JuU2, rskr. 2000/01:28). Även förverkandereglererna i lagen om straff för smuggling stämmer överens med förverkandekonventionen på samma sätt som ovan nämnda lagar.

Det finns enligt regeringens mening nu anledning att, på sätt som förutskickades i den proposition som behandlade rambeslutet om penningtvätt (prop. 2000/01:58, s. 15), överväga om det behövs någon ytterligare lagstiftning för att begränsa förklaringen till artikel 2 i förverkandekonventionen och därigenom också anpassa lagstiftningen till artikel 2 i rambeslutet om förverkande. Frågan är sålunda om det finns brott som har ett maximistraff på mer än ett års fängelse och där det kan förekomma att gärningsmannen får utbyte av brottet, utan att det idag finns någon möjlighet att förverka detta utbyte.

Inventering av författningar

Utbytesförverkande kan komma i fråga vid många brott enligt specialstraffrätten. Det finns dock ett flertal lagar där regler om förverkande saknas. Vid en genomgång av författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser kan konstateras att det finns ett fyrtiotal författningar som innehåller straffbestämmelser med ett straffmaximum som överstiger ett års fängelse, vilka saknar bestämmelser om förverkande av utbyte eller annan vinning av brottet. Följande författningar saknar helt bestämmelser om förverkande av utbyte:

jordabalken

lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

luftfartslagen (1957:297)

varumärkeslagen (1960:644)

upphovsrättslagen (1960:729)

lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

lagen (1962:120) om straff i vissa fall för oriktigt ursprungsintyg m.m.

lagen (1964:169) om straff för folkmord

patentlagen (1967:837)

mönsterskyddslagen (1970:485)

skattebrottslagen (1971:69)

sjömanslagen (1973:282)

firmalagen (1974:156)

abortlagen (1974:595)

lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg

lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor

lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall

lagen (1986:436) om näringsförbud

djurskyddslagen (1988:534)

prisregleringslagen (1989:978)

lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter

lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg

kretsmönsterlagen (1992:1685)

sjölagen (1994:1009)

lagen (1994:1776) om skatt på energi

vapenlagen (1996:67)

växtförädlarrättslagen (1997:306)

lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

personuppgiftslagen (1998:204)

lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddade verksamhet

lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen

lagen (2003:113) om elcertifikat

järnvägslagen (2004:519)

Sedan finns det en grupp av författningar som har bestämmelser om förverkande av utbyte som innebär att visst särskilt angivet utbyte av brott

skall förverkas eller att vissa men inte alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan kan föranleda förverkande:

miljöbalken

jaktlagen (1987:259)

utlänningslagen (1989:529)

fiskelagen (1993:787)

lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia

lotterilagen (1994:1000)

insiderstrafflagen (2000:1086)

Ytterligare en grupp av författningar är sådana som bara blir tillämpliga vid krig, krigsfara och liknande tillstånd eller där en högre straffskala bara blir tillämplig under sådana förhållanden:

krigshandelslagen (1964:19)

förfogandelagen (1978:262)

ransoneringslagen (1978:268)

lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering

lagen (1994:1720) om civilt försvar

lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt

Närmare om lagstiftningsbehovet

I vissa fall torde det enligt regeringens mening knappast finnas något större praktiskt behov av utbytesförverkande. Exempelvis när det gäller den näringsreglerande lagstiftningen, såsom lagen om åtgärder mot förorening från fartyg och lagen om kärnteknisk verksamhet, ligger det i de flesta fall närmare till hands att enligt 36 kap. 4 § brottsbalken förverka ekonomiska fördelar av brott som begåtts i utövningen av näringsverksamhet. Till skillnad från bestämmelsen i 36 kap. 1 § brottsbalken är 4 § i samma kapitel tillämplig även inom specialstraffrätten.

För sådan lagstiftning som förbjuder en verksamhet, helt eller under vissa förutsättningar, kan utbyte uppkomma, exempelvis det vederlag eller ersättning som utbetalas till den som utför den otillåtna handlingen. Det kan exempelvis gälla abortlagen och lagen om förbud mot könsstympning av kvinnor.

Den som överträder ett näringsförbud som meddelats enligt lagen om näringsförbud kan därigenom uppbära sådan förtjänst som skulle kunna anses utgöra utbyte av brott.

Sådan lagstiftning som förbjuder överlåtelse av viss egendom innebär att gärningsmannen har utbyte av brottet om det sker en otillåten överlåtelse mot ersättning. Det gäller bl.a. vapenlagen och lagen om motorfordons avgasrening och motorbränslen.

Vissa lagar kriminaliserar tillskansande av otillbörliga vinster. Exempelvis den som uppställer ersättning för upplåtelse av bostadslägenhet eller för förmedling av bostadslägenhet i strid med 12 kap. 65 och 65 a §§ jordabalken bör anses ha utbyte av brottet i de fall ersättning utgår. Den som erhåller förmånsbehandling genom att bryta mot lagen om

straff i vissa fall för oriktigt ursprungsintyg kan komma att ha utbyte av sitt brott.

Ytterligare en grupp av författningar där utbytesförverkande skulle kunna uppstå är de immaterialrättsliga författningarna; varumärkeslagen, upphovsrättslagen, patentlagen, mönsterskyddslagen, firmalagen, kretsmönsterlagen samt växtförädlarrättslagen.

Det finns sålunda enligt regeringens bedömning ett inte obetydligt antal författningar som saknar regler om förverkande av utbyte men där utbyte av brott sannolikt uppstår i vissa fall. Även vid sidan av de brott som mer uppenbart skulle kunna bli föremål för utbytesförverkande kan utbyte – i vart fall utifrån teoretiska utgångspunkter – uppstå vid de flesta brott. Vederlag för brott torde kunna bli föremål för förverkande, även om inte själva mottagandet är brottsligt exempelvis som förberedelse till brott. Genom att det som kan förverkas beskrivits såsom utbyte av brott, har det emellertid gjorts klart att en i efterhand lämnad belöning inte kan förklaras förverkad (se Berg m.fl. Brottsbalken, En kommentar, s. 36:20).

Det skulle enligt regeringens mening vara vanskligt att i förväg avskära någon brottstyp från möjligheten att förverka utbyte av brott, utan att det kan komma i strid med Sveriges internationella åtaganden.

Det sagda talar för att en generell bestämmelse bör införas i brottsbalken som gör reglerna i 36 kap. 1 § tillämpliga vid brott enligt annan författning förutsatt att det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

Ingen remissinstans har heller invänt mot bedömningen i promemorian att förverkandemöjligheterna bör omfatta alla sådana brott.

Motsvarande lagtekniska lösning används även t.ex. vid medverkansansvar. Om en generell reglering införs minskar risken att framtida nykriminaliseringar och straffskärpningar får den konsekvensen att lagstiftningen inte uppfyller förverkandekonventionen och rambeslutet. Att införa särskilda förverkandebestämmelser i varje författning där det finns straffbestämmelser som föreskriver fängelse i mer än ett år skulle dessutom kräva mycket omfattande lagändringar.

I de fall förverkanderegleringen redan finns i specialstraffrätten bör inte de generella förverkandereglererna därutöver vara tillämpliga. För att tydliggöra detta bör det föreskrivas att den generella regeln i brottsbalken bara gäller då annat inte är föreskrivet. Vad gäller de immaterialrättsliga författningarna föreslås i avsnitt 9.6 särskilda bestämmelser om förverkande av utbyte.

I sammanhanget uppkommer även frågan om Sverige skall begränsa förklaringen till förverkandekonventionen i enlighet med den skyldighet som föreligger enligt våra åtaganden inom EU eller om Sverige bör återkalla förklaringen helt och ge artikel 2 i förverkandekonventionen fullt genomslag i den svenska lagstiftningen oavsett straffskala; dvs. gå längre än vad Sverige har åtagit sig inom EU.

Förverkande av utbyte är en särskild rättsverkan av brott och inte något straff. Förverkandet blir emellertid en del av den samlade reaktionen på brottet. Att möjliggöra förverkande vid brottslighet med låga maximistraff (dvs. med ett relativt sett lågt abstrakt straffvärde) påkallar därför särskilda överväganden vad gäller såväl behov som proportionalitet. Det skulle enligt regeringens mening föra för långt att i dag ge förverkandekonventionen fullt genomslag och sålunda även göra förverkanderegeln tillämplig på alla brott, oavsett straffskala. För sådana brott som har ett

straffmaximum på ett år eller lägre bör det krävas särskilda skäl i de enskilda fallen för att bestämmelser om utbytesförverkande skall anses motiverade.

Sveriges advokatsamfund förespråkar att frågan om förverkande på grund av brott skall kopplas samman med vanliga regler om straffmätning. Utgångspunkten vid förverkande av utbyte är att den som begått ett brott inte skall göra någon vinst på sin brottslighet och utgångspunkten för förverkande av hjälpmedel är att det ibland är nödvändigt att viss egendom förverkas för att förebygga fortsatt brottslighet. Det framstår därför som mindre ändamålsenligt att principerna om proportionalitet och ekvivalens görs till utgångspunkter vid förverkandebeslutet. En annan sak är att slutresultatet inte får bli orimligt. Då nya bestämmelser om straffmätning och påföljdsval infördes uttalades i förarbetena under författningskommentaren till 29 kap. 5 § brottsbalken:

”I praxis är det vidare vanligt att hänsyn tas till brottspåföljden vid beslut om förverkande. Detta är en ordning som får anses ha goda skäl för sig. Det måste emellertid beaktas att förverkande kan fylla sådana funktioner att en eftergift eller jämkning av förverkandet inte är möjlig eller lämplig, exempelvis om förverkandet är avsett att motverka fortsatt brottslighet. I vissa sådana fall kan det därför vara motiverat att ta hänsyn till förverkandet vid påföljdsbestämningen i stället för tvärtom (prop. 1987/88:120, s. 90).”

Genom de möjligheter domstolen har att beakta såväl skälighetshänsyn vid förverkandebeslutet som billighetshänsyn vid straffmätningen, finns enligt regeringens mening tillräckliga förutsättningar för domstolen att komma fram till ett sammantaget rimligt och proportionellt resultat.

Genom att förverkanderegeln görs generellt tillämplig för brott för vilka stadgas fängelse i mer än ett år uppkommer en särskild konsekvens. I vissa författningar är det bara i de fall brottet bedöms som grovt, som maximistraflet överstiger ett års fängelse. Denna ”tröskeleffekt” kan uppkomma vid tillämpningen av jordabalken, lagen om straff för vissa trafikbrott, vapenlagen, lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor, abortlagen, personuppgiftslagen, lagen om straff i vissa fall för oriktigt ursprungsintyg, lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg, sjölagen, lagen om elcertifikat samt järnvägslagen.

Detta innebär att möjligheten att förverka utbyte av brott i dessa fall kommer att bli beroende av domstolens bedömning av huruvida brottet är att anse som grovt, om förverkandemöjligheten grundar sig på en generell bestämmelse av det slag som föreslås i detta avsnitt.

I andra fall finns det för brottet en särskild straffskala för ringa brott som inte överstiger ett års fängelse. I de fall brottet bedöms som brott av normalgraden skulle den generella förverkandebestämmelsen kunna tillämpas, men inte om brottet är att bedöma som ringa, dvs. även i det fallet uppstår en ”tröskeleffekt”. Detta kan bli aktuellt gällande lagen om näringsförbud och luftfartslagen.

Såsom anförts ovan anser regeringen att förverkandemöjligheterna inte bör göras generellt mer omfattande än vad som påkallas av Sveriges internationella åtaganden. Om man vill gå längre bör det göras särskilda överväganden i varje enskilt fall. De författningar som berörs av denna ”tröskeleffekt” är i de flesta fall inte sådana att regeringen bedömer det som nödvändigt att införa heltäckande bestämmelser om förverkande av utbyte. Det finns därför ingen anledning att nu föreslå en mer långtgående

de reglering än vad som påkallas enligt förverkandekonventionen och rambeslutet. I promemorian görs motsvarande bedömning, vilken ingen remissinstans har invänt mot. Vad gäller vapenlagen och abortlagen gör emellertid regeringen särskilda överväganden i avsnitt 9.5.

Det föreslås därför att 36 kap. 1 § brottsbalken görs tillämplig på alla brott enligt annan lag eller författning för vilka det är föreskrivet fängelse i mer än ett år då inte annat särskilt är föreskrivet.

Några remissinstanser har ifrågasatt det lämpliga i att dels ha en generell förverkandebestämmelse i brottsbalken och dels särskilda förverkandebestämmelser i vissa specialstraffrättsliga författningar. *Malmö tingsrätt* pekar särskilt på att det i vissa fall – vapenlagen och abortlagen – föreslås specifika bestämmelser gällande förverkande av utbyte (se avsnitt 9.5) medan den generella bestämmelsen i brottsbalken skall gälla beträffande förverkande av hjälpmedel. Regeringen kan konstatera att det inte är något nytt att förverkande av utbyte och hjälpmedel inte i alla fall regleras på ett likalydande sätt. Det finns exempel på att lagstiftaren bara har funnit det motiverat att införa bestämmelser om förverkande av antingen utbyte eller hjälpmedel. På samma sätt kan det enligt regeringens mening vara motiverat att beträffande förverkande av hjälpmedel införa bestämmelser som uppfyller Sveriges internationella åtaganden medan det för förverkande av utbyte är motiverat med en mer långtgående reglering. Regeringens ambition är att lägga fram förslag som fullt ut motsvarar Sveriges internationella åtaganden. Mot bakgrund av detta anser regeringen att den lösning som föreslagits i promemorian är den mest ändamålsenliga. En helt konsekvent reglering skulle därtill förutsätta en fullständig omarbetning av förverkandeinstitutet, något som inte rymms inom detta lagstiftningsärende.

Justitiekanslern har anfört att det framstår som ovisst vad de utvidgade möjligheterna till förverkande kommer att få för konsekvenser i praktiken. Även *Riksåklagaren* har ansett att det, på det underlag som getts, inte alltid är lätt att fullt ut bedöma konsekvenserna av förslagen. Regeringen kan instämma i att konsekvenserna av de föreslagna lagändringarna inte i alla delar är lätta att förutse. Det finns dock inte utrymme för att i detta sammanhang utveckla närmare hur den generella bestämmelsen skall tillämpas i förhållande till alla specialstraffrättsliga bestämmelser som den träffar. Genom dess generella utformning kommer bestämmelsens tillämpningsområde även att bli beroende av kommande kriminaliseringar, avkriminaliseringar samt ändringar i straffskalor. Regeringen vill emellertid understryka att den föreslagna bestämmelsen i 36 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken bör tillämpas och uttolkas på samma sätt som vid brott enligt brottsbalken och som vid brott enligt andra författningar där det redan finns bestämmelser om förverkande av utbyte av brott. Av det följer att den praxis som utvecklats kan ge stor vägledning vid tillämpning av detta nya tredje stycke. I övrigt bör det överlämnas åt rättstillämpningen att närmare utveckla bestämmelsens tillämpningsområde.

Svea hovrätt och *Sveriges advokatsamfund* har väckt frågan hur de åtaganden som gjorts inom Europeiska unionen att införa förverkanderegler för alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan förhåller sig till den s.k. exklusivitetsprincipen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. I ingressen till rambeslutet om förverkande sägs att

rambeslutet inte hindrar medlemsstaterna från att tillämpa sina grundläggande principer för bl.a. yttrandefrihet och tryckfrihet i andra medier (ingresskäl 11). Regeringen delar *Justitiekanslerns* uppfattning att det inte av rambeslutet följer någon skyldighet att göra några förändringar av den tryckfrihetsrättsliga eller yttrandefrihetsrättsliga regleringen. Enligt regeringens mening kan samma bedömning göras beträffande Sveriges övriga internationella åtaganden på området.

Den lagtekniska konstruktion som regeringen föreslår innebär att förverkandebestämmelserna i 36 kap. 1 § och 2 § (se avsnitt 10.1) skall tillämpas på alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan.

Av 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen följer att, för missbruk av tryckfriheten eller medverkan däri, någon ej i annan ordning eller i annat fall än denna förordning bestämmer må kunna tilltalas eller dömas till ansvar eller ersättningsskyldighet eller skriften konfiskeras eller läggas under beslag. En regel av motsvarande innehåll finns i 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen. Genom tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens exklusivitet i dessa avseenden blir enligt regeringens bedömning de generella bestämmelser i 36 kap. brottsbalken som nu föreslås inte tillämpliga på tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott. Någon särskild reglering i detta avseende bedöms inte som nödvändig.

I avsnitt 9.3 samt 9.4 föreslår regeringen vissa kompletterande lagstiftningsåtgärder som bedöms som nödvändiga när en generell lagstiftning införs. I avsnitt 9.6 föreslås att särskilda bestämmelser om förverkande av bl.a. utbyte av brott skall införas i samtliga immaterialrättsliga författningar. Vad gäller dessa författningar kommer således den generella regleringen i brottsbalken inte att bli tillämplig.

Särskilt om skattebrotten m.m.

Det belopp som felaktigt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till en person genom ett skattebrott har inte ursprungligen varit tänkt att kunna bli föremål för förverkande. Någon sådan regel finns inte i skattebrottslagen och utbytet av skattebrott kan sålunda idag inte bli föremål för förverkande.

Om en person döms för skattebrott kommer han eller hon i stället att i de allra flesta fallen bli föremål för beskattning enligt reglerna i skattelagstiftningen. Det belopp som undandragits staten genom ett skattebrott blir i dag således föremål för beskattning och inte förverkande. I sak är detta enligt regeringens mening inte något förhållande som bör ändras. Det saknas skäl att ersätta beskattningsförfarandet med förverkande i de fall skatteundandragandet har utgjort ett skattebrott. Tvärtom skulle ett sådant system kunna leda till oklarheter i rättstillämpningen och motstridiga beslut inom ramen för olika processer.

Såväl rambeslutet om penningtvätt som rambeslutet om förverkande möjliggör för medlemsstaterna att genomföra instrumenten – vad gäller skattebrott – genom sin skatterättsliga lagstiftning. I art. 2 i rambeslut om förverkande sägs att medlemsstaterna får använda andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen vinningen av skattebrott. Motsvarande möjligheter till undantag för vinningen från skattebrott återfinns i rambeslutet om penningtvätt, vilket ålägger medlemsstaterna att återkalla sina reservationer mot den generella bestämmelsen om utbytes-

förverkande i förverkandekonventionen. Medlemsstaterna skall enligt detta rambeslut kunna vidhålla reservationerna när det gäller förverkande av vinning av skattebrott endast för att möjliggöra ett förverkande av sådan vinning både på ett nationellt plan och inom ramen för det internationella samarbetet, på grundval av rättsliga instrument på nationell och internationell nivå och gemenskapsnivå för indrivning av skattefordringar.

Den svenska lagstiftningen beträffande indrivning av skattefordringar får anses motsvara de krav rambesluten ställer på medlemsstaterna vad gäller skattebrott.

Skatteverket har i sitt remissvar inte motsatt sig att brott enligt skattebrottslagen undantas från den generella bestämmelsen om utbytesförverkande. Skatteverket anser att även möjligheterna att återföra utbyte av skattebrott dock kan behöva förbättras och efterlyser en översyn av i första hand lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter. Även *Ekobrottsmyndigheten* delar den uppfattning som kommit till uttryck i promemorian att ett system med förverkande av utbyte av skattebrott skulle kunna leda till oklarheter i rättstillämpningen och motstridiga beslut inom ramen för olika processer. Ekobrottsmyndigheten framhåller emellertid att de nuvarande reglerna exempelvis inte ger möjlighet att ålägga betalningsansvar för den skatt som undandragits för samtliga som medverkat i ett skattebrott och att den nuvarande regleringen av möjligheterna att återföra utbyte av skattebrott inte i alla delar är tillfredsställande.

De frågeställningar som Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten tar upp – oavsett om de är hänförliga till skatteprocessen eller det straffrättsliga förfarandet – ligger vid sidan av sådant som det nu finns underlag att behandla. Dessa frågeställningar får därför behandlas i annat sammanhang.

För att tydliggöra rättsläget bör sålunda skattebrott undantas från den generella bestämmelsen om utbytesförverkande.

Malmö tingsrätt har i sitt remissvar anfört att det inte kan uteslutas att utbyte av brott enligt lagen om skatt på energi bör behandlas på motsvarande sätt som brott enligt skattebrottslagen. Straffbestämmelsen i 10 kap. 1 § lagen om skatt på energi tar emellertid inte sikte på något direkt skatteundandragande. Vad som straffbeläggs är att avlägsna sådana märkämnen som tillsatts lågbeskattad dieselbrännolja, eldningsolja och fotogen eller att på annat sätt ta befattning med nämnda produkter som inte är högbeskattade, i syfte att de lagstridigt skall användas i bränseltank på motordrivet fordon eller båt. Vad som kan anses motsvara skatteundandragandet, att använda lågbeskattade oljeprodukter på ett lagstridigt sätt, är inte straffsanktionerat men kan föranleda en särskilt avgift i enlighet med 10 kap. 5 § lagen om skatt på energi. Något undantag från den generella regleringen på det sätt som föreslås i skattebrottslagen är därför inte nödvändigt.

Som *Statens folkhälsoinstitut* påpekar bör även lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. beaktas i detta sammanhang. Straffbestämmelserna om olovlig försäljning av teknisk sprit och olovligt förfarande med teknisk sprit omfattas, genom de straffskalor som är föreskrivna för brotten, av den generella bestämmelsen om utbytesförverkande (9 och 10 §§ lagen om försäljning av teknisk sprit m.m.). Den som begått brott som avses i

9–11 §§ skall, om det inte är uppenbart oskäligt, dömas att betala skatt med 75 kronor per liter för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat som varit föremål för brottet (se 13 § tredje stycket). De brott som typiskt sett kan generera någon vinning för gärningsmannen kommer att omfattas av den generella bestämmelsen om förverkande av utbyte av brott i 36 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. Behovet av bestämmelsen om en särskild skatt kan därför ifrågasättas. Dessutom uppkommer till följd av vissa av de nu förevarande brotten skattskyldighet enligt 8 och 9 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt. Enligt regeringens mening bör därför bestämmelsen om en särskild skatt enligt lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. upphävas.

Sammanfattningsvis anser regeringen sålunda att skattebrott bör undantas från den generella regeln om utbytesförverkande som nu föreslås i 36 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. Ett sådant undantag bör införas i brottsbalken. Sverige bör i sin nya förklaring till artikel 2 i förverkandekonventionen vidhålla sin reservation när det gäller förverkande av vinning från skattebrott. Vidare bör bestämmelsen om en särskild skatt i 13 § lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. upphävas.

9.2 Förverkande av kostnadsersättning

Regeringens förslag: Bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken om förverkande av ersättning för kostnader i samband med ett brott skall, om inte annat är särskilt föreskrivet, gälla även då mottagande av sådan ersättning utgör brott enligt annan lag eller författning och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

I lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., utlänningslagen (1989:529), fiskelagen (1993:787) och alkohollagen (1994:1738) införs särskilda bestämmelser om förverkande av ersättning för kostnader i samband med ett brott.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag

I 36 kap. 1 § första stycket brottsbalken föreskrivs att sådant som någon tagit emot som ersättning för kostnader i samband med brott skall förverkas, om mottagandet utgör brott enligt denna balk. Detta är vad som tidigare i brottsbalken – och som fortfarande i vissa specialstraffrättsliga författningar – kallas för *förlag*. Kostnadsersättning av angivet slag faller inte under begreppet utbyte, varför förverkande av sådan ersättning förutsätter en särskild reglering (jfr Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25–38, 36:20).

En förutsättning för förverkande av sådan kostnadsersättning enligt bestämmelsen i brottsbalken är att mottagandet utgör ett brott enligt brottsbalken. Vad som främst kan komma i fråga är de fall då mottagandet utgör straffbar förberedelse till brott. Den som med uppsåt att utföra eller främja ett brott tar emot eller lämnar pengar eller annat som betalning för ett brott eller för att täcka kostnader för utförande av ett brott skall i de

fall det särskilt anges dömas för förberedelse till brottet (23 kap. 2 § brottsbalken). Att brottet förs vidare från förberedelsestradiet till försök eller fullbordan så att den i och för sig straffbara förberedelsehandlingen blir straffbar som medverkan eller undgår särskilt straff eftersom gärningsmannen i stället döms för försök eller fullbordat brott, torde inte utgöra hinder mot att ersättningen förverkas (jfr Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25-38, 36:21).

I vissa specialstraffrättsliga författningar, där förberedelse till brott är straffbelagt, har det också införts särskilda bestämmelser om förverkande av ersättning för kostnader vid brott. Sådana bestämmelser finns bland annat i narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (2000:1225) om straff för smuggling samt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Med vinning avses enligt förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande varje ekonomisk fördel av brottsliga handlingar. Mottagande av ersättning för att täcka kostnader i samband med brott kan inte enligt regeringens bedömning anses utgöra en ekonomisk fördel för gärningsmannen, oavsett om själva mottagandet är straffbelagt eller inte. Det följer därför inte av Sveriges internationella åtaganden att bestämmelserna om förverkande av kostnadsersättning måste göras generellt tillämpliga på samma sätt som bestämmelserna om förverkande av utbyte (jfr avsnitt 9.1).

Det finns trots det enligt regeringens mening anledning att överväga huruvida bestämmelsen om förverkande av ersättning för kostnader bör göras generellt tillämplig på samma sätt som bestämmelsen om förverkande av utbyte.

Systematiskt har reglerna om förverkande av utbyte och ersättning för kostnader alltid behandlats samlat.

Eftersom mottagandet måste vara brottsligt för att förutsättningarna för förverkande skall vara uppfyllda, skulle det för närvarande endast bli en begränsad krets av författningar där en generell regel skulle bli tillämplig. Vid en genomgång av författningarna kan konstateras att regeln skulle bli tillämplig vid förberedelsebrott enligt lagen om straff för folkmord, lagen om förbud mot könsstympning av kvinnor, lagen om skydd för företagshemligheter samt lagen om skatt på energi. I dessa fall saknas såväl bestämmelser om förverkande av utbyte som ersättning för kostnader. Även de immaterialrättsliga författningarna skulle träffas av en sådan generell regel.

Därtill finns det författningar som straffbelägger förberedelse till brott och som innehåller bestämmelser om förverkande av utbyte men inte sådant som tagits emot som ersättning för kostnader i samband med brott. Det är då fråga om lagen om kulturminnen m.m., utlänningslagen, fiskelagen och alkohollagen.

Att det finns en finansiär bakom ett brott torde ofta innebära att förfarandet är organiserat. Regeringen anser det därför motiverat att sådan ersättning skall kunna förverkas. Även i andra fall saknas det giltiga skäl att den som mottagit kostnadsersättning och därigenom gjort sig skyldig till förberedelse till brott skall få behålla denna ersättning. Inte heller är det motiverat att den som lämnat ersättning och därigenom också gjort sig skyldig till förberedelse till brott skall få tillbaka medlen.

En strävan bör också vara att göra regleringen beträffande förverkande med anledning av brottsbalksbrott och brott inom specialstraffrätten så enhetlig som möjligt.

Sammantaget finns det därför enligt regeringens mening anledning att göra bestämmelserna om förverkande av ersättning för kostnader tillämpliga inom specialstraffrätten i samma utsträckning som bestämmelserna om förverkande av utbyte.

I de författningar vari förberedelsebrott straffbeläggs, vilka innehåller bestämmelser om förverkande av utbyte, bör särskilda bestämmelser om förverkande av ersättning för kostnader införas. Det gäller sålunda lagen om kulturminnen m.m., utlänningslagen, fiskelagen och alkohollagen. Vad gäller utlänningslagen bör inte kostnadsersättning som lämnas vid förberedelse till människosmuggling, ringa brott, kunna bli föremål för förverkande eftersom det då inte torde vara fråga om någon organiserad verksamhet (jfr. prop. 2003/04:35, s. 85). Förverkandet bör därför i denna del begränsas till brott för vilket är föreskrivet mer än ett års fängelse.

I avsnitt 9.6 föreslås särskilda bestämmelser om förverkande av utbyte inom immaterialrätten. I det avsnittet behandlas även frågan om förverkande av ersättning för kostnader.

9.3 Förverkande vid brott enligt miljöbalken och insiderstrafflagen

Regeringens förslag: Reglerna om förverkande av utbyte i miljöbalken utvidgas till att även avse försvårande av miljökontroll.

Bestämmelsen om förverkande av utbyte i insiderstrafflagen utvidgas till att även avse otillbörlig kurspåverkan.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian lämnas emellertid inget författningsförslag gällande insiderstrafflagen.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket* tillstyrker förslagen till utökade möjligheter till förverkande vid brott mot miljöbalken. Ingen remissinstans har invänt mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 29 kap. 12 § miljöbalken skall utbytet av de flesta brott mot miljöbalkens straffbestämmelser förverkas. Det gäller emellertid inte försvårande av miljökontroll enligt 29 kap. 5 §. Eftersom det brottet har ett straffmaximum på två års fängelse så omfattas det av Sveriges åtaganden inom EU att kunna förverka utbyte. Det kan framstå som mindre sannolikt att något utbyte som kan föranleda förverkande skulle kunna uppstå vid detta brott. Det kan dock inte uteslutas att utbyte av brottet kan uppkomma. Som tidigare anförts är det enligt regeringens mening vanskligt att i förväg avskära något brott utan att det riskerar att komma i strid med våra internationella åtaganden. Det skulle vidare kunna uppstå tolkningsproblem om hur de särskilda bestämmelserna om förverkande i miljöbalken förhåller sig till den generella regeln i brottbalken, om alla brott utom ett i miljöbalken med mer än ett års fängelse i straffskalan omfattas

av särskilda förverkandebestämmelser. Bestämmelserna om förverkande av utbyte i miljöbalken bör därför enligt regeringens mening utvidgas till att även avse försvårande av miljökontroll.

Motsvarande situation uppkommer vad gäller insiderstrafflagen. Enligt 11 § i den lagen skall vinning av brott enligt 2–6 §§ förklaras förverkad om det inte är oskäligt. Förverkandemöjligheten omfattar alla brott i lagen som har mer än ett års fängelse i straffskalan utom otillbörlig kurspåverkan (9 § insiderstrafflagen). Brottet otillbörlig kurspåverkan har ett straffmaximum på två års fängelse och omfattas sålunda även det av Sveriges internationella åtaganden att införa möjligheter till utbytesförverkande.

Det kan nämnas att Lagrådet vid insiderstrafflagens införande noterade att detta brott inte omfattas av förverkandebestämmelsen.

”Det kan falla i ögonen att paragrafen innehåller föreskrifter om förverkande vid överträdelse av handelsförbudet medan sådan föreskrift saknas i fråga om otillbörlig kurspåverkan. Även frånsatt att i avsaknad av erforderlig beredning intet nu kan göras åt saken, förefaller det troligt att skillnaden är sakligt motiverad; otillbörlig kurspåverkan kan ha så många olika bakomliggande syften att vinsten av den många gånger kan vara svår att mäta (prop. 1999/2000:109, s. 143).”

I författningskommentaren till förverkandebestämmelsen konstaterades att Lagrådets påpekande ”i nu aktuellt lagstiftningsärende inte föranlett någon vidare åtgärd” (a. prop. s. 85).

Marknadsmisbruksutredningen har i sitt betänkande Marknadsmisbruk (SOU 2004:69) föreslagit att insiderstrafflagen skall ersättas av den nya lagen om straff för marknadsmisbruk vid handel med finansiella instrument. Brottet otillbörlig kurspåverkan ersätts enligt förslaget av det nya brottet otillbörlig marknadspåverkan, ett brott med en mer generell utformning som bl.a. omfattar alla de handlingar som räknas upp i 9 § insiderstrafflagen (a.a. s. 191). Utredningen föreslår att förverkandebestämmelsen i den nya lagen skall omfatta även brottet otillbörlig marknadspåverkan (a.a. s. 195 f). Med anledning av vad Lagrådet påpekade i det tidigare lagstiftningsärendet anför utredningen: ”Även om det i många fall inte går att mäta vinsten bör det dock, i de fall då det är möjligt att fastställa en viss vinst, också vara möjligt att förklara den förverkad.” Marknadsmisbruksutredningens betänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Ingen remissinstans har invänt i sak mot förslaget till utvidgade förverkandemöjligheter på detta område.

I likhet med vad som anförs beträffande miljöbalken bör insiderstrafflagens förverkandebestämmelse enligt regeringens mening omfatta alla brott enligt den lagen med mer än ett års fängelse i straffskalan. Förverkandebestämmelsen bör därför även omfatta otillbörlig kurspåverkan. I författningskommentaren ger exempel på när bestämmelsen kan komma att tillämpas.

9.4 Komplettering av vissa partiella förverkanderegler

Regeringens förslag: Bestämmelserna om förverkande i förfogandelagen (1978:262), ransoneringslagen (1978:268), jaktlagen (1987:259),

utlänningslagen (1989:529), fiskelagen (1993:787), lotterilagen (1994:1000) och lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia utvidgas till att omfatta allt utbyte som kan följa av brottet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot förslaget. Några remissinstanser, däribland *Försvarsmakten*, *Krisberedskapsmyndigheten*, *Naturvårdsverket*, *Migrationsverket*, *Fiskeriverket* och *Lotteriinspektionen* har lämnat förslaget utan erinran.

Skälen för regeringens förslag

I vissa författningar finns det bestämmelser om förverkande av utbyte som är utformade så att bara visst särskilt angivet utbyte skall förverkas.

I 54 § förfogandelagen föreskrivs följande. Har någon begått brott som avses i 52 § skall egendom, han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har undanhållit, förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Liknande bestämmelse återfinns i 49 § ransoneringslagen. Har någon begått brott som avses i denna lag, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett, förklaras förverkad om det ej är uppenbart obilligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

I 48 § jaktlagen föreskrivs följande. Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. Motsvarande bestämmelse finns, vad gäller olagligt fångad fisk, i 45 § fiskelagen. Utbytet av brott mot jaktlagen eller fiskelagen utgörs mest naturligt av själva viltet. Även annat utbyte kan emellertid uppkomma.

I 4 § lagen om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia föreskrivs att föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott. Även i detta fall täcker bestämmelsen in vad som normalt kan inflyta som utbyte av brottet, utan att utgöra någon heltäckande reglering.

I 10 kap. 6 § utlänningslagen föreskrivs att ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a, 3 a eller 5 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Också gällande denna lagstiftning tar förverkandebestämmelsen sålunda sikte på visst angivet utbyte.

Slutligen föreskrivs det i 58 § lotterilagen att insatser som tagits emot vid brott enligt den lagen skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

Förfogandelagen, ransoneringslagen, jaktlagen, utlänningslagen, fiskelagen, lotterilagen, och lagen om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia har alla straffbestämmelser med mer än ett års fängelse i straffskalan, vilket innebär att det generella åliggandet Sverige har att kunna förverka utbytet gäller även för brott enligt dessa författningar. Även om lagstiftningen i dessa fall är anpassad till sådant utbyte

som typiskt sett kan uppkomma vid denna brottslighet, så går det inte enligt regeringens bedömning att utesluta att även annat utbyte kan uppstå. Vidare kan det uppkomma tolknings- och tillämpningsproblem om det dels finns en generell bestämmelse om att förverka utbyte dels bestämmelser i vissa författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser som föreskriver ett mer begränsat förverkandeinstitut.

Det kan främja en enhetlig rättstillämpning om samma terminologi – utbyte – används i all lagstiftning. Den utvidgade betydelsen av begreppet utbyte som föreslås i avsnitt 8.2 kommer härigenom även att omfatta utbyte av brott enligt de författningar som behandlas i detta avsnitt.

Det sagda leder till slutsatsen att nämnda förverkandebestämmelser bör utvidgas till att avse allt utbyte som kan följa av brottet. För att inte lagstiftningens tydlighet skall minska bör de specifika bestämmelserna om att visst utbyte skall förverkas enligt regeringens mening behållas. Därtill bör i bestämmelserna läggas till att även annat utbyte av brottet skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

I författningskommentarerna utvecklas närmare i vilka situationer de utvidgade bestämmelserna kan komma att tillämpas.

9.5 Förverkande vid brott mot vapenlagen och brott mot abortlagen

Regeringens förslag: I vapenlagen (1996:67) och abortlagen (1974:595) införs särskilda bestämmelser om att utbyte skall förverkas vid alla brott enligt dessa lagar.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser, bl.a. *Rikspolisstyrelsen* och *Socialstyrelsen*, tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag

Vapenlagen innehåller flera bestämmelser som tar sikte på otillåten hantering av vapen och ammunition. Den som uppsåtligen innehar, överlåter eller lånar ut ett vapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms enligt 9 kap. 1 § vapenlagen för vapenbrott till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Även i 2 § samma kapitel finns bestämmelser som tar sikte på otillåten hantering. Den som t.ex. medför eller använder vapen i strid med villkor eller bestämmelser, överlåter ammunition till någon som inte har rätt att inneha det eller som driver handel med skjutvapen utan tillstånd döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Bestämmelser om förverkande finns i 9 kap. 5 § vapenlagen. Vapen eller ammunition som varit föremål för brott enligt vissa av straffbestämmelserna skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat.

Däremot finns det inte några bestämmelser om att utbyte av brott enligt vapenlagen skall kunna förverkas. Med hänsyn till de straffskalor som

föreskrivs i vapenlagen skulle den generella regel som föreslås i avsnitt 9.1 bara träffa grovt vapenbrott.

När det gäller brott mot vapenlagen finns det enligt regeringens uppfattning skäl att överväga en mer långtgående och heltäckande reglering. Otillåten vapenhantering torde i många fall ske mot betalning och därtill vara kopplad till organiserad och grov brottslighet. Att frånta gärningsmannen vinningen av sådan brottslighet – exempelvis otillåtna överlåtelser – utgör ett viktigt medel för att motverka sådan brottslighet. Det finns därför goda skäl för att ersättningen som någon tillskansar sig genom otillåten hantering av såväl vapen som ammunition enligt vapenlagen alltid skall kunna förverkas.

Även den som bedriver handel med skjutvapen utan tillstånd får utbyte av sin brottslighet. I vissa fall kan visserligen sådana vinster redan idag bli föremål för förverkande enligt 36 kap. 4 § brottsbalken. I den bestämmelsen stadgas att om det till följd av ett brott som är begånget i utövningen av näringsverksamhet har uppkommit ekonomiska fördelar för näringsidkaren, skall värdet därav förklaras förverkat. Denna bestämmelse gäller även för brott inom specialstraffrätten oavsett strafflätituder. Det bör dock även vara möjligt att förverka den direkta förtjänsten genom en bestämmelse om förverkande av utbytet av brottet, inte minst för att det kan finnas fall som inte omfattas av förverkandemöjligheterna i 36 kap. 4 § brottsbalken.

I de fall utbyte uppkommer genom något annat brott mot vapenlagen bör även det kunna bli föremål för förverkande, allt för att stävja ekonomiska fördelar av otillåten vapenhantering.

Sammantaget gör regeringen den bedömningen att det i vapenlagen bör införas en bestämmelse om att utbytet av samtliga brott mot den lagen skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

Även beträffande abortlagen aktualiseras frågan om att införa mer långtgående förverkandemöjligheter. Den som utan att vara behörig att utöva läkaryrket uppsåtligen utför abort på annan, döms för illegal abort till böter eller fängelse i högst ett år. Är brottet grovt är straffskalan fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen skett vanemässigt eller för vinnings skull eller inneburit särskild fara för kvinnans liv och hälsa.

Den generella regel om förverkande i brottsbalken som föreslås i avsnitt 9.1 skulle bara omfatta brottet om det är att bedöma som grovt.

Abortlagens bestämmelser syftar bl.a. till att skydda kvinnor från att utbildade personer gör ingrepp som kan vara farliga för kvinnans hälsa. Den vinning som kan uppkomma vid illegal abort – normalt ersättning för den utförda aborten – bör enligt regeringens mening alltid kunna bli föremål för förverkande. Även i de fall brottet inte är att bedöma som grovt bör därför utbyte av sådan brottslighet kunna bli föremål för förverkande.

En läkare som uppsåtligen åsidosätter de särskilda villkor under vilka en abort skall utföras döms enligt 10 § abortlagen till böter eller fängelse i högst sex månader. Även denna bestämmelse syftar till att skydda kvinnan och de övriga etiska överväganden som ligger bakom lagstiftningen. Även utbyte av sådan brottslighet bör kunna förverkas. Regeringen anser därför att en bestämmelse om förverkande av utbyte av brott bör införas i abortlagen som avser abortlagens samtliga straffbestämmelser.

9.6 Förverkande inom immaterialrätten

Regeringens förslag: I de immaterialrättsliga lagarna införs särskilda bestämmelser om att egendom med avseende på vilken brott enligt dessa lagar föreligger, eller värdet av egendomen, och utbyte av sådant brott skall förklaras förverkad om det inte är uppenbart oskäligt. En motsvarande bestämmelse införs i fråga om kostnadsersättning vars mottagande utgör brott enligt dessa lagar. Åklagarens talerätt enligt den civilrättsliga regleringen i 55 § upphovsrättslagen (1960:729) och 12 § kretsmönsterlagen (1992:1685) upphävs. Bestämmelsen i 27 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken om att beslut att häva ett beslag i vissa fall skall föregås av en underrättelse utvidgas till att omfatta civilrättsliga anspråk på att egendomen exempelvis skall ändras eller förstöras. Vidare klargörs förhållandet mellan möjligheterna till förverkande och dess civilrättsliga motsvarighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. *Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd (SFIR)* har dock ifrågasatt behovet av särskilda bestämmelser på immaterialrättens område. *Svea hovrätt* har anfört att målsägandens anspråk på skadestånd bör prioriteras framför statens fordran på grund av förverkande och ifrågasatt om denna grundtanke kommer till uttryck i förslaget. *International Federation of the Phonographic Industry (IFPI)* har framfört att åklagarens talerätt enligt den civilrättsliga regleringen i upphovsrättslagen bör finnas kvar även sedan möjligheter till förverkande har införts. *Patent- och registreringsverket (PRV)* har föreslagit att det införs uttryckliga bestämmelser om att egendomens värde vid förverkande kan uppskattas till skäligt belopp. Enligt *Svenska Patentombudsföreningen* bör egendom som förverkas enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen alltid oskadliggöras. Därutöver har vissa remissinstanser lämnat synpunkter av mer författningsteknisk karaktär.

Skälen för regeringens förslag

Inledning

I detta avsnitt behandlas frågor om förverkande av utbyte av brott på det immaterialrättsliga området. Dessutom behandlas frågan om förverkande av ersättning för kostnader i samband med ett brott enligt de immaterialrättsliga lagarna. I detta sammanhang tas också upp frågor om förverkande av bland annat egendom som har framställts genom brottet. I avsnittet behandlas också frågor som gäller förhållandet mellan bestämmelserna om förverkande och de civilrättsliga skyddsåtgärder som redan i dag tillhandahålls enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen. Slutligen tas i avsnittet upp vissa frågor av förfarandekaraktär samt frågor som gäller beslag.

Gällande rätt

Av den författningsgenomgång som presenteras i avsnitt 9.1 framgår att de immaterialrättsliga lagarna inte innehåller några särskilda bestämmel-

ser om förverkande av utbyte av brott. Det är dock tydligt att den som begår ett brottsligt intrång i en immateriell ensamrätt kan ha utbyte av brottet. Intrångsgöraren kan till exempel utan rättighetshavarens samtycke ha framfört ett upphovsrättsligt skyddat verk mot ersättning; ersättningen bör i ett sådant fall kunna anses som utbyte av brottet. Men det saknas alltså möjligheter att med tillämpning av bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna förklara ett sådant utbyte förverkat.

Detta innebär inte att det helt saknas möjligheter att undandra gärningsmannen de vinster som kan vara resultatet av brottslig verksamhet på det immaterialrättsliga området. En sådan möjlighet ges genom 36 kap. 4 § brottsbalken. I denna bestämmelse, som alltså är tillämplig inom specialstraffrätten, föreskrivs att vid brott begånget i utövningen av näringsverksamhet skall värdet av de ekonomiska fördelar som näringsidkaren fått till följd av brottet förklaras förverkat, om det inte är oskäligt. Förutsättningarna för förverkande enligt bestämmelsen bör kunna vara uppfyllda till exempel vid butiksförsäljning av kläder som olovligen har försetts med annans varukännetecken. (Har detta intrång skett uppsåtligt eller av grov oaktsamhet föreligger ett brott enligt 37 § varumärkeslagen.)

Möjligheten till förverkande enligt 36 kap. 4 § brottsbalken gäller inte bara vinster, utan omfattar även ekonomiska fördelar i form av kostnadsbesparingar eller intäkter som leder till att en förlust reduceras (prop. 1981/82:142 s. 14 ff.). Sådana fördelar kan naturligtvis också uppkomma vid intrång i immateriella ensamrätter.

När det gäller annat brottsresultat än som nämnts nu, till exempel egendom som har framställts genom brott, saknas särskilda bestämmelser om förverkande i de immaterialrättsliga lagarna. Sådana brottsprodukter är inte heller åtkomliga med brottsbalkens förverkandebestämmelser. Detta beror på att bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken om förverkande av egendom som frambragts genom brott (brottsprodukter) inte är tillämpliga inom specialstraffrätten (se avsnitt 5.2). Olovliga exemplar kan således inte förverkas hos den som framställt dem genom brottsligt immaterialrättsintrång och inte heller hos annan som i ond tro har förvärvat dem. Detta gäller också för införsel till landet av varor som innebär brottsligt immaterialrättsintrång. Viss möjlighet till förverkande av sådan egendom finns dock enligt 3 kap. 25 § ordningslagen (1993:1617), även om den regleringen primärt har ett annat syfte än att undandra en intrångsgörare olagliga exemplar (se prop. 1993/94:122 s. 62 och prop. 1992/93:210 s. 300).

Denna översiktliga redogörelse visar att möjligheterna att förverka utbyte av brottsliga intrång i immateriella rättigheter, eller föremål som exempelvis har framställts genom sådana brott, är begränsade. Gällande rätt ger dock, utöver de möjligheter till förverkande som ges i 36 kap. 4 § brottsbalken och 3 kap. 25 § ordningslagen, möjligheter att i annan form ingripa mot olovligt framställda varor och verk med mera.

I samtliga lagar på det immaterialrättsliga området finns bestämmelser som gör det möjligt att i civilrättslig ordning ingripa mot intrångsgörande egendom, se 41 § varumärkeslagen, 55 och 57 §§ upphovsrättslagen, 59 § patentlagen, 37 § mönsterskyddslagen, 20 § andra stycket firmalagen, 12 § kretsmönsterlagen och 9 kap. 7 § växtförädlarrättslagen. Innebörden av dessa bestämmelser är i korthet att den som vidtar en åtgärd

som innebär intrång i en immateriell ensamrätt får, om det anses skäligt, tåla att egendom med viss anknytning till intrånget ändras, sätts i förvar, förstörs eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. Syftet med åtgärderna är att förebygga fortsatt kränkning av den immateriella rättigheten.

Dessa åtgärder, som är centrala i det immaterialrättsliga sanktionssystemet, brukar benämnas skydds- eller säkerhetsåtgärder. Bestämmelserna är tillämpliga även om intrånget inte är straffbart eller kan leda till skadeståndsskyldighet. Det räcker att ett intrång i objektiv mening föreligger. Åtgärderna är inte att anse som förverkande eller annan rättsverkan av brott; här är närmast fråga om en speciell immaterialrättslig rättsverkan (prop. 1993/94:122 s. 61 f. och prop. 1969:168 s. 241).

Den egendom som kan bli föremål för en skyddsåtgärd är sådan som intrånget gäller, till exempel olovligt framställda exemplar. Därutöver kan skyddsåtgärder tillgripas avseende vissa hjälpmedel som har använts vid framställningen av de olovliga exemplaren (se vidare avsnitt 10.5). En intrångsgörarens utbyte i form av exempelvis försäljningsintäkter är däremot inte åtkomligt med dessa åtgärder. Detsamma gäller sådan ersättning för kostnader som avses i 23 kap. 2 § brottsbalken.

En talan om skyddsåtgärd kan föras separat eller tillsammans med exempelvis en talan om skadestånd. I de fallen gäller rättegångsbalkens regler om talan i tvistemål. En rättighetshavare har vidare möjlighet att föra talan om skyddsåtgärd inom ramen för en talan om straffansvar för intrång. Då handläggs rättighetshavarens anspråk enligt reglerna om enskilt anspråk i 22 kap. rättegångsbalken.

Talan om skyddsåtgärd förs i regel av den som lidit intrång, men enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen har även åklagaren givits rätt att väcka talan om sådan åtgärd (frånsett möjligheten att utfå egendomen mot lösen), om det är påkallat från allmän synpunkt. Att åklagaren inte har givits motsvarande talerätt enligt övriga immaterialrättsliga lagar beror bland annat på att åtal enligt dessa endast får väckas om målsäganden har angivit brottet till åtal. I de fall där angivelse alltid krävs har det således helt överlåtits till målsäganden att avgöra om denne önskar föra talan om någon skyddsåtgärd.

Den egendom som omfattas av skyddsåtgärderna kan enligt särskilda bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna tas i beslag (se till exempel 41 § tredje stycket varumärkeslagen och 59 § tredje stycket upphovsrättslagen). Förutsättningen för beslag i dessa fall är att ett brottsligt intrång skäligen kan antas ha begåtts. Begäran om beslag kan bara framställas i brottmål. Om talan om skyddsåtgärder i stället handläggs som ett tvistemål kan reglerna i 15 kap. 3 § rättegångsbalken tillämpas för att säkerställa sökandens rätt.

För en mer utförlig beskrivning av dessa civilrättsliga skyddsåtgärder hänvisas till prop. 1993/94:122 och till prop. 1998/99:11 s. 42 f.

Skyddsåtgärderna har nyligen blivit föremål för viss harmonisering inom Europeiska unionen. Den 29 april 2004 antogs Europaparlamentets och rådets (EG) direktiv 2004/48/EG om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter. Ärendet om direktivets genomförande i svensk rätt bereds för närvarande i Regeringskansliet (direktivet skall vara genomfört den 29 april 2006).

Möjligheter att i vissa fall ingripa mot intrångsgörande varor ges också genom rådets förordning (EG) nr 1383/2003 av den 22 juli 2003 om tullmyndigheternas ingripande mot varor som misstänks göra intrång i vissa immateriella rättigheter och om vilka åtgärder som skall vidtas mot varor som gör intrång i vissa immateriella rättigheter (EG:s tullförordning), jfr 7 kap. tullagen (2000:1281). Frågan om följdlagstiftning med anledning av denna förordning bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Behovet av förändringar

På grund av de åtaganden inom EU som har redovisats i avsnitt 6, är Sverige skyldigt att ha bestämmelser som gör det möjligt att förverka utbyte av brott där det högsta straffet är mer än ett års fängelse. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en ensamrätt enligt de immaterialrättsliga lagarna döms till böter eller fängelse i högst två år (37 § varumärkeslagen, 53 § upphovsrättslagen, 57 § patentlagen, 35 § mönsterskyddslagen, 18 § firmalagen, 9 § kretsmönsterlagen och 9 kap. 1 § växtförädlarrättslagen). Detta innebär således att det vid sådan brottslighet skall vara möjligt att förverka utbyte av brottet.

Dessa internationella åtaganden måste ges den innebörden att en gärningsmans vinning av brott skall kunna dras in som en särskild rättsverkan av brott. Rent civilrättsliga åtgärder kan således inte anses vara tillräckliga. De möjligheter till förverkande av utbyte av brott som gällande rätt ger i vissa fall – framför allt genom 36 kap. 4 § brottsbalken – kan inte anses till fullo svara upp mot Sveriges åtaganden i detta hänseende. Mot denna bakgrund krävs alltså att svensk rätt ändras så att utbyte av brott enligt de immaterialrättsliga lagarna kan förklaras förverkat.

I detta sammanhang bör också framhållas att förstärkta möjligheter att förverka utbyte av brott enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen bör kunna vara ett betydelsefullt komplement till de åtgärder som redan finns enligt gällande rätt för att bekämpa intrång i immateriella rättigheter. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att brott avseende immateriella rättigheter i allt större utsträckning förefaller att ha kopplingar till den organiserade brottsligheten.

Av vad som uttalats i det föregående följer att det får anses tveksamt om de internationella åtaganden som behandlas i denna lagrådsremiss innebär någon skyldighet att på immaterialrättens område också införa bestämmelser om förverkande av brottsprodukter och andra olagliga exemplar (jfr avsnitt 10.1). Att exemplar av skyddade verk och andra intellektuella prestationer som exempelvis har framställts genom brottsligt intrång i en immateriell ensamrätt också bör kunna fränhändas gärningsmannen genom förverkande framstår emellertid som självklart. Vad som sagts ovan om förverkandet som ett komplement till andra åtgärder för att komma till rätta med intrång i immateriella rättigheter gör sig gällande också i detta sammanhang. Det bör därför skapas möjligheter att på det immaterialrättsliga området kunna förverka också annat brottsresultat än utbyte. Genom en sådan reglering skulle det bli möjligt att när ett brott har begåtts fränhända gärningsmannen bland annat piratkopierade cd-skivor som har importerats till Sverige. Detta är för övrigt helt i linje med bestämmelserna i EG:s tullförordning (se till exempel artikel 17.1).

Vad som nu har sagts om olovliga exemplar gäller i stor utsträckning även för sådan kostnadsersättning som enligt 23 kap. 2 § brottsbalken utgör straffbar förberedelse. Det finns därför skäl att också göra det möjligt att förverka kostnadsersättning som utgör straffbar förberedelse till intrång i en immateriell ensamrätt.

Hur bör förändringarna genomföras?

En reglering som gör det möjligt att förverka såväl utbyte av brott enligt de immaterialrättsliga lagarna som sådan kostnadsersättning som avses i 23 kap. 2 § brottsbalken kan åstadkommas genom att 36 kap. 1 § brottsbalken görs tillämplig på detta område (jfr avsnitt 9.1 och 9.2 beträffande övriga brottstyper där det idag saknas möjligheter till förverkande). *SFIR* har förordat denna lösning.

Regeringen anser dock att en sådan lösning skulle göra det immaterialrättsliga sanktionssystemet svåröverskådligt. Detta beror dels på att de immaterialrättsliga lagarna sedan tidigare innehåller civilrättsliga bestämmelser av liknande karaktär, dels på att det även med en sådan reglering skulle vara nödvändigt att införa särskilda bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna som gör det möjligt att ingripa mot annat brottsresultat än utbyte. Enligt regeringens mening bör de nya bestämmelserna därför placeras i den immaterialrättsliga lagstiftningen. Denna lösning har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av övriga remissinstanser.

Förverkande av utbyte

I de immaterialrättsliga lagarna bör det således införas särskilda bestämmelser om förverkande av utbyte av brott enligt dessa lagar. Frågan är nu hur dessa bestämmelser bör utformas.

Inledningsvis bör erinras om att med utbyte avses som huvudregel nettoutbytet (avsnitt 8.1 och 8.2). Detta innebär att i princip skall utgifter och omkostnader dras av vid beräkningen av utbytets storlek. Regeringens uppfattning är som tidigare har uttalats att det även fortsättningsvis bör överlämnas till rättstillämpningen att avgöra hur kostnader som har samband med brottet skall beaktas (se avsnitt 8.2). Det saknas skäl att göra någon annan bedömning för immaterialrättens del.

Som tidigare framgått gäller skyldigheten att införa bestämmelser om utbytesförverkande endast brott där det högsta straffet är mer än ett års fängelse. Någon skyldighet att införa sådana bestämmelser finns däremot inte för brott med kortare maximistraff (jfr avsnitt 9.1).

Brott som innebär intrång i en immateriell ensamrätt hör som redovisats ovan till den första kategorin av brott. I den immaterialrättsliga lagstiftningen finns emellertid också straffbestämmelser med en lindrigare straffskala. Ett exempel på detta är 57 a § upphovsrättslagen. Enligt denna bestämmelse döms den som i förvärvssyfte tar närmare angiven befattningsmedel som är avsett endast för att underlätta olovligt borttagande eller kringgående av kopieringsskydd i datorprogram till böter eller fängelse i högst sex månader (57 a § upphovsrättslagen). Straffansvar inträder redan vid innehav. Redan detta lär dock knappast ge upphov till utbyte. Däremot bör utbyte kunna uppkomma exempelvis vid

försäljning. Några vägande skäl mot att göra det möjligt att förklara utbytet förverkat också vid denna brottslighet kan inte anses föreligga. Även sådan brottslighet bör därför omfattas av möjligheten till förverkande.

Den 20 januari 2005 beslutade regeringen att till Lagrådet överlämna remissen Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. (dnr Ju2003/5613/L3). I lagrådsremissen föreslås bland annat att det i upphovsrättslagen förs in bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder (artikel 6 och 7 i direktivet). Förslaget innebär att det skall vara förbjudet att kringgå en analog eller digital spärr, eller annan teknisk åtgärd, som hindrar eller begränsar exemplarframställning. Vidare förbjuds enligt förslaget också bland annat tillverkning och försäljning av produkter eller tillhandahållande av tjänster som huvudsakligen är utformade för att kringgå en teknisk åtgärd. Enligt förslaget döms den som överträder dessa förbud till böter eller fängelse i högst sex månader. Det finns anledning att räkna med att det vid denna typ av brott – precis som vid brott mot 57 a § upphovsrättslagen – kan uppkomma utbyte för gärningsmannen. När skyddet för dessa tekniska åtgärder har införts skall det således vara möjligt att förverka utbyte av brott mot bestämmelserna. Förverkandebestämmelserna i upphovsrättslagen bör därför utformas i enlighet med detta.

Vid sidan av den brottslighet som nu har beskrivits, innehåller vissa immaterialrättsliga lagar även straffbestämmelser som är av en helt annan karaktär. Som exempel på en sådan bestämmelse kan nämnas att den som har underlåtit att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 56 § patentlagen kan dömas till böter (62 § patentlagen). Vid sådan brottslighet kan något utbyte knappast uppstå. Det saknas därför skäl att utforma förverkanderegleringen så att den även omfattar sådan brottslighet.

Regleringen i 36 kap. 1 § brottsbalken om förverkande av utbyte bygger på principen att utbytet skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt. Denna princip tillämpas också inom specialstraffrätten, se bland annat 16 § lagen om straff för smuggling. Utgångspunkten bör därför vara att även utbyte av brott enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen, exempelvis vinster från olaglig försäljning av intrångsgörande varor, skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

En viss samordning skall ske mellan ett förverkande och ett eventuellt skadestånd, se 36 kap. 1 § andra stycket jämfört med 17 § andra stycket brottsbalken (se även 36 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). Denna samordning innebär bland annat att förverkande bör underlåtas om det genom brottet sker en förmögenhetsöverföring från målsäganden till gärningsmannen, då skadan kan sägas motsvara utbytet som en annan sida av samma sak, och det finns anledning att anta att skadestånd kommer att åläggas eller annars bli fullgjord. Om en gärningsman exempelvis åläggs att återlämna visst stöldgods, skall det således inte ske något förverkande av värdet av detta stöldgods. I andra fall, där det inte finns denna direkta koppling mellan utbytet och skadan, är eventuell skadeståndsskyldighet inte av samma direkta betydelse för bedömningen av om ett förverkande skall ske. I sådana fall kan det alltså uppstå dubbel betalningsskyldighet för gärningsmannen; dels till staten på grund av beslut om förverkande, dels till målsäganden på grund av beslut om skadestånd.

Vid ett brottsligt immaterialrättsintrång finns det inte någon direkt koppling mellan gärningsmannens utbyte och rättighetshavarens skada.

En gärningsman kan orsaka omfattande skada utan att få några intäkter, men också få mycket stora intäkter utan att orsaka särskilt stor skada (även om det senare är ovanligare). Det skadestånd som gärningsmannen skall betala i en sådan situation är således lika stort oavsett om denne har gjort någon vinst eller inte (en annan sak är att vinsten i många fall kan ge viss vägledning för beräkning av skadans storlek). I dessa fall handlar det alltså inte om någon sådan situation där samordning skall ske enligt 36 kap. 1 § andra stycket och 17 § andra stycket brottsbalken.

Av denna anledning har *Svea hovrätt* anfört att det, med hänsyn till immaterialrättens skyddsintresse, vid bristande betalningsförmåga hos gärningsmannen är rimligt att målsägandens rätt till skadestånd prioriteras framför statens anspråk. Hovrätten har uttryckt tveksamhet till om principen att ett förverkande skall ske om det inte är uppenbart oskäligt är förenlig med denna grundtanke.

Regeringen instämmer i bedömningen att en målsägandes rätt till skadestånd bör prioriteras framför statens fordran på grund av förverkande. Sedan den 1 januari 2004 gäller att bland annat fordringar på grund av förverkande är efterställda vid konkurs, se 19 § förmånsrättslagen (1970:979). Vid exempelvis en konkurs får såldes en fordran på grund av förverkande utdelning efter andra fordringar, om inte utmätning har skett för den förstnämnda fordringen. Rättighetshavarens intresse av att få sin skada ersatt utgör därför inte något hinder mot att upprätthålla principen att ett förverkande skall ske om det inte är uppenbart oskäligt.

Utbyte av brott enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen bör således i regel förverkas även om gärningsmannen samtidigt åläggs att betala ett skadestånd som uppgår till motsvarande belopp. I den allmänna skälighetsbedömningen kan emellertid sådan skadeståndsskyldighet liksom andra ekonomiska konsekvenser beaktas.

Förverkande av olovliga exemplar m.m.

Som konstaterats ovan bör det på immaterialrättens område skapas ytterligare möjligheter att ingripa mot annat brottsresultat än utbyte. Detta bör ske genom införande av möjligheter till förverkande.

I enlighet med vad som föreslås gälla för utbyte bör denna typ av förverkande inte bara kunna ske vid brottsligt intrång i de immateriella rättigheterna, utan också vid brott av den typ som omfattas av 57 a § upphovsrättslagen och de bestämmelser till skydd för tekniska åtgärder som grundas på direktiv 2001/29/EG (se ovan). Egendom som varit föremål för sådan brottslighet bör alltså omfattas av regleringen.

När det gäller de närmare förutsättningarna för att förverka brottsprodukter, kan konstateras att den princip som regelmässigt tillämpas för utbytesförverkande – att ett förverkande skall ske om det inte är uppenbart oskäligt – enligt 16 § lagen om straff för smuggling också gäller beträffande egendom som har varit föremål för brott, exempelvis olaglig införsel, enligt den lagen. Den tillämpas också i andra fall, exempelvis beträffande genetiskt modifierade organismer som har framställts i strid mot bestämmelserna i miljöbalken (29 kap. 12 § miljöbalken). Motsvarande reglering i brottsbalken är som framgått uppbyggd på ett annat sätt. Egendom som har frambragts genom brott enligt brottsbalken skall bara

förverkas om det är påkallat till förebyggande av brott eller om det finns andra särskilda skäl, se 36 kap. 2 § brottsbalken.

De civilrättsliga skyddsåtgärder som finns idag syftar till att förebygga brott, exempelvis olaglig försäljning. Vid införandet av särskilda bestämmelser om förverkande av brottsprodukter, kommer även dessa att ha ett sådant syfte. Det ligger därför nära till hands att utforma regleringen med 36 kap. 2 § brottsbalken som förebild. Utformas regleringen på detta sätt kommer förverkanderegleringen i praktiken att bli subsidiär till de civilrättsliga skyddsåtgärder som beskrivs ovan. Detta hänger samman med att domstolen vid prövningen av förutsättningarna för ett förverkande även skall beakta om något civilrättsligt anspråk har framställts avseende den aktuella egendomen (jfr prop. 1981/82:152 s. 30). Har ett sådant anspråk framställts – och det finns förutsättningar att bifalla det – är ett förverkande inte längre påkallat till förebyggande av brott.

En sådan reglering skulle dock medföra att möjligheterna att ingripa mot dessa föremål var sämre än vad som gäller på många andra områden, exempelvis enligt lagen om straff för smuggling och miljöbalken.

En reglering som bygger på principen att ett förverkande skall ske om det inte är uppenbart oskäligt, skulle enligt allmänna principer ha företräde framför civilrättsliga anspråk, se exempelvis prop. 1981/82:152 s. 30. Om rättighetshavaren skulle framställa ett civilrättsligt anspråk avseende viss egendom samtidigt som åklagaren begärde förverkande av samma egendom, skulle alltså i första hand ett förverkande ske.

Domstolen har i en förverkandesituation enligt 36 kap. 6 § brottsbalken möjlighet att i stället besluta om annan åtgärd till förebyggande av missbruk. Domstolen kan alltså välja att i stället förordna att egendomen skall sättas i förvar eller ändras på visst sätt (till exempel att varukännetecken skall utplånas).

Av betydelse är också regleringen i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegoods m.m. Som närmare utvecklas i avsnitt 12 skall förverkad egendom normalt säljas om så kan ske (4 och 6 §§). Detta gäller emellertid inte egendom som kan befaras komma till brottslig användning eller som annars är olämplig för försäljning. Sådan egendom skall i stället oskadliggöras (5 §). På immaterialrättens område, där rättighetshavarens ensamrätt omfattar försäljning, innebär detta bland annat att sådan egendom som intrånget gäller endast kan säljas med rättighetshavarens samtycke. Om rättighetshavaren inte önskar köpa egendomen och inte heller samtycker till annan försäljning, skall egendomen oskadliggöras (exempelvis förstöras eller ändras så att det inte längre finns risk att den kommer till brottslig användning). En försäljning av egendomen i oförändrat skick, utan rättighetshavarens samtycke, skulle – i vart fall i objektiv mening – innebära ett intrång i rättighetshavarens ensamrätt. Också i förvärvarens hand skulle egendomen i vissa fall kunna utgöra intrång.

Rättighetshavarens intressen kan således tillgodoses även om regleringen utformas i enlighet med vad som föreslås gälla för ett förverkande av utbyte. Med denna typ av reglering skulle det dessutom skapas ett betydelsefullt komplement till de åtgärder som redan finns för att bekämpa intrång i de immateriella rättigheterna. Vidare skulle eventuella gränsdragningsproblem i förhållande till regleringen av utbytesförverkande undvikas.

Av dessa skäl bör också ett föremål som exempelvis har framställts, importerats eller ändrats genom brottsligt intrång i en immateriell ensamrätt kunna förklaras förverkat om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen bör dess värde kunna förverkas.

När det gäller möjligheten till värdeförverkande har *PRV* anfört att det är svårt att värdera immaterialrättslig egendom med avseende på vilken brott föreligger samt föreslagit att det införs en bestämmelse som gör det möjligt för domstolarna att uppskatta värdet till ett skäligt belopp.

De svårigheter som *PRV* nämner gör sig gällande även på andra områden, se exempelvis om avkastning av utbyte i avsnitt 8.2. Vid 1968 års reform av 36 kap. brottsbalken anfördes bland annat, beträffande vinning av brott, att vinning bör bestämmas till ett skäligt belopp om den exakta vinningen inte kan fastställas (prop. 1968:79 s. 60). Denna princip får anses tillämplig även när förverkandet avser värdet av viss egendom. Även utan särskilda bestämmelser kommer det således att vara möjligt för domstolen att uppskatta värdet till ett skäligt belopp. Mot denna bakgrund finns enligt regeringens mening inte tillräckliga skäl att införa en uttrycklig värderingsregel i den immaterialrättsliga lagstiftningen.

Med anledning av de synpunkter *Svenska Patentombudsföreningen* har framfört om att förverkad att egendom alltid bör oskadliggöras, vill regeringen peka på att – som nyss konstaterats – de varor som avses här aldrig torde kunna säljas utan rättighetshavarens samtycke. Följden av en reglering av det slag föreningen förordar skulle bli att rättighetshavaren förbjöds att köpa den förverkade egendomen. Några skäl för en sådan begränsning föreligger inte.

Eftersom det inte kan uteslutas att det i vissa fall kan uppstå en konflikt mellan förverkanderegleringen och de civilrättsliga skyddsåtgärderna, bör det i lagtexten erinras om förverkanderegleringens företräde. En liknande erinran finns redan idag i upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen.

Svea hovrätt har i detta sammanhang framfört vissa lagtekniska synpunkter samt efterfrågat ett klargörande av vad denna bestämmelse är tänkt att innebära i den situationen att en skyddsåtgärd begärs inom ramen för ett tvistemål, när det är oklart om en eventuell straffrättslig process kommer att leda till ett förverkande. Regeringen vill därför poängtera att den konflikt som här avses endast kan uppstå inom ramen för ett brottmål, eftersom det bara är då som ett förverkande kan ske. Framställs ett yrkande om skyddsåtgärd inom ramen för ett tvistemål, utgör således inte möjligheterna till förverkande något hinder mot att bifalla detta yrkande.

Förverkande av kostnadsersättning

Enligt 36 kap. 1 § första stycket andra meningen brottsbalken kan, om det inte är uppenbart oskäligt, också vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med brott förklaras förverkat. Förutsättningen är dock att mottagandet utgör brott enligt balken.

Denna regel kommer liksom övriga delar av bestämmelsen att bli tillämplig inom specialstraffrätten, om inte något särskilt föreskrivs (se vidare avsnitt 9.2).

Förberedelse till brott enligt de immaterialrättsliga lagarna är straffbar. En form av förberedelse är just att med uppsåt att utföra eller främja brott motta pengar eller annat som förlag (23 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken). Regeringen anser i likhet med vad som uttalas i promemorian att denna form av förberedelse måste anses kunna förekomma också på det immaterialrättsliga området. Kostnadsersättningen kan emellertid inte förverkas som utbyte av brott. Det är mot denna bakgrund motiverat att också för immaterialrättens del göra det möjligt att förklara sådan kostnadsersättning förverkad. Promemorians förslag bör därför genomföras.

Åklagarens rätt att föra talan om skyddsåtgärder enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen

Åklagaren har som framgått ovan möjlighet att enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen väcka talan om civilrättsliga skyddsåtgärder när det är påkallat från allmän synpunkt. Att åklagaren har givits denna rätt hänger samman med att det på immaterialrättens område har saknats sedvanliga bestämmelser om förverkande. Regleringen innebär att åklagaren kan begära att gärningsmannen fränhånds exempelvis intrångsgörande verk även när ett intrång har skett i god tro.

Åklagarens möjligheter att föra talan enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen har således fått en utformning som i vissa avseenden är mer långtgående än på andra områden, där det regelmässigt krävs att ett brott har begåtts. En begränsning ligger dock i att en sådan talan skall bifallas endast om åtgärden anses skälig (jfr det krav på ”uppenbart oskäligt” som gäller vid förverkande). Från *IFPI:s* sida har gjorts gällande att denna talerätt för åklagaren har varit värdefull.

I praktiken är det ytterst sällsynt att åklagaren framställer ett civilrättsligt anspråk i en situation där han eller hon har gjort bedömningen att brott inte kan styrkas. Det får även antas vara mycket ovanligt att ett brottmål gällande immaterialrättsintrång avgörs utan att rättighetshavaren har haft möjlighet att framställa ett yrkande om civilrättslig skyddsåtgärd. De föreslagna bestämmelserna om förverkande kommer att omfatta alla andra situationer där det kan antas att åklagaren redan i dag i första hand framställer yrkande om att åtgärder skall vidtas med till exempel olovliga exemplar, nämligen de där brott föreligger.

Enligt regeringens mening kan det knappast komma i fråga att, vid införandet av möjligheter till förverkande av olagliga exemplar, tillhandahålla ett parallellt system som ger åklagaren möjlighet att välja att i stället föra en civilrättslig talan avseende samma sak. En eventuell reglering av den typ som förordas av *IFPI* måste således utformas så att den endast kan tillämpas i de fall som beskrivits ovan. Promemorians förslag bygger på synsättet att det inte föreligger tillräckliga skäl för en sådan ordning. Detta har godtagits av det stora flertalet remissinstanser. Också regeringen godtar promemorians ståndpunkt.

Åklagarens talerätt enligt den civilrättsliga regleringen i upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen bör alltså upphävas. Därigenom renodlas åklagarens roll. Vidare överläts till rättighetshavaren att avgöra om ett civilrättsligt anspråk skall framställas för det fall att domstolen skulle finna att det aktuella intrånget varken har skett uppsåtligt eller av grov

oaktsamhet. Motsvarande gäller redan idag enligt övriga immaterialrättsliga lagar.

Vad som nu föreslås gälla inverkar inte på åklagarens skyldighet att enligt bestämmelserna i 22 kap. rättegångsbalken utföra en målsägandes talan om enskilt anspråk.

Behovet av särskilda bestämmelser om beslag

Som redan nämnts finns det särskilda bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna som skapar en möjlighet att beslagta egendom som omfattas av de civilrättsliga skyddsåtgärderna. För sådana beslag skall bestämmelserna i 27 kap. brottsbalken tillämpas.

Vid införandet av bestämmelser om förverkande blir 27 kap. rättegångsbalken direkt tillämpligt när det gäller föremål som skäligen kan antas vara förverkat på grund av brott enligt de immaterialrättsliga lagarna. Därigenom blir de immaterialrättsliga särbestämmelserna till stor del överspelade. Det finns dock ett par situationer som särskilt bör uppmärksammas i detta sammanhang.

Om någon har framställt ett anspråk på egendom som åklagaren har tagit i beslag, skall ett eventuellt beslut att häva beslaget i regel föregås av en underrättelse till den som har framställt anspråket (27 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken). Därigenom har skapats en möjlighet att få till stånd ett omhändertagande av egendomen enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken innan beslaget hävs. De anspråk som bestämmelsen gäller är äganderätt och andra sakrätter.

Syftet med de immaterialrättsliga bestämmelserna om beslag måste anses vara att ge en målsägande samma möjligheter att säkerställa en civilrättslig skyddsåtgärd som ett anspråk grundat på äganderätt (jfr SOU 1956:25 s. 443 och prop. 1960:167 s. 183). Trots detta är det tveksamt om bestämmelsen i 27 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken är tillämplig beträffande anspråk på skyddsåtgärder. De skäl som motiverar underrättelseskyldigheten gör sig emellertid gällande även när anspråket gäller en civilrättslig skyddsåtgärd enligt de immaterialrättsliga lagarna (jfr prop. 1997/98:168 s. 14 ff.). Bestämmelsens tillämpningsområde bör därför utvidgas till att omfatta sådana åtgärder.

De immaterialrättsliga lagarna innehåller som redan nämnts särskilda bestämmelser om beslag (se bland annat 41 § varumärkeslagen, 59 § upphovsrättslagen och 59 § patentlagen). De utvidgade möjligheter till förverkande som nu föreslås för detta rättsområde medför inga ändringar av dessa beslagsregler.

9.7 Ersättningsanspråk med stöd av 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken

Regeringens förslag:

1. Bestämmelsen i 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken kompletteras på så sätt att det föreskrivs att i de fall där utbyte som förverkats svarar mot sådana medel som en enskild är berättigad att återfå av den hos vilken utbytet har förverkats, skall staten svara i dennes ställe för ersättning

åt den enskilde intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av ett beslut i ett sådant fall som nu har sagts har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha betalat tillbaka till den ersättningsberättigade.

2. Tillämpningsområdet för bestämmelserna i 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken utvidgas till att gälla även fall där förverkande av utbyte av brott sker vid brott enligt andra författningar än brottsbalken.

Promemorians och utredningens förslag: Såväl promemorians förslag (förslag nr 1) som utredningens förslag (förslag nr 2) överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har ingen erinran mot förslaget. *Justitiekanslern* har föreslagit en annan språklig utformning på förslag 1 och anför även att det bör övervägas att direkt i jordabalken ha en föreskrift om samordning. *Föreningen STOP* framför att det är angeläget att förslag 2 genomförs så snart som möjligt.

Skälen för regeringens förslag

Annan ersättningsskyldighet än skadestånd

Enligt 36 kap. 17 § brottsbalken skall förverkad egendom som huvudregel tillfalla staten. Av andra stycket i bestämmelsen framgår att staten svarar för ersättning åt den skadelidande intill värdet av vad som tillfallit staten på grund av ett beslut om förverkande. Den person hos vilken förverkandet har skett har rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

Andra stycket infördes 1986 (prop. 1986/87:6) när möjligheten till förverkande enligt 36 kap. 1 § brottsbalken utsträcktes till att omfatta även utbyte av brott som motsvaras av skada för enskild. Med den nya utformningen av 1 § blev det, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, i princip möjligt att förklara utbyte av brott förverkat även vid sådana brottstyper som förutsätter en förmögenhetsöverföring (a. prop. s. 19). Bestämmelsen i 17 § innebär att staten i sådana situationer svarar för ersättning till den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av förverkandebeslutet. En förutsättning för att ersättning skall utgå är att förverkande har skett hos någon som enligt allmänna principer skulle ha varit skadeståndsskyldig gentemot målsäganden. Att staten svarar i stället för den hos vilken förverkande har skett innebär att denne i samma mån befrias från sitt skadeståndsansvar. Vid verkställighet av förverkandebeslutet har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

När bestämmelsen om utbytesförverkande görs tillämplig på samtliga brott med ett straffmaximum över ett års fängelse kan det enligt regeringens bedömning uppkomma liknande konkurrenssituationer mellan förverkandet och rätt till ersättning som inte kan anses utgöra skadestånd.

Ett exempel är brott mot 12 kap. 65 och 65 a §§ jordabalken. Uppställer någon uppsåtligen villkor om särskild ersättning för upplåtelse av bostadslägenhet eller för överlåtelse av hyresrätten till sådan lägenhet döms denne till böter eller fängelse högst sex månader. Den som uppsåtligen

tar emot, träffar avtal om eller begär ersättning av hyressökande för förmedling av bostadslägenhet för annat ändamål än fritidsändamål döms till böter eller fängelse högst sex månader. För båda brotten är straffskalan fängelse högst två år om brottet är grovt. För båda brotten gäller att den som mottagit medel i strid med regleringen är skyldig att lämna tillbaka dessa.

Den återbetalning som skall ske enligt nämnda bestämmelser i jordabalken torde inte kunna anses utgöra skadestånd och därför heller inte träffas av regleringen i 36 kap. 17 § brottsbalken.

Sådana medel som uppbärs i strid med den otillåtna hyresrättsupplåtelsen kan komma att förverkas som utbyte av brott i de fall brottet är att anse som grovt. Precis som gällande skadestånd framstår det enligt regeringens mening inte som rimligt att den enskildes lagligt fastställda anspråk att återfå betalningen skall stå tillbaka i förhållande till statens möjlighet att förverka utbytet och inte heller att gärningsmannen skall vidkännas dubbel betalningsskyldighet. Bestämmelsen i 36 kap. 17 § brottsbalken bör därför kompletteras på så sätt att den utöver skadeståndsskyldighet även omfattar annan ersättningsskyldighet som kan följa på grund av brott förutsatt att utbytet svarar mot ersättningsskyldigheten.

Justitiekanslern har framfört, mot bakgrund av att inga andra exempel ges i promemorian än brott enligt jordabalken, att det skulle kunna övervägas att direkt i jordabalken ha en föreskrift om samordning. Den bestämmelse som reglerar förverkande vid brott mot jordabalkens bestämmelser återfinns i brottsbalken. Det kan heller inte uteslutas att motsvarande konkurrenssituation, då 36 kap. 1 § brottsbalken görs generellt tillämplig, kan uppkomma då förverkande sker vid annan brottslighet. Regeringen anser därför att samordningen bör regleras i 36 kap. 17 § brottsbalken.

Tillämpning vid brott utanför brottsbalken

I 36 kap. 1 § brottsbalken anges bl.a. att utbyte av brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Bestämmelsens räckvidd är begränsad till att avse brott enligt brottsbalken. Enligt vad som föreslås i avsnitt 9.1 skall tillämpningen för 36 kap. 1 § brottsbalken vidgas till att även avse brott inom specialstraffrätten med mer än ett års fängelse i straffskalan. Bestämmelsen i 36 kap. 1 § skall dock inte tillämpas om det finns särskilda förverkandebestämmelser inom specialstraffrätten.

Enligt gällande rätt kan staten enligt 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken endast inträda på det sätt som beskrivits ovan om det rör sig om fall där förverkande skett av utbyte av brott med stöd av brottsbalken. Det innebär att målsäganden vid brott enligt de specialstraffrättsliga författningarna generellt sett har sämre möjligheter att få ersättning för sin skada än vid brott enligt brottsbalken. I dessa fall kan dessutom gärningsmannen drabbas av dubbel betalningsskyldighet; dels i form av förverkande, dels i form av skadestånd. Regeringen delar utredningens bedömning att detta förhållande bör ändras.

Ingen remissinstans har invänt mot en förändring av den gällande ordningen. De ovan anförda skälen för att staten skall träda in när förverkande sker av brottsutbyte gör sig gällande även vid brott mot andra författningar än brottsbalken. Regeringen anser därför att 36 kap. 17 § andra

stycket brottsbalken skall göras generellt tillämplig på det sätt Förverkandeutredningen har föreslagit.

10 Utökade möjligheter att förverka hjälpmedel vid brott

10.1 Utvidgning av brottsbalkens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken om förverkande av hjälpmedel vid brott skall, om inte annat är särskilt föreskrivet, gälla även i fråga om hjälpmedel vid brott enligt annan lag eller författning om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

Sverige begränsar sin förklaring till artikel 2 punkt 1 i förverkandekonventionen, avseende hjälpmedel vid brott, till sådana brott där det högsta straffet är ett års fängelse eller lägre.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Bland annat finner *Svea hovrätt* att förslagen om utökade möjligheter till förverkande är ändamålsenliga och väl uppfyller Sveriges åtaganden enligt förverkandekonventionen och EU:s rambeslut. Även *Hovrätten för Västra Sverige* gör bedömningen att Sverige kommer att uppfylla sina åtaganden inom EU i fråga om förverkande av hjälpmedel om förslagen i promemorian genomförs.

Malmö tingsrätt ifrågasätter det lämpliga i att dels ha generella regler om förverkande dels särskilda förverkandebestämmelser i vissa specialstraffrättsliga författningar. *Föreningen STOP* har framfört motsvarande invändningar. Även *Svea hovrätt* anför att systemet blir något svåröverskådligt. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* å sin sida tillstyrker den arbetsmetod och förslag som lämnats. *Åklagarmyndigheten i Göteborg* konstaterar att den lösning som valts i promemorian inte är helt konsekvent men att det är svårt att finna bättre lösningar än den i promemorian föreslagna. Enligt *Justitiekanslern* framstår det som ovisst vad de utvidgade möjligheterna till förverkande kommer att få för konsekvenser i praktiken. *Riksåklagaren* anser det också svårt att fullt ut bedöma konsekvenserna av förslagen.

Svea hovrätt efterfrågar en analys om vilka eventuella konsekvenser de internationella åtagandena kan tänkas medföra i fråga om de brott som regleras i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. *Justitiekanslern* å sin sida gör den bedömningen att rambeslutet om förverkande inte innebär någon skyldighet för medlemsstaterna att göra några förändringar i den svenska tryckfrihets- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen. *Sveriges advokatsamfund* efterfrågar klarlägganden av hur förslaget till generella regler om förverkande i brottsbalken förhåller sig till de brott som regleras i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Sveriges advokatsamfund framför också att det föreligger ett behov av en reglering som kopplar samman frågan om förverkande på grund av brott med vanliga regler om straffmätning, dvs. med de principer om

proportionalitet och ekvivalens som ligger till grund för det straffrättsliga sanktionssystemet i övrigt.

Statens folkhälsoinstitut påpekar att lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. bör bli föremål för översyn i detta sammanhang.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrund

Sverige har i rambeslutet om penningtvätt åtagit sig att begränsa förklaringen gällande artikel 2 i förverkandekonventionen till sådana brott där det högsta straffet är fängelse i ett år eller lägre. Motsvarande åtagande återfinns även i rambeslutet om förverkande.

I 36 kap. 2 § brottsbalken finns bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som kommit till användning vid brott. Enligt den bestämmelsen får egendom som använts såsom hjälpmedel vid brott enligt brottsbalken eller som frambragts genom sådant brott förklaras förverkade, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligger. Detsamma gäller egendom vars användande utgör brott enligt balken eller med vilken eljest tagits befattning som utgör sådant brott. Någon begränsning till brott med viss straffskala föreskrivs inte. Förverkandekonventionen tillämpas i dag på, förutom brottsbalken, även narkotikastrafflagen (1968:64) och lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel. Det finns därutöver ett flertal författningar med bestämmelser om hjälpmedelsförverkande. De ansluter i allt väsentligt till vad som i 36 kap. 2 § brottsbalken föreskrivs för brottsbalksbrotten.

Det finns enligt regeringens mening nu anledning, på sätt som förutskickades i den proposition som behandlade rambeslutet om penningtvätt (prop. 2000/01:58, s. 15), att överväga om det behövs någon ytterligare lagstiftning för att begränsa förklaringen till artikel 2 i förverkandekonventionen och därigenom också anpassa lagstiftningen till artikel 2 i rambeslutet om förverkande.

Frågan är alltså om det finns brott med ett maximistraff om mer än ett års fängelse där det skulle kunna finnas anledning att förverka hjälpmedel vid brott men där någon sådan regleringen inte införts.

Inventering av författningar

Vid en genomgång av författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser kan det konstateras att det finns drygt fyrtio författningar som innehåller straffbestämmelser med ett straffmaximum som överstiger ett års fängelse men där det saknas möjlighet att förverka hjälpmedel vid brott.

Följande författningar saknar helt bestämmelser om förverkande av hjälpmedel:

jordabalken

varumärkeslagen (1960:644)

lagen (1962:120) om straff i vissa fall för oriktigt ursprungsintyg

lagen (1964:169) om straff för folkmord

patentlagen (1967:837)

mönsterskyddslagen (1970:485)
 skattebrottslagen (1971:69)
 livsmedelslagen (1971:511)
 sjömanslagen (1973:282)
 firmalagen (1974:156)
 abortlagen (1974:595)
 lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg
 lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor
 lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet
 lagen (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall
 lagen (1986:436) om näringsförbud
 djurskyddslagen (1988:534)
 lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter
 lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg
 lagen (1992:1300) om krigsmateriel
 sjölagen (1994:1009)
 lagen (1995:831) om transplantation m.m.
 vapenlagen (1996:67)
 lagen (1996:1152) om handel med läkemedel
 växtförädlarrättslagen (1997:306)
 personuppgiftslagen (1998:204)
 lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddade verksamhet
 insiderstrafflagen (2000:1086)
 lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen
 lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.
 lagen (2003:113) om elcertifikat
 järnvägslagen (2004:519)

Följande författningar har bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som innebär att vissa angivna hjälpmedel skall kunna förverkas eller att vissa men inte alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan kan föranleda förverkande:

miljöbalken
 lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott
 lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.
 upphovsrättslagen (1960:729)
 jaktlagen (1987:259)
 strålskyddslagen (1988:220)
 lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor
 kretsmönsterlagen (1992:1685)
 utlänningslagen (1989:529)
 alkohollagen (1994:1738)

Ytterligare en grupp av författningar är sådana som bara blir tillämpliga vid krig, krigsfara och liknande tillstånd eller där en högre straffskala bara blir tillämpliga under sådana förhållanden:

krigshandelslagen (1964:19)
förfogandelagen (1978:262)
ransoneringslagen (1978:268)
lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering
lagen (1994:1720) om civilt försvar
lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Närmare om lagstiftningsbehovet

Det är givetvis så att många brott förutsätter hjälpmedel utan att dessa hjälpmedel rimligen kan bli föremål för förverkande. Enligt såväl brottsbalken som andra författningar gäller som begränsning att förverkandet skall vara påkallat till förebyggande av brott eller att det annars finns särskilda skäl. Det bör knappast komma i fråga att förverka pennan som användes för att upprätta en felaktig självdeklaration. Samtidigt är inte förverkandemöjligheterna avgränsade till viss egendom. Beroende på om det är påkallat för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl kan egendom förverkas även om inte egendomen i sig indicerar brottslig verksamhet (se de olika bedömningarna i NJA 1982 s. 59, NJA 1978 s. 736 och NJA 1968 s. 336). Av detta följer att förverkande av hjälpmedel vid brott kan vara påkallade i vissa särskilda situationer utan att det med hänsyn till egendomens beskaffenhet eller brottet ter sig som sannolikt i normalfallet. Regeringen anser det därför vanskligt, i ljuset av Sveriges internationella åtaganden på området, att söka avgränsa möjligheterna att förverka hjälpmedel till vissa brott där det framstår som helt självklart att förverkande bör komma i fråga.

För överträdelser av lagen om förbud mot könsstympning av kvinnor bör ett förverkande av hjälpmedel kunna komma i fråga. I vart fall upprepade överträdelser av ett näringsförbud enligt lagen om näringsförbud bör också kunna motivera ett förverkande av hjälpmedel i brottsförebyggande syfte. Även i den näringsreglerande lagstiftningen kan det finnas utrymme för att förverka hjälpmedel till förebyggande av nya överträdelser. Vad gäller de immaterialrättsliga författningarna kan det också finnas anledning att förverka egendom som utgjort hjälpmedel vid brott.

Det sagda talar för att 36 kap. 2 § brottsbalken bör göras tillämplig på alla brott inom specialstraffrätten för vilka det stadgas fängelse i mer än ett år.

Ingen remissinstans har heller invänt mot bedömningen i promemorian att förverkandemöjligheterna bör omfatta alla sådana brott.

I sammanhanget uppkommer – såsom tidigare gällande förverkande av utbyte – frågan om Sverige skall begränsa förklaringen till förverkandekonventionen i enlighet med den skyldighet som föreligger enligt våra åtaganden inom EU eller om Sverige bör återkalla förklaringen helt och ge artikel 2 i förverkandekonventionen fullt genomslag i den svenska lagstiftningen oavsett straffskala; dvs. gå längre än vad Sverige har åtagit sig inom EU.

I denna fråga görs samma bedömning som tidigare gjorts beträffande förverkande av utbyte (se avsnitt 9.1). För sådana brott som av lagstiftaren anses ha ett straffmaximum på ett år eller lägre bör det krävas särskilda skäl i de enskilda fallen för att ett utbytesförverkande skall anses motiverat.

Vad gäller *Sveriges advokatsamfunds* synpunkter gällande behovet av en reglering som kopplar samman frågan om förverkande med vanliga regler om straffmätning hänvisar regeringen till vad som sägs i avsnitt 9.1 där denna fråga behandlas.

Liksom beträffande utbytesförverkande blir konsekvensen att förverkande av hjälpmedel i vissa fall bara kan komma i fråga då brottet är att anse som grovt. Denna ”tröskeleffekt” kan uppkomma vid tillämpningen av jordabalken, lagen om straff i vissa fall för oriktigt ursprungsintyg, livsmedelslagen, abortlagen, lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg, sjölagen, vapenlagen, lagen om handel med läkemedel, personuppgiftslagen, lagen om elcertifikat samt järnvägslagen. Även här görs samma bedömning som beträffande förverkande av utbyte (se avsnitt 9.1). Om lagstiftningen skall gå längre än vad som påkallas enligt Sveriges internationella åtaganden bör det göras särskilda överväganden i varje enskilt fall. De författningar som berörs av denna ”tröskeleffekt” är inte sådana att det bedöms som nödvändigt att införa heltäckande bestämmelser om förverkande av hjälpmedel. Denna bedömning överensstämmer med den som görs i promemorian, vilken ingen remissinstans har invänt mot.

Det bör således införas en generell regel som träffar brott för vilka det är föreskrivet fängelse i mer än ett år, men där det inte är något särskilt föreskrivet om hjälpmedelsförverkande.

I de fall förverkanderegler redan finns i specialstraffrätten bör inte de generella förverkandereglerna i brottsbalken därutöver vara tillämpliga. För att tydliggöra detta bör det föreskrivas att den generella regeln i brottsbalken bara gäller då annat inte är föreskrivet. I avsnitt 10.3 och 10.4 föreslås viss kompletterande lagstiftning. Vad gäller de immaterialrättsliga författningarna föreslås i avsnitt 10.5 särskilda bestämmelser om förverkande av hjälpmedel. De synpunkter som främst *Malmö tingsrätt* framfört beträffande den lagtekniska konstruktionen behandlar regeringen i avsnitt 9.1.

Justitiekanslern har anfört att det framstår som ovisst vad de utvidgade möjligheterna till förverkande kommer att få för konsekvenser i praktiken. Även *Riksåklagaren* har ansett att det, på det underlag som getts, inte alltid är lätt att full ut bedöma konsekvenserna av förslagen. Regeringen kan instämma i att konsekvenserna av de föreslagna lagändringarna inte i alla delar är lätta att förutse. Det finns heller inte utrymme för att i detta sammanhang utveckla närmare hur den generella bestämmelsen skall tillämpas i förhållanden till alla specialstraffrättsliga bestämmelser som den träffar. Genom dess generella utformning kommer dess tillämpningsområde även att bli beroende av kommande kriminaliseringar, avkriminaliseringar samt ändringar i straffskalor. Det bör emellertid understrykas att den föreslagna bestämmelsen i 36 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken bör tillämpas och uttolkas på samma sätt som vid brott enligt brottsbalken och som vid brott enligt andra författningar där det redan finns bestämmelser om förverkande av utbyte av hjälpmedel. Av det följer att den praxis som utvecklats kan ge stor vägledning vid tillämpning av detta nya tredje stycke. Det bör vidare understrykas att bestämmelsen har en fakultativ utformning vilket innebär att förverkande bara bör ske då det sammantaget framstår som befogat. Även i detta sammanhang finns det anledning att hänvisa till vad som, med anledning av vissa

synpunkter från Sveriges advokatsamfund, sagts om oskäligen resultat i avsnitt 9.1.

Beträffande frågan hur bestämmelsen förhåller sig till tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen hänvisas till vad som sägs under avsnitt 9.1.

Brottsbalkens förverkanderegeln i 36 kap. 2 § gäller – utöver egendom som använts som hjälpmedel vid brott – även egendom som frambragts genom brott enligt brottsbalken. Det fordras då att själva frambringandet har varit brottsligt, exempelvis falska mynt och sedlar. Vidare kan enligt 36 kap. 2 § brottsbalken egendom vars användande utgör brott eller med vilken eljest tagits befattning som utgör sådant brott förverkas. Vad som kan förverkas enligt den bestämmelsen är för det första egendom vars befattning med utgör straffbar förberedelse enligt 23 kap. 2 § brottsbalken. Vidare kan nämnas film eller videogram som lämnats ut i strid mot bestämmelsen om barnpornografi eller pornografisk bild med vilken förfarits i strid med bestämmelsen om otillåtet förfarande med pornografisk bild (16 kap. 10 a och 11 §§ brottsbalken).

Det torde inte finnas något internationellt åtagande att även göra dessa bestämmelser generellt tillämpliga inom specialstraffrätten eftersom de som utgångspunkt inte kan anses utgöra vare sig vinning av brott eller hjälpmedel vid brott i förverkandekonventionens och rambeslutets mening. Motsvarande bestämmelser förekommer i vart fall redan då det har bedömts föreligga ett praktiskt behov. Som exempel kan nämnas att narkotika som varit föremål för brott enligt narkotikastrafflagen kan förverkas, liksom destillationsapparater som hanterats på ett otillåtet sätt enligt alkohollagen. Det finns sålunda enligt regeringens mening ingen anledning att göra även dessa bestämmelser i 36 kap. 2 § brottsbalken generellt tillämpliga inom specialstraffrätten. Vad gäller de immaterialrättsliga författningarna görs i avsnitt 9.6 särskilda överväganden.

10.2 Egendom som varit avsedd att användas vid brott

Regeringens förslag: Egendom som varit avsedd att användas vid brott får förverkas i de fall brottet fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. En bestämmelse om detta införs i den generella bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i brottsbalken.

Författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser som redan i dag innehåller bestämmelser om förverkande av hjälpmedel kompletteras med regler om förverkande av egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott. De särskilda bestämmelserna i jaktlagen (1987:259) och miljöbalken om egendom som medförts vid brott upphävs.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslagen eller lämnar de utan erinran. Exempelvis har inte *Naturvårdsverket* invänt mot de ändringar som föreslås i miljöbalken och jaktlagen. *Fiskeriverket* och *Kustbevakningen* delar promemorians bedömning att det är ändamålsenligt att behålla den särskilda regleringen i fiskelagen. *Svenskt när-*

ingsliv anser att den konstruktion som valts i förslaget är bra ur rättssäkerhetssynpunkt.

Skälen för regeringens förslag

En ny regel om förverkande av egendom som varit avsedd att användas vid brott bör införas

Med *hjälpmedel* avses i förverkandekonventionen all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå en eller flera brottsliga gärningar. Definitionen upprepas i rambeslutet om förverkande.

Vad som enligt regeringens mening bör övervägas närmare är innebörden av ”avsedd att användas”, hur definitionen förhåller sig till svensk rätt och om definitionen i det internationella regelverket påkallar några lagändringar för svensk del.

Förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande påkallar inte att egendom i några fall – inte heller vad gäller hjälpmedel – skall kunna förverkas i andra fall än när ett brott verkligen har förövats. Det framgår av att ”förverkande” definieras som sådant straff eller annan åtgärd beslutad av domstol efter rättegång på grund av brottslig gärning eller brottsliga gärningar.

I propositionen om Sveriges tillträde till förverkandekonvention konstaterade regeringen att begreppet ”varit avsedd att användas” går längre än vad som är generellt möjligt att förverka enligt svensk lag, även om egendom av detta slag i många fall kan förverkas enligt 36 kap. 2 eller 3 § brottsbalken (prop. 1995/96:49, s. 10). Någon närmare analys har emellertid inte gjorts i tidigare lagstiftningsärenden eller i Förverkandeutredningens betänkande av vad denna förverkandeform skulle innebära och hur den bör tillämpas.

Utgångspunkten måste enligt regeringens bedömning vara att det är fråga om egendom som i det enskilda fallet aldrig kom till användning som hjälpmedel vid brott men där det fanns en avsikt att så skulle ske. Vidare förutsätts i förverkandekonventionen att ett brott verkligen har begåtts. Slutsatsen blir då att det på något sätt ingick i planering (fanns en avsikt) att använda viss egendom när brottet genomfördes, men att så slutligen aldrig skedde.

Två bestämmelser i brottsbalken ger grund för att förverka egendom som ännu inte kommit till användning som hjälpmedel men där sådan risk har förelegat (och därigenom sådan avsikt kan ha förelegat).

Enligt 36 kap. 3 § brottsbalken får förverkande beslutas i fråga om bl.a. föremål som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning. Bestämmelsen är alltså begränsad till föremål som typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning, men förutsätter å andra sidan inte att något brott har begåtts.

Vidare har bestämmelserna om förberedelse till brott relevans. Den som med uppsåt att utföra eller främja brott skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattnings med något som är särskilt ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott döms, i det fall det särskilt anges, för förberedelse till brottet om

han eller hon inte gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök (23 kap. 2 § brottsbalken).

Straffansvaret för förberedelse omfattar befattning med sådana föremål som inte har något annat användningsområde än att begå brott. Även sådana hjälpmedel som i viss mån har ett legalt användningsområde men som kan sägas vara särskilt farliga med hänsyn till risken för brott omfattas. Detsamma torde gälla andra föremål som typiskt sett är särskilt lämpade för brottets genomförande (prop. 2000/01:85, s. 41).

Att ta befattning med ett hjälpmedel med uppsåt att utföra eller främja ett brott kan alltså i sig utgöra ett brott. Förverkande av egendomen kan då ske enligt 36 kap. 2 § första stycket andra meningen brottsbalken. Enligt den bestämmelsen kan förverkande ske av egendom vars användande utgör brott eller med vilken eljest tagits befattning som utgör sådant brott.

Bestämmelserna i 23 kap. 2 § (tillsammans med 36 kap. 2 §) samt 36 kap. 3 § brottsbalken kan således bara föranleda förverkande av föremål som i sig genom *sin särskilda beskaffenhet* är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott eller kan befaras komma till brottslig användning.

Definitionen av ”hjälpmedel” i förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande begränsar dock inte tillämpningsområdet till att egendomen skall vara av någon särskild beskaffenhet.

Bestämmelsen i 36 kap. 2 § brottsbalken, som föreskriver om förverkande av egendom som verkligen har använts som hjälpmedel, har inte heller någon sådan begränsning. För att ett föremål skall kunna anses ha kommit till användning som hjälpmedel måste användandet ha ingått i det händelseförlopp vari brottet ingick och främjat brottet eller brottslingens förehavanden i samband med detta. Föremålet behöver emellertid inte vara särskilt konstruerat eller annars särskilt lämpat för att användas för just brott. Det är emellertid givet att en förverkandeförklaring beträffande föremål som inte genom sin beskaffenhet indicerar brottslig verksamhet bör komma i fråga bara om förhållandena ger särskild anledning till sådan åtgärd. Som sådan anledning framhålls i lagtexten i första hand att förverkande är påkallat till förebyggande av brott. Även om detta skäl inte föreligger kan förverkande vara på sin plats av det skälet att det skulle te sig stötande att en brottsling får behålla det hjälpmedel han använt, t.ex. den yxa med vilken han har begått ett mord (jfr. Berg m.fl., Brottsbalken, En kommentar, 36:24).

Frågan är då om bestämmelserna i förverkandekonventionen och i rambeslutet om förverkande av hjälpmedel som ”varit avsedd att användas” vid brott påkallar några lagändringar.

Bestämmelsen i 36 kap. 2 § brottsbalken är inte av direkt relevans eftersom den tar sikte på sådan egendom som verkligen har kommit till användning som hjälpmedel vid brott.

Vad som däremot är av betydelse är 36 kap. 3 § och 23 kap. 3 § brottsbalken (då i förening med 36 kap. 2 §). Egendom som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning har givetvis i normalfallet också varit avsedd att komma till sådan användning. Det är emellertid inte självklart att det motsatta förhållandet råder. Egendom som varit avsedd att komma till användning vid brott behöver inte vara av någon särskild beskaffenhet som indicerar sådan användning. Förverkandekonventionens och rambe-

slutets bestämmelser om när förverkande skall ske måste därför enligt regeringens bedömning ges ett vidare tillämpningsområde än vad som täcks av gällande svensk rätt. Det finns således inte anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes vid Sveriges antagande av förverkandekonventionen (prop. 1995/96:49, s. 10). Motsvarande bedömning har gjorts i promemorian, vilket ingen remissinstans har invänt mot. För att uppfylla Sveriges åtaganden bör därför förverkanderegleringen utvidgas.

Hur bör den nya bestämmelsen utformas?

Frågan är då hur den vidare definitionen av ”hjälpmedel” skall ges genomslag i svensk rätt.

Syftet med att förverka hjälpmedel vid brott är i första hand att samhället vill försäkra sig om att föremålet inte kommer att komma till brottslig användning på nytt. I svensk rätt kommer det till uttryck genom att det i 36 kap. 2 § brottsbalken föreskrivs att hjälpmedel må förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott (jfr NJA 1978 s. 736 och NJA 1982 s. 59). Detta måste anses vara huvudmålet även för bestämmelserna i förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande. Rambeslutet om förverkande använder som tidigare påpekats samma definition som fastställts i förverkandekonventionen. I inledningen till förverkandekonventionen anges som motiv till konventionen just behovet av att vidta brottsbekämpande åtgärder.

Något annat huvudsyfte kan då heller inte finnas när det gäller förverkande av föremål som har varit avsedda att användas vid brott. Gärningsmannens rent subjektiva avsikter bör därför inte självständigt motivera ett förverkande. Om gärningsmannen avsett att använda viss egendom som hjälpmedel vid brott men denna egendom – utifrån objektiva utgångspunkter – aldrig hade kunnat främja brottet framstår det som orimligt att ett förverkande skulle kunna ske. Som huvudregel bör därför enligt regeringens mening de brottsförebyggande aspekterna ha stor betydelse även i detta sammanhang.

Bestämmelserna i förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande bör förstås på så sätt att ett förverkande är motiverat om egendomen varit avsedd att användas vid brott och förverkande är påkallat till förebyggande av brott. Ett brottsförebyggande syfte uppnås därmed genom att egendom som på något sätt ingått i brottsplaneringen men som av någon anledning inte kom att användas, kan förverkas. Det kan vara fråga om egendom som medförts till brottsplatsen eller som har förvarats i syfte att komma till användning.

Om gärningsmannen exempelvis valt mellan flera alternativa hjälpmedel som medförts till en brottsplats eller förvarats i syfte att begå brott, kan det anses ha förelegat en avsikt att använda samtliga dessa trots att gärningsmannen slutligen bara väljer att använda ett av dessa hjälpmedel. Genom ett förverkande hindras då att egendomen kommer till likartad brottslig användning vid ett senare tillfälle.

Det måste närmast bero på en slump att något har valts bort som hjälpmedel, för att det skall kunna sägas att det ingått i brottsplanen (dvs. att det funnits en avsikt) att egendomen skulle användas.

Förverkande bör exempelvis kunna komma i fråga då handlandet bara har kommit till ett straffbart försök. Den egendom som gärningsmannen avsett att använda vid genomförande av det fullbordade brottet kan komma att förverkas, om det behövs för att förebygga fortsatt brottslighet.

Åklagaren har således att visa att det ingått i brottsplanen att använda egendomen eller att en sådan avsikt annars har funnits hos någon av dem som medverkat till brottet. Redan genom åklagarens bevisbörda i detta avseende torde det normalt krävas att avsikten att använda egendomen på något sätt har manifesterats på ett tydligt sätt genom gärningsmännens faktiska agerande. I den mån det kan styrkas vad gärningsmännen avhandlat sinsemellan har det givetvis också ett betydande bevisvärde.

Tidsmässigt bör det föreligga ett nära samband mellan de omständigheter som manifesterar avsikten och brottets genomförande.

Enligt 36 kap. 2 § brottsbalken kan egendom som använts som hjälpmedel – utöver om det är påkallat till förebyggande av brott – även förverkas om särskilda skäl föreligger. Denna möjlighet att beakta särskilda omständigheter bör enligt regeringens mening finnas även för egendom som varit avsedd att användas vid brott.

Den allmänna begränsningen – att förverkande skall vara påkallat för att förebygga brott eller att annars särskilda skäl skall föreligga – skapar en rimlig avgränsning av möjligheterna till förverkande. Bland annat utsluts fall där enbart gärningsmannens avsikter ligger till grund för bedömningen, egendomen har ett stort legalt användningsområde och det framstår som osannolikt att egendomen i framtiden skulle kunna komma att användas vid brott.

Som regeringen anfört ovan påkallas inte av förverkandekonventionen eller rambeslutet om förverkande att egendom i några andra fall skall kunna förverkas än när brott verkligen har förövats. Det saknas anledning att i detta avseende ge möjlighet till förverkande i vidare mån än vad som påkallas av Sveriges internationella åtaganden. I sådana fall då brott inte har förövats kan egendom – såsom redogjorts för ovan – förverkas om den på grund av sin särskilda beskaffenhet kan komma till brottslig användning (36 kap. 3 § brottsbalken). Att vidga tillämpningsområdet för egendom som varit avsedd att användas till att gälla även i de fall då något brott inte har förövats skulle enligt regeringens uppfattning föra för långt. För förverkande av egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel bör följaktligen krävas att brottet i fråga fullbordats eller att straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling föreligger. Förverkande skall i detta fall alltså bara kunna ske som en särskild rättsverkan av brott.

Regeringen föreslår sålunda att det föreskrivs i 36 kap. 2 § brottsbalken att egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott får förverkas om brottet har fullbordats eller förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling. Förverkande kan bara ske om det behövs för att förebygga brott eller annars särskilda skäl föreligger.

Enligt *Justitiekanslern* framstår det som oklart vad utvidgningen till egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott kommer att få för konsekvenser i praktiken. Som regeringen anfört tidigare är det inte i alla delar lätt att förutse konsekvenserna av ett utvidgat tillämp-

ningsområde för förverkandelagstiftningen. Det torde gälla än mer när det är fråga om en ny typ av förverkande. Som anförts ovan är bestämmelsen begränsad till egendom som varit avsedd att användas vid ett brott som verkligen har fullbordats eller inneburit ett straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling. Vidare gäller den allmänna begränsningen – att förverkandet behövs för att förebygga brott eller att särskilda skäl annars föreligger. Vad som i första hand kan bli aktuellt att tillämpa är egendom som ingått i planeringen men som inte kom till användning när brottet verkligen realiserades. I många fall kommer redan dagens lagstiftning – exempelvis 36 kap. 3 § brottsbalken – kunna tillämpas i sådana fall. När de särskilda förutsättningarna som gäller enligt den paragrafen inte är uppfyllda kan i stället egendomen komma att förverkas för att den var avsedd att användas vid brottet. Avsikten måste givetvis ha förelegat hos någon av de personer mot vilken ett förverkandeyrkande enligt 36 kap. 5 § brottsbalken kan riktas.

Den nya regleringen bör även avse specialstraffrätten

I avsnitt 10.1 föreslås att brottsbalkens bestämmelser om förverkande av hjälpmedel även till viss del skall gälla inom specialstraffrätten. Brottsbalkens utvidgade definition av ”hjälpmedel” som föreslås i detta avsnitt kommer då givetvis att även gälla dessa författningar.

I de fall det finns särskilda förverkanderegler i specialstraffrätten skall den allmänna regeln i brottsbalken inte tillämpas. De författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser som innehåller regler om förverkande av hjälpmedel ansluter i huvudsak till brottsbalken och saknar även de i dag möjlighet att förverka egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott.

I följande specialstraffrättsliga författningar – i vilka det finns brott med mer än ett års fängelse i straffskalan – finns det bestämmelser om förverkande av hjälpmedel vid brott:

miljöbalken

narkotikastrafflagen (1968:64)

jaktlagen (1987:259)

lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

fiskelagen (1993:787)

lotterilagen (1994:1000)

lagen (1994:1776) om skatt på energi

lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning

lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd

lagen (2000:1225) om straff för smuggling

lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Sedan finns det en grupp av författningar som har bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som innebär att viss särskilt angiven egendom av brott skall förverkas:

lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott
upphovsrättslagen (1960:729)
lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m
strålskyddslagen (1988:220)
lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor
utlänningslagen (1989:529)
kretsmönsterlagen (1992:1685)
alkohollagen (1994:1738).

För att fullt ut uppfylla förverkandekonventionen och rambeslutet om förverkande bör även dessa författningar kompletteras till att även avse egendom som ”varit avsedd att användas” vid brott (se vidare om dessa författningar i avsnitt 10.3 och 10.4)

Den föreslagna lösningen innebär ytterligare en särskild konsekvens. Den generella regleringen begränsas till att avse brott för vilka föreskrivs fängelse i mer än ett år. Samtidigt innebär flera av de ovan nämnda författningsändringarna, där befintliga bestämmelser om hjälpmedelsförverkande kompletteras, att en möjlighet att förverka egendom som varit avsedd att användas vid brott öppnas även för brott med ett lindrigare straffmaximum. Detta gäller dels för brottsbalksbrotten, dels i fall där det i en annan författning finns både brott med ett sådant lindrigare straffmaximum och åtminstone något brott för vilket stadgas fängelse i mer än ett år och där det idag också finns en för dessa brott gemensam bestämmelse om förverkande av hjälpmedel.

Denna lösning får dock enligt regeringens mening anses som den lämpligaste, även om den inte är helt igenom konsekvent. Det saknas tillräckliga skäl för att göra förverkanderegleringen generellt tillämplig för alla brott oberoende av straffmaximum. Det framstår dock samtidigt inte som motiverat att i en viss författning, som redan innehåller bestämmelser om förverkande av hjälpmedel, begränsa tillämpningen av en ny bestämmelse om förverkande av egendom som varit avsedd att användas vid brott, till att endast avse vissa av de gärningstyper som straffbeläggs i författningen.

Bestämmelser som redan i dag tar sikte på egendom som varit avsedd att användas

Särskilda överväganden bör enligt regeringens mening i detta sammanhang göras beträffande jaktlagen, fiskelagen, alkohollagen och miljöbalken. Dessa författningar innehåller bestämmelser som redan i dag till viss del tar sikte på egendom som varit avsedd att användas vid brott.

I 49 § jaktlagen föreskrivs att jaktredskap, fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts *eller medförts* vid jaktbrott får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Motsvarande bestämmelse finns i 45 § fiskelagen. Fiskeredskap som använts eller medförts vid brott enligt den lagen skall förklaras förverkat, om det inte är oskäligt. Detsamma gäller fiskefartyg och andra hjälpmedel om det behövs för att förebygga brott. En bestämmelse med den konstruktionen återfinns också i 29 kap. 12 § miljöbalken. Fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts *eller medförts* får enligt den bestämmelsen förklaras förverkade.

Vad som kan övervägas är huruvida dessa bestämmelser uppfyller kravet i förverkandekonventionen på att egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott skall kunna förverkas. Egendom som varit avsedd att användas torde i många fall ha medförts vid utförandet av de brott som dessa författningar omfattar. Utrymmet för att förverka annan egendom som varit avsedd att användas torde därför vara relativt begränsat. Samtidigt går det inte att utesluta att sådana fall kan föreligga. Egendom som varit del av brottsplanen kan exempelvis förvaras hos någon och aldrig medföras till brottsplatsen. Även i dessa fall bör bestämmelserna således utvidgas till att generellt gälla egendom som varit avsedd att användas vid brottet.

Om egendomen – exempelvis ett vapen – har medförts vid ett jaktbrott har gärningsmannen på ett tydligt sätt manifesterat sin avsikt att använda egendomen. Det är därför inte nödvändigt att i jaktlagen föreskriva om förverkande av egendom som medförts vid brott. Motsvarande bedömning kan göras gällande miljöbalken. Dessa särregler kan därför upphävas när det enligt förslaget i stället införs bestämmelser om förverkande av egendom som varit avsedd att användas vid brott.

Det ligger nära till hands att göra samma bedömning såvitt avser fiskelagens bestämmelse som har en likalydande utformning. I detta fall finns det emellertid särskilda överväganden som måste göras. Ett fiskeredskap som förvaras ombord kan vara olagligt i det område där fartyget inspekteras men kan påstås vara avsett för fiske i ett annat område, där redskapet är tillåtet och där fartyget har varit eller dit fartyget är på väg. Att avgöra om redskapet varit avsett att användas vid brott kan under sådana omständigheter vara svårt. Att ha en särskild reglering i fiskelagen för fiskeredskap som medförts – vid sidan av egendom som i övrigt varit avsedd att användas – förefaller därför som ändamålsenligt. I detta fall föreslår därför inte regeringen att den särskilda regleringen för redskap som medförts skall slopas.

Motsvarande överväganden bör även göras beträffande alkohollagen. Har sprit eller alkoholdrycker olovligen tillverkats skall även destillationsapparater, apparatdelar och redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage som varorna har förvarats i, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat. Destillationsapparater och apparatdelar som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § (otillåten tillverkning, överlåtelse eller innehav av apparat) eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade.

Föremål som typiskt sett kan komma till användning omfattas redan av alkohollagens förverkanderegler. Samtidigt bör lagstiftningen vara heltäckande för att fullt ut motsvara kraven enligt förverkandekonventionen. Såsom anförts i avsnitt 10.3 kan det leda till oklarheter med en generell reglering i brottsbalken med en vid definition av hjälpmedel och därutöver andra författningar med mer begränsade eller partiella bestämmelser. Alkohollagens förverkandebestämmelser bör därför utvidgas till att generellt gälla egendom som varit avsedd att användas.

Till skillnad från vad som gäller enligt exempelvis jaktlagen kan det inte självklart sägas att exempelvis renings- och filtreringsmedel varit

avsedda att användas just för det brott som lagföringen avser. Det finns därför anledning att – till skillnad från vad som föreslås beträffande jaktlagen och miljöbalken – också behålla de specifika bestämmelserna som redan finns i alkohollagen om egendom som varit avsedd att användas vid brott.

10.3 Förverkande vid brott enligt miljöbalken, jaktlagen och utlänningslagen

Regeringens förslag: Bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i miljöbalken utvidgas till att även avse försvårande av miljökontroll.

Bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i jaktlagen (1987:259) utvidgas till att även avse jakthäleri.

Bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel i utlänningslagen (1989:529) utvidgas till att även avse hjälp till olovlig vistelse.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Kustbevakningen* anser det naturligt att samma förutsättningar gäller för förverkande vid jakthäleri som vid jaktbrott.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 29 kap. 12 § miljöbalken kan hjälpmedel som använts eller medförts vid de flesta brott enligt miljöbalken som har mer än ett års fängelse i straffskalan förklaras förverkade. Det gäller dock inte försvårande av miljökontroll som har ett straffmaximum på två års fängelse.

I avsnitt 9.3 föreslås att bestämmelserna om förverkande av utbyte i bl.a. miljöbalken skall kompletteras till att även avse brottet försvårande av miljökontroll. Skälet till detta är att en begränsning av förklaringen till förverkandekonventionen förutsätter regler som innebär förverkande vid brott med mer än ett års fängelse i straffskalan samt att det är svårt att utesluta vissa brott från en sådan reglering med hänvisning till att förverkande aldrig kan komma att aktualiseras. Vidare kan det leda till oklarhet i rättstillämpningen om det dels finns en generell regel om att förverkande skall kunna ske vid alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan, samtidigt som det finns författningar som bara för vissa brott med mer än ett års fängelse i straffskalan föreskriver att förverkande skall kunna ske.

Samma situation uppstår i miljöbalken om det införs en generell bestämmelse om förverkande av hjälpmedel. Av samma skäl som när det gäller förverkande av utbyte bör bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i miljöbalken enligt regeringens mening utvidgas till att även avse försvårande av miljökontroll.

Motsvarande frågeställning uppkommer vad gäller jakthäleri i jaktlagen. I 49 § jaktlagen föreskrivs att jaktredskap, fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts eller medförts vid jaktbrott får förklaras förverkade. Brottet jakthäleri enligt 46 § har fyra år som straffmaximum om brottet är att anse som grovt. Bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i jaktlagen bör därför som regeringen bedömer det utvidgas

till att även avse jakthäleri. I författningskommentaren utvecklas frågan om bestämmelsens tillämpningsområde.

Även utlänningslagen bör behandlas i detta sammanhang. I 10 kap. 6 § föreskrivs att transportmedel som använts vid brott som avses i 2 a eller 5 § får förverkas. I avsnitt 10.4 föreslås att bestämmelsen utvidgas till att avse all egendom som använts eller varit avsedd att användas vid brott. Den särskilda bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i utlänningslagen omfattar emellertid inte brott enligt 3 a §, att dölja en utlänning eller genom någon annan sådan åtgärd uppsåtligt hjälpa en utlänning att olovligt uppehålla sig i Sverige, medlemsstat i Europeiska unionen, Norge eller Island, om detta görs i vinstsyfte. Av de skäl som anförts ovan anser regeringen att förverkandebestämmelsen i utlänningslagen även bör omfatta brott enligt 3 a §. I författningskommentaren utvecklas närmare dess tillämpningsområde.

10.4 Komplettering av vissa partiella förverkanderegler

Regeringens förslag: Bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m., strålskyddslagen (1988:220), lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor, utlänningslagen (1989:529) och alkohollagen (1994:1738) utvidgas till att avse all egendom som använts eller varit avsedd att användas vid brott.

Förverkande av hjälpmedel enligt lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor samt lotterilagen (1994:1000) skall få ske om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Regeringen föreslår därutöver en ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Västra Sverige* ifrågasätter promemorians förslag att behålla specifika bestämmelser i vissa specialstraffrättsliga författningar om att visst hjälpmedel skall kunna förverkas. Hovrätten anser vidare att grunderna för att förverka hjälpmedel bör vara lika oavsett vilket typ av egendom som är aktuell att förverka och har i det sammanhanget pekat på den föreslagna regleringen i strålskyddslagen, lagen om kulturminnen m.m., utlänningslagen, fiskelagen, lotterilagen samt alkohollagen.

Malmö tingsrätt anser att det bör motiveras tydligare varför det i utlänningslagen och lagen om straff för vissa trafikbrott skall göras en obligatorisk skälighetsbedömning medan den är fakultativ enligt brottsbalkens förverkandereglering. Tingsrätten anser vidare, vad gäller förverkande av hjälpmedel enligt alkohollagen att värdeförverkande skall kunna ske av all egendom som används som hjälpmedel samt att det inte skall föreskrivas någon obligatorisk skälighetsbedömning. *Statens folkhälsoinstitut* anser att lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. bör ses över i detta sammanhang.

Skälen för regerings förslag

I vissa författningar finns det bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som är ”partiella” i den meningen att de föreskriver att bara vissa hjälpmedel skall kunna förverkas.

I 7 § lagen om straff för vissa trafikbrott föreskrivs att ett fordon som använts vid brott enligt den lagen får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

I 40 § strålskyddslagen föreskrivs följande. Radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar som varit föremål för brott enligt den lagen skall förklaras förverkade. I andra stycket föreskrivs vidare att detta även gäller behållare eller andra strålskyddsanordningar som hör till radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar.

Även lagen om brandfarliga och explosiva varor innehåller bestämmelser om förverkande av vissa hjälpmedel (24–25 §§). Brandfarliga och explosiva varor som varit föremål för brott skall förverkas. Även varans förpackning skall i så fall förverkas. Anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott eller värdet av anordningarna skall förverkas, om den brottsliga gärningen har medfört uppenbar risk för en betydande skada genom brand eller explosion. Om anordningen förverkas, får även anordningens innehåll och förpackning förverkas.

I 10 kap. 6 § utlänningslagen föreskrivs att transportmedel som använts vid brott som avses i 2 a eller 5 § får förverkas om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till detta. Förverkande får dock inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Ytterligare en författning som bör beaktas i sammanhanget är alkohollagen. Har sprit eller alkoholdrycker olovligen tillverkats skall även destillationsapparater, apparatdelar och redskap som har använts vid tillverkningen, råämnena som uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage som varorna har förvarats i, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat. Destillationsapparater och apparatdelar som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § (otillåten tillverkning, överlåtelse eller innehav av apparat) eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade.

Slutligen har lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. förverkandebestämmelser som till stora delar motsvarar vad som föreskrivs i alkohollagen. Begår någon brott skall, om det inte är uppenbart oskäligt, hos honom befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat liksom kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Detsamma skall gälla redskap som använts i fall som avses i 10 §.

Dessa författningar har brott med mer än ett års fängelse i straffskalan, vilket innebär att det generella åliggandet Sverige har att kunna förverka hjälpmedel gäller även för dessa brott. Även om lagstiftningen i dessa författningar tar sikte på sådana hjälpmedel som typiskt sett kan komma

att användas vid denna brottslighet, så går det enligt regeringens mening inte att utesluta att även annan egendom kan komma till användning som hjälpmedel på ett sätt som skulle motivera ett förverkande och då även vara påkallat enligt Sveriges internationella åtagande. Vad gäller exempelvis alkohollagen bör egendom som använts som hjälpmedel vid olovlig försäljning av alkoholdrycker i vissa fall kunna förverkas. Vidare kan det uppkomma tolknings- och tillämpningsproblem om det dels finns en generell bestämmelse i brottsbalken om att förverka hjälpmedel och dels bestämmelser i vissa andra författningar som föreskriver ett mer begränsat förverkandeinstitut.

Det sagda leder till slutsatsen att nämnda förverkandebestämmelser bör utvidgas till att avse all egendom som använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott. Det bör då även föreskrivas att egendom får förklaras förverkad om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Bestämmelserna bör ges samma fakultativa utformning som 36 kap. 2 § brottsbalken.

Malmö tingsrätt har pekat på att det i utlänningslagen och lagen om straff för vissa trafikbrott föreskrivs en obligatorisk skälighetsbedömning medan den är fakultativ enligt 36 kap. 16 § brottsbalken samt att det inte finns något uppenbarhetsrekvisit i lagen om straff för vissa trafikbrott. Enligt tingsrätten bör den föreslagna särregleringen motiveras tydligare. Den särregelring som tingsrätten pekar på finns redan enligt gällande bestämmelser. Som anförts i avsnitt 9.1 påkallar en helt konsekvent reglering en fullständig omarbetning av förverkandeinstitutet, något som inte ryms inom detta lagstiftningsärende. Den metod som promemorian valt är att komplettera gällande förverkandebestämmelser så att de fullt ut efterlever Sveriges internationella åtaganden. Regeringen anser att metoden är ändamålsenlig och utgår från att de skillnader som fortfarande föreligger mellan olika förverkandebestämmelser i detta avseende inte utgör något problem i rättstillämpningen.

Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter den bedömning som gjorts i promemorian att det i lagstiftningen bör behållas bestämmelser om att vissa särskilt utpekade hjälpmedel skall förverkas och att dessa i stället kompletteras med bestämmelser om att även andra ospecificerade hjälpmedel kan komma att förverkas. Hovrätten pekar vidare på att det för vissa angivna hjälpmedel i exempelvis lagen om kulturminnen m.m., fiskelagen och strålskyddslagen föreskrivs att dessa skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt medan det för andra hjälpmedel förutsätts att det behövs för att förebygga brott.

Regeringen delar den bedömning som gjorts i promemorian, att de specifika bestämmelserna om att visst hjälpmedel skall förverkas bör behållas av tydlighetsskäl. Därtill bör i bestämmelserna läggas till att även annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott får förverkas, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Den omständigheten att det för vissa hjälpmedel presumeras förverkande beror på överväganden i det enskilda fallet, exempelvis att innehavet av hjälpmedlen i sig är kriminaliserat. I de fall som Hovrätten för Västra Sverige har lyft fram bedömer regeringen att den särskilda regleringen är motiverad.

I andra fall kan det tvärtom vara motiverat med en lagteknisk harmonisering. Som nämnts ovan skall anordningar för hantering av brandfarliga

eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor förklaras förverkade om den brottsliga gärningen har medfört uppenbar risk för en betydande skada genom brand eller explosion och förverkande inte är oskäligt. Bestämmelsen om förverkande i denna lag avviker sålunda från vad som är föreskrivet i brottsbalken och normalt inom specialstraffrätten. Detsamma gäller bestämmelsen om förverkande av hjälpmedel i lotterilagen. Enligt den lagen skall utrustning, handlingar och annan egendom som använts vid brott förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Huvudregeln inom hela straffrätten bör vara att hjälpmedel vid brott får förverkas om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Eftersom det i dessa fall inte föreligger några särskilda skäl att ha några avvikande regler, bör de anpassas till huvudregeln.

Alkoholinförselutredningen har i sitt delbetänkande Var går gränsen (SOU 2004:86) föreslagit att det i alkohollagen införs en ny bestämmelse som föreskriver att egendom som använts som hjälpmedel vid brott får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till det. Regeringen delar den bedömning *Malmö tingsrätt* har gjort, att bestämmelsen bör utformas på det sätt Alkoholinförselutredningen föreslagit. Det innebär att värdeförverkande skall kunna ske och att den obligatoriska skälighetsbestämmelsen i 10 kap. 3 § alkohollagen inte skall omfatta förverkande av hjälpmedel. Därtill bör det, som det föreslås i promemorian, föreskrivas att även egendom som varit avsedd att användas vid brott kan bli föremål för förverkande (se avsnitt 10.2).

I författningskommentarerna utvecklas närmare i vilka situationer de utvidgade bestämmelserna kan komma att tillämpas.

10.5 Förverkande inom immaterialrätten

Regeringens förslag: Möjligheten att förverka hjälpmedel vid brott enligt upphovsrättslagen (1960:729) och kretsmönsterlagen (1992:1685) utvidgas till att omfatta alla brott enligt dessa lagar och alla typer av hjälpmedel. Också egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott skall kunna förverkas, om brottet har fullbordats eller om förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I varumärkeslagen (1960:644), patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), fimalagen (1974:156) och växtförädlarrättslagen (1997:306) införs motsvarande möjligheter till förverkande av hjälpmedel. Vidare klargörs förhållandet mellan möjligheterna till förverkande och dess civilrättsliga motsvarighet. Samtidigt upphävs åklagarens tale rätt enligt den civilrättsliga regleringen i 55 § upphovsrättslagen och 12 § kretsmönsterlagen. Tillämpningsområdet för bestämmelsen i 27 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken, om att beslut att häva ett beslag i vissa fall skall föregås av en underrättelse, utvidgas till att omfatta civilrättsliga anspråk på att egendomen exempelvis skall ändras eller förstöras.

Promemorians förslag: överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås dock inte att hjälpmedel vid brott enligt 57 a § upphovsrättslagen skall kunna förverkas.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. *Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd (SFIR)* har dock ifrågasatt behovet av särskilda bestämmelser på immaterialrättens område. *International Federation of the Phonographic Industry (IFPI)* har anfört att åklagarens talerätt enligt den civilrättsliga regleringen i upphovsrättslagen bör finnas kvar även efter införandet av möjligheter till förverkande. *Patent- och registreringsverket (PRV)* har framfört att det även vid brott enligt 57 a § upphovsrättslagen bör vara möjligt att förverka hjälpmedel. Enligt *Svenska Patentombudsföreningen* bör egendom som förverkas enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen alltid oskadliggöras. Därutöver har ett par remissinstanser lämnat synpunkter av mer författningsteknisk karaktär.

Skälen för regeringens förslag

Inledning

I detta avsnitt behandlas frågor om förverkande av egendom som har använts – eller som varit avsedd att användas – som hjälpmedel vid brott på det immaterialrättsliga området. I avsnittet behandlas också frågor som gäller förhållandet mellan bestämmelserna om förverkande och de civilrättsliga skyddsåtgärder som redan idag tillhandahålls enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen. Dessutom tas i avsnittet upp frågor av förfarandekaraktär och frågor som gäller beslag.

Gällande rätt

Av den författningsgenomgång som presenterats i avsnitt 10.1 framgår att ingen av lagarna på det industriella rättsskyddets område innehåller några särskilda bestämmelser om förverkande av hjälpmedel.

Enligt 55 § fjärde stycket upphovsrättslagen är det däremot möjligt att förverka hjälpmedel som har använts för brottslig framställning av skyddade exemplar, under förutsättning att hjälpmedlet också kan användas till annat än sådan framställning. I stället för egendomen kan dess värde förverkas. Trycksatser, klichéer, former och liknande egendom som endast kan användas för framställning av skyddade verk kan dock inte förverkas. Möjligheten till förverkande enligt upphovsrättslagen gäller inte bara föremål som har använts vid fullbordat brott, utan också föremål som har använts vid försök eller omfattas av åtgärd som utgör förberedelse. Som närmare förutsättning för ett förverkande av hjälpmedel gäller att åtgärden skall vara påkallad till förebyggande av brott eller att det annars finns särskilda skäl.

Även 14 § kretsmönsterlagen innehåller regler om förverkande av hjälpmedel. Bestämmelsen är utformad i nära anslutning till 55 § upphovsrättslagen.

Det anförda innebär emellertid inte att det aldrig går att förverka andra hjälpmedel som har använts – eller varit avsedda att användas – vid brott enligt de immaterialrättsliga lagarna. Enligt bestämmelsen i 36 kap. 3 § brottsbalken får bland annat föremål (exempelvis hjälpmedel) som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning förklaras förverkade. Ett förverkande enligt 36 kap. 3 § brottsbalken förutsätter inte att något brott har

begåtts. Med stöd av denna bestämmelse kan exempelvis en hårddisk som använts för att kopiera och tillhandahålla upphovsrättsligt skyddade datorprogram förklaras förverkad (NJA 1996 s. 74). Bestämmelsen torde också kunna tillämpas för att förverka vissa trycksatser och klichéer med mera, jfr prop. 1981/82:152 s. 30 och NJA 1980 s. 64.

Denna redogörelse visar att möjligheterna att förverka hjälpmedel som har använts – eller varit avsett att användas – vid brottsligt intrång i immateriella rättigheter är begränsade. Gällande rätt ger dock möjligheter att i annan form ingripa mot sådana hjälpmedel.

Som redovisats i avsnitt 9.6 innehåller samtliga lagar på det immaterialrättsliga området bestämmelser som gör det möjligt att i civilrättslig ordning ingripa mot såväl intrångsgörande egendom som vissa hjälpmedel.

De civilrättsliga skyddsåtgärderna enligt varumärkeslagen, patentlagen, mönsterskyddslagen, firmalagen och växtförädlarrättslagen omfattar alla föremål vars användande skulle innebära intrång. I förarbetena framhålls att detta inkluderar bland annat apparater och redskap som, utan att själva vara föremål för rättsskyddet, kan ha använts för att olovligt framställa exemplar som omfattas av den skyddade rättigheten (även om dessa hjälpmedel möjligen också kan användas för annat ändamål) – se NU 1963:6 s. 344, prop. 1969:168 s. 241 och prop. 1993/94:122 s. 61 ff.

Motsvarande reglering i upphovsrättslagen omfattar hjälpmedel som har använts vid framställningen, exempelvis trycksatser och klichéer, men bara i den mån dessa endast kan användas för att begå intrång. Andra hjälpmedel kan som redan beskrivits i stället förverkas.

De civilrättsliga skyddsåtgärderna enligt kretsmönsterlagen är också i detta hänseende utformade i nära anslutning till reglerna i upphovsrättslagen.

I detta sammanhang bör erinras om att åklagaren har möjlighet att föra talan om civilrättsliga skyddsåtgärder enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen (se avsnitt 9.6).

Eftersom skyddsåtgärderna enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen gäller andra hjälpmedel än sådana som kan förverkas enligt dessa lagar, uppstår ingen konflikt mellan dessa båda slag av åtgärder. Däremot kan 36 kap. 3 § brottsbalken vara tillämplig även i situationer där det finns förutsättningar att ingripa enligt det civilrättsliga systemet. I de fallen har bestämmelserna om förverkande företräde (se exempelvis 55 § andra stycket tredje meningen upphovsrättslagen och 12 § andra stycket andra meningen kretsmönsterlagen). I förarbetena påpekas att detta gäller enligt allmänna principer (se prop. 1981/82:152 s. 30). Vid en bedömning av om egendomen skall förverkas måste emellertid hänsyn tas till eventuella civilrättsliga anspråk. När ett sådant anspråk har framställts faller i regel förutsättningarna för en tillämpning av 36 kap. 3 § brottsbalken bort eftersom det då inte längre kan befaras att egendomen kan komma till brottslig användning (jfr a. prop. s. 20). I praktiken har alltså de civilrättsliga åtgärderna ofta företräde framför ett förverkande av hjälpmedel.

Beträffande handläggningen av privaträttsliga anspråk och möjligheten till beslag med mera hänvisas till vad som har anförts i avsnitt 9.6.

Behovet av förändringar

På grund av de åtaganden inom EU som har redovisats i avsnitt 6 måste det enligt svensk rätt vara möjligt att förverka hjälpmedel som har använts – eller varit avsett att användas – vid brott där det högsta straffet är mer än ett års fängelse. Som konstateras i avsnitt 9.6 föreskrivs för brottsligt intrång enligt de immaterialrättsliga lagarna ett strängaste straff om fängelse i två år (37 § varumärkeslagen, 53 § upphovsrättslagen, 57 § patentlagen, 35 § mönsterskyddslagen, 18 § firmalagen, 9 § kretsmönsterlagen och 9 kap. 1 § växtförädlarrättslagen). Följaktligen skall det vid denna typ av brott vara möjligt att förverka hjälpmedel.

Upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen ger åklagaren goda möjligheter att verka för att gärningsmannen undandras hjälpmedel som har använts vid brottet, dels genom civilrättsliga skyddsåtgärder, dels genom de särskilda bestämmelserna om förverkande. Den allmänna bestämmelsen i 36 kap. 3 § brottsbalken ger åklagaren ytterligare möjligheter att begära att hjälpmedel förverkas.

Beträffande hjälpmedel som har använts vid brott enligt upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen torde nuvarande lagstiftning således i och för sig vara tillräcklig för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden. Som en följd av vad som anförts i avsnitt 10.2 bör dock lagreglerna kompletteras i vart fall med särskilda bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som varit avsett att användas vid brott.

Mot bakgrund av innebörden av gällande rätt i fråga om övriga immateriella ensamrätter är det vidare, för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden, nödvändigt att lagarna kompletteras med bestämmelser om förverkande av hjälpmedel som använts, eller varit avsett att användas, vid brott.

Förstärkta möjligheter att förverka dessa typer av hjälpmedel vid brott enligt den immaterialrättsliga lagstiftningen bör i likhet med vad som sägs i avsnitt 9.6 kunna vara ett betydelsefullt komplement till de åtgärder som redan enligt gällande rätt kan vidtas för att bekämpa intrång i immateriella rättigheter. Detta gäller särskilt som brott avseende immateriella rättigheter i allt större utsträckning förefaller att ha kopplingar till den organiserade brottsligheten.

I följande avsnitt behandlas frågan hur dessa förändringar bör genomföras på immaterialrättens område.

Hur bör förändringarna genomföras?

Utgångspunkten måste vara att reglerna om förverkande av hjälpmedel bör vara utformade på samma sätt för samtliga immateriella rättigheter.

Ett enkelt sätt att åstadkomma en reglering som uppfyller Sveriges internationella åtaganden vore givetvis att göra de allmänna bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga på immaterialrättens område, dvs. att avstå från särbestämmelser på detta rättsområde. Som redovisats i avsnitt 9.6 har *SFIR* förordat denna lösning. Detta är också vad som i avsnitt 10.1 föreslås gälla för övriga brottstyper där det i dag saknas bestämmelser om förverkande.

Som konstaterats i avsnitt 9.6 skulle dock en sådan reglering göra det immaterialrättsliga sanktionssystemet svåröverskådligt. Regeringen anser

således att bestämmelser om förverkande av hjälpmedel bör tas in i var och en av de immaterialrättsliga lagarna. Denna lösning har också tillstyrkts eller lämnats utan erinran av övriga remissinstanser.

Bestämmelsernas räckvidd och utformning

De brott som enligt vad som sagts ovan skall omfattas av bestämmelser om hjälpmedelsförverkande är sådana som innebär intrång i immateriella ensamrätter. I dessa fall föreskrivs som redan har konstaterats ett strängaste straff som överstiger fängelse i ett år. I avsnitt 9.6 har det redogjorts för vissa brott (exempelvis brott enligt 57 a § upphovsrättslagen) där det strängaste straffet inte överstiger fängelse i ett år. För dessa brott föreligger alltså inte någon skyldighet att införa bestämmelser om förverkande av egendom som använts som hjälpmedel.

Tanken på att införa en generell reglering om hjälpmedelsförverkande också vid brott där det strängaste straffet inte överstiger ett års fängelse har tidigare avvisats (se avsnitt 10.1). I det sammanhanget har uttalats att om lagstiftningen skall gå längre än vad som påkallas av Sveriges internationella åtaganden bör det göras särskilda överväganden i varje enskilt fall.

I promemorian gjordes bedömningen att det, till skillnad från utbyte eller annat brottsresultat, inte finns några tillräckligt starka skäl för att också egendom som har använts eller varit avsedd att användas vid brott enligt 57 a § upphovsrättslagen skall kunna förklaras förverkad. Denna bedömning har PRV ifrågasatt med hänvisning till att det bör råda symmetri mellan straffansvaret enligt bestämmelsen och möjligheterna att förverka hjälpmedel.

De hjälpmedel som omnämns i 57 a § upphovsrättslagen kan i vissa fall förverkas på grund av att de har använts eller varit avsedda att användas vid brott enligt 53 § (upphovsrättsintrång) eller ingått som ett led i förberedelserna till ett sådant brott. När det är fråga om brott enligt den förstnämnda bestämmelsen, dvs. när det är med avseende på dessa hjälpmedel som brott föreligger, kan de förverkas enligt den reglering som föreslås i avsnitt 9.6 beträffande annat brottsresultat än utbyte. De hjälpmedel PRV närmast får anses ha haft i åtanke är sådana som har använts – eller som varit avsedda att användas – för att framställa sådana hjälpmedel som avses i bestämmelsen. Som exempel på ett sådant hjälpmedel kan nämnas en dator som har använts för att framställa datorprogram avsedda att kringgå en kopieringsspär. Regeringen instämmer i PRV:s uppfattning att det bör vara möjligt att förverka sådana hjälpmedel. Promemorians förslag till ny 53 a § upphovsrättslagen skall därför ändras i enlighet med detta ställningstagande.

Vad som nu anförts gör sig också gällande i fråga om skyddet för tekniska åtgärder enligt den lagstiftning som grundas på direktiv 2001/29/EG. Hjälpmedelsförverkande skall alltså vara möjligt också vid brott mot förbud mot kringgående av tekniska åtgärder, m.m. (se avsnitt 9.6).

Som redan nämnts bör bestämmelserna i de immaterialrättsliga lagarna ansluta till 36 kap. 2 § brottsbalken i dess lydelse enligt regeringens förslag. Hjälpmedelsförverkande bör alltså komma i fråga om det behövs för att förebygga brott eller annars finns särskilda skäl.

En konsekvens av detta är att det kan uppstå en konflikt mellan en civilrättslig skyddsåtgärd och en begäran om förverkande. Av allmänna principer följer dock att ett förverkande då har företräde (jfr prop. 1981/82:152 s. 30). En uttrycklig bestämmelse som klargör detta förhållande bör införas i de immaterialrättsliga lagarna. Det bör dock framhållas att normalt innebär förekomsten av ett sådant anspråk i praktiken att ett förverkande inte bör ske (se under gällande rätt).

Som redovisats i avsnitt 9.6 har *Svea hovrätt* i detta sammanhang framfört vissa lagtekniska synpunkter samt efterfrågat ett klargörande av vad denna bestämmelse är tänkt att innebära i den situationen att en skyddsåtgärd begärs inom ramen för ett tvistemål, när det är oklart om en eventuell straffrättslig process kommer att leda till ett förverkande. I denna del hänvisas därför till vad som anförs i avsnitt 9.6.

Också när det gäller förverkande av hjälpmedel kan rätten besluta att i stället förordna om annan åtgärd till förebyggande av missbruk, exempelvis att egendomen skall ändras på visst sätt (36 kap. 6 § brottsbalken). Vidare kan förverkad egendom säljas enligt lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m., om detta inte är olämpligt. Som exempel på hjälpmedel där en mer öppen försäljning måste anses olämplig, kan nämnas trycksatser och klichéer som endast kan användas för att framställa skyddade produkter. Sådant egendom kan därför bara säljas till rättighetshavaren eller med dennes samtycke. I annat fall får egendomen oskadliggöras.

Som redovisats i avsnitt 9.6 har *Svenska Patentombudsföreningen* anfört att eftersom den egendom som kan bli föremål för ett förverkande med största sannolikhet och i flertalet fall är olämplig för försäljning, bör den alltid oskadliggöras. Enligt regeringens mening saknas dock skäl för en sådan ovillkorlig regel om att egendomen skall förstöras.

Övriga frågor

Några tillräckligt vägande skäl att behålla åklagarens talerätt beträffande civilrättsliga skyddsåtgärder rörande hjälpmedel finns inte. I likhet med vad som föreslås i avsnitt 9.6 bör denna därför slopas.

I avsnitt 9.6 har föreslagits en justering i 27 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken. Vidare har konstaterats att det alltså finns ett behov av särskilda bestämmelser om beslag i de immaterialrättsliga lagarna. Dessa överväganden gäller även beträffande hjälpmedel.

11 Rätt för polisman att förstöra beslagtagna alkoholhaltiga drycker

Regeringens förslag: Alkoholhaltiga drycker, som tagits i beslag enligt lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. och som har ringa värde, får förstöras efter beslut av polisman.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har motsatt sig förslaget. Bl.a. *Rikspolisstyrelsen* har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrund

De gällande bestämmelserna i lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. innebär att undersökningsledaren och i vissa fall en polismyndighet, men inte en polisman, har befogenhet att genast förstöra alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som tagits i beslag och som skall förverkas enligt lagen. Rikspolisstyrelsen har i olika sammanhang, bl.a. vid sina kontakter med Förverkandeutredningen, pekat på att denna ordning kan medföra problem i det praktiska polisarbetet. Som exempel har styrelsen nämnt fall då ett större antal ungdomar samlats i samband med en skolavslutning och dricker medhavda alkoholdrycker i strid med ett förbud i lokal ordningsstadga. I dessa fall kan polismän få svårigheter när det gäller hur de skall hantera stora mängder halvdruckna buteljer som saknar effektiv förslutning, eftersom det inte är möjligt att omedelbart förstöra egendomen. Rikspolisstyrelsen har gjort gällande att hanteringen skulle kunna rationaliseras om polisman fick befogenhet att besluta om ett omedelbart förstörande av egendomen.

Förverkandeutredningen har föreslagit en bestämmelse med innebörd att polisman skall få besluta att alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel får förstöras i de fall polismannen med stöd av 3 § lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. har beslutat om förverkande av egendomen. Den lagen reglerar förfarandet vid prövning av frågan om förverkande när den inte rör någon som är tilltalad för brott. Enligt 1986 års lag får polisman besluta om förverkande när värdet av det som skall förverkas uppgår till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde förutsatt att det är uppenbart att förutsättningarna för förverkande är uppfyllda. Som exempel på föremål som lämpar sig för en sådan befogenhet nämns i förarbetena till bestämmelsen bl.a. föremål som kan komma till brottslig användning, mindre narkotikapartier och alkoholdrycker (prop. 1994/95:23 s. 112). Utredningens förslag innebär således att polisman ges rätt att förstöra egendom i de fall någon lagföring inte skall ske.

Skälen för förslaget

Bestämmelserna i 1958 års lag möjliggör förverkande och förstörande i olika situationer. Det kan exempelvis vara fråga om alkoholhaltiga drycker som tagits i beslag i samband med ett ingripande mot en person som misstänks för rattfylleribrott. Ett annat exempel är alkoholhaltiga drycker som tagits i beslag från den som gjort sig skyldig till olaglig alkoholförtäring i samband med en utomhuskonsert. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen skulle som nämnts inte ge möjlighet för polisman att förstöra egendomen i de fall det är fråga om någon som är tilltalad för brott. Även i dessa fall kan det dock finnas praktiska skäl som talar för att polisman skall ges rätt att omedelbart förstöra egendomen. Alkoholhaltiga drycker skulle då direkt på platsen för beslaget kunna hållas ut

eller förstöras på annat sätt och skulle inte behöva tas om hand och förvaras i avvaktan på att förstöras vid ett senare tillfälle. Behovet av att polisen skall kunna hantera beslagtagna alkoholhaltiga drycker på ett enkelt och rationellt sätt gör sig lika starkt gällande oavsett om den aktuella överträdelsen skall utredas eller inte. Det finns därför skäl för att polismannen skall ha rätt att förstöra egendomen dels när förundersökning skall ske eller att lagföring kan ske utan att förundersökning ägt rum, dels när det är fråga om fall som inte skall utredas. En sådan ordning skulle medföra en förenkling och effektivisering av hanteringen av beslagtagna alkoholhaltiga drycker.

Erfarenheterna av den i 1986 års lag införda ordningen för polisman att i vissa fall besluta om förverkande har, såvitt Förverkandeutredningen kunnat finna, varit goda. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den rätt till ersättning som finns enligt 1958 års lag i de fall beslag går åter, bör införandet av en befogenhet för polisman att i här aktuella fall förstöra alkoholhaltiga drycker inte enligt regeringens mening ge anledning till några betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt. Detta gäller särskilt som ersättningsfrågan kan underkastas en domstolsprövning.

Lagen från år 1958 gäller i tillämpliga delar sprit, alkoholdrycker eller mäsik som kan antas bli förverkade enligt alkohollagen. Enligt alkohollagen kan förverkande ske i situationer som skiljer sig från dem som är aktuella enligt 1958 års lag. Huruvida polisman skall ha rätt att besluta om förstörande även i dessa fall kräver därför särskilda överväganden.

Även vid vissa fall enligt alkohollagen finns det ett behov av en förenkling och effektivisering av hanteringen av beslagtagna alkoholhaltiga drycker. Så är exempelvis fallet när alkoholhaltig dryck i samband med en gatufest anträffas hos ungdomar som inte har rätt att köpa sådana drycker. I andra situationer är det emellertid inte lämpligt att polisman skall ha rätt att förstöra egendom som kan förverkas enligt alkohollagen. Ett sådant fall kan vara när större mängder olovligt tillverkad sprit anträffas vid en husrannsakan.

Det bör noteras att 1958 års lag endast ger rätt att förstöra egendom som skall förverkas om värdet är ringa eller om egendomens förstörande annars måste anses försvarlig. Att beslut om förstörande endast får meddelas om den alkoholhaltiga dryckens värde är ringa utgör enligt regeringens mening en väl avvägd avgränsning av möjligheterna att fatta ett sådant beslut. En befogenhet för polisman att förstöra alkoholhaltiga drycker med ringa värde, som kan förverkas enligt alkohollagen, skulle således inte bli för långtgående. Det finns dock inte skäl för att polisman skall kunna besluta om förstörande, om det – trots att egendomens värde inte är ringa – ändå är försvarligt att förstöra egendomen. Beslut om en sådan åtgärd bör endast få fattas av åklagare, undersökningsledare eller polismyndighet. Detta bör givetvis gälla oavsett om det är förverkande enligt alkohollagen eller med stöd av någon annan författning. Med anledning av detta anser regeringen att det finns anledning att ge polisman rätt att besluta om förstörande även när alkoholhaltiga drycker kan förverkas enligt alkohollagen. För att tydliggöra i vilka fall polisman får besluta om förstörande bör den nya bestämmelsen placeras i en ny punkt 1 a i 1958 års lag.

Reglerna i 1958 års lag gäller även andra medel än alkoholhaltiga drycker som har trafikfarlig påverkan, främst narkotika. Enligt bestäm-

melserna i narkotikastrafflagen, lagen om förbud mot vissa dopningsmedel och lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor skall vidare bestämmelserna i 1958 års lag om förstörande och vem som får besluta om sådan åtgärd tillämpas på motsvarande sätt då beslag skett av bl.a. narkotika, dopningsmedel och vissa hälsofarliga varor som kan förverkas enligt dessa lagar. I nämnda fall finns det skäl som talar emot att polisman skall kunna besluta om förstörande direkt på platsen för beslaget. Detta bl.a. med tanke på att det ofta finns skäl för att narkotika och dopningsmedel skall vara tillgänglig för analys eller vägning en tid efter att beslaget verkställts. I många fall skall de brott som kan ha begåtts, t.ex. i samband med hanteringen av narkotikan, utredas och lagföras. En analys av exempelvis narkotikan kan vara av betydelse för den kommande lagföringen. Frågan om utredning skall ske avgörs vanligen inte av den polisman som verkställer beslaget. Det praktiska behovet av att förstöra egendom på platsen för beslaget är inte heller lika framträdande när det gäller narkotika, dopningsmedel, vissa hälsofarliga varor m.m. Det finns därför enligt regeringens bedömning inte skäl att föreslå att polisman skall få besluta om förstörande av annan egendom än alkoholhaltiga drycker.

Sammanfattningsvis anser regeringen, med anledning av det sagda, att det finns skäl för att i 2 § i 1958 års lag införa en ny 1 a punkt där det föreskrivs att polisman får besluta om att alkoholhaltiga drycker får förstöras om värdet är ringa.

12 Förfarandet med förverkad egendom

Regeringens förslag: Förverkad egendom skall säljas genom den förvarande myndighetens försorg. Bestämmelsen i 6 § lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. ändras i enlighet härmed.

Regeringens bedömning: Den nuvarande bestämmelsen i 5 § lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. ger tillräckliga möjligheter att förhindra att egendom som kan komma till brottslig användning eller som annars får anses olämplig för försäljning åter kommer ut på marknaden.

Utredningens förslag och bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har invänt mot utredningens förslag och bedömning. Bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige* tillstyrker förslaget (se även avsnitt 9.6 och 10.5 som gäller immaterialrätten).

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bakgrund

Bakgrunden till Förverkandeutredningens uppdrag att undersöka behovet av förändrade regler beträffande förfarandet med förverkad egendom är att nuvarande ordning utsatts för kritik med anledning av att myndigheterna i vissa fall sett sig skyldiga att sälja förverkade knivar. Vidare har

det bolag som tidigare svarat för försäljning av förverkad egendom försatts i konkurs.

Bestämmelser om vilka åtgärder som skall vidtas med förverkad egendom finns i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. (förfarandelagen). Bestämmelserna i förfarandelagen gäller om inte annat är särskilt föreskrivet.

Enligt 4 § förfarandelagen får en myndighet som har hand om egendom som omfattas av lagens bestämmelser omedelbart låta sälja egendomen, om det föreligger fara för att den annars blir förstörd, om värden av den är förenad med alltför stora kostnader eller om det annars finns särskilda skäl för ett sådant förfaringssätt.

Egendom som kan befaras komma till brottslig användning eller som annars är olämplig för försäljning skall enligt 5 § samma lag oskadliggöras. I lagens förarbeten framhålls, att om man genom lämplig åtgärd kan utesluta risken för att egendomen kommer till brottslig användning skall egendomen säljas sedan sådan åtgärd vidtagits. Om egendom kan komma till användning som förevisnings- och studiemateriel vid polisutbildningen eller liknande sammanhang får den anses oskadliggjord utan att någon åtgärd vidtagits (prop. 1974:124, s. 65).

Har egendomen inte sålts eller oskadliggjorts enligt vad som nu sagts, skall den enligt 6 § förfarandelagen säljas av den myndighet eller det bolag som regeringen bestämmer om inte egendomen på grund av sin beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt bör säljas genom den förvarande myndighetens försorg.

När förfarandelagen trädde i kraft angavs i 6 § att egendom som omfattades av lagen normalt skulle säljas genom Förenade Fabriksverken (FFV). År 1979 ombildades FFV, som fram till dess varit ett affärsdrivande verk, till ett aktiebolag. I samband med ombildningen ändrades 6 § förfarandelagen så att egendomen skulle säljas av den "myndighet eller bolag som regeringen bestämmer" (prop. 1978/79:125). I anslutning till detta föreskrev regeringen att försäljning av förverkad egendom m.m. skulle ske genom FFV Allmaterial Aktiebolag [förordningen (1979:536) om försäljning av förverkad egendom och hittegods m.m.]

FFV Allmaterial Aktiebolag blev år 1990 ett privatägt bolag under firma Allmaterial i Solna Aktiebolag. I 1979 års förordning anges därför att egendomen i fråga skall säljas genom Allmaterial i Solna Aktiebolag. Detta bolag försattes år 1992 i konkurs.

Med anledning av konkursen upprättades år 1992 en promemoria inom Justitiedepartementet med förslag till en ny bestämmelse i 6 § förfarandelagen. Den innebär att egendom som inte har sålts enligt lagens 4 § eller oskadliggjorts enligt lagens 5 § skall säljas genom den förvarande myndighetens försorg. Om försäljning inte kunde ske skulle egendomen, enligt samma paragraf, förstöras. Vidare föreslogs i promemorian att 1979 års förordning skulle upphöra. I promemorian framhölls att egendom, i avvaktan på att författningsändringarna genomförs, bör kunna säljas genom den förvarande myndighetens försorg med stöd av undantagsregeln i nuvarande 6 § förfarandelagen.

Promemorian remissbehandlades. Ingen av remissinstanserna (Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Generaltullstyrelsen och Riksrevisionsverket) hade någon erinran mot promemorians förslag. Generaltullstyrelsen

anförde bl.a. att den föreslagna lösningen i praktiken är den enda möjliga.

Skälen för förslaget och bedömningen

Förverkandeutredningen har anført att det inte tycks finnas något ändamålsenligt alternativ till den i promemorian föreslagna ordningen att förverkad egendom m.m. skall säljas genom den förvarande myndighetens försorg. Regeringen delar denna uppfattning, vilken heller ingen remissinstans har invänt emot. Som utredningen föreslagit bör därför 6 § förfarandelagen ändras i enlighet med nämnda förslag. Regeringen avser att upphäva förordningen (1979:536) om försäljning av förverkad egendom och hittegods m.m. då den inte längre fyller någon funktion.

Ytterligare en fråga som aktualiseras är hur myndigheterna skall förhindra att egendom som är olämplig för försäljning åter kommer ut på marknaden. Det stadgas i en uttrycklig regel att egendom som kan befara komma till brottslig användning eller eljest är olämplig för försäljning skall oskadliggöras. Det är enligt regeringens mening svårt att tänka sig en mer långtgående skyldighet att förstöra eller oskadliggöra egendom utan att skyldigheten får negativa effekter i form av onödig kapitalförstöring. Regeringen anser således, liksom utredningen, att nuvarande reglering i 5 § förfogandelagen ger tillräckliga möjligheter i nämnda avseende. Ingen remissinstans har givit uttryck för någon annan uppfattning. Det finns därför enligt regeringens mening inte någon anledning att förändra den bestämmelsen.

Regeringen vill i detta sammanhang peka på vad som sagts i förarbetena till förfarandelagen om de olika sätt varigenom egendom, förutom att förstöras, kan oskadliggöras. Det bör också erinras om att det finns möjlighet för Rikspolisstyrelsen att med stöd av 11 § förfarandelagen och förordningen (2004:1319) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. att meddela de föreskrifter som behövs rörande polismyndigheternas förfarande med egendom enligt 5 § förfarandelagen.

13 Övriga frågor

13.1 Ersättningsanspråk på grund av att förverkad egendom sålts utan förbehåll för en bestående särskild rättighet m.m.

Regeringens bedömning: Det saknas tillräckliga skäl för att införa en särskild bestämmelse om rätten till ersättning i de fall där en särskild rätt i förverkad egendom upphör till följd av att egendom har sålts utan att förbehåll har gjorts för den särskilda rätten.

Det finns inte skäl för att införa särskilda regler i syfte att närmare klargöra en särskild rätts ställning vid förverkande.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Justitiekanslern*, som är den enda remissinstans som har yttrat sig i frågan, anser att det bör införas en uttrycklig bestämmelse om rätt för den som förlorat en särskild rätt i förverkad egendom att få del av det som influtit vid försäljningen av egendomen. I övrigt har *Justitiekanslern* tillstyrkt eller inte haft någon erinran mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning

Bakgrund

Regeringen uppdrog år 1987 åt *Justitiekanslern* att se över de rättsregler som rör prövning av anspråk mot staten till följd av särskild rätt, t.ex. panträtt eller retentionsrätt, i förverkad egendom samt att lämna förslag till erforderliga ändringar av rättsreglerna. *Justitiekanslern* redovisade år 1991 uppdraget i promemorian *Prövning av ersättningsanspråk grundat på särskild rätt i förverkad egendom* (Ju 3034-86). I promemorian föreslås att det i 36 kap. 17 § brottsbalken införs en bestämmelse som innebär att om förverkad egendom säljs utan förbehåll för en bestående särskild rätt så svarar staten för den skada som orsakats rättighetsinnehavaren intill värdet av vad som har tillfallit staten p.g.a. förverkandet. Sådana ersättningsanspråk skall, enligt förslaget i promemorian, kunna prövas enligt kungörelsen (1972:416) om statsmyndigheternas skadereglering i vissa fall. I promemorian föreslås vissa ändringar i den kungörelsen. Kungörelsen har numera upphävts och ersatts av förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten.

Promemorian har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser förklarade sig i stort inte ha något att erinra mot ett genomförande av promemorian förslag. Ett par remissinstanser ställde sig dock kritiska till den del av förslaget som tar sikte på de materiella förutsättningarna för ersättning. *Leasingutredningen* (Ju 1988:01) anförde bl.a. att förslaget om att statens ersättningsskyldighet är oförenligt med bestämmelsen i 36 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken, som innebär att särskild rätt består vid förverkande om inte också den särskilda rätten förklaras förverkad. Utredningen ansåg att förtydligande lagregler om särskild rätts ställning vid förverkande kunde vara påkallade eftersom den närmare innebörden av bestämmelsen i 36 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken enligt utredningen är oklar. Frågan behandlades också av *Kommittén för översyn av det allmännas skadeståndsansvar*, som i betänkandet *Det allmännas skadeståndsansvar* (SOU 1993:55, avsnitt 8.4.3), framhåller att det inte föreligger något behov av en särskild skadestandsregel för här aktuella fall.

Varken *Leasingutredningen* eller *Kommittén för översyn av det allmännas skadeståndsansvar* hade något att erinra mot de i promemorian föreslagna förfarandereglerna.

Skälen för bedömningen

Bestämmelsen i 36 kap. 5 § brottsbalken utgår från principen att ingen genom förverkande p.g.a. brott skall kunna berövas egendom eller en rättighet, om inte en förverkandeförklaring riktas mot honom eller henne. En förverkandeförklaring förutsätter i sin tur att talan förs mot vederbörande om ansvar eller förverkande. Förs en sådan talan endast mot ägaren

till egendomen och förklaras egendomen förverkad, innebär bestämmelsen i 36 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken att en särskild rätt till egendomen består oberoende av om förbehåll härom görs i samband med förverkandeförklaringen eller inte.

Enligt 36 kap. 17 § första stycket brottsbalken tillfaller förverkad egendom staten om inte annat är föreskrivet. I lagen (1974:1066) om förfarandet med förverkad egendom och hittegods m.m. finns närmare bestämmelser om hur staten skall förfara med sådan egendom. Huvudregeln är att egendomen skall säljas. Om försäljning sker av egendom som är belastad av särskild rätt, utan att något förbehåll görs för den särskilda rätten, kommer i normalfallet egendomen i köparens hand inte bli belastad med den särskilda rätten, förutsatt att köparen är i god tro vid förvärvet.

Möjligheten till godtrosförvärv gör som Förverkandeutredningen har uttalat att det i princip får anses åligga staten att göra förbehåll för särskild rätt vid försäljning av förverkad egendom. Om staten försummar detta har ett fel begåtts.

Den centrala regeln om det allmännas skadeståndsansvar för dylika fel finns i 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207). Enligt denna regel svarar staten bl.a. för ren förmögenhetsskada som vållats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten svarar. När skyldighet föreligger att utge skadestånd enligt nämnda bestämmelse skall ersättningen i princip bestämmas till ett belopp som fullt ut motsvarar den uppkomna skadan.

Om förverkad egendom säljs utan beaktande av en bibehållen särskild rätt, är ersättningsfrågan således i första hand att bedöma enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. I likhet med vad Förverkandeutredningen och Kommittén för översyn av det allmännas skadeståndsansvar uttalat torde det i nu aktuella fall ofta föreligga vållande i den mening som avses i bestämmelsen. Därmed har en skadelidande i regel rätt till skadestånd när en särskild rätt går förlorad. Om någon oaktsamhet däremot inte förekommit från statens sida torde den enskilde rättsinnehavaren – i likhet med vad regeringen tidigare uttalat och som framhållits av Förverkandeutredningen samt anförts av *Justitiekanslern* och Kommittén för översyn av det allmännas skadeståndsansvar – ha möjlighet att kräva sin rätt ur den influtna köpeskillingen (se prop. 1986/87:81 om ändring i lagen [1951:649] om straff för vissa trafikbrott m.m. s. 11 f., SOU 1993:55 s. 162 f. samt NJA 1988 s. 80).

Justitiekanslern har i sitt yttrande över utredningens förslag uttalat att det bör införas en uttrycklig lagregel angående rätt till ersättning i de aktuella fallen. Detta bör enligt *Justitiekanslern* ske genom att det i lagen om förfarandet med förverkad egendom och hittegods m.m. införs en bestämmelse som innebär att, om förverkad egendom säljs utan förbehåll för en bestående särskild rätt så svarar staten för den skada som orsakats rättighetsinnehavaren intill värdet av vad som har tillfallit staten p.g.a. förverkandet. På så sätt skulle den icke lagfästa men ändå vedertagna principen, om att den som förlorat en särskild rätt har möjlighet att få del av de medel som influtit vid försäljningen av egendomen, komma till uttryck i lagstiftningen.

I likhet med Förverkandeutredningen anser regeringen att det inte finns skäl för att begränsa den enskildes rätt till full ersättning som i dag följer

av skadeståndslagen. Det är inte heller aktuellt att i dylika fall ålägga staten ett strikt ansvar för den uppkomna skadan. Således saknas det enligt regeringens uppfattning skäl för en förändring av de materiella förutsättningarna för att få ersättning i de fall där en särskild rätt i förverkad egendom upphör till följd av att egendom har sålts utan att förbehåll har gjorts för den särskilda rätten.

Mot bakgrund av vad som tidigare anförts kan regeringen inte se att det finns sådana oklarheter i rättsläget på detta område som skulle motivera en särskild reglering. Regeringens slutsats blir därför att det inte framkommit tillräckliga skäl för att det i lagstiftningen bör föras in en särskild bestämmelse om rätten till ersättning i de fall där en särskild rätt i förverkad egendom upphör till följd av att försäljning skett utan förbehåll för den särskilda rätten. I stället bör de allmänna civilrättsliga reglerna tillämpas även fortsättningsvis. Som ovan nämnts torde dessa ofta innebära att en skadelidande kan få full ersättning i form av skadestånd. Oavsett den möjligheten torde den som felaktigt förlorat sin särskilda rätt också ha möjlighet att få del av den köpeskilling som influtit vid försäljningen.

När det gäller frågan om det finns skäl för att införa särskilda lagregler i syfte att närmare klargöra en särskild rätts ställning vid förverkande gör regeringen följande bedömning. Frågan har aktualiserats av *Leasingutredningen*. Den anförde i yttrandet över Justitiekanslerns förslag i promemorian att det var påkallat med ett förtydligande eftersom bestämmelsen i 36 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken enligt utredningens uppfattning är oklar. Det har dock inte från något annat håll framkommit något önskemål om införandet av några regler av det slag *Leasingutredningen* berört. Som Förverkandeutredningen framhållit synes avsaknaden av en utförlig reglering på detta område inte utgöra något påtagligt praktiskt problem. Ingen remissinstans har heller gett uttryck för att så skulle vara fallet. Tvärt om har *Justitiekanslern* ställt sig bakom utredningens uppfattning. Med hänsyn till det sagda gör regeringen den bedömningen att det inte finns skäl för att vid sidan av 36 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken införa uttryckliga regler om särskild rätts ställning vid förverkande p.g.a. brott.

Slutligen har Förverkandeutredningen anført att det finns en osäkerhet när det gäller i vilken ordning som anspråk som grundas på särskild rätt i förverkad egendom skall handläggas. Utredningen har därför föreslagit att det i förordningen (1995:1301) om handläggningen av skadeståndsanspråk mot staten skall anges att det är Justitiekanslern som skall pröva sådana anspråk, oavsett om det grundas på påstådd oaktsamhet från statens sida eller inte. *Justitiekanslern* har inte haft något att erinra mot förslaget. Frågan om någon ändring bör göras i förordningen bereds vidare inom Regeringskansliet.

13.2 OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser

Regeringens bedömning: Det saknas skäl att föreslå några lagändringar med anledning av bestämmelserna i artikel 3.3 i OECD:s konvention om

bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig i denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning

Bakgrund

Inom OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) utarbetades 1997 en konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser. Konventionen syftar främst till att åstadkomma en viss tillnärmning av ländernas lagstiftningar på området. Det huvudsakliga konventionsåtagandet är att straffbelägga bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden.

Förverkande och beslag behandlas i artikel 3.3 i konventionen. Enligt denna artikel skall själva mutan, liksom vinster av bestickningsbrottet eller egendom till motsvarande värde, kunna beslagtas och förverkas. Om detta inte är möjligt skall penningssanktioner med motsvarande effekt tillhandahållas. Artikel 3.3 har följande lydelse:

”Varje part skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att mutan och vinsten av bestickning av en utländsk offentlig tjänsteman, eller egendom av ett värde som motsvarar sådan vinst, kan beslagtas och förverkas eller att penningssanktioner med motsvarande verkan kan tillämpas.”

Frågan om Sveriges tillträde till konvention behandlades i propositionen 1998/99:32. Regeringen gjorde där den bedömningen att svensk rätt huvudsakligen redan uppfyllde åtagandena i konventionen. När det gäller konventionsbestämmelsen om förverkande och de svenska förverkandereglerna anfördes följande i propositionen (s. 61).

”Enligt 36 kap. 1 § brottsbalken skall utbyte av brott förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I begreppet utbyte ligger att någon mottagit egendom eller något värde. Det innebär att en muta kan förverkas hos den som mottagit den och därmed gjort sig skyldig till mutbrott. Däremot torde något förverkande inte kunna ske när mutan inte överlämnats, t.ex. om den kvarblivit hos den som erbjudit eller utlovat den. Det torde med hänsyn härtill kunna ifrågasättas om svensk lag till fullo uppfyller åtagandet i konventionen att själva mutan skall kunna förverkas.”

Regeringen ansåg att frågan om den närmare innebörden av konventionsåtagandet i denna del och dess konsekvenser för svensk lagstiftning lämpligen borde hanteras inom ramen för Förverkandeutredningen. Enligt regeringens uppfattning medförde detta emellertid inte att Sverige i avvaktan på ett ställningstagande skulle vara förhindrat att tillträda konventionen. Regeringen föreslog alltså att riksdagen skulle godkänna OECD-konventionen. Riksdagen beslutade i enlighet med de i propositionen framlagda förslagen (bet. 1998/99:JuU16, rskr. 1998/99:167). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 1999. Regeringen beslutade den 6 maj 1999 att Sverige skulle ratificera konventionen (dnr UD1999/619/IH).

Skälen för bedömningen

Frågan är alltså om artikel 3.3 i OECD-konventionen kräver att en muta skall kunna förklaras förverkad även om den inte överlämnats utan blivit kvar hos den som erbjudit eller utlovat den. I artikeln talas det om att mutan skall kunna förverkas utan något närmare angivande av i vilket skede detta skall kunna ske. Att det här inte har uppställts några uttryckliga begränsningar kan möjligen sägas tala för att förverkande bör kunna ske oavsett om mutan har överlämnats eller inte. Denna slutsats är dock inte självklar. Den kommentar som har utarbetats i anslutning till konventionen ger inte någon ledning vid tolkningen av den nu aktuella bestämmelsen.

Det grundläggande syftet med förverkande av utbyte är att ingen skall få vinning av sin brottslighet. Från den utgångspunkten finns det ingen anledning att förverka en muta som inte har överlämnats. Det väcker därtill en mängd frågetecken om vilken egendom som skulle kunna bli föremål för ett sådant förverkande. Att förverka egendom hos någon bara på den grunden att denne gjort sig skyldig till bestickning genom att utlova en viss summa pengar, reser exempelvis stora betänkligheter.

Av intresse i sammanhanget är den övervakning och uppföljning av konventionsstaternas genomförande av konventionen som sker i enlighet med artikel 12 i konventionen. Den svenska förverkanderegleringen har utvärderats i den rapport från juni år 2000 som överlämnats till OECD:s ministerråd (Report on the Implementation of the OECD Anti-Bribery Convention in Sweden, 26-June-2000).

Av rapporten framgår att det svenska förverkandesystemet inte möjliggör att en muta kan förverkas, om den inte har överlämnats från den som gjort sig skyldig till bestickningen. Vid utvärderingen av den svenska lagstiftningen i rapporten riktas emellertid inte någon kritik mot att Sverige därigenom inte skulle uppfylla sina åligganden enligt konventionen.

Utredningen har inte kunnat finna att det i något sammanhang gjorts gällande att det skulle föreligga något praktiskt behov av att utvidga förverkandemöjligheterna till en icke överlämnad muta. Några synpunkter i den riktningen har heller inte framförts av någon remissinstans. Regeringen kan heller inte se att det skulle finnas något behov av en sådan reglering. Med hänsyn härtill, och till utfallet av den utvärdering som gjorts inom OECD, finner regeringen att det inte finns några skäl att vidta några lagändringar med anledning av bestämmelserna i artikel 3.3 i konventionen.

13.3 Förverkande av s.k. narkotikatillbehör m.m.

Regeringens bedömning: Någon ändring av bestämmelserna i 36 kap. 3 § brottsbalken om förverkande av föremål som kan befaras komma till brottslig användning är inte påkallad.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svea hovrätt* har som enda remissinstans yttrat sig i frågan och instämmer i bedömningen att behovet av vidgade möjligheter till hjälpmedelsförverkande inte kan anses särskilt uttalat.

Skälen för regeringens bedömning

Bakgrund

Frågan om förverkande av s.k. haschpipor med stöd av 36 kap. 3 § brottsbalken aktualiserades i mitten av 1990-talet. I samband med detta framfördes att rättsläget syntes vara osäkert när det gäller förverkande av vissa slag av tillbehör vid hantering av narkotika, främst pipor som används för att röka hasch. I riksdagen motionerades i frågan om det krävdes lagstiftning som skulle möjliggöra förverkande även i de fall utrustningen inte anträffats i samband med beslag av narkotika (se bet. 1997/98:JuU9 s. 19).

Enligt 6 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64) får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt den lagen förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Enligt förslag i avsnitt 10.2 skall detta utvidgas till att även gälla egendom som varit avsedd att användas för brott, i de fall brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Förverkande skall även ske av egendom med vilken tagits befattning som utgör brott enligt narkotikastrafflagen. I stället för egendom får dess värde förklaras förverkat. Denna bestämmelse kompletteras av en regel i 6 § tredje stycket narkotikastrafflagen avseende injektionssprutor eller kanyler som kan användas för insprutning i kroppen, och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk eller annan befattning med narkotika, exempelvis s.k. haschpipor och vågar. Oavsett vem som äger sådana föremål, skall de förklaras förverkade, om de påträffas hos någon som har begått ett brott enligt narkotikastrafflagen eller i ett utrymme som disponeras av honom eller henne eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för sådant brott. En förutsättning för förverkande är dock att det inte är uppenbart obilligt.

I förarbetena till den senaste ändringen i 6 § tredje stycket narkotikastrafflagen anmärks att de angivna förutsättningarna för förverkande innebär att förverkande med stöd av denna bestämmelse inte utan vidare kan ske av exempelvis s.k. haschpipor som innehas som souvenirer (se prop. 1982/83:141 s. 38).

När det gäller vissa slag av tillbehör vid hantering av narkotika, t.ex. pipor som kan användas för att röka hasch, som anträffas utan samband med narkotikabrott, aktualiserar frågan om förverkande enligt den allmänna regeln i 36 kap. 3 § 1 brottsbalken. För förverkande enligt denna bestämmelse fordras inte att något brott har begåtts. I stället är en förutsättning för förverkande att föremålet p.g.a. sin särskilda beskaffenhet kan befaras komma till brottslig användning. För att förverkande skall kunna ske enligt denna bestämmelse är det emellertid inte tillräckligt att föremålet i och för sig är av sådan beskaffenhet att det kan befaras komma till brottslig användning. Härutöver fordras att omständigheterna i övrigt ger stöd för sådana farhågor.

Frågan om förverkande enligt 36 kap. 3 § 1 brottsbalken av beslagtagna s.k. haschpipor har varit föremål för domstolsprövning i ett fall (Svea hovrätts dom den 17 december 1996 i mål B 1663/96). Hovrätten ansåg, i likhet med tingsrätten, att varje beslagtaget föremål skulle ses för sig när

det gällde att avgöra om föremålet i och för sig hade en sådan särskild beskaffenhet att det kunde befaras komma till brottslig användning. Den fann att vissa av de pipor som åklagarens talan avsåg var av sådan särskild beskaffenhet, medan andra inte var det. Enligt hovrätten var det en förutsättning för att en pipa skulle kunna förklaras förverkad enligt det aktuella lagrummet att alternativa användningsmöjligheter kunde utmönstras som osannolika. Hovrätten ansåg dock att det därvid saknade betydelse om pipan kunde tjäna som prydnadsföremål eller utgöra ett samlarobjekt, eftersom varje föremål kan ges en sådan användning. Däremot fäste hovrätten avseende vid om en pipa typiskt sett var olämplig för tobaksrökning. Hovrätten fann att förhållandena i övrigt gav stöd för antagandet att de pipor, som man i och för sig funnit vara av sådan särskild beskaffenhet som förutsätts för förverkande, kunde befaras komma till brottslig användning och förklarade följaktligen dessa pipor förverkade.

Skälen för bedömningen

Regeringen anser i likhet med Förverkandeutredningen det i praktiken knappast är möjligt att utforma en bestämmelse så att den typ av gränsdragningssvårigheter som var för handen i det tidigare nämnda rättsfallet helt elimineras. Det torde sålunda inte vara möjligt att formulera en legaldefinition av begreppet brottsverktyg som är så precis att definitionen kan ge någon närmare ledning.

Att i 36 kap. 3 § brottsbalken återinföra någon form av exemplifiering av farliga föremål skulle inte vara ägnat att underlätta tillämpningen. Som utredningen har pekat på att torde det knappast vara möjligt att med hjälp av exempel närmare avgränsa tillämpningsområdet utan att bestämmelsen i fråga blir otymplig och svåröverskådlig. Det finns också en risk för att en sådan exemplifiering relativt snart framstår som föråldrad.

Narkotikakommissionen (dir. 1998:18), som hade i uppdrag att göra en utvärdering av samhällets narkotikapolitiska insatser sedan mitten av 1980-talet, gjorde en översyn bl.a. av insatser för att begränsa tillgången på narkotika. Kommissionen behandlade då bl.a. den nu aktuella frågan i en promemoria. I promemorian ställde sig narkotikakommissionen helt bakom den bedömning Förverkandeutredningen gjort om att någon ändring av bestämmelserna inte är påkallad. Kommissionen anförde att den inte kunde se att en lagändring skulle kunna medföra att möjligheterna att kunna ta i beslag och förverka s.k. narkotikatillbehör skulle öka (Kontroll av den illegala narkotikahandeln – åtgärder för att begränsa tillgången på narkotika, Narkotikakommissionen, Diskussionspromemoria 11 s. 20 ff.).

Regeringen delar utredningens uppfattning om att den närmare avgränsningen av tillämpningsområdet även fortsättningsvis bör lämnas över till rättstillämpningen. Ingen remissinstans har heller pekat på något sådant behov. Tvärt om har *Svea hovrätt* uttalat att behovet av vidgade möjligheter till hjälpmedelsförverkande inte kan anses särskilt uttalat. Inte heller i annat sammanhang har det framkommit att det finns ett behov av förändringar av regelverket. Regeringen finner mot denna bakgrund inte skäl att lägga fram något förslag till ändrad lydelse av 36 kap. 3 § brottsbalken eller någon annan författning på det aktuella området.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2005. Vissa äldre bestämmelser i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m., upphovsrättslagen (1960:729) och kretsmönsterlagen (1992:1685) skall dock även efter detta datum tillämpas beträffande brott som har begåtts dessförinnan.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås ingen övergångsbestämmelse gällande lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Med hänsyn till att Sverige genom rambeslutet om penningtvätt redan har åtagit sig att begränsa sin reservation mot artikel 2 i förverkandekonventionen bör de föreslagna bestämmelserna träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att de träder i kraft den 1 juli 2005. Av 5 § brottsbalkens promulgationslag och 2 kap. 10 § regeringsformen följer att förverkandebestämmelserna inte får ges retroaktiv tillämpning till den tilltalades nackdel. Detta innebär att det utvidgade tillämpningsområdet för förverkande som föreslås bara kan tillämpas beträffande brott som begåtts efter ikraftträdandet.

Som anges i avsnitt 9.1 döms den som begår vissa brott mot lagen om försäljning av teknisk sprit m.m. att betala en särskild skatt. Denna reglering slopas när i stället möjligheten till förverkande av brottsutbyte görs tillämplig även på brott enligt denna lag. För brott som begås innan den generella förverkanderegleringen träder i kraft bör den särskilda skatten kunna dömas ut.

Som redovisats i avsnitt 9.6 och 10.5 har åklagaren idag möjlighet enligt upphovsrättslagen (1960:729) och kretsmönsterlagen (1992:1685) att väcka talan om civilrättsliga skyddsåtgärder. Denna möjlighet slopas vid införandet av särskilda bestämmelser om förverkande. Utan övergångsbestämmelser skulle åklagaren därför efter den 1 juli 2005 varken kunna föra talan om civilrättsliga åtgärder eller förverkande, såvitt gäller brott begångna innan nämnda datum. Beträffande dessa lagar bör därför införas övergångsbestämmelser som innebär att talerätten enligt den civilrättsliga regleringen skall bestå i dessa fall.

I övrigt behövs det inte några särskilda övergångsbestämmelser.

15 Kostnader

Genom de föreslagna ändringarna utvidgas bestämmelserna om förverkande av utbyte och hjälpmedel till att avse fler brott och fler situationer. Därtill vidgas möjligheterna att förverka avkastning av utbyte. Samtidigt minskar utrymmet för civilrättsliga skyddsåtgärder enligt de immaterialrättsliga författningarna. De ändringar som föreslås kan emellertid inte förväntas öka antalet ärenden hos polis, åklagare, domstolar, kronofog-

demyndigheter, Tullverket eller Kustbevakningen i någon betydande omfattning, bl.a. mot bakgrund av att förverkandemöjligheter redan föreligger i många fall.

I de allra flesta fall förs talan om förverkande i brottmålet. Utökade möjligheter till förverkande kan därför inte förväntas öka antalet mål vid domstolarna i någon nämnvärd omfattning.

Utökade möjligheter till förverkande kommer att tillföra staten medel, eftersom förverkad egendom enligt huvudregeln tillfaller staten. Omfattningen av resurstillskottet är dock mycket svårt att bedöma. Genom utvidningen av tillämpningsområdet för 36 kap. 17 § brottsbalken kommer samtidigt av staten förverkade medel – om än i mycket speciella fall – att utges till målsäganden.

De ändringar som föreslås i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. kan inte förväntas leda till någon ökad arbetsbelastning för polisen, tvärtom kan det bli fråga om en effektivisering.

Sammantaget bedöms att genomförandet av de föreslagna lagändringarna inte är av sådan omfattning att berörda myndigheter skall kompenseras. Eventuella merkostnader för polis, åklagare, kronofogdemyndigheter, Tullverket, domstolar eller Kustbevakningen skall därmed finansieras inom myndigheternas befintliga anslag.

Lagändringarna bedöms inte heller innebära några ökade kostnader eller administrativa bördor för enskilda. Exempelvis på immaterialrättens område kommer åklagarens ökade möjligheter att ingripa i stället att underlätta för dessa.

16 Författningskommentarer

16.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap.

8 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om hävande av beslag.

Ändringen i *tredje stycket*, som har behandlats i avsnitt 9.6 i den allmänna motiveringen, innebär att förfarandet med särskild underrättelse om att ett beslag kan komma att hävas skall gälla också när anspråk har rests på att viss åtgärd skall vidtas med den beslagtagna egendomen. Genom ändringen skapas möjlighet för den som lidit intrång i en immateriell ensamrätt att säkerställa ett anspråk på att exempelvis intrångsgörande egendom skall förstöras, i stället för att egendomen återlämnas till den som drabbats av beslaget. I fråga om tillvägagångssättet vid underrättelser i nu avsedda fall föreslås inte någon ändring i förhållande till vad som hittills gällt enligt bestämmelsen. För hithörande frågor kan därför hänvisas till prop. 1997/98:168, s. 21 f.

16.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

36 kap.

1 §

Tredje stycket, som är nytt, motiveras i avsnitt 9.1. Om inte annat särskilt är föreskrivet skall bestämmelserna i första och andra styckena ha motsvarande tillämpning i fråga om utbyte av brott enligt annan lag eller författning, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Det innebär att det i straffskalan för brottet angivna maximistraffet måste överstiga ett års fängelse. Om det i straffbestämmelsen är föreskrivet ett högre straffmaximum vid försvårande omständigheter, räknas hela straffskalan. Däremot skall, vid gradindelade brott, varje grad av brottet räknas för sig. Detsamma gäller straff som bara kan följa då någon närmare specificerad omständighet föreligger (jfr Berg m.fl. Brottsbalken, en kommentar, kap. 25-38, 35:8 samt Fitger, Rättegångsbalken, del 2, 24:5). Såsom det påpekas i avsnitt 9.1 kan därför förverkandefrågan vid gradindelade brott bli avhängig av domstolens bedömning av huruvida brottet är att anse som grovt. Hänsyn skall inte tas till bestämmelser vid sidan av själva straffbudet.

Den generella regleringen gäller bara i de fall då det saknas uttryckliga bestämmelser om förverkande av utbyte i författningar vid sidan av brottsbalken. Detta kommer i uttryck genom att det anges i bestämmelsen att den bara gäller då annat inte är föreskrivet. Bestämmelsen skall inte heller tillämpas då det särskilt är föreskrivet i en annan författning att så inte skall ske. I skattebrottslagen föreskrivs att bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken inte skall tillämpas i fråga om brott enligt den lagen. Om det däremot i en specialstraffrättslig författning endast finns bestämmelser om förverkande av hjälpmedel skall den generella regeln om förverkande av utbyte tillämpas.

Ändringen innebär vidare att bestämmelsen om förverkande av ersättning för kostnader i samband med brott – om mottagandet utgör brott enligt brottsbalken – också skall tillämpas vid brott enligt andra lagar och författningar om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Ändringen motiveras i avsnitt 9.2. I de fall förberedelse till brott är straffbelagt i någon specialstraffrättslig författning, och det för brottet är stadgat mer än ett års fängelse, kan pengar som mottas för att täcka kostnader för utförande av ett brott förverkas om mottagandet bedöms utgöra en straffbar förberedelse. Detsamma gäller om mottagandet utgör något annat brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

På grund av den s.k. exklusivitetsprincipen blir den generella regeln om förverkande av utbyte och kostnadsersättning inte tillämplig på tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott (se avsnitt 9.1).

1 a §

Bestämmelsen, som är ny, motiveras i avsnitt 8.2. I denna paragraf anges vad som vid förverkande – utöver vad som följer direkt av 1 § – skall anses som utbyte av brott. Detta skall gälla såväl vid förverkande av utbyte av brott enligt brottsbalken, med stöd av 1 § tredje stycket eller direkt med stöd av någon specialstraffrättslig författning.

I bestämmelsen anges att egendom som trätt i stället för utbytet anses som utbyte. Genom denna ändring kan egendom som trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet bli föremål för sakförverkande. Om exempelvis den som begått en stöld säljer stöldgodset och köper en bil för den erhållna köpeskillingen, kan just bilen förklaras förverkad. Även egendom som ersatt något som i sin tur har trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet skall kunna bli föremål för sakförverkande. Det saknar alltså betydelse om egendomen omvandlats i flera led. Åklagaren måste kunna visa – enligt gängse bevisregler i brottmål – ett otvetydigt samband mellan egendomen och det ursprungliga utbytet och att egendomen i sin helhet trätt i stället för det ursprungliga utbytet. Att tillräcklig utredning kan förebringas i denna fråga blir avgörande för om ett sakförverkande kan ske.

Med uttrycket ”egendom som trätt i stället för utbyte” avses inte bara egendom som utbytet omsatts till utan även egendom som utbytet har omvandlats till, t.ex. föremål som tillverkats av material som åtkommit genom brott.

Den egendom som trätt i stället för brottsutbytet kan förverkas, även om dess värde – genom värdestegring – överstiger det ursprungliga utbytet. Genom denna ändring kommer inte gärningsmannen framledes att kunna tillgodoräkna sig en värdestegring som skett efter det olovliga förvärvet. Om exempelvis stöldgodset sålts till ett belopp som överstiger dess värde vid stöldtillfället kan köpeskillingen i dess helhet, som då trätt i stället för stöldgodset, förklaras förverkad. Värdestegring som är att hänföras till arbetsinsatser kan emellertid inte bli föremål för förverkande. Exempelvis om en konstnär stjälar färg och duk och därefter framställer ett konstverk kan detta inte – om värdet av det överstiger produktionsmaterialet – bli föremål för sakförverkande. Värdeförverkande kan dock komma i fråga.

Då egendomen sammanblandats med annan egendom och den egendom som utgör brottsutbyte går att identifiera och på nytt särskilja, kan just denna egendom bli föremål för förverkande. I annat fall, då den del av den sammanblandade egendomen som utgör brottsutbyte inte längre går att särskilja efter sammanblandandet, kan en motsvarande del av den totala egendomen – om den är av samma slag – bli föremål för förverkande. Det kan komma i fråga exempelvis om någon stjälar bensen och sedan sammanblandar den med lagligt åtkommen bensen. I annat fall kan värdeförverkande ske.

Om det bedöms lämpligare kan givetvis värdeförverkande ske även i de fall det går att klarlägga vilken egendom som trätt i stället för det ursprungliga utbytet. Den egendom som trätt i stället för utbytet kan exempelvis av praktiska skäl vara olämplig att förverka.

Vidare föreskrivs att avkastning av utbyte skall anses som utbyte och därigenom kunna förverkas. I enlighet med vad som redovisas i avsnitt 8 torde det redan i dag vara möjligt att förverka avkastning av det ursprungliga brottsutbytet. Genom denna ändring tydliggörs detta i lagstiftningen. Vad som kan komma i fråga är att förverka det ekonomiska värde som härrör från utbytet, oavsett hur det gestaltat sig. Avgörande blir om åklagaren kan styrka att avkastningen är att hänföra till brottsutbytet. Beroende på omständigheterna kan det bli aktuellt att antingen sakför-

verka själva avkastningen eller – vilket torde bli vanligare – förverka värdet av det åtkomna.

Därutöver kan avkastningen av det som trätt i stället för utbytet – och därmed anses som utbyte – förverkas enligt bestämmelsen. I denna del innebär bestämmelsen något nytt i förhållande till gällande rätt. Om exempelvis brottsutbytet har använts för att införskaffa aktier, kan avkastningen från dessa aktier bli föremål för förverkande. Då medel som åtkommit vid brott har använts för köp av exempelvis lotter eller för spel på trav, kan eventuella vinster förklaras förverkade. Avkastningen kan förverkas oavsett om brottsutbytet har investerats i laglig eller illegal verksamhet. Det avgörande blir om åklagaren kan härleda avkastningen till det ursprungliga brottsutbytet eller till den egendom som trätt i dess ställe.

Om avkastningen endast till en del härrör från utbyte skall förverkande endast avse motsvarande andel av avkastningen. Har exempelvis näringsverksamhet bara till viss del finansierats genom insatser som utgör brottsutbyte, skall en förverkandeförklaring avse en andel av den totala avkastningen som svarar mot dessa insatser. Inte heller skall avkastning som härrör från legala arbetsinsatser och inte från brottsutbyte förverkas.

I de fall värdestegringen av det som trätt i stället för utbytet av realiserats, kan denna värdestegring förverkas som avkastning.

Det saknar betydelse huruvida avkastningen har tagits ut ur verksamheten, exempelvis genom vinstutdelning, eller inte. Om vinsten inte har tagits ut kan i stället värdestegringen bli föremål för förverkande. Avgörande blir om det kan sägas att någon avkastning verkligen har tillkommit gärningsmannen eller den som annars en förverkandeförklaring kan riktas mot. I dessa fall är det givetvis bara värdeförverkande som kan komma i fråga.

Enligt de normala beviskrav som gäller i brottmål skall det således – för att förverkande skall kunna ske – visas att egendomen verkligen trätt i stället för brottsutbytet och att det som trätt i stället för utbytet har genererat avkastning. Av stor betydelse torde bli att alternativa finansieringar eller förvärv kan uteslutas – för att det skall kunna fastställas att något trätt i stället för brottsutbytet.

I likhet med vad som i övrigt gäller skall som huvudregel endast nettoutbytet förverkas.

Kan värdet inte fastställas exakt, bör utbytet bestämmas till ett skäligt belopp (jfr. prop. 1968:79, s. 60 och prop. 1981/82:142, s. 17-18).

Det belopp som förverkas får inte – sammantaget med den övriga reaktionen på brottet – vara uppenbart oskäligt med hänsyn till brottets straffvärde och övriga omständigheter.

2 §

Första stycket

I första stycket har en ny andra mening förts in som innebär att bestämmelsen om hjälpmedelsförverkande utvidgas till att även avse egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott, om brottet fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Bestämmelsen motiveras i avsnitt 10.2.

En förutsättning för att egendomen skall kunna förverkas enligt den nya regleringen är att ett brott har förövats. Det händelseförlopp i vilket egendomen har varit avsedd att komma till användning skall sålunda innefatta en gärning som uppfyller såväl objektiva som subjektiva rekvisit för ett brott som fullbordats eller som utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.

I likhet med bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel som verkligen kommit till brottslig användning, kan ett förverkande av egendomen bara komma i fråga om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Det innebär att gärningsmannens subjektiva avsikter – vad han eller hon avsett med egendomen i fråga – inte ensamt kan föranleda ett förverkande. Det utesluter förverkande av egendom som utifrån objektiva utgångspunkter aldrig hade kunnat användas vid främjande av brottet.

Vad som kan komma att förverkas är i första hand egendom som ingått i brottsplaneringen men i det enskilda fallet aldrig kom till användning. Det kan vara fråga om egendom som medförts till brottsplatsen eller som förvarats i syfte att komma till användning. Det måste som huvudregel närmast bero på en slump att något har valts bort som hjälpmedel, för att det skall kunna sägas att det ingått i brottsplanen (dvs. att det funnits en avsikt) att egendomen skulle komma till användning. Tidsmässigt bör det som huvudregel föreligga ett nära samband mellan de omständigheter som manifesterar avsikten och brottets genomförande.

Förverkande kan komma i fråga då handlandet bara har kommit till ett straffbart försök. Den egendom som gärningsmannen avsett att använda vid genomförandet av det fullbordade brottet kan komma att förverkas om det behövs för att förebygga fortsatt brottslighet eller det annars finns särskilda skäl.

Åklagaren måste alltså visa att gärningsmannen eller någon annan som medverkat vid brottet – mot vilken ett förverkandeyrkande enligt 5 § brottsbalken kan riktas – avsett att använda egendomen vid brottet. Förverkande enligt bestämmelsen kan dock enligt 5 § även ske hos annan än gärningsmannen eller den som medverkat till brottet. I stället för egendomen kan dess värde förverkas.

I många fall torde förverkande kunna ske med stöd av 3 §. I de fall egendomen inte är av en sådan särskild beskaffenhet som förutsätts enligt den bestämmelsen kan det – om en avsikt att använda egendomen kan visas – bli aktuellt att förverka den enligt denna bestämmelse.

Vidare har vissa språkliga justeringar gjorts i bestämmelsen.

Andra stycket

Reglerna om förverkande av egendom som frambragts genom brott samt egendom vars användande utgör sådant brott eller med vilken annars tagits befattning som utgör brott, har utan någon saklig ändring brutits ut från första stycket och placerats i ett nytt andra stycke.

Tredje stycket

Bestämmelsen i andra stycket om värdeförverkande har utan ändring flyttats till tredje stycket.

Fjärde stycket

Fjärde stycket, som är nytt, motiveras i avsnitt 10.1 och 10.2. Om inte annat särskilt är föreskrivet skall bestämmelserna i första och tredje styckena ha motsvarande tillämpning i fråga om egendom som använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt någon specialstraffrättslig bestämmelse, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Det innebär att det i straffskalan för brottet angivna maximistraffet måste överstiga ett års fängelse. Om det i straffbestämmelsen är föreskrivet ett högre straffmaximum vid försvårande omständigheter, räknas hela straffskalan. Däremot skall, vid gradindelade brott, varje grad av brottet räknas för sig. Detsamma gäller straff som bara kan följa då någon närmare specificerad omständighet föreligger. (jfr Berg m.fl. Brottsbalken, en kommentar, kap. 25-38, 35:8 samt Fitger, Rättegångsbalken, del 2, 24:5). Såsom det påpekas i avsnitt 10.1 kan därför förverkandefrågan vid gradindelade brott bli avhängig av domstolens bedömning av huruvida brottet är att anse som grovt. Hänsyn skall inte tas till bestämmelser vid sidan av själva straffbudet.

Den generella regleringen gäller bara i de fall då det saknas uttryckliga bestämmelser om förverkande av hjälpmedel i den författning där den specialstraffrättsliga bestämmelsen ingår. Detta kommer i uttryck genom att det anges i bestämmelsen att den bara gäller då inte annat är föreskrivet. Bestämmelsen skall inte heller tillämpas då det särskilt är föreskrivet i en annan författning att så inte skall ske. Om det i en specialstraffrättslig författning endast finns bestämmelser om förverkande av utbyte skall den generella regeln om förverkande av hjälpmedel tillämpas.

På grund av den s.k. exklusivitetsprincipen blir den generella regeln inte tillämplig på tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott (se avsnitt 10.1).

5 §

I paragrafen anges mot vem en förverkandeförklaring kan riktas. Ett tillägg har gjort i *andra stycket*. I andra stycket föreskrevs tidigare att egendomen inte får förklaras förverkad, om den inte vid brottet tillhörde någon i den personkrets enligt vilken en förverkandeförklaring enligt första stycket a) – c) kan riktas mot. I enlighet med den nya bestämmelsen i 1 a § kan ett sakförverkande även ske av egendom som trätt i stället för det ursprungliga brottsutbytet samt avkastning från det som trätt i stället för det ursprungliga utbytet. I sådana fall kan kravet på att egendomen vid brottet skall ha tillhört gärningsmannen, den som medverkat till brottet eller den som beretts vinning av brottet inte upprätthållas. Det föreskrivs därför genom ändringen att egendom som enligt 1 a § skall anses som utbyte ändå får förklaras förverkad. Enligt den nya lydelsen skall emellertid den egendom som den förverkande egendomen trätt i stället för – dvs. det ursprungliga brottsutbytet – vid brottet ha tillhört

någon av dem som anges i första stycket a – c för att ett förverkande skall få ske.

Ändringen motiveras i avsnitt 8.2.

17 §

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket*. Enligt andra stycket skall anspråk som en målsägande kan ha som svarar mot brottsutbytet, vinna företräde framför statens rätt till det förverkade beloppet. Vidare skall, vid verkställigheten av ett förverkande, den hos vilken förverkandet skett ha rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande. Enligt den ändrade lydelsen skall detsamma gälla i fall där utbyte som förverkats svarar mot sådana medel som en enskild är berättigad att återfå av den hos vilken utbytet har förverkats. Det innebär att bestämmelsen utvidgas till att avse även andra civilrättsliga anspråk än skadestånd. Vad som kan komma i fråga är exempelvis återkrav i enlighet med 12 kap. 65 och 65 a §§ jordabalken av sådan ersättning för en bostadslägenhet som olagligen har mottagits.

Ändringen innebär vidare att bestämmelsen görs tillämplig vid brott enligt specialstraffrättsliga författningar. Således svarar staten på det sätt som framgår av bestämmelsen oavsett om det är fråga om brott enligt brottsbalken eller någon annan författning.

Ändringen motiveras i avsnitt 9.7.

16.3 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken

29 kap.

12 §

Första stycket

Ändringen, som motiveras i avsnitt 9.3, innebär att bestämmelsen om förverkande av utbyte även omfattar försvårande av miljökontroll enligt 29 kap. 5 § miljöbalken. Vad som kan bli aktuellt att förverka enligt denna bestämmelse är, såsom vid motsvarande bestämmelser i bl.a. brottsbalken, förtjänster från brottet. Ekonomiska fördelar, även uteblivna kostnader, kan förverkas enligt 36 kap. 4 § brottsbalken om brottet begåtts i näringsverksamhet.

Andra stycket

Ändringen innebär för det första att bestämmelserna om hjälpmedelsförverkande även omfattar brottet försvårande av miljökontroll. Ändringen motiveras i avsnitt 10.3. Förverkandet får ske om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl.

Ändringen innebär för det andra att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott. Samtidigt slopas det tidigare rekviritet att hjälpmedel som ”medförts” skall kunna bli föremål för förverkande. Genom ändringen omfattas såväl hjälpmedel

som medförts som annan egendom, förutsatt att den varit avsedd att användas vid brott.

Det förutsätts vidare att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök. Även enligt andra stycket gäller att förverkande endast får ske om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2.

I sista meningen har uttrycket ”hjälpmedlet” ersatts med ”egendomen”. Någon saklig ändring är inte avsedd.

16.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

7 §

Ändringen i *första stycket*, som motiveras i avsnitt 10.4, innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta annan egendom än fordon som använts som hjälpmedel vid brott om det behövs för att förebygga brott, och förverkande inte är oskäligt. Utrustning för exempelvis trimning av fordon torde kunna förverkas enligt denna bestämmelse, förutsatt att utrustningen främjar ett brott enligt trafikbrottslagen.

Vad gäller förverkande av utbyte blir bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken tillämpliga.

Genom ett nytt *andra stycke* utvidgas tillämpningsområdet till egendom som varit avsedd att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats. Även enligt denna bestämmelse gäller att förverkande får ske om det behövs för att förebygga brott och förverkandet inte är oskäligt. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen i den delen hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Bestämmelsen i *tredje stycket* motsvaras av tidigare andra stycket.

16.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

2 §

Ändringen innebär att en ny punkt (1 a) har införts i *tredje stycket*. Ändringen motiveras i avsnitt 11. Den innebär en rätt för polisman att besluta om att alkoholhaltiga drycker omedelbart får förstöras, exempelvis på platsen för beslaget, om dryckens värde är ringa.

Rätten att besluta om förstörande gäller endast alkoholhaltiga drycker. Bestämmelsen ger alltså inte polismannen rätt att besluta om förstörande av narkotika eller andra medel som har trafikfarlig påverkan, dopningsmedel eller mäsik. En rätt att besluta om försäljning tillkommer i vissa fall polismyndigheten.

Polismannen får besluta om förstörande oavsett om förundersökning skall ske enligt 23 kap. rättegångsbalken eller om det är fråga om fall

som avses i 23 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken. Bestämmelsen ger även en rätt för polisman att fatta sådant beslut om någon utredning inte skall ske.

Beslut om förstörande får endast meddelas om värdet av den alkoholhaltiga drycken är ringa. Med ringa värde avses detsamma som i punkten 1. Enligt den nya bestämmelsen får polisman dock inte besluta om förstörande om det, trots att egendomens värde inte är ringa, är försvarligt att förstöra egendomen. En sådan befogenhet tillkommer sedan tidigare åklagare, undersökningsledare och i vissa fall polismyndighet.

Även när polisman beslutat om förstörande skall reglerna om ersättning och överklagande i punkten 1 tillämpas. Detta har i den nya bestämmelsen klargjorts genom att punkten 1 tredje stycket skall tillämpas på motsvarande sätt när polisman beslutat om förstörande.

Hänvisningen till 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken har anpassats till den bestämmelsens nuvarande lydelse genom att hänvisningen till första punkten har utgått. I övrigt görs vissa språkliga ändringar som inte är avsedda att innebära någon ändring i sak.

3 §

I paragrafen görs vissa språkliga förändringar som inte är avsedda att medföra någon ändring i sak.

16.6 Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644)

37 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar vid varumärkesintrång. Ändringarna i *första stycket* är av redaktionell karaktär, delvis föranledda av att bestämmelsen i nuvarande 37 a § flyttas till 37 b §. De innebär alltså inte någon ändring i sak.

37 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förverkande vid brott enligt 37 § varumärkeslagen. De överväganden som ligger bakom paragrafen finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken. Att ett förverkande även kan ske hos annan än gärningsmannen följer av 36 kap. 5 § brottsbalken.

Första stycket

Första stycket innehåller regler om förverkande av bl.a. brottsprodukter och utbyte vid brott enligt 37 §. ”Brott” har i denna paragraf samma betydelse som enligt brottsbalkens förverkandebestämmelser. Förverkande kan ske inte bara vid fullbordat brott utan också vid försök eller förberedelse.

Enligt *första meningen* skall bland annat egendom med avseende på vilken brott enligt 37 § föreligger förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt.

Med uttrycket ”egendom med avseende på vilken brott enligt 37 § föreligger” avses den egendom som brottet gäller, dvs. varor, förpackningar och reklamtryck med mera på vilka ett förväxlingsbart kännetecken olovligen förekommer.

Förverkande enligt denna regel skall beslutas om det inte är ”uppenbart oskäligt”. Av betydelse för den bedömningen är bland annat egendomens värde, brottets straffvärde och intresset av att förhindra fortsatt brottslighet. Den sammantagna reaktionen på brottet måste dock vara rimlig och proportionerlig (jfr avsnitt 9.1). Om ett förverkande skulle vara oskäligt eller onödigt ingripande och missbruk går att förebygga på annat sätt, kan rätten enligt 36 kap. 6 § brottsbalken i stället besluta om annan åtgärd till förebyggande av missbruk. Sådana åtgärder kan till exempel bestå i att egendomen skall sättas i förvar eller ändras på visst sätt (till exempel att varukännetecken skall utplånas). Allmänt sett bör gälla att det endast under mycket speciella omständigheter kan bli fråga om att helt avstå från att vidta någon åtgärd med egendomen.

Om egendomen finns i behåll bör domstolen normalt besluta om ett sakförverkande. I stället för egendomen får dock enligt *andra meningen* dess värde förklaras förverkat. Möjligheten till värdeförverkande är främst av betydelse när egendomen inte längre är åtkomlig för ett förverkande och det inte heller finns förutsättningar att förverka motsvarande belopp som utbyte. Genom bestämmelsen om värdeförverkande blir det också möjligt för domstolen att kombinera ett sakförverkande, eller en åtgärd enligt 36 kap. 6 § brottsbalken, med ett värdeförverkande. Möjligheten till värdeförverkande ger alltså större möjligheter att göra en nanserad skälighetsbedömning. Är det svårt att fastställa värdet på den egendom som ligger till grund för ett värdeförverkande, bör värdet kunna uppskattas till ett skäligt belopp, jfr prop. 1968:79 s. 60.

Den egendom som kan bli föremål för ett förverkande enligt den nu behandlade bestämmelsen omfattas av rättighetshavarens ensamrätt. Att sälja denna egendom utan rättighetshavarens samtycke vore alltså att, åtminstone i objektiv mening, begå ett nytt varumärkesintrång. En sådan överträdelse kan också begås när förvärvaren förfogar över föremålet. Förverkad egendom får enligt 5 § lagen (1974:1006) om förfarande med förverkad egendom och hittegoods m.m. inte säljas om den kan befaras komma till brottslig användning eller annars är olämplig för försäljning. Sådan egendom skall i stället oskadliggöras.

Enligt *tredje meningen* skall även utbyte av brott, exempelvis ersättning för olagligt sålda kopior, förklaras förverkat om det inte är uppenbart oskäligt.

Begreppet utbyte har samma betydelse som enligt 36 kap. 1 § och den föreslagna 1 a § brottsbalken. Med utbyte avses således såväl den konkreta egendom som mottagits som det till ett penningbelopp uppskattade värdet av det mottagna. Som utbyte av brott anses även egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte samt avkastning av det som trätt i stället för utbytet, se avsnitt 8.2. Också i detta sammanhang är det som huvudregel nettoutbytet som avses.

Utbytet skall förverkas om det inte är ”uppenbart oskäligt”. Vid denna bedömning gör sig motsvarande omständigheter gällande som redovisats ovan. Till skillnad från vad som är fallet vid förverkande vid brott som innebär förmögenhetsöverföring skall inte det förhållandet att intrångsgöraren åläggs skadeståndsskyldighet som huvudregel medföra att förverkande underlåts eller leder till jämkning. Utbyte av brott bör således i regel förverkas även om gärningsmannen samtidigt åläggs att betala ett skadestånd som uppgår till motsvarande belopp. I den allmänna skälighetsbedömningen kan emellertid sådan skadeståndsskyldighet liksom andra ekonomiska konsekvenser beaktas (se vidare avsnitt 9.6). Som konstaterats i avsnitt 9.6 finns anledning att räkna med att ersättning lämnas för kostnader i samband med brott på det immaterialrättsliga området. Varumärkesområdet utgör inget undantag i det sammanhanget. I första styckets fjärde mening har därför tagits in en regel som möjliggör förverkande av kostnadsersättning. En förutsättning för förverkande är dock att mottagandet utgjort brott enligt 37 §. Att motta ersättning för kostnader kan utgöra straffbar förberedelse enligt 23 kap. 2 § brottsbalken. Som framgår av den inledande kommentaren är förberedelse till varumärkesintrång straffbar (37 § andra stycket). Det förhållandet att brottet fullbordats eller att straffbart försök kommer till stånd och att den som tagit emot ersättningen döms till ansvar för försök eller fullbordat brott, antingen som medhjälpare eller gärningsman, bör inte hindra att kostnadsersättningen förverkas (se Berg m.fl., Brottsbalken – En kommentar, kap. 25–38, Följdförfattningar, s. 36:21). Regeln är utformad på ett sådant sätt att det också i detta fall ges möjlighet att avstå från förverkandeförklaring i de fall förverkande skulle vara uppenbart oskäligt. Eftersom betalningen i vissa fall kan ske i annan form än pengar, ges också en möjlighet att i stället förverka värdet av vad som lämnats i ersättning.

Andra stycket

Paragrafens *andra stycke* innehåller bestämmelser om förverkande av hjälpmedel. Denna reglering har en mer utpräglad fakultativ karaktär än det första stycket (”får” i stället för ”skall” förverkas). Denna karaktär kan sägas ge större möjligheter att underlåta förverkande än i de fall som omfattas av första stycket.

Med "hjälpmedel" avses i princip detsamma som i 36 kap. 2 § brottsbalken. Liksom när det gäller förverkande enligt det straffstadgandet krävs det inte att användningen av hjälpmedlet har varit en förutsättning för att brottet skulle kunna komma till stånd. Det behöver inte heller vara så att föremålet är särskilt konstruerat eller annars särskilt lämpat för att användas just för brott. Förverkande enligt den här bestämmelsen kan således komma att avse bland annat apparater, redskap, klichéer, formar och liknande föremål samt exempelvis transportredskap. Datorer, fototeknisk utrustning, skriftliga handlingar och datorprogram kan också utgöra exempel på sådant som i enskilda fall kan betraktas som hjälpmedel.

Egendom kan till att börja med förverkas "om förverkandet behövs för att förebygga brott". Här bör fästas särskilt avseende vid egendomens mer eller mindre utpräglade egenskap av hjälpmedel, omständigheterna kring brottet och egendomens betydelse i sammanhanget. Att gärningsmannen tidigare har använt samma typ av hjälpmedel vid likar-

gärningsmannen tidigare har använt samma typ av hjälpmedel vid likartad brottslighet torde i sig vara en sådan omständighet som starkt talar för att ett förverkande är påkallat för att förebygga brott.

Förverkande kan enligt paragrafen vidare ske när "det annars finns särskilda skäl till det". Denna grund för förverkande tar främst sikte på situationer då det närmast skulle framstå som stötande att gärningsmannen får behålla hjälpmedlet (jfr prop. 1968:79 s. 48). Rekvisitetet bör bli tillämpligt främst när det gäller sådan egendom som inte i sig utgör något typiskt hjälpmedel utan som normalt används i helt legala sammanhang. En tillämpning på denna grund kan bli aktuell vid allvarligare brottslighet, särskilt om det gäller organiserad brottslighet eller annars omfattande brottslighet av allvarligare slag.

Möjligheten till förverkande omfattar även sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Bakgrunden till denna bestämmelse beskrivs i avsnitt 10.2. Beträffande tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Även beträffande hjälpmedel finns en möjlighet till värdeförverkande. Den är främst av betydelse när hjälpmedlet inte längre finns i behåll eller något annat särskilt skäl talar för att använda denna möjlighet. Sådana skäl kan vara att hjälpmedlet utgör ordinär egendom som har ett så högt ekonomiskt värde att ett förverkande skäligen bör avse endast en del av detta.

Något skälighetsrekvisit har inte tagits in i reglerna i andra stycket. Detta stämmer överens med vad som gäller enligt bland annat 36 kap. 2 § brottsbalken och den stora merparten av övriga fakultativa förverkanderegler. Skulle ett förverkande framstå som oskäligt eller onödigt ingripande har rätten, enligt 36 kap. 6 § brottsbalken, möjlighet att besluta om alternativa åtgärder till förebyggande av missbruk.

39 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsning av straffansvar och ersättningsskyldighet i vissa fall. Genom ändringen klargörs att om talan grundas på registrering enligt denna lag, så kan ett intrång som har skett före registreringsdagen inte heller utgöra grund för ett förverkande. I övrigt har endast vissa redaktionella ändringar gjorts.

41 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat olovligt framställda produkter skall ändras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget.

Genom ändringen införs ett *femte stycke* där det klargörs vad som skall gälla om det i ett brottmål uppstår en konflikt mellan ett yrkande om civilrättslig skyddsåtgärd och en begäran om förverkande (de överväganden som ligger till grund för ändringen finns i avsnitt 9.6 och 10.5). Re-

gleringen innebär att ett förordnande om skyddsåtgärd inte skall meddelas om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 37 a § eller enligt brottsbalken. Motsvarande bestämmelse finns redan idag i 55 § andra stycket upphovsrättslagen och i 12 § andra stycket kretsmönsterlagen. Regeln som sådan anses följa av allmänna principer (se exempelvis prop. 1981/82:152 s. 30).

Införandet av regler om förverkande innebär alltså, såvitt gäller egendom som avses i 37 a § första stycket, att de privaträttsliga reglerna kommer att få en mer begränsad betydelse i brottmål. Detta hänger samman med att presumptionen för ett förverkande är starkare än vad som gäller för de privaträttsliga åtgärderna. I den situation som just har beskrivits torde en tillämpning av dessa regler endast kunna bli aktuell om domstolen finner att det i och för sig har begåtts ett intrång, men att detta varken har skett uppsåtligt eller av grov oaktsamhet. Att det överhuvudtaget finns något utrymme för civilrättsliga åtgärder beror på att en tillämpning av förverkandereglerna förutsätter att även subjektiva rekvisit är uppfyllda, medan det för ett privaträttsligt ingripande är tillräckligt att intrång – eller försök eller förberedelse – i objektiv mening föreligger.

När det gäller hjälpmedel förutsätter ett förverkande enligt 37 a § däremot att åtgärden behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Enligt 36 kap. 3 § brottsbalken krävs för förverkande att egendomen kan befaras komma till brottslig användning. Principen om förverkanderegleringens företräde får därför ett mer begränsat genomslag på detta område. Om det finns förutsättningar för att förordna om ett privaträttsligt ingripande avseende ett visst hjälpmedel, saknas i regel förutsättningar att förverka denna egendom. Risker för brottslig användning är i ett sådant fall vanligtvis undanröjd.

I detta sammanhang bör erinras om att domstolen, enligt 36 kap. 6 § brottsbalken, i en förverkandesituation kan välja att i stället förordna om att egendomen exempelvis skall ändras på visst sätt (t.ex. att varukännetecken skall utplånas).

Beträffande förfarandet med förverkad egendom hänvisas till vad som har anförts i avsnitt 9.6.

16.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

53 §

Paragrafen innehåller regler om straffansvar. Ändringen i *fjärde stycket* är föranledd av att bestämmelsen i nuvarande 53 a § flyttas till 53 b §. Den innebär alltså inte någon ändring i sak.

53 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förverkande vid brott enligt upphovsrättslagen. De överväganden som ligger bakom paragrafen finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken.

Regleringen motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

Här bör dock poängteras att skillnaderna mellan de olika typerna av immateriella rättigheter har viss betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om förverkande. Exempelvis bör ett förverkande i vissa fall kunna anses uppenbart oskäligt på grund av det intrångsgörande verkets konstnärliga värde, jfr 56 § upphovsrättslagen. Detta gäller särskilt om det med stöd av den bestämmelsen har getts tillstånd till utnyttjande av exemplaret.

Det bör också noteras att bestämmelsen i upphovsrättslagen omfattar alla brott enligt denna lag. Ett förverkande kan alltså ske även vid brott enligt 57 a §. Det bör uppmärksammas att i fråga om egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott mot 57 a § kan ett förverkande beslutas endast vid fullbordat brott. Detta hänger samman med att varken försök eller förberedelse till brott mot den bestämmelsen är straffbelagt.

55 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat olovligt framställda produkter exempelvis skall ändras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget.

Ändringen i *andra stycket* innebär att åklagarens talerätt enligt den privaträttsliga regleringen upphävs. Därigenom överläts till rättighetshavaren att avgöra om ett privaträttsligt anspråk skall framställas för det fall det aktuella intrånget varken har begåtts uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. Vidare flyttas bestämmelsen om förverkanderegleringens företräde till paragrafens fjärde stycke.

Den bestämmelse som tidigare fanns i fjärde stycket, om förverkande av vissa hjälpmedel, blir genom införandet av 53 a § överflödigt och upphävs. I *fjärde stycket* införs i stället en bestämmelse om att förverkanderegleringen har företräde framför de privaträttsliga bestämmelserna. En liknande bestämmelse fanns tidigare i andra stycket. Beträffande den närmare innebörden av bestämmelsen hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

Övervägandena till ändringarna finns i avsnitt 9.6 och 10.5.

Övergångsbestämmelser

Som redovisats i avsnitt 14 får förverkandebestämmelserna inte tillämpas beträffande brott som har begåtts före ikraftträdandet. I övergångsbestämmelserna klargörs att åklagaren i en sådan situation i stället får väcka talan om civilrättsliga skyddsåtgärder enligt 55 § i dess äldre lydelse.

16.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m.

13 §

Ändringen innebär att andra och tredje styckena utgår. Med hänsyn till den generella bestämmelsen i 36 kap. 17 § brottsbalken innebär slopandet av andra stycket ingen ändring i sak. I 36 kap. 17 § stadgas att förverkad egendom tillfaller staten. Genom att tredje stycket utgår upphävs möjligheten att döma ut en särskild skatt. Ändringen har motiverats i avsnitt 9.1.

13 a §

Bestämmelsen är ny. I bestämmelsen föreskrivs att egendom, utöver vad som sägs i 13 §, som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förverkas. Ändringen i detta avseende motiveras i avsnitt 10.4. Det utvidgade tillämpningsområdet kan exempelvis komma att omfatta hjälpmedel vid olovlig försäljning av teknisk sprit. I likhet med vad som gäller enligt 36 kap. 2 § brottsbalken förutsätts för förverkande att det behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Den praxis som utvecklats vid tillämpningen av 36 kap. 2 § brottsbalken och motsvarande bestämmelser inom specialstraffrätten kan tjäna till vägledning vid tillämpningen av denna bestämmelse. På samma sätt som 36 kap. 2 § brottsbalken är det en fakultativ bestämmelse.

Ändringen innebär vidare att tillämpningsområdet för hjälpmedelsförverkande utvidgas till sådan egendom som varit avsedd att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

I stället för egendomen kan dess värde, i enlighet med vad som föreskrivs i sista meningen, bli föremål för förverkande.

Vad gäller förverkande av utbyte blir bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken tillämpliga.

Övergångsbestämmelser

Som redovisats i avsnitt 14 får förverkandebestämmelserna inte tillämpas beträffande brott som har begåtts före ikraftträdandet. I övergångsbestämmelserna klargörs att bestämmelsen i 13 § om uttagande av en särskild skatt vid brott mot denna lag skall tillämpas för brott som begåtts innan lagen trätt i kraft.

16.9 Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

57 §

Paragrafen innehåller regler om straffansvar. Ändringen i *första stycket* är av redaktionell karaktär och föranleds av att bestämmelsen i nuvaran-

de 57 a § flyttas till 57 b §. Därutöver har en viss språklig modernisering gjorts. Någon saklig ändring har inte skett.

57 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förverkande vid brott enligt 57 § patentlagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken.

Regleringen motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

När det gäller rekvisitet ”uppenbart oskäligt” kan dock följande framhållas särskilt. Enligt 59 § tredje stycket patentlagen kan en innehavare av egendom vars användande innebär patentintrång, om det finns synnerliga skäl, få fortsätta att förfoga över egendomen mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt. I en sådan situation framstår det som uppenbart att egendomen eller dess värde inte skall förklaras förverkad.

59 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat olovligt framställda produkter skall sättas i förvar, ändras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. De överväganden som ligger bakom ändringen finns i avsnitt 9.6 och 10.5.

Genom ändringen införs ett *femte stycke* där det uttryckligen anges att beslut som avses i denna paragraf inte skall meddelas om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 57 a § eller enligt brottsbalken. Beträffande den närmare innebörden av detta hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

60 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsad tillämpning av vissa sanktioner vid intrång som har skett innan ett patent har meddelats. Genom ändringen i *första stycket* klargörs att ett intrång som har skett innan patentet meddelats inte heller kan utgöra grund för ett förverkande.

61 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att straff eller andra sanktioner inte kan utdömas om ett patent har upphävts eller förklarats ogiltigt genom ett beslut eller en dom som har vunnit laga kraft. Genom ändringen i *första stycket* klargörs att det i denna situation inte heller går att förordna om förverkande.

16.10 Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

6 §

Begreppet vinning har i *första stycket* ersatts av utbyte för att anpassa terminologin till brottsbalken. Genom att den vinning som uppstår genom brottet beskrivs som *utbyte*, kommer bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken att bli tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 8.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkandet behövs för att förebygga brott eller att annars särskilda skäl föreligger. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Vidare anges uttryckligen att värdeförverkande kan ske i de fall som anges i andra stycket.

Paragrafen har även justerats språkligt utan att någon saklig ändring är avsedd.

16.11 Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

35 §

Paragrafen innehåller regler om straffansvar. Ändringen i *första stycket* är av redaktionell karaktär och föranleds av att bestämmelsen i nuvarande 35 a § flyttas till 35 b §. Därutöver har en viss språklig modernisering gjorts. Någon saklig ändring har inte skett.

35 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förverkande vid brott enligt 35 § mönsterskyddslagen. De överväganden som ligger bakom paragrafen redovisas i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3-4 §§ brottsbalken.

Regleringen motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

När det gäller rekvisitet "uppenbart oskäligt" hänvisas till vad som sagts i författningskommentaren till 57 a § patentlagen.

37 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat olovligt framställda produkter skall sättas i förvar, änd-

ras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. De överväganden som ligger bakom ändringen finns i avsnitt 9.6 och 10.5.

Genom ändringen införs ett *tredje stycke* där det uttryckligen anges att föreskrift som avses i denna paragraf inte skall meddelas om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 35 a § eller enligt brottsbalken. Beträffande den närmare innebörden av denna regel hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

38 §

Paragrafen innehåller bland annat bestämmelser om begränsad tillämpning av vissa sanktioner vid intrång som har skett innan ett mönster har kungjorts enligt 18 §.

Genom ändringen i *första stycket* klargörs att om talan grundas på registrering enligt denna lag, så kan ett intrång som skett innan mönstret kungjordes inte heller utgöra grund för ett förverkande.

16.12 Förslaget till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

13 a §

Paragrafen, som är ny, motiveras i avsnitt 9.1. Genom bestämmelsen utesluts brott enligt skattebrottslagen från tillämpningsområdet för förverkandebestämmelsen i 36 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. I den bestämmelsen föreskrivs att brottsbalkens bestämmelser om förverkande av utbyte, om inte annat är särskilt föreskrivet, skall tillämpas också i fråga om utbyte av brott enligt annan lag eller författningen om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel i 36 kap. 2 § brottsbalken blir däremot tillämplig även vid brott mot skattebrottslagen. Eftersom förberedelse till skattebrott inte är straffbelagt kan det inte komma i fråga att förverka ersättning för kostnader i samband med brottet som någon mottagit (jfr 36 kap. 1 § första stycket andra meningen brottsbalken).

16.13 Förslaget till lag om ändring i firmalagen (1974:156)

18 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förverkande vid brott enligt 18 § firmalagen. De överväganden som ligger bakom paragrafen finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken.

Regleringen i *första – andra stycket* motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

I *tredje stycket* införs den begränsningen att om en firma är skyddad enbart på grund av registrering, så kan ett intrång som har skett före regi-

streringsdagen inte utgöra grund för ett förverkande. Motsvarande begränsning avseende det straffrättsliga ansvaret finns sedan tidigare i 18 § tredje stycket.

20 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat olovligt framställda produkter skall ändras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. De överväganden som ligger bakom ändringen finns i avsnitt 9.6 och 10.5.

Genom ändringen införs ett *femte stycke* där det uttryckligen anges att beslut som avses i denna paragraf inte skall meddelas om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 18 a § eller enligt brottsbalken. Beträffande den närmare innebörden av detta hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

16.14 Förslaget till lag om ändring i abortlagen (1974:595)

11 §

Paragrafen, som är ny, motiveras i avsnitt 9.5. Genom bestämmelsen skall utbyte av brott mot abortlagen förverkas om det inte är uppenbart oskäligt. Bestämmelsen innebär en mer långtgående möjlighet till förverkande än vad som stadgas i 36 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. Det innebär att förverkande kan ske även om det inte för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett års. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken har generell tillämplighet och skall därför beaktas vid fastställande av vilket utbyte som kan bli föremål för förverkande. Vad som exempelvis kan komma i fråga att förverka är ersättning som mottagits vid utförande av en illegal abort. I likhet vad som gäller enligt exempelvis brottsbalken skall utbytet inte förverkas om det skulle vara uppenbart oskäligt. Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga, vilket innebär att förverkande av hjälpmedel bara kan ske vid illegal abort, grovt brott.

16.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m

6 §

Ändringen, som motiveras i avsnitt 12, innebär att försäljning av egendom, i de fall som nämns i bestämmelsen, skall ske genom den förvarande myndighetens försorg. Detta kan ske genom att myndigheten själv ombesörjer försäljningen. Inget hindrar dock myndigheten från att anlita någon annan att sköta försäljningen. I övrigt har endast språkliga justeringar gjorts i bestämmelsen.

16.16 Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

54 §

Ändringen i *första stycket* innebär att inte bara egendom som någon i samband med brott enligt förfogandelagen har mottagit eller undanhållit skall förverkas, utan att det även skall kunna ske beträffande annat utbyte av sådant brott. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Den generella bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 9.4. Vidare har vissa språkliga justeringar gjorts i detta stycke och i *andra stycket* utan att någon saklig ändring är avsedd.

Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga.

16.17 Förslaget till lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268)

49 §

Ändringen i *första stycket* innebär att inte bara egendom som någon i samband med brott enligt ransoneringslagen har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett skall förklaras förverkad. Förverkande skall genom ändringen även ske av annat utbyte av sådant brott. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Den generella bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 9.4. Vidare har vissa språkliga justeringar gjorts i detta stycke och i *andra stycket* utan att någon saklig ändring är avsedd.

Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga.

16.18 Förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

48 §

Ändringen i *första stycket*, som motiveras i avsnitt 9.4, innebär att inte bara vilt utan även annat utbyte vid jaktbrott och jakthäleri skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Vederlag för den som utför ett jaktbrott på uppdrag av annan torde exempelvis kunna förverkas enligt denna bestämmelse. Bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken har generell tillämplighet och skall därför beaktas vid fastställande av vilket utbyte som kan bli föremål för förverkande. Vidare har vissa redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

Ändringen i *första stycket* innebär för det första att möjligheterna att förverka hjälpmedel utvidgas till att även avse jakthäleri. Ändringen motiveras i avsnitt 10.3. Exempelvis förvaringsutrusning, i vart fall om den är specialkonstruerad för sitt ändamål, torde kunna förverkas vid jakthäleri.

Ändringen i första stycket innebär vidare att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Samtidigt slopas det tidigare rekvisitet att hjälpmedel som ”medförts” skall kunna bli föremål för förverkande. Genom ändringen omfattas såväl hjälpmedel som medförts som annan egendom förutsatt att egendomen varit avsedd att användas vid brottet. Ett förverkande förutsätter också att förverkandet behövs för att förebygga brott eller att annars särskilda skäl föreligger. Det förutsätts vidare att brottet har fullbordats. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Vidare har i *andra stycket* uttrycket ”hjälpmedlet” ersatts av ”egendomen” utan att någon saklig ändring är avsedd.

16.19 Förslaget till lag om ändring i strålskyddslagen (1988:220)

Enligt bestämmelsen skall radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar som varit föremål för brott enligt strålskyddslagen förverkas. Detta gäller även behållare eller andra strålskyddsanordningar som hör till radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar.

Genom det nya *tredje stycket*, utvidgas bestämmelsen till att omfatta även annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott mot lagen. Vidare innebär ändringen att egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott kan förverkas, i de fall brottet har fullbordats. Ändringarna motiveras i avsnitt 10.2 och 10.4. I likhet med vad som gäller enligt 36 kap. 2 § brottsbalken förutsätts för förverkande att det behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Den praxis som utvecklats vid tillämpningen av 36 kap. 2 § brottsbalken och motsvarande bestämmelser inom specialstraffrätten kan tjäna till vägledning vid tillämpningen av denna bestämmelse. På samma sätt som 36 kap. 2 § brottsbalken är det en fakultativ bestämmelse.

Vad gäller tillämpningen av rekvisitet ”avsedd att användas” hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

25 §

Paragrafen reglerar förverkande av anordningar för hantering av brandfarliga och explosiva varor. Genom ändringen i *första stycket* utvidgas möjligheterna till förverkande. Enligt den nya lydelsen får anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt lagen eller dess värde förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma skall gälla annan egendom som använts eller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats. Ändringen innebär för det första att förverkandebestämmelsen ansluter till hur bestämmelser om förverkade av hjälpmedel normalt är utformade. Det förskrivs att förverkande *får* ske i stället för *skall* ske, dvs. att bestämmelsen har fått en fakultativ utformning. Den särskilda förutsättningen som tidigare förelegat – att den brottsliga gärningen skulle ha medfört uppenbar risk för en betydande skada genom brand eller explosion – ersätts av att förverkande får ske om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Tillämpningen av motsvarande bestämmelse i exempelvis 36 kap. 2 § brottsbalken kan tjäna till vägledning. Ändringen innebär vidare att förverkande kan ske av all egendom som använts som hjälpmedel vid brott och att även egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott skall kunna förverkas. Vad som torde kunna förverkas enligt den utvidgade bestämmelsen är t.ex. egendom som använts vid förvaring och tillverkning av brandfarliga och explosiva varor. Vad gäller tillämpningen av rekvisitet ”avsedd att användas” hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Ändringarna motiveras i avsnitt 10.2 och 10.4.

16.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

2 kap.

22 a §

Ändringen i *första stycket*, som motiveras i avsnitt 9.2, innebär att sådant som någon mottagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott skall kunna förverkas, om mottagandet utgör brott enligt denna lag. I stället för det mottagna kan dess värde förklaras förverkat. Förverkande kan komma i fråga enligt denna bestämmelse om någon gör sig skyldig till förberedelse till grovt fornminnesbrott och förberedelsen består i att gärningsmannen tar emot pengar eller annat i betalning för att täcka kostnader för utförande av brottet (2 kap. 21 § tredje stycket i förening med 23 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken). Det förhållandet att brottet fullbordats eller att straffbart försök kommer till stånd och att den som tagit emot ersättningen döms till ansvar för försök eller fullbordat brott, antingen som medhjälpare eller gärningsman, bör inte hindra att kost-

nadsersättning förverkas (se Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25–38, s. 36:21). Även i dessa fall skall förverkande underlätas om det är uppenbart oskäligt.

Bestämmelsen om förverkande av metallsökare kvarstår oförändrad i *andra stycket*.

Bestämmelsen om förverkande av andra hjälpmedel än metallsökare har flyttats till ett nytt *tredje stycke*. Ändringen innebär i sak att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkande varit nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det. Ändringen motive-
ras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Vidare har uttrycket ”utrustning” bytts ut mot ”egendom”, för att anpassa regleringen till brottsbalken och andra förverkandebestämmelser. Vidare har en viss språklig modernisering skett.

16.22 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529)

10 kap.

6 §

Första stycket

Ändringen innebär för det första att – förutom ersättning som lämnats till den som har begått ett brott – även annat utbyte av brott kan förverkas. Ändringen innebär en viss utvidgning av tillämpningsområdet. Exempelvis kan ersättning för brott enligt 2 a §, 3 a § eller 5 § som lämnats till någon annan än den som begått brottet under vissa förhållanden förklaras förverkad med stöd av denna bestämmelse samt 36 kap. 5 § första stycket c) brottsbalken. Ersättning behöver med andra ord inte ha lämnats till den som begått brottet utan lika gärna till någon annan som bereds vinning av brottet. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken har därtill generell tillämplighet och skall beaktas vid fastställande av vilket utbyte som kan bli föremål för förverkande. Ändringen motiveras i denna del i avsnitt 9.4.

Vidare skall sådant som någon mottagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott kunna förverkas, om mottagandet utgör brott enligt denna lag. I stället för det mottagna kan dess värde förklaras förverkat. Förverkande kan komma i fråga enligt denna bestämmelse om någon gör sig skyldig till förberedelse till människosmuggling och förberedelsen består i att gärningsmannen tar emot pengar eller annat i betalning för att täcka kostnader för utförande av brottet (2 a § i förening med 23 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken). Det förhållandet att brottet fullbordats eller att straffbart försök kommer till stånd och att den som tagit emot ersättningen döms till ansvar för försök eller fullbordat brott, antingen som medhjälpare eller gärningsman, bör inte hindra att kostnads-

ersättning förverkas (se Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25–38, s. 36:21).

Enligt den begränsning som görs till brott med mer än ett års fängelse i straffskalan kan förverkande av kostnadsersättning inte ske om det är fråga om förberedelse till människosmuggling, ringa brott. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 9.2.

Andra stycket

Ändringen innebär att tillämpningsområdet utvidgas till transportmedel som varit avsett att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats eller att förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Vidare har tillämpningsområdet utvidgats till att även avse brott mot 3 a §. Även transportmedel som använts vid hjälp till olovlig vistelse kan alltså förklaras förverkat om övriga förutsättningar är uppfyllda. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 10.4.

Tredje stycket

I tredje stycket, som är nytt, föreskrivs att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta annan egendom än transportmedel som använts som hjälpmedel vid brott. Bestämmelsen omfattar brott som avses i 2 a, 3 a samt 5 §. I likhet med vad som gäller enligt 36 kap. 2 § brottsbalken förutsätts för förverkande att det behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Den praxis som utvecklats vid tillämpningen av 36 kap. 2 § brottsbalken och motsvarande bestämmelser inom specialstraffrätten kan tjäna till vägledning vid tillämpningen av denna bestämmelse. På samma sätt som 36 kap. 2 § brottsbalken är det en fakultativ bestämmelse. Exempelvis kan det komma i fråga att förverka t.ex. biljetter och andra handlingar som använts vid människosmuggling eller vid hjälp till olovlig vistelse. Annan egendom, exempelvis sjökort eller kartor, bör också kunna bli föremål för förverkande. Ändringen motiveras i avsnitt 10.4. Vidare utvidgas tillämpningsområdet till sådan egendom som varit avsedd att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats eller att förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen i denna del hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Tredje stycket innehåller inte någon särbestämmelse som föreskriver att förverkande skall kunna ske om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen. Det innebär att bestämmelsen i 36 kap. 5 § brottsbalken – beträffande hos vem förverkande får ske – är tillämplig.

Fjärde stycket

Bestämmelserna om att förverkande inte får ske om det är uppenbart oskäligt har flyttats från första och andra styckena till ett nytt fjärde stycke och tar sikte på samtliga förverkandebestämmelser i paragrafen.

16.23 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

5 §

Begreppet vinning i *första stycket* har ersatts av utbyte för att anpassa terminologin till brottsbalken. Genom att den vinning som uppstår genom brottet beskrivs som *utbyte*, kommer bestämmelsen som föreslås i 36 kap. 1 a § brottsbalken att bli tillämplig. Även i övrigt har texten moderniserats. Ändringen motiveras i avsnitt 8.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren beträffande 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

9 §

Paragrafen innehåller regler om straffansvar. Ändringen i *första stycket* är föranledd av att bestämmelsen i nuvarande 9 a § flyttas till 9 b §. Den innebär alltså inte någon ändring i sak.

9 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förverkande vid brott enligt 9 §. De överväganden som ligger bakom paragrafen finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken.

Regleringen motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att den egendom som överträdelsen avses exempelvis skall ändras, förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. De överväganden som ligger bakom ändringarna finns i avsnitt 9.6 och 10.5

Ändringen i *andra stycket* innebär att åklagarens talerätt enligt den privaträttsliga regleringen upphävs. Därigenom överläts till rättighetshavaren att avgöra om ett privaträttsligt anspråk skall framställas för det fall

att det aktuella intrånget varken har begåtts uppsåtligen eller av grov oaktsamhet.

I det nya *fjärde stycket* införs en bestämmelse om att förverkanderegleringen har företräde framför bestämmelserna om civilrättsliga skyddsåtgärder. En liknande bestämmelse fanns tidigare i andra stycket. Beträffande den närmare innebörden av bestämmelsen hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

Övergångsbestämmelser

Som redovisats i avsnitt 14 får förverkandebestämmelserna inte tillämpas beträffande brott som har begåtts före ikraftträdandet. I övergångsbestämmelserna klargörs att åklagaren i en sådan situation i stället får väcka talan om civilrättsliga skyddsåtgärder enligt 12 § i dess äldre lydelse.

16.25 Förslaget till lag om ändring i fiskelagen (1993:787)

45 §

Första stycket

Ändringen, som motiveras i avsnitt 9.4, innebär för det första att inte bara fisk utan även annat utbyte vid brott mot fiskelagen skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Vederlag till den som utför ett brott enligt denna lag på uppdrag av annan torde exempelvis kunna förverkas enligt denna bestämmelse. Den generella bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken är också tillämplig.

Vidare skall sådant som någon mottagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott kunna förverkas, om mottagandet utgör brott enligt denna lag. I stället för det mottagna kan dess värde förklaras förverkat. Förverkande kan komma i fråga enligt denna bestämmelse om någon gör sig skyldig till förberedelse till brott mot 40 § och förberedelsen består i att gärningsmannen tar emot pengar eller annat i betalning för att täcka kostnader för utförande av brottet (40 § fjärde stycket i förening med 23 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken). Det förhållandet att brottet fullbordats eller att straffbart försök kommer till stånd och att den som tagit emot ersättningen döms till ansvar för försök eller fullbordat brott, antingen som medhjälpare eller gärningsman, bör inte hindra att kostnadsersättningen förverkas (se Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25–38, s. 36:21). Även i dessa fall skall förverkande underlätas om det är uppenbart oskäligt. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 9.2.

Fjärde stycket

Möjligheterna till förverkande utvidgas genom detta nya stycke till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Vidare krävs att förverkandet behövs för att förebygga brott. Vad

gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Det nya fjärde stycket är subsidiärt till tredje stycket och är sålunda bara aktuellt att tillämpa då inte förutsättningar föreligger att tillämpa tredje stycket. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2.

Femte stycket

I detta stycke, förut det fjärde och numera det femte, föreskrivs att värdeförverkande kan ske i stället för förverkande av egendomen. Enligt ändringen utvidgas tillämpningen till att även gälla förverkande som sker med stöd av det nya fjärde stycket.

16.26 Förslaget till lag om ändring i lotterilagen (1994:1000)

58 §

Första stycket

Tidigare föreskrevs att insatser som tagits emot vid brott skall förverkas. Genom ändringen i första stycket föreskrivs att, utöver insatser som tagits emot vid brott, även annat utbyte av brott skall förverkas. Ändringen innebär dels en viss utvidgning av tillämpningsområdet och dels en terminologisk anpassning till ordalydelsen i brottsbalken. Med utbyte avses detsamma som i 36 kap. 1 § brottsbalken. Utöver själva insatsen kan exempelvis inträdesavgifter som tagits emot av den som anordnat otillåten spelverksamhet komma att förverkas. Därtill blir den generella bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 9.4.

Bestämmelsen om förverkande av utrustning, handlingar och annan egendom som varit föremål för brott kvarstår i första stycket men har omformulerats något eftersom bestämmelsen om förverkande av egendom som använts som hjälpmedel flyttats till ett nytt andra stycke.

I likhet med tidigare får inte förverkande ske om det är uppenbart oskäligt, vilket kommit till uttryck genom en ny mening i slutet av stycket.

Andra stycket

Bestämmelsen om förverkande av egendom som använts som hjälpmedel har flyttats till ett nytt andra stycke. Ändringen innebär att regleringen beträffande förverkande av hjälpmedel ansluter till hur motsvarande bestämmelser – bland annat brottsbalkens reglering – normalt är utformade och bör ges en motsvarande tillämpning. Det föreskrivs att förverkande *får* ske i stället för *skall* ske, dvs. att den fått en fakultativ utformning. Vidare anges att förverkande får ske om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 9.4.

Möjligheterna till förverkande utvidgas vidare till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats. Vidare krävs att förverkandet behövs för att förebygga brott eller att det finns andra särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Tredje stycket

Bestämmelsen i andra stycket har flyttats till ett nytt tredje stycke utan att någon ändring gjorts.

16.27 Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (1994:1738)

11 kap.

1 §

Ändringen innebär att sådant som någon mottagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott skall kunna förverkas, om mottagandet utgör brott enligt denna lag. I stället för det mottagna kan dess värde förklaras förverkat. Förverkande kan komma i fråga enligt denna bestämmelse om någon gör sig skyldig till förberedelse till olovlig spritillverkning, förberedelse till olovlig försäljning av alkoholdrycker och förberedelse till olovligt anskaffande av alkoholdrycker och förberedelsen består i att gärningsmannen tar emot pengar eller annat i betalning för att täcka kostnader för utförande av brottet (10 kap. 9 § första stycket alkohollagen i förening med 23 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken). Det förhållandet att brottet fullbordats eller att straffbart försök kommer till stånd och att den som tagit emot ersättningen döms till ansvar för försök eller fullbordat brott, antingen som medhjälpare eller gärningsman, bör inte hindra att kostnadsersättning förverkas (se Berg m.fl, Brottsbalken, en kommentar, kap. 25–38, s. 36:21). Förverkande skall inte ske om det är uppenbart oskäligt (se 3 §). Ändringen motiveras i avsnitt 9.2.

2 a §

I 2 § finns bestämmelser som tar sikte på hjälpmedel vid olovlig tillverkning av sprit och alkoholdrycker. Bl.a. kan destillationsapparater, apparatdelar och redskap som använts vid tillverkning förverkas. I denna nya bestämmelse föreskrivs att även annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förverkas, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Ändringen motiveras i avsnitt 10.4. Det utvidgade tillämpningsområdet kan exempelvis komma att omfatta hjälpmedel vid otillåten alkoholförsäljning. Förverkande kan komma att avse bl.a. transportredskap som bilar, båtar, släpkärror m.m. och yttre höljen för varor, exempelvis containrar och resväskor. Förverkande

av fordon kan exempelvis komma att ske om alkohol smugglats in i riket och därefter omlastats till ett nytt fordon från vilket otillåten alkoholförsäljning sker. Tillämpning av motsvarande bestämmelser i 36 kap. 2 § brottsbalken och 17 § lagen om straff för smuggling kan tjäna till förebild. Liksom när det gäller förverkande enligt 36 kap. 2 § brottsbalken krävs det inte att användningen av hjälpmedlet har varit en förutsättning för att brottet skulle kunna komma till stånd. Det behöver inte heller vara så att föremålet är särskilt konstruerat eller annars särskilt lämpas för att användas just för brott.

Ändringen innebär vidare att tillämpningsområdet för hjälpmedelsförverkande utvidgas till sådan egendom som varit avsedd att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

3 §

Ändringen föranleds av införandet av nya 2 a § och innebär att alkoholagens obligatoriska skälighetsbestämmelse inte skall tillämpas på den nya bestämmelsen.

16.28 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

10 kap.

3 §

Ändringen i *första stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts, varit avsedd att användas vid brott. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkandet behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl till det. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Vidare har i första stycket uttrycket ”föremål” bytts ut mot ”egendom” för att anpassa regleringen till brottsbalken och andra förverkandebestämmelser.

Vad gäller förverkande av utbyte blir bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken tillämpliga.

16.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia

4 §

Första stycket

I första stycket föreskrivs att föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott. Genom ändringen, som motiveras i avsnitt 9.4, utvidgas möjligheten att förverka till att även avse annat utbyte av brottet. Med utbyte avses detsamma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Den generella bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir därtill tillämplig. Vidare kan ersättning för brott enligt denna lag som lämnats till någon annan än den som begått brottet under vissa förhållanden förklaras förverkad med stöd av denna bestämmelse samt 36 kap. 5 § första stycket c) brottsbalken. Ersättning behöver med andra ord inte ha lämnats till den som begått brottet utan lika gärna till någon annan som bereds vinning av brottet.

Andra stycket

Ändringen innebär att tillämpningsområdet för hjälpmedelsförverkande utvidgas till sådan egendom som varit avsedd att användas vid brott, under förutsättning att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök. Även enligt denna bestämmelse krävs att förverkande behövs för att förebygga brott eller att annars särskilda skäl föreligger. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:831) om transplantation m.m.

16 §

Ändringen innebär att uttrycket ”vinning” byts ut mot ”utbyte”. Ändringen innebär att terminologin i detta avseende kommer att överensstämma med brottsbalken och att bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 8.2.

Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga.

16.31 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

9 kap.

5 §

Andra stycket, som är nytt, motiveras i avsnitt 9.5. Bestämmelsen innebär att utbyte av brott mot vapenlagen kan förverkas. Med utbyte avses det samma som enligt 36 kap. 1 § brottsbalken. Därtill blir bestämmelsen i 36 kap. 1 a § tillämplig. Vad som kan komma i fråga att förverka är bl.a. ersättning som lämnas till den som olovligen säljer vapen eller ammunition eller som olovligen hyr ut ett vapen. Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga, vilket innebär att förverkande av hjälpmedel bara kan ske vid grovt vapenbrott.

16.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

12 §

Ändringen i *första stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats samt att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.33 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1152) om handel med läkemedel

12 §

Ändringen innebär att uttrycket ”vinning” byts ut mot ”utbyte”. Ändringen innebär att terminologin i detta avseende kommer att överensstämma med brottsbalken och att bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 8.2. Därutöver har vissa språkliga justeringar gjorts.

Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga.

16.34 Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

9 kap.

1 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förverkande vid brott enligt 9 kap. 1 § växtförädlarrättslagen. De överväganden som ligger bakom paragrafen finns i avsnitt 9.6 och 10.5. Ytterligare möjligheter till förverkande finns bland annat i 36 kap. 3–4 §§ brottsbalken.

Regleringen motsvarar 37 a § varumärkeslagen. Beträffande den närmare innebörden hänvisas därför till vad som har anförts i anslutning till den paragrafen.

Vad som sagts i författningskommentaren till 57 a § patentlagen i anslutning till rekvisitet ”uppenbart oskäligt” gör sig gällande även i detta sammanhang. Det skall dock noteras att växtförädlarrättslagen inte uppställer något krav på synnerliga skäl för ett fortsatt utnyttjande av växtmaterialet.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om civilrättsliga skyddsåtgärder, vilka innebär att rättighetshavaren har ett enskilt (privaträttsligt) anspråk på att bland annat sådant växtmaterial som intrånget gäller skall förstöras eller mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. De överväganden som ligger bakom ändringen finns i avsnitt 9.6 och 10.5.

Genom ändringen införs, i *andra stycket*, en uttrycklig bestämmelse om att beslut som avses i denna paragraf inte skall meddelas om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 1 a § eller enligt brottsbalken. Beträffande den närmare innebörden av detta hänvisas till vad som har anförts i anslutning till 41 § varumärkeslagen.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsad tillämpning av vissa sanktioner vid intrång som har skett innan växtförädlarrätten har registrerats.

Genom ändringen i *första stycket* klargörs att ett intrång som har skett innan växtförädlarrätten har registrerats inte heller kan utgöra grund för ett förverkande.

12 kap.

2 §

Enligt paragrafen skall vissa bestämmelser i växtförädlarrättslagen tillämpas även vid intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt. Genom ändringen klargörs att detta även gäller bestämmelserna om förverkande.

16.35 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

8 §

Ändringen innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats samt att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Därtill har vissa språkliga ändringar gjorts utan att någon saklig ändring är avsedd.

Vad gäller förverkande av utbyte blir bestämmelserna i 36 kap. 1 § brottsbalken tillämpliga.

16.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning

8 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Vidare har uttrycket "föremål" bytts ut mot "egendom", för att anpassa regleringen till brottsbalken och andra förverkandebestämmelser. Därtill har vissa språkliga justeringar gjorts.

16.37 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd

23 §

Ändringen i *tredje stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.38 Förslaget till lag om ändring i insiderstrafflagen (2000:1086)

11 §

Ändringen innebär för det första att uttrycket ”vinning” byts ut mot ”utbyte”. Ändringen innebär att terminologin i detta avseende kommer att överensstämma med brottsbalken och att bestämmelsen i 36 kap. 1 a § brottsbalken blir tillämplig. Ändringen motiveras i avsnitt 8.2.

Vidare utvidgas tillämpningsområdet för bestämmelsen till att även omfatta brottet otillbörlig kurspåverkan. Vad som kan bli föremål för förverkande är vinster som någon tillgodogörs genom detta brott. Ändringen i denna del motiveras i avsnitt 9.3. Utbyte torde exempelvis kunna uppkomma när den som otillbörligt har påverkat kursen säljer värdepapper till överpris.

Vad gäller förverkande av hjälpmedel blir bestämmelserna i 36 kap. 2 § brottsbalken tillämpliga.

16.39 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

17 §

Ändringen i *första stycket* innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling samt att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

16.40 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

7 §

Ändringen innebär att möjligheterna till förverkande utvidgas till att även omfatta sådan egendom som, utan att den använts vid brottet, varit avsedd att användas vid brottet. Det förutsätts emellertid att brottet har fullbordats eller att förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling samt att förverkande behövs för att förebygga brott eller att det annars finns särskilda skäl. Ändringen motiveras i avsnitt 10.2. Vad gäller tillämpningen hänvisas till författningskommentaren till 36 kap. 2 § första stycket brottsbalken.

Rådets rambeslut

av den 26 juni 2001

om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott
(2001/500/RIF)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR FATTAT DETTA RAMBESLUT

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen, särskilt artikel 31 a, 31 c, 31 e och artikel 34.2 b i detta,

med beaktande av Republiken Frankrikes initiativ,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande, och

av följande skäl:

(1) Rådet antog den 3 december 1998 gemensam åtgärd 98/699/RIF om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott¹.

(2) Ordförandeskapets slutsatser från Europeiska rådets möte i Tammerfors den 15-16 oktober 1999 och ordförandeskapets slutsatser från Europeiska rådets möte i Wien den 11 och 12 december 1998 bör beaktas.

(3) Europeiska rådet konstaterar att skatte- och tullaspekter i allt högre grad ingår i den grova ekonomiska brottsligheten, och uppmanar medlemsstaterna att ge fullständig ömsesidig rättslig hjälp (tidigare: inbördes rättshjälp) vid utredning och åtal för grov ekonomisk brottslighet.

(4) Europeiska rådet rekommenderar tillnärmning av straffrätten och förfarandena vid penningtvätt (t.ex. förverkande av medel) samt klargör att definitionen av brottslig verksamhet som utgör förbrott till penningtvätt bör vara enhetlig och tillräckligt omfattande i alla medlemsstaterna.

(5) Europeiska rådet i Tammerfors ansåg att när det gäller nationell straffrätt, bör insatserna för att enas om gemensamma definitioner, grunder för åtal och påföljder i ett första skede koncentreras till ett begränsat antal sektorer med särskild betydelse, t.ex. ekonomisk brottslighet.

(6) Europeiska rådet i Tammerfors konstaterade att penningtvätt är en central del i den organiserade brottsligheten och att den bör utrotas varhelst den förekommer. Det är fast beslutet att se till att det vidtas konkreta åtgärder för spårande, spärrande, beslag och förverkande av vinning av brott.

¹ EGT L 333, 9.12.1998, s. 1.

(7) Medlemsstaterna har anslutit sig till principerna i Europarådets konvention från 1990, nedan kallad "1990 års konvention", om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott. Bilaga 1

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Reservationer mot 1990 års konvention

För att förstärka kampen mot den organiserade brottsligheten skall medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs för att inga reservationer skall göras eller vidhållas mot följande artiklar i 1990 års konvention:

a) Artikel 2, om brottet bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd där högsta straffet är mer än ett år.

Medlemsstaterna skall emellertid kunna vidhålla reservationerna mot artikel 2 i 1990 års konvention när det gäller förverkande av vinning av skattebrott endast för att möjliggöra ett förverkande av sådan vinning både på ett nationellt plan och inom ramen för det internationella samarbetet, på grundval av rättsliga instrument på nationell och internationell nivå och gemenskapsnivå för indrivning av skattefordringar.

b) Artikel 6, om det gäller allvarliga brott. Sådana brott bör under alla förhållanden innefatta de brott som bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd där högsta straffet är mer än ett år, eller, när det gäller de stater som har en minimitröskel för brott i sitt rättssystem, brott som bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd där lägsta straffet är mer än sex månader.

Artikel 2

Påföljder

Varje medlemsstat skall, i överensstämmelse med sitt straffsystem, vidta de åtgärder som krävs för att de brott som avses i artikel 6.1 a och 6.1 b i 1990 års konvention enligt artikel 1 b i detta rambeslut skall vara underkastade frihetsberövande straff, varvid det högsta straffet inte skall understiga fyra år.

Artikel 3

Förverkande av värdet

Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som krävs för att dess lagstiftning och förfaranden när det gäller förverkande av vinning av brott även, åtminstone i de fall där denna vinning inte är åtkomlig, skall möjliggöra förverkande av egendom till ett värde motsvarande vinningens, både i rent inhemska förfaranden och i förfaranden som inleds på begäran av en annan medlemsstat, inbegripet begäran om verkställighet av utländska beslut om förverkande. Medlemsstaterna kan emellertid undanta förver-

kande av egendom vars värde motsvarar vinning av brott i fall där detta värde är lägre än 4000 euro. Bilaga 1

Orden "egendom", "vinning" och "förverkande" skall ha samma betydelse som i artikel 1 i 1990 års konvention.

Artikel 4

Behandling av framställningar om ömsesidig rättslig hjälp

Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som krävs för att alla framställningar från andra medlemsstater när det gäller identifiering, spårande, spärrande eller beslag och förverkande av tillgångar skall behandlas med samma prioriteringsgrad som den som tillämpas vid inhemska förfaranden.

Artikel 5

Upphävande av gällande bestämmelser

Artiklarna 1, 3, samt artiklarna 5.1 och 8.2 i gemensam åtgärd 98/699/RIF skall upphöra att gälla.

Artikel 6

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall anta de åtgärder som är nödvändiga för efterlevnad av detta rambeslut senast den 31 december 2002.

2. Medlemsstaterna skall senast den 1 mars 2003 till rådets generalsekretariat och kommissionen överlämna texterna till de bestämmelser genom vilka deras åtaganden enligt detta rambeslut överförs till nationell lagstiftning och i förekommande fall de anmälningar som lämnats in enligt artikel 40.2 i 1990 års konvention. Rådet skall senast den 31 december 2003 på grundval av denna information och en skriftlig rapport från kommissionen utvärdera i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de nödvändiga åtgärderna för efterlevnad av detta rambeslut.

Artikel 7

Territoriellt tillämpningsområde

Detta rambeslut skall tillämpas på Gibraltarl så snart som tillämpningen av 1990 års konvention har utsträckts till Gibraltarl.

Artikel 8

Ikraftträdande

Detta rambeslut träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Officiella tidningen.

Utfärdad i Luxemburg den 26 juni 2001.

Bilaga 1

På rådets vägnar
T. Östros
Ordförande

1. Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Häri genom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 36 kap. 1, 2, 5 och 17 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 36 kap. 1 a och 5 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

1 §

Utbyte av brott enligt denna balk skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt denna balk; i stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Som utbyte av brott anses vid förverkande även egendom som har trätt i stället för utbyte och avkastning av utbyte. Vid fastställande av utbytets omfattning skall avdrag inte göras för kostnader som har samband med brottet.

Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att förklara utbyte förverkat enligt första stycket skall bland andra omständigheter beaktas om det finns anledning att anta att skadeståndsskyldighet i anledning av brottet kommer att åläggas eller annars bli fullgjord.

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och tredje styckena ha motsvarande tillämpning i fråga om utbyte av i annan lag eller författning straffbelagd gärning, för vilken stadgas fängelse i mer än ett år.

1 a §

Döms någon för grov oredlighet mot borgenärer, bokföringsbrott som är grovt eller brott enligt denna balk som förutsätter att gärningen innebär skada för målsäganden och vinning för gärningsmannen och för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer, skall värdet av hans egendom på yrkande av åklagaren förklaras förverkat även när det inte följer av vad som

annars är föreskrivet, om det är sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet eller att dess värde annars motsvarar utbytte av sådan verksamhet.

Vad som sagts i första stycket gäller ej, om förverkande är oskäligt.

Vid prövning av fråga om förverkande enligt första stycket skall bestämmelserna i 4 kap. 18 och 19 §§ utsökningsbalken äga motsvarande tillämpning. Härvid skall vad som där sägs om gäldenär i stället avse den mot vilken talan om förverkande förs.

2 §

Egendom som använts såsom hjälpmedel vid brott enligt denna balk eller som frambragts genom sådant brott må förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligga. Detsamma gäller egendom vars användande utgör brott enligt denna balk eller med vilken eljest tagits befattning som utgör sådant brott.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna balk får förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna balk, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling.

Vad som sagts i första stycket gäller även beträffande egendom som frambragts genom brott enligt denna balk samt egendom vars användande utgör sådant brott eller med vilken annars tagits befattning som utgör brott enligt denna balk.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och tredje styckena ha motsvarande tillämpning i fråga om egendom som använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid i annan lag eller författning straffbelagd gärning, för vilken stadgas fängelse i mer än ett år.

Förverkande till följd av brott av egendom eller dess värde får, om ej annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,

d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Tillhörde egendomen vid brottet ej någon av dem som anges i första stycket a) – c), får den ej förklaras förverkad.

Tillhörde egendomen vid brottet ej någon av dem som anges i första stycket a) – c), får den ej förklaras förverkad. *Vad som nu sagts hindrar inte att egendom som enligt 1 § andra stycket skall anses som utbytte förklaras förverkad.*

Särskild rätt till egendom som förklarats förverkad består, om ej även den särskilda rätten förklaras förverkad.

Sådan rätt som har vunnits genom utmätning eller betalningssäkring upphör, om egendomen förklaras förverkad, såvida ej av särskild anledning förordnas att rätten skall bestå.

5 a §

Har i fall som avses i 1 a §, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) en närstående till den brottslige inom fem år före det att brottet begicks förvärvat egendom från denne, får, i den mån inte fullgott vederlag utgått vid förvärvet, förverkande ske hos den närstående avseende värdet av den förvärvade egendomen. Förverkandet får dock aldrig avse värdet av egendom som den närstående förvärvat mer än tio år före talans väckande.

Som närstående till den brottslige anses

1. den som är gift med den brottslige eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till den brottslige eller besvägrad med honom i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon,

2. den som på annat sätt står den

3. näringsidkare eller juridisk person med vilken den brottslige har en väsentlig gemenskap som är grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt intresse,

4. näringsidkare eller juridisk person med vilken den brottslige inte ensam men tillsammans med en närstående till honom har sådan gemenskap som avses under 3,

5. juridisk person i vilken den brottslige genom en ledande ställning har ett bestämmande inflytande samt

6. den som är närstående till någon som enligt 3–5 är närstående.

17 §

Förverkad egendom och företagsbot tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet.

Har *enligt 1 §* utbyte som svarar mot skada för enskild förklarats förverkat hos någon, svarar staten i dennes ställe för ersättning åt den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av detta beslut har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

Har utbyte *av brott* som svarar mot skada för enskild förklarats förverkat hos någon, svarar staten i dennes ställe för ersättning åt den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av detta beslut har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 26 kap. 1 och 2 §§, 27 kap. 1, 3 och 5 §§, 28 kap. 1, 4, 11 och 13 §§, 45 kap. 11 och 14 §§ samt 51 kap. 12 och 15 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i balken skall införas åtta nya paragrafer, 26 kap. 6 a §, 27 kap. 8 a §, 28 kap. 1 a och 11 a §§, 45 kap. 4 a och 7 a §§ och 58 kap. 2 a och 3 a §§, samt två nya kapitel, 22 a och 23 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 a kap. Om förverkande i vissa fall

1 §

Talan om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) förs av allmän åklagare i samband med åtal för det brott på vilket talan grundas.

Föreligger särskilda skäl, får rätten medge att talan som avses i första stycket förs särskilt. Vill åklagaren föra särskild talan, skall framställning härom göras senast i samband med att åtal väcks för brottet. När sådan framställning kommit in till rätten, skall denna så snart det kan ske meddela beslut om den fortsatta handläggningen av förverkandefrågan.

Har talan om förverkande som avses i första stycket tagits upp till behandling i samband med åtalet, får rätten förordna att talan skall handläggas som särskilt mål, om en fortsatt gemensam handläggning skulle medföra väsentliga olägenheter.

2 §

Angående förfarandet vid talan som avses i 1 § gäller, om inte annat föreskrivs, reglerna i denna balk om allmänt åtal för brott för vilket det finns anledning att döma till fängelse i mer än sex månader.

Särskilda bestämmelser om utredningen och förfarandet i sådana mål finns i 23 a, 26–28, 45, 51 och 58 kap. Bestämmelserna i 24 och 25 kap., 27 kap. 18–25 §§, 28 kap. 12 § och 36 kap. 5 § fjärde stycket skall inte tillämpas vid förverkandetalan.

3 §

Talan enligt 1 § skall väckas inom två år från det att domen avseende det brott på vilket talan grundas vann laga kraft.

23 a kap. Om särskild ekonomisk undersökning

1 §

En särskild ekonomisk undersökning får inledas så snart någon kan misstänkas för ett brott som kan utgöra grund för förverkande enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69).

2 §

Under den särskilda ekonomiska undersökningen skall förutsättningarna för förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) utredas samt målet så beredas, att bevisningen vid huvudförhandlingen kan förebringas i ett sammanhang.

3 §

Beslut att inleda en särskild ekonomisk undersökning skall fattas av åklagaren.

En särskild ekonomisk undersökning skall ledas av åklagaren. Vid undersökningens verkställande får åklagaren anlita biträde av polismyndigheten. Åklagaren

får också uppdra åt polisman att vidta en viss åtgärd som hör till den särskilda ekonomiska undersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

4 §

Skall enligt 21 kap. 3 a § tredje stycket 3 offentlig försvarare utses för den som är föremål för särskild ekonomisk undersökning, åligger det åklagaren att göra anmälan om det hos rätten.

5 §

Om användande av tvångsmedel under en särskild ekonomisk undersökning finns bestämmelser i 26–28 kap.

6 §

När någon skäligen misstänks för brott som kan utgöra grund för förverkande enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) och en särskild ekonomisk undersökning har inletts, skall den misstänkte, då han hörs, underrättas om undersökningen.

När det under en särskild ekonomisk undersökning skäligen kan antas att förutsättningar för förverkande enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken föreligger, skall den som förverkandet kan komma att avse underrättas härom då han hörs.

7 §

Angående den särskilda ekonomiska undersökningen skall i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs om förundersökning i 23 kap. 4, 6, 7, 9–15 och 17 §§, 18 § första stycket andra–fjärde meningarna och andra och tredje styckena, 19 och 20 §§, 21 § för-

8 §

Närmare föreskrifter om åklagarens verksamhet under en särskild ekonomisk undersökning, om underrättelse enligt 18 § första stycket fjärde meningen samt om protokoll vid en särskild ekonomisk undersökning meddelas av regeringen.

26 kap.

1 §

Är någon skäligen misstänkt för brott och kan det skäligen befaras, att han genom att avvika eller genom att undanskaffa egendom eller annorledes undandrager sig att betala böter, värdet av förverkad egendom, företagsbot eller annan ersättning till det allmänna eller skadestånd eller annan ersättning till målsägande, som kan antagas komma att på grund av brottet ådömas honom, får förordnas om kvarstad på så mycket av hans egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning.

Är någon skäligen misstänkt för brott som kan utgöra grund för förverkande enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) eller har han dömts för sådant brott och kan det skäligen befaras att han genom att förfara på sätt som sägs i första stycket undandrar sig att betala belopp som kan antas komma att förklaras förverkat enligt bestämmelserna i de nämnda paragraferna, får förordnas om kvarstad på så mycket av hans egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning. Sådant förordnande får också meddelas, om det skäligen kan antas att förverkande enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken får ske hos någon och det skäligen kan befaras att han genom att förfara på angivet sätt undandrar sig att betala belopp som förverkandet kan antas komma att avse.

Kvarstad får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

2 §

Beslut om kvarstad meddelas av rätten.

Fråga om kvarstad får upptagas på yrkande av undersökningsledaren, åklagaren eller målsäganden. Efter åtalet får rätten även självmant upptaga fråga därom.

Fråga om kvarstad enligt 1 § första stycket får upptagas på yrkande av undersökningsledaren, åklagaren eller målsäganden. Efter åtalet får rätten även självmant upptaga fråga därom.

Fråga om kvarstad enligt 1 § andra stycket får upptas endast på yrkande av åklagaren.

I anledning av målsägandens anspråk på skadestånd eller annan ersättning får undersökningsledaren eller åklagaren yrka kvarstad endast om anspråket anmälts hos honom. Rätten får endast på yrkande förordna därom.

Väcks fråga om kvarstad, skall, så snart det kan ske, förhandling där- om äga rum inför rätten. Om sådan förhandling gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 24 kap. 17 §. Är det fara i dröjsmål, får rätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla till dess annorlunda förordnas.

6 a §

När fråga om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbal- ken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § nar- kotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) inte skall handläggas gemensamt med åtalet, skall rätten då den för- ordnar om kvarstad enligt 1 § and- ra stycket utsätta den tid inom vil- ken talan om sådant förverkande skall väckas. I fråga om sådan tids- frist skall bestämmelserna i 5 och 6 §§ äga motsvarande tillämpning.

27 kap.

1 §

Föremål, som skäligen kan anta- gas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott för- verkat, må tagas i beslag.

Föremål, som skäligen kan anta- gas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott för- verkat, må tagas i beslag. *Detsam- ma gäller i fråga om föremål som skäligen kan antas vara av betydel- se för utredning av en fråga om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller*

5 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69). Bilaga 2

Vad i detta kapitel stadgas om föremål gäller ock, i den mån ej annat är föreskrivet, om skriftlig handling.

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

3 §

Brev, telegram eller annan försändelse, som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om *det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.*

Brev, telegram eller annan försändelse som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om *försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren och fråga är om brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver eller om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69).*

5 §

Rätten må förordna om beslag å föremål, som företes vid rätten eller eljest är tillgängligt för beslag.

Fråga om beslag må av rätten upptagas på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet äge rätten även på yrkande av målsäganden så ock självant upptaga fråga därom.

Fråga om beslag enligt 1 § första stycket första meningen må av rätten upptagas på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet äge rätten även på yrkande av målsäganden så ock självant upptaga fråga därom.

Fråga om beslag enligt 1 § första stycket andra meningen får upptas endast på yrkande av åklagaren.

Väckes vid rätten fråga om beslag, skall, så snart ske kan, förhandling därom äga rum inför rätten. Om sådan förhandling gälle i tillämpliga delar vad i 24 kap. 17 § är stadgat. Är fara i dröjsmål, må rätten omedelbart förordna om beslag att gälla, till dess annorlunda förordnas.

8 a §

När fråga om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § nar-

kotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) inte skall handläggas gemensamt med åtalet, skall rätten, då den förordnar om beslag enligt 1 § första stycket andra meningen eller fastställer sådant beslag, utsätta den tid inom vilken talan om sådant förverkande skall väckas. I fråga om sådan tidsfrist skall bestämmelserna i 7 och 8 §§ äga motsvarande tillämpning.

28 kap.

1 §

Förekommer anledning, att brott förövats, varå fängelse kan följa, må i hus, rum eller slutet förvaringsställe husrannsakan företagas för eftersökande av föremål, som är underkastat beslag, eller eljest till utrönande av omständighet, som kan äga betydelse för utredning om brottet.

Kan någon misstänkas för ett brott som kan utgöra grund för förverkande enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) eller har han dömts för sådant brott, får husrannsakan som sägs i första stycket företas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av fråga om sådant förverkande eller förverkande enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet må husrannsakan dock företagas, allenast om brottet förövats hos honom eller den misstänkte gripits där eller eljest synnerlig anledning förekommer, att genom rannsakingen föremål, som är underkastat beslag, skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet må husrannsakan enligt första stycket dock företagas, allenast om brottet förövats hos honom eller den misstänkte gripits där eller eljest synnerlig anledning förekommer, att genom rannsakingen föremål, som är underkastat beslag, skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas. *Husrannsakan enligt andra stycket får företas hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet eller som har dömts för detta endast om det finns*

synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller att det annars är av betydelse för utredningen av förverkande frågan.

Ej må för husrannsakan hos den misstänkte i något fall åberopas hans samtycke, med mindre han själv begärt åtgärden.

1 a §

Föreligger skäl för kvarstad enligt 26 kap. 1 § och kan fängelse följa på brottet, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsutrymme för att söka efter egendom som kan tas i förvar.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet eller som har dömts för detta får husrannsakan företas endast om det finns synnerlig anledning att anta att egendom som avses i första stycket skall anträffas genom åtgärden.

4 §

Förordnande om husrannsakan meddelas, utom i fall som avses i tredje stycket, av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Förordnande om husrannsakan för delgivning skall alltid meddelas av rätten. Kan i annat fall husrannsakan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas, bör, om det inte är fara i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens förordnande.

Fråga om husrannsakan får rätten ta upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga. Fråga om husrannsakan för delgivning tas upp av rätten självmant eller på yrkande av polismyndighet eller åklagaren.

Fråga om husrannsakan får rätten ta upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga. *Fråga om husrannsakan enligt 1 § andra stycket får tas upp endast på yrkande av åklagaren. Detsamma gäller fråga om husrannsakan enligt 1 a §, när åtgärden avser egendom som kan tas i förvar för fordran på grund av sådant förverkande som avses 1 § andra stycket.* Fråga om husrannsakan för delgivning tas upp av rätten självmant eller på yrkande av polismyndighet eller åklagaren.

Förordnande om husrannsakan för eftersökande av den som skall häktas enligt beslut som avses i 24 kap. 17 § tredje stycket eller hämtas till

inställelse vid rätten meddelas av polismyndighet eller polisman enligt Bilaga 2 bestämmelser i polislagen (1984:387).

11 §

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet.

Kan någon misstänkas för ett brott som kan utgöra grund för förverkande enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken, 11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69) eller har han dömts för sådant brott, får kroppsvisitation göras på honom för att söka efter föremål, som kan tas i beslag, eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av fråga om sådant förverkande eller förverkande enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken.

Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet.

Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras *enligt bestämmelserna i första stycket*, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet. *Kroppsvisitation enligt andra stycket får företas på annan än den misstänkte eller den som dömts för brottet endast om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller att det annars är av betydelse för utredningen av förverkandefrågan.*

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

11 a §

Föreligger skäl för kvarstad enligt 26 kap. 1 § och kan fängelse

följa på brottet, får kroppsvisitation göras för att söka efter egendom som kan tas i förvar.

Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet eller som har dömts för detta får kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att egendom som avses i första stycket skall anträffas genom åtgärden.

13 §

Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning skall i tillämpliga delar gälla vad i 3 a, 4, 8 och 9 §§ är föreskrivet om husrannsakan. Är fara i dröjsmål, får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning skall i tillämpliga delar gälla vad i 3 a, 4, 8 och 9 §§ är föreskrivet om husrannsakan. *Fråga om kroppsvisitation enligt 11 § andra stycket får tas upp av rätten endast på yrkande av åklagaren. Detsamma gäller fråga om kroppsvisitation enligt 11 a §, när åtgärden avser egendom som kan tas i förvar för fordran på grund av sådant förverkande som avses i 11 § andra stycket.* Är fara i dröjsmål, får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Förrättning, som är av mera väsentlig omfattning, skall verkställas inomhus och i avskilt rum. Verkställs den av någon annan än en läkare, skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Blodprov får inte tas av någon annan än en läkare eller legitimerad sjuksköterska. Annan mera ingående undersökning får utföras endast av läkare.

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov eller alkoholutandningsprov tas får dock verkställas och bevittnas av en man.

45 kap.

4 a §

I ansökan om stämning, genom vilken en talan som avses i 22 a kap. 1 § väcks, skall åklagaren uppge

- 1. den mot vilken talan förs,*
- 2. den brottsliga gärning som utgör grund för förverkandetalan,*

3. de omständigheter i övrigt på vilka talan grundas,

4. de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje särskilt bevis samt

5. de omständigheter som grundar rättens behörighet, om denna inte framgår av vad som anförts i övrigt.

Ansökan skall vara under-tecknad av åklagaren.

7 a §

När talan om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 § väcks eller så snart som möjligt därefter, skall åklagaren till rätten ge in utskrift av protokoll från den särskilda ekonomiska undersökningen samt de skriftliga handlingar eller föremål som han vill åberopa som bevis. Sådant som inte rör talan bör dock inte ges in.

11 §

Finnes, för att målet skall kunna vid huvudförhandlingen slutföras i ett sammanhang, förundersökningen böra fullständigas eller, om förundersökning ej ägt rum, sådan böra företagas, äge rätten meddela åklagaren föreläggande därom.

Om det, för att målet skall kunna slutföras i ett sammanhang, är nödvändigt att förundersökningen eller den särskilda ekonomiska undersökningen kompletteras eller, om förundersökning ej ägt rum, att sådan företas, får rätten meddela åklagaren föreläggande om det.

14 §

Rätten bestämme, så snart ske kan, tid för huvudförhandlingen. För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, må huvudförhandling utsättas, ehuru målet i övrigt ej är berett till huvudförhandling.

Är den tilltalade anhållen eller häktad, skall huvudförhandling hållas inom en vecka från den dag, då åtalet väcktes, om ej till följd av åtgärd, som avses i 11 eller 12 §, eller annan omständighet längre uppskov är nödvändigt. Har den tilltalade häktats efter åtalet, skall tiden räknas från dagen för hans häktande.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall huvudförhandling hållas inom en månad från den dag då åtalet väcktes, om inte längre uppskov är nödvändigt till följd av åtgärd som avses i 11 eller 12 § eller annan omständighet. Har reseförbudet meddelats efter åtalet, skall tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

Förs talan om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 § i

samband med åtal för brott på vilket talan grundas, får uppskov med huvudförhandlingen i mål där den tilltalade är anhållen, häktad eller ålagd reseförbud inte ske till följd av en omständighet som är av betydelse för prövningen av förverkande frågan men som inte hindrar att målet i övrigt avgörs.

51 kap.

12 §

Om hovrätten anser att det behövs, skall hovrätten besluta att yttrande av sakkunnig inhämtas, skriftligt bevis läggs fram, föremål tillhandahålls för syn eller besiktning, bevis tas upp utom huvudförhandling eller någon annan förberedande åtgärd företas.

Om en part vill att en åtgärd enligt första stycket skall företas, skall han så snart som möjligt begära det hos hovrätten.

Behöver i mål om allmänt åtal åtgärd enligt 23 kap. företas, får hovrätten meddela åklagaren föreläggande om det.

Behöver i mål om allmänt åtal åtgärd enligt 23 kap. företas, får hovrätten meddela åklagaren föreläggande om det. Detsamma gäller beträffande åtgärd enligt 23 a kap. i mål i vilket talan förs om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 §.

15 §

Om inte målet enligt 13 § avgörs utan huvudförhandling, skall hovrätten bestämma tid för sådan förhandling. Tiden skall om möjligt bestämmas efter samråd med parterna. För behandling av en rättegångsfråga eller sådan del av saken som får avgöras särskilt får huvudförhandling sättas ut även om målet i övrigt inte är färdigt för huvudförhandling.

Om den tilltalade är häktad, skall huvudförhandling hållas inom fyra veckor efter utgången av den tid som anges i 2 §, om det inte till följd av åtgärder som avses i 12 § eller andra omständigheter är nödvändigt med längre uppskov. Har den tilltalade häktats efter utgången av den tid som anges i 2 §, skall tiden räknas från den dag han häktades.

Förs talan om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 § i samband med åtal för det brott på vilket talan grundas, får uppskov med huvudförhandlingen i mål där den tilltalade är häktad eller underkastad reseförbud inte ske till följd av en omständighet som är av betydelse för prövningen av förverkande frågan men som inte hindrar att målet i övrigt avgörs.

2 a §

Sedan en dom i ett mål om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 § vunnit laga kraft, får resning beviljas till förmån för den som förverkandetalan avsett

1. om förhållandena är sådana som avses i 2 § 1–3 eller 5,

2. om åtalet för det brott som förverkandetalan grundades på sedermera ogillats eller om brottet hänförs under en annan straffbestämmelse och därför inte kan läggas till grund för sådant förverkande, eller

3. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att förverkandetalan ogillats eller att ett inte obetydligt lägre belopp hade förklarats förverkat, eller om det med hänsyn till vad som sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns särskilda skäl att på nytt pröva förverkandefrågan.

3 a §

Sedan en dom i ett mål om sådant förverkande som avses i 22 a kap. 1 § vunnit laga kraft, får resning beviljas till men för den som förverkandetalan avsett

1. om något sådant förhållande som avses i 2 § 1 eller 3 förelegat och detta kan antas ha medverkat till att förverkandetalan ogillats eller att förverkandet kommit att avse ett väsentligt lägre belopp än det som borde ha förklarats förverkat, eller

2. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att förverkandetalan bifallits eller att ett väsentligt högre belopp hade förklarats förverkat än

det som förverkandet kom att avse. Bilaga 2

Resning får inte beviljas på grund av förhållanden som avses i första stycket 2, om inte åklagaren gör sannolikt att han inte vid den rätt som meddelat domen eller genom fullföljd från denna hade kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 29 kap. 12 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 kap.

12 §

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av gentekniskt modifierade organismer vilka har varit föremål för brott enligt 1–4, 6, 8, 9 eller 10 § få förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av sådant brott.

Fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts eller medförts vid brott enligt 1–4, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller annars finns särskilda skäl. I stället för *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts eller medförts vid brott enligt 1–4, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 1–4, 8, 9 eller 10 §, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök.* I stället för *egendomen* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

Föreslagen lydelse

7 §

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt. *Detsamma gäller annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag.*

Första stycket gäller även i fråga om egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001

5. Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning, med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försälgas, spritdrycker, vin, starköl och öl till den som är berättigad att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (1994:1738) och annan egendom på sätt som med hänsyn till egendomens beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.

Har polisman enligt 3 § fjärde stycket lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. beslutat om förverkande av egendom som avses i 1 §, får han även besluta om förstörande av egendomen.

Går beslag åter och är egendomen jämlikt denna paragraf förstörd eller såld, skall ersättning av allmänna medel utgå med belopp, som motsvarar egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller eljest finnes skäligt. Beslut om ersättning meddelas av åklagaren. Är den som drabbats av beslaget missnöjd med beslut om ersättning, äge han inom en månad från det han erhöll del av beslutet påkalla rättens prövning därav. Ansökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. Ifråga om sådana drycker som avses i 1 § tredje stycket och som förärs eller förvaras i strid med villkor enligt 2 kap. 16 § andra stycket första meningen eller med 2 kap. 18 § eller med 4 kap. 4 § ordningslagen (1993:1617) eller med 25 a § järnvägssäkerhetslagen (1990:1157) har den som tjänstgör som ordningsvakt vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller inom ett trafikföretags område eller dess färdmedel eller som befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg samma rätt att ta egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisman.

Ordningsvakt eller befattningshavare i säkerhets- eller ordnings-tjänst vid järnväg som har verkställt beslag skall skyndsamt anmäla detta till polismyndigheten och överlämna den beslagtagna egendomen. Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Döms någon för varusmuggling som är att anse som grov, skall värdet av hans egendom på yrkande av åklagaren förklaras förverkat även när det inte följer av vad som annars är föreskrivet, om det är sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet eller att dess värde annars motsvarar utbyte av sådan verksamhet.

Vad som har sagts i första stycket gäller ej, om förverkande är oskäligt.

Vid prövning av fråga om förverkande enligt första stycket skall bestämmelserna i 4 kap. 18 och 19 §§ utskökningsbalken äga motsvarande tillämpning. Härvid skall vad som där sägs om gäldenär i stället avse den mot vilken talan om förverkande förs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

7. Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 55 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

55 §

Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs är skyldig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende på vilken intrång eller överträdelse föreligger till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare. Detsamma gäller i fråga om trycksats, kliché, form och liknande hjälpmedel, som kan användas endast för framställning av egendom som nu har sagts.

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får rätten, på yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare, efter vad som finnes skäligt föreskriva, att egendom som där avses skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skall vidtagas med den till förebyggande av missbruk. Sådan talan får väckas även av åklagare, om det är påkallat ur allmän synpunkt. Föreskrift som här avses skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt brottsbalken.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och ej heller om det olagliga förfarandet bestått i utförande av byggnadsverk.

Har annat föremål än som avses i första stycket använts som hjälpmedel vid sådan framställning av exemplar av verk som utgör brott enligt denna lag, får föremålet eller dess värde förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Vad som nu har sagts skall tillämpas också i fråga om föremål, som har använts vid försök till brott som avses här, eller som omfattas av åtgärd som utgör förberedelse till sådant brott.

Fjärde stycket gäller även i fråga om ett föremål som varit avsett att användas som hjälpmedel vid brott som där sägs, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

8. Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64) Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om narkotikastrafflagen (1968:64)

dels att 6 § skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Narkotika som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt *vinning* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Detsamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott *enligt denna lag*.

Påträffas injektionssprutor eller kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen, eller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika, hos någon som har begått brott enligt denna lag eller i ett utrymme som disponeras av honom eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för brott enligt denna lag, skall föremålen, oavsett vem de tillhör, förklaras förverkade, om det ej är uppenbart obilligt.

Narkotika som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt *utbyte* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Detsamma gäller egendom *som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling, samt egendom* med vilken har tagits befattning som utgör *sådant brott*.

6 a §

Döms någon för brott som avses i 1–3 a §§, skall värdet av hans egendom på yrkande av åklagaren förklaras förverkat även när det inte följer av vad som annars är föreskrivet, om det är sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet eller att dess värde annars motsvarar utbyte av sådan verksamhet.

Vad som har sagts i första stycket gäller ej, om förverkande är oskäligt.

Vid prövning av fråga om förverkande enligt första stycket skall bestämmelserna i 4 kap. 18 och 19 §§ utsökningsbalken äga motsvarande tillämpning. Härvid skall vad som där sägs om gäldenär i stället avse den mot vilken talan om förverkande förs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att i skattebrottslagen (1971:79) skall införas en ny paragraf, 18 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Döms någon för grovt skattebrott, skall värdet av hans egendom på yrkande av åklagaren förklaras förverkat även när det inte följer av vad som annars är föreskrivet, om det är sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet eller att dess värde annars motsvarar utbyte av sådan verksamhet.

Vad som har sagts i första stycket gäller ej, om förverkande är oskäligt.

Vid prövning av fråga om förverkande enligt första stycket skall bestämmelserna i 4 kap. 18 och 19 §§ utskönningsbalken äga motsvarande tillämpning. Härvid skall vad som där sägs om gäldenär i stället avse den mot vilken talan om förverkande förs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

10. Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1066) om
förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1974:1066) om förfarande med
förverkad egendom och hittegods m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Egendom som <i>ej</i> sålts enligt 4 § eller oskadliggjorts enligt 5 § skall säljas <i>av myndighet eller bolag som</i> <i>regeringen bestämmer, om ej</i> <i>egendomen på grund av sin beskaf-</i> <i>fenhet eller omständigheterna i</i> <i>övrigt bör säljas i annan ordning</i> <i>genom den förvarande myndighe-</i> <i>tens försorg. Kan egendomen ej</i> säljas, får den förstöras.	Egendom som <i>inte har</i> sålts en- ligt 4 § eller oskadliggjorts enligt 5 § skall säljas <i>genom den förva-</i> <i>rande myndighetens försorg. Kan</i> egendomen <i>inte</i> säljas får den för- störas.
---	---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 §, 9 kap. 17 och 18 §§ samt 14 kap. 2 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §

Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till

1. förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott,
3. verksamhet som rör utredning i frågor om näringsförbud,
4. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, Tullverkets eller Kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott *eller*
5. Finansinspektionens verksamhet som rör övervakning enligt insiderlagen (1990:1342) eller efterlevnaden av 7 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,

4. åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, Tullverkets eller Kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott

5. Finansinspektionens verksamhet som rör övervakning enligt insiderlagen (1990:1342) eller efterlevnaden av 7 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument *eller*

6. *särskild ekonomisk undersökning enligt bestämmelserna i 23 a kap. rättegångsbalken,*

om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

För uppgift som hänför sig till sådan underrättelseverksamhet som avses i 3 § polisdatalagen (1998:622) eller som i annat fall hänför sig till Säkerhetspolisens verksamhet för att förebygga eller avslöja brott mot rikets säkerhet eller förebygga terrorism gäller sekretess, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas. Detsamma gäller uppgift som hänför sig till sådan underrättelseverksamhet som avses i 2 § lagen (1999:90) om behandling av personuppgifter vid skattemyndigheters medverkan i brottsutredningar.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller i annan verksamhet hos myndighet för att biträda åklagarmyndighet, polismyndighet, skattemyndighet, Tullverket eller Kustbevakningen med att uppdaga, utreda eller beivra brott samt hos tillsynsmyndighet i konkurs och inom exekutionsväsendet för uppgift som angår misstanke om att en gäldenär har begått brott som avses i 11 kap. brottsbalken eller annat brott som har samband med gäldenärens näringsverksamhet.

I fråga om uppgift i allmän handling som hänför sig till sådan underrättelseverksamhet som avses i andra stycket gäller sekretessen i högst sjuttio år. I fråga om uppgift i allmän handling i övrigt gäller sekretessen i högst fyrtio år.

17 §

Sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om inte annat följer av 18 §

1. i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brott-mål,
2. i angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott,
3. i angelägenhet som avser registerkontroll och särskild personutredning enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627),
4. i åklagarmyndighets, polismyndighets, skattemyndighets, Statens kriminaltekniska laboratoriums, Tullverkets eller Kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott,
5. i Statens biografbyrås verksamhet att biträda Justitiekanslern, allmän åklagare eller polismyndighet i brottmål,
6. i register som förs av Rikspolisstyrelsen enligt polisdatalagen (1998:622) eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,
7. i register som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,
8. i register som förs av Riksskatteverket enligt lagen (199:90) om behandling av personuppgifter vid skattemyndigheters medverkan i brottsutredningar eller som annars behandlas där med stöd av samma lag,

9. i utredning enligt bestämmelserna om särskild ekonomisk undersökning i 23 a kap. rättegångsbalken,

om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare och i säkerhetsskyddslagen (1996:627) samt i förordning som har stöd i denna lag. Utan hinder av sekretessen får uppgift vidare lämnas ut enligt vad som föreskrivs i lagen (1998:621) om misstankeregister, polisdatalagen (1998:622) och lagen (1999:90) om behandling av personuppgifter vid skattemyndigheters medverkan i brottsutredningar samt i förordningar som har stöd i dessa lagar.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

18 §

Sekretessen enligt 17 § första stycket gäller inte

1. beslut huruvida åtal skall väckas, beslut om att förundersökning inte skall inledas samt beslut om att förundersökning skall läggas ned,
2. uppgift i ärende om strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot,
3. uppgift som avser omhändertagande enligt 13 § andra stycket polislagen (1984:387),

4. beslut huruvida talan skall väckas om förverkande enligt 36 kap. 1 a eller 5 a § brottsbalken,

11 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 6 a § narkotikastrafflagen (1968:64) eller 18 § skattebrottslagen (1971:69), beslut om att särskild ekonomisk undersökning skall inledas samt beslut om att sådan undersökning skall läggas ned

Sekretessen enligt 17 § första stycket upphör att gälla, om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal, såvida inte sekretess för uppgiften skall gälla hos domstolen enligt 16 §, eller uppgiften uppenbarligen saknar betydelse i målet eller finns i handling som har erhållits från annan myndighet där sekretess gäller för uppgiften.

Sekretessen enligt 17 § första stycket upphör att gälla, om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal *eller talan om sådant förverkande som avses i första stycket 4*, såvida inte sekretess för uppgiften skall gälla hos domstolen enligt 16 §, eller uppgiften uppenbarligen saknar betydelse i målet eller finns i handling som har erhållits från annan myndighet där sekretess gäller för uppgiften.

14 kap.

2 §

Sekretess hindrar inte att uppgift i annat fall än som avses i 1 § lämnas till myndighet, om uppgiften behövs där för

1. förundersökning, rättegång, ärende om disciplinansvar eller skiljande från anställning eller annat jämförbart rättsligt förfarande vid myndigheten mot någon rörande hans deltagande i verksamheten vid den myndighet där uppgiften förekommer,

2. omprövning av beslut eller åtgärd av den myndighet där uppgiften förekommer, eller

3. tillsyn över eller revision hos den myndighet där uppgiften förekommer.

Sekretess hindrar inte att uppgift lämnas i muntligt eller skriftligt yttrande av sakkunnig till domstol eller myndighet som bedriver förundersökning i brottmål.

Sekretess hindrar inte att uppgift lämnas i muntligt eller skriftligt yttrande av sakkunnig till domstol eller myndighet som bedriver förundersökning i brottmål *eller särskild ekonomisk undersökning*.

Sekretess hindrar inte att uppgift om enskilds adress, telefonnummer och arbetsplats lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428). Uppgift hos myndighet som bedriver televerksamhet om enskilds telefonnummer får dock, om den enskilde hos myndigheten begärt att abonnemanget skall hållas hemligt och uppgiften omfattas av sekretess enligt 9 kap. 8 § tredje stycket, lämnas ut endast om den myndighet som begär uppgiften finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl.

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polis-

Sekretess hindrar inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polis-

myndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter.

myndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter. *Sekretess hindrar inte heller att annan uppgift som kan antas ha betydelse för en särskild ekonomisk undersökning lämnas till åklagarmyndighet eller polismyndighet.*

För uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1–6 och 34 §§, 8 kap. 8 § första stycket, 9 eller 15 § eller 9 kap. 4 eller 7 §, 8 § första eller andra stycket eller 9 § andra stycket gäller vad som föreskrivs i fjärde stycket endast såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Dock hindrar sekretess enligt 7 kap. 1, 4 eller 34 § inte att uppgift som angår misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år lämnas till åklagarmyndighet eller polismyndighet.

Tredje och fjärde styckena gäller inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 9 kap. 9 § första stycket.

Sekretess enligt 7 kap. 1 § och 4 § första och tredje styckena hindrar inte att uppgift om enskild, som inte fyllt arton år eller som fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller närstående till denne lämnas från myndighet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten till annan sådan myndighet, om det behövs för att den enskilde skall få nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Detsamma gäller ifråga om lämnande av uppgift om gravid kvinna eller närstående till henne, om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 6 § utlänningslagen (1989:529) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

6 §

Ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a §, 3 § 1 eller 5 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt.

Transportmedel som använts vid brott som avses i 2 a § eller 5 § får förverkas om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till detta. Förverkande får dock inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Utbyte av brott enligt 2 a §, 3 § 1 eller 5 § skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Transportmedel *eller annan egendom* som använts *som hjälpmedel* vid brott som avses i 2 a § eller 5 § får förverkas om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till detta. *Det samma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott som avses i 2 a § eller 5 §, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse.* Förverkande får dock inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

13. Förslag till lag om ändring i insiderlagen (1990:1342)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 27 § insiderlagen (1990:1342) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §

<i>Vinning</i> av brott enligt 20 § skall förklaras <i>förverkad</i> , om det inte är oskäligt.	<i>Utbyte</i> av brott enligt 20 § skall förklaras <i>förverkat</i> , om det inte är oskäligt.
---	--

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

14. Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Medel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt *vinning* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Dessamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Dessamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.

Medel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt *utbyte* av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Dessamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Dessamma gäller egendom *som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse, samt egendom med vilken har tagits befattning som utgör sådant brott.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

15. Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster till halvledarprodukter

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster till halvledarprodukter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Har ett annat föremål än som avses i 12 § använts som hjälpmedel vid sådan framställning av exemplar av kretsmönstret som utgör brott enligt denna lag, får föremålet eller dess värde förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl till det. Detsamma gäller föremål som har använts vid försök till brott som avses i denna paragraf eller som omfattas av åtgärd som utgör förberedelse till sådant brott.

Första stycket gäller även i fråga om ett föremål som varit avsett att användas som hjälpmedel vid brott som där sägs, om brottet har fullbordats eller kommit till straffbart försök eller straffbar förberedelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 58 § lotterilagen (1990:1000) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

58 §

Insatser som tagits emot vid brott enligt denna lag samt utrustning, handlingar och annan egendom som har använts vid eller varit föremål för ett sådant brott skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Utbyte av brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller utrustning, handlingar och annan egendom som har använts vid eller varit föremål för ett sådant brott. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Första stycket gäller även i fråga om egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott som där sägs, om brottet har fullbordats.

Förverkande kan, utöver vad som framgår av 36 kap. 5 § brottsbalken, ske hos den som yrkesmässigt tillhandahållit egendomen. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

17. Förslag till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom med vilken någon har tagit *sådan* befattning som utgör brott enligt 8 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom *som varit avsedd att användas vid brott enligt 8 §, om brottet har fullbordats, samt egendom* med vilken någon har tagit befattning som utgör *sådant* brott.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

18. Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om skattemyndigheters medverkan i brottsutredningar

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:1024) om skattemyndigheters medverkan i brottsutredningar

dels att 1 § skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Skattemyndigheternas verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 19 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (1975:1385),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. folkbokföringslagen (1991:481) samt
5. 11 kap. 5 § brottsbalken.

En skattemyndighet får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.

En skattemyndighet får även medverka vid särskild ekonomisk undersökning enligt 23 a kap. rättegångsbalken.

2 a §

Åklagare som leder särskild ekonomisk undersökning enligt 23 a kap rättegångsbalken får vid undersökningens verkställande anlita biträde av skattemyndigheten.

Skattemyndigheten får inte verkställa beslut om tvångsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

19. Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Datorer och andra hjälpmedel som har använts vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om åtgärden behövs för att förebygga fortsatt brottslighet eller det annars finns särskilda skäl. Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Datorer och andra hjälpmedel som har använts vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om åtgärden behövs för att förebygga fortsatt brottslighet eller det annars finns särskilda skäl. *Det samma gäller egendom som varit avsedd att användas vid brott enligt 7 §, om brottet har fullbordats.* Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Följande instanser har efter remiss avgett yttrande över betänkandet: Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Kammarrätten i Jönköping, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Luleå tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Datainspektionen, Riksskatteverket, Finansinspektionen, Riksrevisionsverket, Tullverket, Bokföringsnämnden, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Sveriges advokatsamfund, Svenska Bankföreningen, Sveriges Försäkringsförbund, Sveriges domareförbund, , Sveriges Redovisningskonsulters förbund, Landsorganisationen i Sverige och Svenska Arbetsgivareföreningen.

Riksåklagaren har bifogat yttranden från åklagarmyndigheterna i Göteborg, Umeå, Linköping, Kalmar, Stockholm, Malmö och Västerås.

Kammarkollegiet, Föreningen auktoriserade revisorer och Tjänstemännens Centralorganisation har förklarat att de avstår från att yttra sig.

Följande instanser har erbjudits att lämna yttrande men har inte inkommit med något yttrande: Svenska Revisorssamfundet, Svenska polisförbundet, Föreningen Sveriges polischefer och Föreningen Sveriges åklagare.

om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA
RAMBESLUT¹

med beaktande av artikel 29, artikel 31 c och artikel 34.2 b i Fördraget om Europeiska unionen,

med beaktande av Konungariket Danmarks initiativ²,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande, och

av följande skäl:

(1) Det viktigaste motivet för den gränsöverskridande, organiserade brottsligheten är ekonomisk vinning. Ett effektivt förebyggande och bekämpande av den organiserade brottsligheten bör därför fokuseras på spårande, frysning, beslag och förverkande av vinning av brott. Detta försvåras bland annat av skillnaderna i medlemsstaternas lagstiftning på detta område.

(2) I slutsatserna från Europeiska rådet i Wien i december 1998 uppmanade Europeiska rådet till en förstärkning av EU:s insatser för bekämpande av internationell organiserad brottslighet i enlighet med en handlingsplan för att på bästa sätt genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa³.

(3) Det framgår av punkt 50 b i handlingsplanen från Wien att man senast fem år efter Amsterdamfördragets ikraftträdande skall förbättra och vid behov tillnärma nationella bestämmelser som gäller beslag och förverkande av vinning av brott, samtidigt som hänsyn tas till tredje parts rättigheter in bona fide.

(4) I punkt 51 i slutsatserna från Europeiska rådets möte i Tammerfors den 15-16 oktober 1999 betonas att penningtvätt är en central del i den organiserade brottsligheten, att den bör utrotas varhelst den förekommer och att Europeiska rådet är fast beslutet att se till att det vidtas konkreta åtgärder för spårande, spärrande, beslag och förverkande av vinning av brott. Europeiska rådet uppmanar vidare i punkt 55 till tillnärmning av straffrätten och förfarandena vid penningtvätt (t.ex. spårande, spärrande och förverkande av medel).

¹ Ingressen, med undantag av skäl 11, har inte behandlats.

² EGT C 184, 2.8.2002, s. 3.

³ EGT C 19, 23.1.1999, s. 1.

(5) I enlighet med rekommendation 19 i handlingsplanen från år 2000 "Förebyggande och bekämpande av den organiserade brottsligheten: Europeiska unionens strategi inför det nya årtusendet", som antogs av rådet den 27 mars 2000⁴, bör det undersökas om det eventuellt behövs ett instrument som, där det är lämpligt ger möjlighet att i straffrätten, civilrätten eller skatterätten mildra bevisbördan avseende ursprunget till de tillgångar som innehas av en person som dömts för ett brott med anknytning till organiserad brottslighet, med beaktande av bästa praxis i medlemsstaterna och med vederbörlig respekt för de grundläggande rättsliga principerna.

(6) I enlighet med artikel 12 om förverkande och beslag i FN:s konvention av den 12 december 2000 om bekämpande av gränsöverskridande organiserad brottslighet får de stater som är parter i konventionen överväga att kräva att en person som har begått ett brott skall dokumentera det lagliga ursprunget till misstänkt vinning av brott eller annan egendom som kan beslagtas, i den utsträckning ett sådant krav är förenligt med principerna i den nationella lagstiftningen och med rättssystemets sätt att fungera.

(7) Alla medlemsstater har ratificerat Europarådets konvention av den 8 november 1990 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott. Flera medlemsstater har avgett förklaringar med avseende på artikel 2 om förverkande i konventionen så att de endast behöver förverka vinning som härrör från ett antal närmare preciserade brott.

(8) I rådets rambeslut av den 26 juni 2001⁵ fastställs bestämmelser om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott. Enligt detta rambeslut får medlemsstaterna dessutom inte göra eller vidhålla några reservationer mot bestämmelsen om förverkande i Europarådets konvention, om brottet bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd där högsta straffet är mer än ett år.

(9) De gällande instrumenten på detta område har inte i tillräcklig utsträckning kunnat sörja för ett effektivt gränsöverskridande samarbete i fråga om förverkande, eftersom flera medlemsstater fortfarande saknar möjlighet att förverka vinning av alla de brott som kan leda till frihetsberövande på mer än ett år.

(10) Syftet med detta utkast till rambeslut är att se till att det finns effektiva regler i alla medlemsstater om förverkande av vinning av brott, bland annat i fråga om bevisbördan vid tillgångar som tillhör en person som dömts för brott med anknytning till organiserad brottslighet. Utkastet till rambeslut hör ihop med ett danskt utkast till rambeslut om ömsesidigt erkännande inom Europeiska unionen av domar om förverkande av vinning och uppdelning av egendom, vilket läggs fram samtidigt.

⁴ EGT C 124, 3.5.2000, s. 1.

⁵ EGT L 182, 5.7.2001, s. 1.

(11) Detta rambeslut hindrar inte medlemsstaterna från att tillämpa sina grundläggande principer för prövning i laga ordning, särskilt presumtion om den anklagades oskuld, äganderätt, föreningsfrihet, tryckfrihet och yttrandefrihet i andra medier.

Bilaga 4

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Definitioner

I detta rambeslut avses med

- vinning: varje ekonomisk fördel av brottsliga handlingar; denna kan bestå av alla former av egendom enligt definitionen i följande strecksats,
- egendom: all slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom,
- hjälpmedel: all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå en eller flera brottsliga handlingar,
- förverkande: sådant straff eller annan åtgärd beslutad av domstol efter rättegång på grund av brottslig handling eller brottsliga handlingar som innebär slutgiltigt berövande av egendom,
- juridisk person: var och en som enligt gällande nationell lagstiftning har denna status, utom stater och andra offentliga organ vid utövandet av offentliga maktbefogenheter, samt offentliga internationella organisationer.

Artikel 2

Förverkande

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att det blir möjligt att helt eller delvis förverka hjälpmedel och vinning som härrör från brottsliga handlingar som bestraffas med frihetsberövande på mer än ett år eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning.
2. I samband med skattebrott får medlemsstaterna använda andra förfaranden än straffrättsliga för att franta gärningsmannen vinningen av brottet.

Artikel 3

Utökade möjligheter till förverkande

1. Varje medlemsstat skall som ett minimum vidta de åtgärder som behövs för att den, under de omständigheter som anges i punkt 2, helt eller

delvis skall kunna förverka egendom som tillhör en person som befunnits skyldig till ett brott Bilaga 4

a) som begåtts inom ramen för en kriminell organisation, enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/773/RIF av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott, när brottet omfattas av

- rambeslutet om förstärkning av skyddet mot förfalskning i samband med införandet av euron genom straffrättsliga och andra påföljder,
- rambeslutet om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse,
- rambeslutet om bekämpande av människohandel,
- [rambeslutet om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel,]
- [rambeslutet om åtgärder för att bekämpa sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi,]
- rambeslutet om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott,

b) som omfattas av rambeslutet om bekämpande av terrorism,

förutsatt att brottet i enlighet med de ovan nämnda rambesluten,

- när det gäller andra brott än penningtvätt, är belagt med påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst fem till tio år,
- när det gäller penningtvätt, är belagt med påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst fyra år,

och brottet är av sådan art att det kan ge ekonomisk vinst⁶.

2. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra förverkande enligt denna artikel, åtminstone

- om en nationell domstol på grundval av specifika sakförhållanden är fullständigt övertygad om att egendomen i fråga härrör från den dömda personens brottsliga verksamhet, under en period som föregår domen för ett brott enligt punkt 1 i denna artikel som anses rimlig av en domstol givet omständigheterna i det särskilda fallet, eller
- om en nationell domstol på grundval av specifika sakförhållanden är fullständigt övertygad om att egendomen i fråga härrör från liknande brottslig verksamhet av den dömda personen, under en period som föregår domen för ett brott enligt punkt 1 i denna artikel som anses rimlig av en domstol givet omständigheterna i det särskilda fallet, eller
- om det är fastställt att värdet av egendomen inte står i proportion till den dömda personens lagligen förvärvade inkomst och en nationell domstol på grundval av specifika sakförhållanden är fullständigt övertygad

⁶ Reservation mot hänvisningen till "ekonomisk vinst" av kommissionen som hänvisade till rambeslutet om bekämpande av terrorism.

om att egendomen i fråga härrör från denna dömda persons brottsliga verksamhet. Bilaga 4

3. Varje medlemsstat får dessutom överväga att anta de bestämmelser som behövs för att den, på de villkor som anges i punkterna 1 och 2, helt eller delvis skall kunna förverka egendom som förvärvats av den berörda personens närmaste och egendom som överförts till en juridisk person som den berörda personen – ensam eller tillsammans med sina närmaste – har ett avgörande inflytande över. Samma sak skall gälla om den berörda personen erhåller en betydande del av den juridiska personens intäkter.

4. Medlemsstaterna får tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen egendomen i fråga.

Artikel 3a

Rättsmedel

Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att den som berörs av åtgärder enligt artiklarna 2 och 3 har tillgång till effektiva rättsmedel för att bevaka sina rättigheter.

Artikel 3b

Säkerhetsåtgärder

Detta rambeslut skall inte ha som effekt att skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och de grundläggande principerna särskilt vad gäller presumtion om den anklagades oskuld i enlighet med vad som fastställs i artikel 6 i Fördraget om Europeiska unionen på något sätt ändras.

Artikel 4

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa bestämmelserna i detta rambeslut före den [...] ⁷.

2. Medlemsstaterna skall till rådets generalsekretariat och kommissionen överlämna texten till de bestämmelser genom vilka skyldigheterna enligt detta rambeslut införlivas med deras nationella lagstiftning. På grundval av en rapport som skall utarbetas med hjälp av denna information och en skriftlig rapport från kommissionen skall rådet före den [...] ⁸ bedöma i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa bestämmelserna i detta rambeslut.

⁷ Två år efter rambeslutets antagande.

⁸ Tre månader efter rambeslutets genomförande.

Ikraftträdande

Detta rambeslut träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

1. Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att 27 kap. 8 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

8 §¹

Om det inte inom den tid som avses i 7 § har väckts åtal eller kommit in någon begäran till rätten om förlängning av tiden eller om det annars inte längre finns skäl för beslag, skall beslaget omedelbart hävas.

Har beslut fattats enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål skall lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om beslutet enligt 4 a § andra stycket har sänts till den hos vilken beslaget har gjorts. Om denne medger det, får dock beslaget hävas omedelbart. Detsamma gäller, om rätten fastställer ett beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut.

Beslag av föremål som någon har framställt anspråk på utan att det har fattats beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut får hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om att beslaget kan komma att hävas har sänts till den som framställt anspråket. Om denne medger det, skall dock beslaget hävas omedelbart. Av underrättelsen skall det framgå hos vem beslaget har gjorts. Den som beslaget har gjorts hos behöver inte underrättas i detta fall.

Har någon framställt ett anspråk på ett beslagtaget föremål, eller på att viss åtgärd skall vidtas med detta föremål, utan att det har fattats beslut enligt 4 a § om att föremålet skall lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om att beslaget kan komma att hävas har sänts till den som framställt anspråket. Om denne medger det, skall dock beslaget hävas omedelbart. Av underrättelsen skall det framgå hos vem beslaget har gjorts. Den som beslaget har gjorts hos behöver inte underrättas i detta fall.

Ett beslag hävs av rätten eller, om beslaget inte har meddelats eller fastställts av rätten, av undersökningsledaren eller åklagaren. Har den som drabbats av beslaget begärt rättens prövning av ett beslut enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål skall lämnas ut, hävs beslaget av rätten.

När målet avgörs, skall rätten pröva om ett beslag fortfarande skall bestå. Om målet avgörs genom dom, skall tredje stycket inte tillämpas. Rätten får i samband med dom besluta om beslag.

¹ Senaste lydelse 2003:163.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken att 36 kap. 1, 2 och 17 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

1 §²

Utbyte av brott enligt denna balk skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt denna balk; i stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att förklara utbyte förverkat enligt första stycket skall bland andra omständigheter beaktas om det finns anledning att anta att skadeståndsskyldighet i anledning av brottet kommer att åläggas eller annars bli fullgjord.

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och andra styckena också tillämpas i fråga om utbyte av brott och ersättning för kostnader i samband med brott enligt annan lag eller författning om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

2 §³

Egendom som använts *såsom* hjälpmedel vid brott enligt denna balk *eller som frambragts genom sådant brott* må förklaras förverkad, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligga. Detsamma gäller egendom vars användande utgör brott enligt denna balk eller med vilken eljest tagits befattning som utgör sådant brott.

Egendom som använts *som* hjälpmedel vid brott enligt denna balk *får* förklaras förverkad, om det *behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl*. Detsamma gäller egendom som varit *avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna balk, om brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling*.

Vad som sagts i första stycket gäller även egendom som frambragts genom brott enligt denna balk, egendom vars användande utgör sådant brott samt egendom med vilken annars tagits befattning som utgör sådant brott.

² Senaste lydelse 1986:1007

³ Senaste lydelse 1968:165

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Bilaga 5

Om inte annat är särskilt föreskrivet, skall bestämmelserna i första och tredje styckena tillämpas också i fråga om egendom som använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt annan lag eller författning, om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år.

17 §⁴

Förverkad egendom och företagsbot tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet.

Har enligt 1 § utbyte som svarar mot skada för enskild förklarats förverkat hos någon, svarar staten i dennes ställe för ersättning åt den skadelidande intill värdet av vad som har tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande. Vid verkställighet av detta beslut har den hos vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han visar sig ha utgett som ersättning till den skadelidande.

Vad som sägs i andra stycket gäller även annan ersättningsskyldighet som kan följa av brottet, i den omfattning utbytet svarar mot sådan ersättningsskyldighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁴ Senaste lydelse 1986:1007

Härigenom föreskrivs att 29 kap. 12 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 kap.

12 §⁵

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, utbrutet material vid täktverksamhet, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av gentekniskt modifierade organismer vilka har varit föremål för brott enligt 1–4, 6, 8, 9 eller 10 § få förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av sådant brott.

Fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts *eller medförts* vid brott enligt 1–4, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller annars finns särskilda skäl. I stället för *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Djur, växter, produkter som utvunnits av djur eller växter, kemiska produkter, biotekniska organismer eller varor innehållande kemiska produkter eller genetiskt modifierade organismer eller produkter som innehåller eller består av gentekniskt modifierade organismer vilka har varit föremål för brott enligt 1–6, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av egendomen eller utbytet av sådant brott.

Fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts vid brott enligt 1–5, 8, 9 eller 10 § får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller *om det* annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 1–5, 8, 9 eller 10 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök.* I stället för *egendomen* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁵ Senaste lydelse 2002:175

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt.

Föreslagen lydelse

7 §⁶

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt. *Detsamma gäller annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag.*

Första stycket gäller även i fråga om egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.

Bestämmelser om tillfälligt omhändertagande av egendom i syfte att förhindra rattfylleribrott finns i 24 a – 24 d §§ polislagen (1984:387).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁶ Lydelse enligt prop. 2003/04:159

5. Förslag till lag om ändringar i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁷

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är *stadgat* om beslag i brottmål äga motsvarande *tillämpning*, med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom *må* bevisligen förstöras om *dess värde* är ringa eller *egendomens förstörande* eljest måste anses försvarligt. I annat fall *må* egendomen *försäljas*, spritdrycker, vin, starköl och öl till den som *är berättigad* att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (1994:1738) *och annan* egendom på sätt som med hänsyn till egendomens *beskaffenhet finnes* lämpligt. *Belopp*, som erhållits vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller kronan.

Beslut om *förstörande* eller *försäljning* meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket *första punkten* rättegångsbalken får sådant beslut *meddelas* även av polismyndigheten.

Går beslag *åter* och är egendomen *jämlikt* denna paragraf *förstörd eller såld*, skall ersättning av allmänna medel *utgå med belopp*, som *motsvarar* egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller *eljest finnes* skäligt. Beslut om ersättning *meddelas* av åklagaren. *Är den* som drabbats av beslaget *missnöjd med beslut* om ersättning, *äge* han inom en månad från det han *erhöll del* av beslutet *påkalla rättens prövning därav*. *An-*

Vid beslag av egendom som avses i 1 § skall vad som i allmänhet är *föreskrivet* om beslag i brottmål tillämpas, *dock* med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom *får* bevisligen förstöras om *värdet* är ringa eller *om det annars* måste anses försvarligt *att förstöra egendomen*. I annat fall *får* egendomen *säljas*. *Spritdrycker*, vin, starköl och öl *får säljas* till den som *har rätt* att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (1994:1738). *Annan* egendom *får säljas* på det sätt som med hänsyn till egendomen *är* lämpligt. *Intäkter* vid försäljning av beslagtagen egendom tillfaller *staten*.

Beslut om *att förstöra* eller *sälja* egendom *får fattas* av undersökningsledaren eller åklagaren. I *de* fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken får sådant beslut *fattas* även av polismyndigheten.

Om ett beslag *hävs* och egendomen *är förstörd eller såld enligt* denna paragraf, skall ersättning *betalas* av allmänna medel. *Ersättningens storlek* skall *motsvara* egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller *vad som annars är* skäligt. Beslut om ersättning *fattas* av åklagaren. Den som drabbats av beslaget *får överklaga beslutet* om ersättning. *Det skall ske* inom en månad från det han *eller hon fick* del av beslutet.

⁷ Senaste lydelse 2004:521

sökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

Överklagande görs vid den domstol som får pröva beslaget. Ersättning betalas ut av länsstyrelsen på begäran av åklagaren.

1a. Om värdet på en beslagtagen alkoholhaltig dryck är ringa, får en polisman besluta att drycken bevisligen skall förstöras. Även i dessa fall tillämpas 1 tredje stycket.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. I fråga om sådana drycker som avses i 1 § tredje stycket och som förtärs eller förvaras i strid med villkor enligt 2 kap. 16 § andra stycket första meningen eller med 2 kap. 18 § eller med 4 kap. 4 § ordningslagen (1993:1617) eller med 25 a § järnvägssäkerhetslagen (1990:1157) har den som tjänstgör som ordningsvakt vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller inom ett trafikföretags område eller dess färdmedel eller som befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg samma rätt att ta egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer en polisman.

Ordningsvakt eller befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg som har verkställt beslag skall skyndsamt anmäla detta till polismyndigheten och överlämna den beslagtagna egendomen.

3 §

Egendom, som förklarats förverkad enligt denna lag, skall, i den mån så ej förut skett, bevisligen förstöras eller försäljas efter vad i 2 § är stadgat om beslagtagen egendom.

Belopp, som erhållits vid försäljning av förverkad vara, tillfaller kronan.

Egendom som förverkats enligt denna lag skall bevisligen förstöras eller säljas enligt 2 §, om så inte skett tidigare.

Intäkter vid försäljning av förverkad egendom tillfaller staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005

Härigenom föreskrivs i fråga om varumärkeslagen (1960:644)

dels att nuvarande 37 a § skall betecknas 37 b §,

dels att 37, 39 och 41 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 37 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 §⁸

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken enligt 4–10 §§ (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 37 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken enligt 4–10 §§ (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 37 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

37 a §⁹

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 37 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 37 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 37 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns

⁸ Senaste lydelse 1994:232.

⁹ Senaste lydelse av tidigare 37 a § 1996:845.

särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 37 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

39 §

Grundas talan om varumärkesintrång på registrering enligt denna lag, skall såvitt angår tid före registreringsdagen 37 § *icke äga tillämpning*. För tid innan ansökan om registrering kungjorts enligt 20 § skall *icke* heller 38 § *äga tillämpning*, där *ej* intrånget skett uppsåtligen.

Grundas *en* talan om varumärkesintrång på registrering enligt denna lag, skall 37 *och* 37 a §§ *inte tillämpas* såvitt angår tid före registreringsdagen. För tid innan ansökan om registrering kungjorts enligt 20 § skall *inte* heller 38 § *tillämpas*, om *inte* intrånget skett uppsåtligen.

41 §¹⁰

På yrkande av den som har lidit varumärkesintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att varukännetecknen som olovligen förekommer på varor, förpackningar, reklamtryck, affärshandlingar eller liknande skall utplånas eller ändras. Kan en sådan åtgärd inte ske utan att egendomen på vilken kännetecknet förekommer förstörs eller på visst sätt ändras får domstolen besluta om detta. I ett sådant fall får domstolen också, på yrkande, besluta att egendomen skall mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget.

På yrkande av den som lidit intrånget får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att föremål, vars användande skulle innebära varumärkesintrång, skall förstöras eller ändras på visst sätt.

Sådan egendom som avses i första och andra styckena får tas i beslag om det skäligen kan antas att ett brott enligt 37 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Bestämmelserna i första–tredje styckena tillämpas också i fråga om försök och förberedelse enligt 37 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 37 a § eller enligt brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹⁰ Senaste lydelse 1994:232.

7. Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Bilaga 5

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att nuvarande 53 a § skall betecknas 53 b §,

dels att 53 och 55 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 53 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §¹¹

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder, som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, om det sker uppsåtligt eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst två år.

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtit med upphovsmannens samtycke, skall inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form skall under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Vad som sägs i första stycket gäller också, om någon till Sverige för spridning till allmänheten för in exemplar av verk, där exemplaret framställts utomlands under sådana omständigheter att en sådan framställning här skulle ha varit straffbar enligt vad som sägs i det stycket.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott som avses i första och tredje styckena döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

53 a §¹²

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt denna lag skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot

¹¹ Senaste lydelse 1997:790.

¹² Senaste lydelse av tidigare 53 a § 1996:846.

som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt denna lag. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 53 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 53 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

55 §¹³

Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs är skyldig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende på vilken intrång eller överträdelse föreligger till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare. Detsamma gäller i fråga om trycksats, kliché, form och liknande hjälpmedel, som kan användas endast för framställning av egendom som nu har sagts.

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får rätten, på yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare, efter vad som *finnes* skäligt *föreskriva*, att egendom som där avses skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skall *vidtagas* med den till förebyggande av missbruk. *Sådan talan får väckas även av åklagare, om det är påkallat ur allmän synpunkt. Föreskrift som här avses skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt brottsbalken.*

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och ej heller om det olagliga förfarandet bestått i utförande av byggnadsverk.

Har annat föremål än som avses i första stycket använts som hjälpmedel vid sådan framställ-

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får rätten, på yrkande av upphovsmannen eller hans rättsinnehavare, efter vad som *är* skäligt *besluta*, att egendom som där avses skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skall *vidtas* med den till förebyggande av missbruk.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till före-

¹³ Senaste lydelse 1982:284.

ning av exemplar av verk som utgör brott enligt denna lag, får föremålet eller dess värde förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller annars särskilda skäl föreligger. Vad som nu har sagts skall tillämpas också i fråga om föremål, som har använts vid försök till brott som avses här, eller som omfattas av åtgärd som utgör förberedelse till sådant brott.

byggande av missbruk skall beslutas enligt 53 a § eller enligt brottsbalken.

Bilaga 5

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
2. För brott begångna innan denna lag trätt i kraft gäller 55 § i dess äldre lydelse.

Härigenom föreskrivs i fråga om patentlagen (1967:837)

dels att nuvarande 57 a § skall betecknas 57 b §,

dels att 57 och 59–61 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 57 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

57 §¹⁴

Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

57 a §¹⁵

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 57 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 57 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 57 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns

¹⁴ Senaste lydelse 1994:234.

¹⁵ Senaste lydelse av tidigare 57 a § 1996:847.

särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 57 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

59 §¹⁶

På yrkande av den som har lidit patentintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att ett patentskyddat alster, som har tillverkats utan patenthavarens lov eller ett föremål, vars användande skulle innebära patentintrång, skall ändras på visst sätt eller sättas i förvar för återstoden av patenttiden eller förstöras eller, i fråga om ett patentskyddat alster, mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. Vad nu har sagts gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och själv inte har begått patentintrång.

Egendom som avses i första stycket får tas i beslag, om det skäligen kan antas att ett brott enligt 57 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Trots vad som sägs i första stycket får domstolen, om det finns synnerliga skäl, på yrkande besluta att en innehavare av egendom som avses i första stycket skall få förfoga över egendomen under återstoden av patenttiden eller del av den, mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt.

Bestämmelserna i första-tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse enligt 57 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 57 a § eller enligt brottsbalken.

60 §¹⁷

Om någon yrkesmässigt utnyttjar en patentsökt uppfinning efter det att handlingarna i ansökningsärendet har blivit tillgängliga enligt 22 §, skall vad som sägs om patentintrång tillämpas i den mån ansökningen leder till patent. För tiden innan patentet har meddelats enligt 20 § omfattar patentskyddet dock endast vad som framgår så-

Om någon yrkesmässigt utnyttjar en patentsökt uppfinning efter det att handlingarna i ansökningsärendet har blivit tillgängliga enligt 22 §, skall vad som sägs om patentintrång tillämpas i den mån ansökningen leder till patent. För tiden innan patentet har meddelats enligt 20 § omfattar patentskyddet dock endast vad som framgår så-

¹⁶ Senaste lydelse 1994:234.

¹⁷ Senaste lydelse 1993:1406.

väl av patentkraven i deras lydelse när ansökningsen blev allmänt tillgänglig som av patentkraven enligt patentet. Straff får inte dömas ut och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan patentet har meddelats får bestämmas endast enligt 58 § andra stycket.

Vad som sägs i 58 § tredje stycket skall inte tillämpas, om ersättnings-talan väcks senast ett år efter det att tiden för invändning har gått ut eller, om invändning har gjorts, senast ett år efter det att patentmyndigheten har beslutat att patentet skall upprätthållas.

väl av patentkraven i deras lydelse när ansökningsen blev allmänt tillgänglig som av patentkraven enligt patentet. Straff får inte dömas ut, *förverkande får inte ske* och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan patentet har meddelats får bestämmas endast enligt 58 § andra stycket.

61 §¹⁸

Om ett patent har upphävts eller förklarats ogiltigt genom ett beslut eller en dom som har vunnit laga kraft, får domstolen inte enligt 57–60 §§ döma till straff, meddela vitesförbud, döma ut vite eller ersättning eller *förordna* om säkerhetsåtgärd eller skyddsåtgärd.

Om ett patent har upphävts eller förklarats ogiltigt genom ett beslut eller en dom som har vunnit laga kraft, får domstolen inte enligt 57–60 §§ döma till straff, *besluta om förverkande*, meddela vitesförbud, döma ut vite eller ersättning eller *besluta* om säkerhetsåtgärd eller skyddsåtgärd.

Förs talan rörande patentintrång och gör den mot vilken talan förs gällande att patentet är ogiltigt, får frågan om ogiltighet prövas endast sedan talan om detta har väckts. Domstolen skall förelägga den som gör gällande att patentet är ogiltigt att inom viss tid väcka sådan talan.

Förs i samma rättegång talan om patentintrång och talan om patentets ogiltighet och är det med hänsyn till utredningen lämpligt att frågan huruvida patentintrång föreligger avgörs särskilt för sig, får på begäran av någon av parterna särskild dom ges i den frågan. Om särskild dom ges, får domstolen förordna att målet om ogiltighet skall vila till dess domen har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹⁸ Senaste lydelse 1998:1456.

Härigenom föreskrivs att 6 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹⁹

Narkotika som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt vinning av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *är påkallat till förebyggande av* brott eller annars särskilda skäl *föreligger*. Detsamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott *enligt denna lag*.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *behövs för att förebygga* brott eller *det annars finns* särskilda skäl. Detsamma gäller

1. *egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling, samt*

2. *egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.*

Påträffas injektionssprutor eller kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen, eller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika, hos någon som har begått brott enligt denna lag eller i ett utrymme som disponeras av honom eller i förbindelse med narkotika som har varit föremål för brott enligt denna lag, skall föremålen, oavsett vem de tillhör, förklaras förverkade, om det ej är uppenbart obilligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹⁹ Senaste lydelse 1983:363.

10. Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om mönsterskyddslagen (1970:485)
dels att nuvarande 35 a § skall betecknas 35 b §,
dels att 35 och 37-38 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 35 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §²⁰

Gör någon intrång i en mönster rätt (mönsterintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 35 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Gör någon intrång i en mönster rätt (mönsterintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall *han eller hon* dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 35 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

35 a §²¹

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 35 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 35 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 35 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns

²⁰ Senaste lydelse 1994:235.

²¹ Senaste lydelse av tidigare 35 a § 1994:235.

särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 35 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

37 §²²

På yrkande av den som har lidit mönsterintrång får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att en produkt som tillverkats eller förts in till Sverige i strid mot annans mönsterrätt eller ett föremål vars användande skulle innebära mönsterintrång, skall ändras på visst sätt eller sättas i förvar för återstoden av skyddstiden eller förstöras eller, i fråga om olovligen tillverkad eller till Sverige införd produkt, mot lösen lämnas ut till den som har lidit intrånget. Detta gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller särskild rätt till den och själv inte har gjort mönsterintrång.

Egendom som avses i första stycket får tas i beslag, om det skäligen kan antas att ett brott enligt 35 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Trots vad som sägs i första stycket får domstolen, om det finns synnerliga skäl, på yrkande besluta att en innehavare av egendom som avses i första stycket skall få förfoga över egendomen under återstoden av skyddstiden eller del av den, mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt.

Bestämmelserna i första–tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse enligt 35 § andra stycket.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 35 a § eller enligt brottsbalken.

38 §²³

Utnyttjar någon i strid med 5 § mönster, som avses med ansökan om registrering, efter det att handling som visar mönstret blivit allmänt tillgänglig, äger vad som sägs om mönsterintrång motsvarande tillämpning i den mån ansökningen leder till registrering. *Till straff får dock icke dömas och ersättning för skada på grund av*

Utnyttjar någon i strid med 5 § mönster, som avses med ansökan om registrering, efter det att handling som visar mönstret blivit allmänt tillgänglig, äger vad som sägs om mönsterintrång motsvarande tillämpning i den mån ansökningen leder till registrering. *Straff får inte dömas ut, förverkande får inte ske och ersättning*

²² Senaste lydelse 2002:570.

²³ Senaste lydelse 2002:570.

utnyttjande som sker innan mönstret kungjorts enligt 18 § får bestämmas enligt 36 § andra stycket. för skada på grund av utnyttjande som sker innan mönstret kungjorts enligt 18 § får bestämmas enligt 36 § andra stycket. Bilaga 5

Bestämmelsen i 36 § tredje stycket äger icke tillämpning, om ersättningstalan väckes senast ett år efter det mönstret registrerades.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

11. Förslag till lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att det i skattebrottslagen (1971:69) skall införas en ny paragraf, 13 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 a §

Bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 1 § brottsbalken skall inte tillämpas i fråga om brott enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

12. Förslag till lag om ändring i firmalagen (1974:156)

Härigenom föreskrivs i fråga om firmalagen (1974:156)

dels att 20 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**18 a §*

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 18 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 18 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 18 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 18 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Avser intrånget en firma som är skyddad enbart på grund av registrering, får förverkande inte avse det intrång som gjorts före registreringsdagen.

20 §²⁴

Vid överträdelse av ett vitesförbud som meddelats enligt 15 § första stycket kan domstol efter vad som är skäligt besluta att näringskänne-

²⁴ Senaste lydelse 1994:237.

tecken, som i strid mot förbudet förekommer på skyltar, varor, förpackningar, reklamtryck, affärshandlingar eller liknande skall utplånas eller ändras så att det inte längre strider mot goda seder eller allmän ordning eller är vilseledande. Kan en sådan åtgärd inte ske utan att egendomen på vilket kännetecknet förekommer förstörs eller ändras på visst sätt, får domstolen besluta om detta.

Vid överträdelse av ett vitesförbud som meddelats enligt 15 § andra stycket eller annars vid firmaintrång kan domstol på yrkande av den som har lidit intrånget efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta om en åtgärd som anges i första stycket eller besluta att egendomen skall lämnas ut mot lösen till den som har lidit intrånget, samt att ett föremål vars användande skulle innebära firmaintrång, skall förstöras eller ändras på visst sätt.

Om ett vitesförbud överträtts eller om det skäligen kan antas att ett brott enligt 18 § har begåtts, får egendom som avses i första eller andra stycket tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till brott.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 18 a § eller enligt brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

13. Förslag till lag om ändring i abortlagen (1974:595)

Härigenom föreskrivs att det i abortlagen (1974:595) skall införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

*Utbyte av brott enligt denna lag
skall förklaras förverkat om det
inte är uppenbart oskäligt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs att 54 § förfogandelagen (1978:262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har någon begått brott som avses i 52 §, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har undanhållit, förklaras förverkad, *om det ej är uppenbart obilligt*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Äger den brottslige ytterligare sådan egendom som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Annan egendom som han äger och som omfattas av beslut om förfogande eller dispositionsförbud kan också förklaras förverkad, om särskilda skäl *föreligger*.

Föreslagen lydelse

Har någon begått brott som avses i 52 §, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har undanhållit, förklaras förverkad. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott. Förverkande får inte ske om det är uppenbart oskäligt.*

Äger den brottslige ytterligare sådan egendom som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Annan egendom som han äger och som omfattas av beslut om förfogande eller dispositionsförbud kan också förklaras förverkad, om *det finns* särskilda skäl.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

15. Förslag till lag om ändring i ransoneringslagen (1978:268) Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 49 § ransoneringslagen (1978:268) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

49 §

Har någon begått brott som avses i denna lag, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett, förklaras förverkad, *om det ej är uppenbart obilligt*. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Äger den brottslige ytterligare sådan förnödenhet som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Förråd av annan förnödenhet som han äger och som är föremål för reglering enligt 6 eller 7 § kan, om särskilda skäl *föreligger*, också förklaras förverkat.

Vad i första stycket sägs om egendom gäller i tillämpliga delar även ransoneringsbevis.

Föreslagen lydelse

Har någon begått brott som avses i denna lag, skall egendom, som han i samband med brottet har mottagit eller genom brottet har saluhållit eller utbjudit till avyttring mot vederlag eller undanhållit, använt, frambringat, tillverkat eller berett, förklaras förverkad. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. *Det samma gäller annat utbyte av sådant brott. Förverkande får inte ske om det är uppenbart oskäligt.*

Äger den brottslige ytterligare sådan förnödenhet som brottet har avsett, kan även denna förklaras förverkad. Förråd av annan förnödenhet som han äger och som är föremål för reglering enligt 6 eller 7 § kan, om *det finns* särskilda skäl, också förklaras förverkat.

Vad i första stycket sägs om egendom gäller i tillämpliga delar även ransoneringsbevis.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

16. Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)

Härigenom föreskrivs att 48 och 49 §§ jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*48 §²⁵

Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Det som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott.* I stället för viltet *eller annan egendom* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Vilt som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

49 §²⁶

Jaktredskap, fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts *eller medförts* vid jaktbrott får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl.

I stället för *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Jaktredskap, fortskaffningsmedel och andra hjälpmedel som har använts vid jaktbrott *eller jakthäleri* får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats.*

I stället för *egendomen* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

²⁵ Senaste lydelse 1994:1424

²⁶ Senaste lydelse 1987:259

Härigenom föreskrivs att 40 § strålskyddslagen (1988:220) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §

Radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

Första stycket gäller även behållare eller andra strålskyddsanordningar som hör till radioaktiva ämnen eller tekniska anordningar.

Även annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förverkas om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott, i de fall brottet har fullbordats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

18. Förslag till lag om ändring i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av anordningarna *skall* förklaras förverkade, *om den brottsliga gärningen har medfört uppenbar risk för en betydande skada genom brand eller explosion och förverkande inte är uppenbart oskäligt.*

Om en anordning förklaras förverkad, får även anordningens innehåll och förpackning förklaras förverkade.

Anordningar för hantering av brandfarliga eller explosiva varor som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av anordningarna *får* förklaras förverkade, *om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller annan egendom som använts eller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.*

Om en anordning förklaras förverkad, får även anordningens innehåll och förpackning förklaras förverkade.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

19. Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 22 a § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. **22 a §²⁷**

Fornfynd som varit föremål för brott enligt detta kapitel, och som inte enligt 4 § första stycket ändå skall tillfalla staten, skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för fornfyndet kan dess värde förklaras förverkat. Även annat utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Metallsökare som har använts vid brott enligt detta kapitel skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Annan *utrustning* som använts som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det.

Fornfynd som varit föremål för brott enligt detta kapitel, och som inte enligt 4 § första stycket ändå skall tillfalla staten, skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för fornfyndet kan dess värde förklaras förverkat. Även annat utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. *Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt detta kapitel.*

Metallsökare som har använts vid brott enligt detta kapitel skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Annan *egendom* som använts som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

²⁷ Senaste lydelse 1991:474

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 6 § utlänningslagen²⁸ (1989:529) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

6 §²⁹

Ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a §, 3 a § eller 5 § skall förklaras förverkad, *om det inte är uppenbart oskäligt*.

Transportmedel som använts vid brott som avses i 2 a eller 5 § får förverkas om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till detta. Förverkande får *dock* inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Ersättning som har lämnats till den som har begått brott enligt 2 a, 3 a eller 5 § skall förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott. Även sådant som någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott skall, om mottagandet utgör brott enligt denna lag och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år, förklaras förverkat.*

Transportmedel som använts eller varit avsett att användas vid brott som avses i 2 a, 3 a eller 5 § får, *om brottet har fullbordats eller om förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse, förverkas* om ägaren eller befälhavaren eller någon annan som var i ägarens ställe förövat gärningen eller medverkat till denna och förverkandet behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl till detta.

Annan egendom än vad som avses i första stycket som använts som hjälpmedel vid brott som avses i 2 a, 3 a eller 5 § får förklaras förverkad om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller om egendomen har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott och brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse.

Förverkande enligt första, andra

²⁸ Lagen omtryckt 1994:515

²⁹ Senaste lydelse 2004:206

eller tredje styckena får inte ske Bilaga 5
om det är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

21. Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Medel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt vinning av sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller förlag för sådant brott eller dess värde, om förlaget mottagits och mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *är påkallat till förebyggande av brott* eller annars särskilda skäl *föreligger*. Detsamma gäller egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott *enligt denna lag*.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det *behövs för att förebygga brott* eller om det annars *finns* särskilda skäl. Detsamma gäller egendom

1. *som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse, samt*

2. *egendom med vilken har tagits befattning som utgör brott enligt denna lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

22. Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lag (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

dels att 14 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 9 a § skall betecknas 9 b §,

dels att 9 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §³⁰

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § döms till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 a § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagare får väcka åtal för brott enligt första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § döms till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

9 a §³¹

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 9 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 9 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 9 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant

³⁰ Senaste lydelse 1994:238.

³¹ Senaste lydelse av tidigare 9 a § 1996:856.

brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 9 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

12 §

Den som vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § är skyldig att, om det är skäligt, mot lösen avstå den egendom som överträdelsen avser till den som innehar rätten till kretsmönstret.

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får domstolen, om det är skäligt, besluta att egendomen skall förstöras, ändras eller utsättas för andra åtgärder som är ägnade att förebygga missbruk. *Detta gäller dock inte om förverkande eller åtgärder som är ägnade att förebygga missbruk skall beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.* Talan enligt detta stycke förs av den som innehar rätten till kretsmönstret. *Sådan talan får föras även av åklagare, om det är påkallat från allmän synpunkt.*

I stället för att förordna om inlösen enligt första stycket får domstolen, om det är skäligt, besluta att egendomen skall förstöras, ändras eller utsättas för andra åtgärder som är ägnade att förebygga missbruk. Talan enligt detta stycke förs av den som innehar rätten till kretsmönstret.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte mot den som i god tro har förvärvat egendomen eller en särskild rätt till den.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 9 a § eller enligt brottsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. För brott begångna innan denna lag har trätt i kraft gäller 12 § i dess äldre lydelse.

Härigenom föreskrivs att 45 § fiskelagen (1993:787) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

45 §

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall fisk som varit föremål för brott enligt denna lag förklaras förverkad.

Om bara en del i ett parti fisk varit föremål för brott enligt denna lag, får hela partiet förklaras förverkat om det inte kan utredas hur stor del av partiet som omfattas av brottet.

Fiskeredskap som använts eller medförts vid brott enligt denna lag skall förklaras förverkade, om det inte är oskäligt. Detsamma gäller fiskefartyg och andra hjälpmedel om det behövs för att förebygga brott.

I stället för *fisken, redskapet* eller *hjälpmedlet* kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. Kan bevisning om värdet inte alls eller endast med svårighet föras, får värdet uppskattas till ett belopp som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall fisk som varit föremål för brott enligt denna lag förklaras förverkad. *Detsamma gäller annat utbyte av sådant brott. Även sådant som någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott skall, om mottagandet utgör brott enligt denna lag, förklaras förverkat om det inte är uppenbart oskäligt.*

Fiskeredskap som använts eller medförts vid brott enligt denna lag skall förklaras förverkade, om det inte är oskäligt. Detsamma gäller fiskefartyg och andra hjälpmedel om det behövs för att förebygga brott.

Utöver vad som sägs i tredje stycket får egendom i annat fall än vad som där sägs förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott, i de fall egendomen har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag och brottet har fullbordats eller förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse.

I stället för *fisk, redskap* eller *annan egendom som använts, medförts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel*, kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat. Kan bevisning om värdet inte alls eller endast med svårighet föras, får värdet uppskattas till ett belopp som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Förverkande får inte ske enbart på grund av överträdelse av 25 §

andra–tredje styckena. Vid överträdelse av 25 § fjärde stycket eller 26 § får förverkande inte avse annat än fiskeredskap.

Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs att 58 § lotterilagen (1994:1000) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

58 §

Insatser som tagits emot vid brott enligt denna lag *samt* utrustning, handlingar och annan egendom som har *använts vid eller* varit föremål för ett sådant brott skall förklaras *förverkade*, om det inte är uppenbart oskäligt. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Insatser som tagits emot vid brott *eller annat utbyte av brott enligt denna lag skall förklaras förverkat*, om det inte är uppenbart oskäligt. *Detsamma gäller* utrustning, handlingar och annan egendom som har varit föremål för ett sådant brott. Om en spelautomat förverkas skall även dess innehåll förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Utrustning, handlingar och annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkade, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådana brott, om brottet har fullbordats.

Förverkande kan, utöver vad som framgår av 36 kap. 5 § brottsbalken, ske hos den som yrkesmässigt tillhandahållit egendomen. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 och 2 §§ alkohollagen (1994:1738) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 §

Sprit, alkoholdrycker och mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade. Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 10 kap. 9 § andra stycket.

Sprit, alkoholdrycker och mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade. *Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.* Förverkande av alkoholdrycker kan ske även hos den som är fri från ansvar för brottet enligt 10 kap. 9 § andra stycket.

2 §³²

Har sprit eller alkoholdrycker olovligen tillverkats skall även destillationsapparater, apparatdelar och redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage som varorna har förvarats i, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filteringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat.

Destillationsapparater och apparatdelar som har varit föremål för brott enligt 10 kap. 1 a § eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade.

Annan egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förverkas, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller om egendomen har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.

³² Senaste lydelse 1996:940

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

26. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 §

Ett föremål som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det.

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkad, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse.

Angående beslag av egendom som kan antas bli förverkad gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

27. Förslag till lag om ändring i lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1995:732) om skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott mot denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

4 §

Föremål som någon har kommit över vid brott mot denna lag eller föremålets värde skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ersättning som har lämnats till den som har begått ett sådant brott *eller annat utbyte av brottet*.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott mot denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott mot denna lag om brottet har fullbordats.* I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

5 §

Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 § eller 2 § a skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § d eller 2 § e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

*Utbyte av brott enligt denna lag
skall förklaras förverkat om det
inte är uppenbart oskäligt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

29. Förslag till lag om ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom med vilken någon har tagit *sådan* befattning som utgör brott enligt 8 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 8 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom *som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 8 §, om brottet har fullbordats, samt egendom* med vilken någon har tagit befattning som utgör *sådan* brott.

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Härigenom föreskrivs i fråga om växtförädlarrättslagen (1997:306)
dels att 9 kap. 7 och 9 §§ samt 12 kap. 2 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 kap. 1 a §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 a §

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 1 § skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott, om mottagandet utgör brott enligt 1 §. I stället för det mottagna får dess värde förklaras förverkat.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid ett brott enligt 1 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga ett sådant brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som har varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett brott enligt 1 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

7 §

På yrkande av den som har lidit intrång i en växtförädlarrätt får domstolen efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång besluta att sådant växtmaterial som intrånget gäller skall lämnas ut mot lösen till den som har lidit intrånget eller förstöras samt att ett föremål vars användande skulle innebära intrång skall på visst sätt ändras eller förstöras. Vad som nu har sagts gäller inte mot den som i god tro har förvärvat materialet eller särskild rätt till det och som inte själv har gjort intrång i växtförädlarrätten.

Beslut som avses i denna bestämmelse skall inte meddelas, om förverkande eller åtgärd till förebyggande av missbruk skall beslutas enligt 1 a § eller enligt brottsbalken.

9 §

Utnyttjar någon en växtsort som avses med en ansökan om registrering, skall vad som sägs om intrång i växtförädlarrätt tillämpas, om ansökan leder till registrering. För ett sådant utnyttjande får dock inte dömas till ansvar. Ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan ansökan har kungjorts enligt 5 kap. 9 § får bestämmas endast enligt 6 § andra stycket.

Trots 6 § tredje stycket är rätten till ersättning inte förlorad, om talan väcks senast ett år efter det att växtförädlarrätten registrerades.

Utnyttjar någon en växtsort som avses med en ansökan om registrering, skall vad som sägs om intrång i växtförädlarrätt tillämpas, om ansökan leder till registrering. För ett sådant utnyttjande får dock inte dömas till ansvar *eller beslutas om förverkande*. Ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan ansökan har kungjorts enligt 5 kap. 9 § får bestämmas endast enligt 6 § andra stycket.

12 kap.

2 §

Vid intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt tillämpas bestämmelserna i 9 kap. 1 § *om ansvar för intrång i en växtförädlarrätt och 7 a–h §§ om intrångsundersökning*.

Vid intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt tillämpas bestämmelserna i 9 kap. 1–1 a §§ *om ansvar och förverkande samt 7 a–h §§ om intrångsundersökning*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

31. Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

8 §
Datorer och andra hjälpmedel som har använts vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om åtgärden behövs för att förebygga fortsatt brottslighet eller det annars finns särskilda skäl. Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Föreslagen lydelse

8 §
Datorer och andra hjälpmedel som har använts vid brott enligt 7 § denna lag får förklaras förverkade, om åtgärden behövs för att förebygga fortsatt brottslighet eller det annars finns särskilda skäl. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid sådant brott, om brottet har fullbordats.* Förverkande får helt eller delvis underlåtas om förverkandet är oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

32. Förslag till lag om ändring i lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Egendom som har varit föremål för brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Även utbytet av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Ett föremål som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl för det.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller dess värde får förklaras förverkat, om det är nödvändigt för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl för det. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

33. Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Om det inte är uppenbart oskäligt, skall följande egendom förklaras förverkad:

1. produkt som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet på en sådan produkt,
2. utbyte av brott enligt denna lag,
3. vad någon tagit som ersättning för kostnader i samband med ett brott enligt denna lag, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

En produkt som avses i första stycket 1 eller en särskild rätt till produkten får inte förklaras förverkad, om produkten eller rättigheten efter brottet förvärvats av någon som inte haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet. Vid förverkande enligt första stycket 1 av en produkt gäller inte bestämmelserna i 36 kap. 5 § första och andra styckena brottsbalken om hos vem förverkande får ske.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl till det. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl till det. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.* I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

I stället för förverkande enligt tredje stycket av egendomen eller dess värde får rätten föreskriva att någon åtgärd vidtas med egendomen som förebygger fortsatt missbruk av den. I sådana fall får även en del av egendomens värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

34. Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl till det. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

I stället för förverkande av egendomen eller dess värde får rätten föreskriva att någon åtgärd vidtas med egendomen som förebygger fortsatt missbruk av den. I sådana fall får dock även en del av egendomens värde förklaras förverkat

Föreslagen lydelse

17 §

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller det annars finns särskilda skäl till det. *Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling.* I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 § brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

35. Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller som frambringats genom sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl. Detsamma gäller egendom vars användande utgör brott enligt denna lag eller som annars någon tagit befattning med på ett sätt som utgör sådant brott. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Föreslagen lydelse

7 §

Egendom som använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag eller som frambringats genom sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl. Detsamma gäller

1. *egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling*

2. *egendom vars användande utgör brott enligt denna lag eller*

3. *som annars någon tagit befattning med på ett sätt som utgör sådant brott.*

I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

Förteckning över remissinstanserna – Promemorian Utökade möjligheter att förverka utbyte och hjälpmedel vid brott m.m.

Följande instanser har efter remiss avgett yttrande över promemorian: Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Luleå tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Hyresnämnden i Göteborg, Domstolsverket, Rättshjälpsmyndigheten, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Migrationsverket, Försvarsmakten, Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk, Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Tullverket, Finansinspektionen, Skatteverket, Lotteriinspektionen, Datainspektionen, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Statens växtsortnämnd, Fiskeriverket, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Vägverket, Patent- och registreringsverket, Bolagsverket, Patentbesvärsrätten, Sveriges advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd (SFIR), Svenska Föreningen mot Piratkopiering (SACG) och Svenska Gruppen av the International Federation for the Phonographic Industry (IFPI).

Riksåklagaren har bifogat yttranden från åklagarmyndigheterna i Malmö, Göteborg, Västerås och Stockholm.

Tjänstemännens centralorganisation och Landsorganisationen i Sverige har förklarat att de avstår från att yttra sig.

Följande instanser har erbjudits att lämna yttrande men har inte inkommit med något yttrande: Sveriges domareförbund, Business Software Alliance (BSA), Föreningen Svensk Programvaruindustri (SPI), Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Svenska Antipiratbyrån, Svenska Föreningen för Upphovsrätt (SFU) och Svenska Patentombudsföreningen.

Föreningen STOP (Scandinavian TV-Organisations against Piracy) har därtill avgett yttrande.